

Magyarország halandósági táblái.¹⁾

Les tables de mortalité de la Hongrie.¹⁾

A halandósági táblák az elhalálozás valószínűségének kor szerint haladó táblázatos összeállításai. Feladatuk a halandóság és az életkor között lévő összefüggés kutatása, az elhalálozási rendnek a megállapítása. Elméleti követelmény egy nemzedéknek, valamely évben született egyéneknek kihalását a bölcsőtől a sírig megfigyelni. A gyakorlatban ezt ma már egy halálozási tábla sem teszi meg, hanem valamely év elhalálozási viszonyainak megfelelő halandóság alapján, számítás útján, állapítja meg egy-egy nemzedék kihalási rendjét. Ilyképen állandó halandósági viszonyok alapján készül a valóságban száz év alatt tetemesen változó halandósági viszonyokkal szemben. Az elméleti követelménynek teljesítése, a bölcsőtől a sírig való végigkísérés, azonban olyan táblákra is vezetne, amelyek elavulnának, mire elkészülnének, mert régmúlt idők halandóságát tükröztetnék vissza.

A halandósági táblák története az ókorba nyúlik vissza. Már évezredek óta keressük a továbbélés — és ami lényegében ugyanaz, az elhalálozás — valószínűségét, mint az életkor függvényét. Erre vonatkozik már a digesztákban *Ulpianus* táblázata. Ez azonban már nem is volt a rómaiak első halandósági táblázata. *Justinianus*²⁾ digesztái ugyanis mutatják, hogy ez a táblázat már haladás egy korábban használt táblázattal szemben, mely addig használatban volt. Erre *Hildebrand*³⁾, *Láng*⁴⁾ s az ókori statisztika más történetírói is hivatkoznak. A rómaiaknál is az volt e táblázatok célja, mint ma, hogy életjáradékok kiszámításához alapul szolgáljanak. Igen érdekes, —

még *Westergaard*-tól¹⁾ származó, — gondolat *Ulpianus* adatainak a modern halandósági táblák eredményeivel való egybevetése. Ehhez még *Láng* br. csatolta a régi Magyarbirodalom halandósági táblájának adatait, mi ezenkívül melléje állítjuk a mai területre vonatkozó 1920—21. évi, új tábla eredményeit is. A továbbiakban is mindig iparkodni fogunk az általunk most készített táblázatok eredményeit a régebbi halandósági táblákkal egybevetni, legalább is minden tekintetben összehasonlítjuk majd azt a történeti Magyarországra vonatkozólag egy emberöltővel ezelőtt készült táblák

¹⁾ L. *Westergaard* H.: „Mortalität und Morbilität.“ (Jena, 1901.) 28. l.

1. A halandósági táblák végeredményeinek egybevetése.

Comparaison des résultats finals des tables de mortalité.

Életkor Ages	A további valószínű élettartam alakulása <i>Formation de la survie probable d'après les résultats</i>			
	az <i>Ulpianus</i> -féle ¹⁾ — de la table de mort. d' <i>Ulpianus</i> ¹⁾	az angol ²⁾ des tables de mort. anglaises ²⁾	a régi ³⁾ des tables de mort. hongroises d'avant-guerre ³⁾	az új ⁴⁾ de la table de mort. hongroise d'après-guerre ⁴⁾
	m a g y a r			
halandósági tábla eredményei szerint				
20	30	44	44	47
30	25	37	35	39
40	20	29	27	31
50	10	22	19	22
60	7	16	12	14
70	5	10	6·8	7·7
80	5	5	3·7	3·8

¹⁾ L. — *Hildebrand* v. — ou *Westergaard* i. m. i. l. — *ouvrages et pages cités.*

²⁾ A világháborút megelőző régi békés évekre vonatkozik: egyidős a régi magyar adatokkal. Az angol biztosítótársaságok halandósági táblázata — *Chiffres d'avant-guerre, de la même époque que ceux de la Hongrie ancienne. Tables de mortalité de Compagnies anglaises d'assurances.*

³⁾ *Láng*: A statisztika története — *Histoire de la statistique* (Bp. 1913) — page 16. l. Birodalmi adat 1900-01 évekre — *Chiffres de la Hongrie ancienne, 1900—1901.*

⁴⁾ Az 1920-21 évek halandósági viszonyai alapján a mai területre vonatkozólag általunk készített halandósági táblázat szerint. — *Table de mortalité dressée par nous pour le territoire actuel, d'après les décès de 1920-21.*

¹⁾ A Magyar Statisztikai Társaság 1929 december 3-i ülésén tartott felolvasás. — *Cette conférence, faite dans la séance du 3 décembre 1929 de la Société Hongroise de Statistique, paraîtra en français dans le No 1—2 de 1930 du „Journal de la Société Hongroise de Statistique“.*

²⁾ L. 68. pr. Dig. XXXV. Tit. II.

³⁾ L. *Hildebrand*: „Die amtliche Bevölkerungsstatistik in Rom. Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik.“ (1886. VI. köt. 81. sk. l.).

⁴⁾ L. *Láng* L. br.: „A statisztika története“ (Bp. 1913) 16. l.

adataival. A régi római, a régi és az új magyar s az angol biztosítótársaságok modern halandósági táblázatainak eredményeit az 1. táblázat foglalja magában.

Látható, hogy *Ulpianus* táblája még igen kezdetleges. Szerinte pl. a 40 és 50 évesek egyformán 60 évig élnek. Ez *Ulpianus*-nál maradványa az előtte használt ós római táblában lévő hibának, mely szerint az első harminc évben mindig további harminc, onnan a 60. évig mindig egy-egy évnél kevesebb a további valószínű élettartam. Így e régi tábla szerint az összes élettartam mindig csak 60 életévre terjedt. Ez maradt meg *Ulpianus*-nál a 40. és 50. életév között. Későbbi öregkorban azonban — mint erre már *Láng* is rámutatott — a további valószínű élettartam mai haladottabb ismereteink szerint olyképen csökken, hogy az egész élettartam azért növekedik. Pl. a 60 éveseknél csak 67, a 70 éveseknél 75 stb. Az angolok valószínű élettartama nemcsak a régi rómaidat, hanem a vele egykorú régi magyart is mindig meghaladja. Mindezzel szemben az új magyar tábla adatai még kedvezőbbek, de egy emberöltővel újabb koradataiból is származnak, mint akár a régi angol, akár a régi magyar táblázat eredményei. A régi magyar táblázattal szemben a fiatalabb korosztályoknál nagyobb a javulás: 3 vagy 4 év, a 60 éven felül már kisebb. A 60 éveseknél csak 2 év, a 70 éveseknél 0·9, a 80 éveseknél meg éppen csak 0·1 életévvél jobb az új magyar tábla adata, mint a régi. Alább látni fogjuk, hogy az öregkori korcsoportok halandósága a mai tábla szerint magasabb is, mint a régi szerint. Csak mivel a gyermek- és produktív korosztályok halandósága csökkent, maradnak többen az öregkorra s ezért meglassúbbodott a kihalás rendje s így kevessele mégis hosszabb lett a legöregebb korúak további valószínű élettartama is. A halálzási rend e változásait alább tovább részletezzük és az okokat is megkeressük. Ha az új magyar táblát a régi angollal hasonlítjuk össze, szintén azt látjuk, hogy a javulás a korról csökken. Az angollal szemben az új magyar tábla a 20 éveseknél 3, a 30 és 40 éveseknél egyaránt 2 év javulást mutat. Ezzel szemben az 50 éveseknél azzal egyező. A még öregebbeknél pedig a két magyar tábla időpontja közt a javulás oly kismértékű, hogy a *mai magyar tábla adatai is rosszabbak a régi angol adatoknál.*

A rómaiak után a halandósági táblák ügye is elszunnyadt az újkor kezdetéig. Az

újkor kezdetén az első halandósági táblázatot nem *Halley* állította össze, mint azt a statisztika történetének némely kivonatos ismertetése állítja.¹⁾ *Halley* táblája azonban az első tudományos színvonalon álló táblázat, mely *Graunt* és *Petty* táblázataival szemben már nagy haladást képvisel. A középkorban, nevezetesen a XV. és XVI. században az életjáradékos kötvényeket hosszú ideig egészen nyers számítások alapján határozták meg; az életkorra egyáltalán nem voltak tekintettel. Majd észreveszik, hogy a halandóság a későbbi gyermekkorban a legkedvezőbb s Hollandiában a XVI. században el is terjedt a szokás 9—12 éves gyermekek számára életjáradékokat vásárolni. Az első, ki ilyenmű számításokkal feltűnést keltett, a fentemlített *Graunt* volt, ki London városának hetenkint összeállított halandósági lajstromai alapján dolgozott. Táblája tisztán önkényes feltevéseken alapult, mert e régi londoni lajstromok kor szerint csak éppen annyit tartalmaztak, hogy az öregek külön ki voltak emelve. *Graunt* tábláját a halálokok alapján állította össze, abból következtetett az elhalt korára. Nevezetesen észrevette azt, hogy a halálokokból $\frac{1}{3}$ rész 4—5 éves gyermekekénél, további kisebb rész pedig 6 éves gyermekekénél fordul elő s így kiszámította, hogy a 6 éven alul lévőkre 36% jut. Az öregek aránya 7% volt. Tovább egészen önkényes interpolatiókat végzett, aminek folytán a valóságos elhalálozási rend az övétől egyes nagyobb korcsoportokban egyirányú eltérést mutat. A 6 éven aluliak rendjét elég jól ismerte fel, innen azonban a 26 évesekig túl magas, azután túl alacsony adatokat ad. A vándormozgalom hatására nem volt tekintettel, pedig Londonban az ő korában erős odavándorlás módosította a halottak számát. Hasonló és *Grauntra* támaszkodó munka volt *Petty*-é, aki Dublin halálzási lajstromait használta fel. A harmadik angol, *Halley* táblája Boroszló város adatai alapján készült. Ezeket az adatokat *Neumann* Gáspár boroszlói lutheránus lelkész bocsátotta rendelkezésre. Már a nyersanyagból két fontos előny világlott ki. Ez az anyag pontos feljegyzéseket tartalmazott az elhaltak koráról, nem úgy, mint *Graunt* anyaga, amely a 6. és 70. életév körül el-

¹⁾ *Prinzing* F. „Die Methoden der medizinischen Statistik.“ (Halb. der biologischen Arbeits Methoden abt. V.) c. művében (626. l.) hasonlóképen azt írja tévesen, hogy „Die erste Sterbetafel wurde von *Halley* berechnet.“

haltakon kívül a korra nézve semmi támpontot nem tartalmazott. Ezenkívül előny volt az is, hogy a csekély forgalmú szárazföldi Boroszlóban a vándormozgalom a kihálási rendet sokkal kevésbé zavarta, mint a nagy angol városokban, ahol a nagy odavándorlás miatt a születésekhez képest sok volt az elhalálozás. Ilyképen a boroszlói lajstromokból egy-egy bennszülött nemzedék kihálási rendjét szakszerűen lehetett összeállítani, nem úgy, mint a londoni és dublini lajstromoknál. Igen érdekesek *Halley* eredményei, melyek hosszú időn át úgy az elméletben, mint az életbiztosítási gyakorlatban a legnagyobb tekintélynek örvendtek. Érdemes *Halley* eredményeit *Grauntéval* s a régi és az új magyar tábla eredményeivel egybevetni. Ezt az összehasonlítást tartalmazza a 2. táblázat.

2. A kihálási rend alakulása.

Formation de l'ordre de décès.

A kihálási rendből származó elhaltak korcsoportjai <i>Groupes d'âges des décédés de l'ordre de décès</i>	Száz élőlől elhal <i>Sur 100 vivants, combien de décès</i>			
	Grauntnál <i>d'après Graunt</i>	Halleynél <i>d'après Halley</i>	a régi - dans <i>la Hongrie ancienne</i>	a mai - dans <i>la Hongrie actuelle</i>
			Magyarországon	
0—6	36	43·7	33·6	29·3
7—16	24	6·6	4·7	3·8
17—26	15	5·0	4·9	5·1
27—36	9	6·5	4·8	4·7
37—46	6	7·6	5·6	5·1
47—56	4	8·5	7·6	7·0
57—66	3	8·0	12·3	11·6
67—76	2	8·4	15·3	17·7
77—86	1	4·7	9·6	13·6
87—100	0	1·0	1·6	2·1
Összesen <i>Total</i>	100	100·0	100·0	100·0

Halley tábláinak adatai a bennük kifejezett szabályszerűség tekintetében jóval közelebb állanak a modern magyar táblákhoz, mint *Graunt*-éi. Feltűntetik a halandóságnak a csecsemőkor után való rohamos esését s *Halley*-nél a 7—26. évig már nem szerepelnek oly túl magas adatok, mint *Graunt*-nál. *Halley* a késői öregkorban mai haladottabb ismereteinknek megfelelően a halandóságot *Graunt*-nál alacsonyabbra, a kihálási rendből származó halottlétszám százalékos arányát pedig magasabbra számította. *Halley* táblája a maga korában nagy szolgálatot tett, de szerkezetében a mai tábláktól lényegesen különbözik. *Halley* tévedése, hogy amikor a halottak korosztályainak pontos adatait kézhez vette, azt hitte, hogy ebből

az élők korosztályait is meg tudja határozni. A halottak kor szerint való megoszlására vonatkozó adatokat összetévesztette egy nemzedék kihálási rendjével. Ez utóbbi pedig a tulajdonképeni halálozási táblázat, illetve egyik módja a generáció kihálásában lévő szabályszerűség kifejezésének. Az kétségtelen, hogy az elhaltakból az élők számát nem lehet — a halottszám alapján — meghatározni. *Halley* is csak azért hitte ezt, mert a halottszámban már magát az elhalálozási rendet vélte látni. Abból pedig azt meg lehetne határozni. Azt, hogy *Halley* tévedése minő mérvű, a mai Magyarország halandósági tábláiból kiszámított halottlétszámnak s a tényleges elhaltak kor szerint való százalékos megoszlásának egybevetésével világítom meg. Ezzel egyben azt is

3. A kihálási rendből származó halottlétszám és a tényleg elhaltak %-os megoszlása.

Répartition % du nombre des morts de l'ordre de décès et des décès effectifs.

Korcsoport <i>Groupes d'âges</i>	Az 1920—21. évek <i>Répartition %</i>		A tényleg elhaltak jelzőszáma (a kihálási rendből származó százalék = 100) <i>Indices des décès effectifs (% de l'ordre de décès = 100)</i>
	halandósági táblán alapuló kihálási rendből származó halottak — <i>des morts de l'ordre de décès, basé sur les tables de mortalité des années</i>	ben tényleg elhaltak — <i>des décès effectifs des années</i>	
	% -os megoszlása 1920—21		
1 éven aluli <i>Moins d'un an</i>	19·98	28·64	143·3
1 éves - <i>an</i>	3·93	4·71	119·8
2 " <i>ans</i>	2·49	2·19	88·0
3 "	1·32	1·01	76·5
4 "	0·91	0·78	85·7
5 "	0·68	0·77	113·2
6 "	0·58	0·83	143·1
7—9 "	1·35	2·13	157·8
10—14 "	1·55	2·43	156·8
15—19 "	2·20	3·33	151·4
20—24 "	2·68	3·72	138·8
25—29 "	2·41	2·93	121·6
30—34 "	2·32	2·54	109·5
35—39 "	2·39	2·60	108·8
40—44 "	2·56	2·51	98·0
45—49 "	2·98	2·73	91·6
50—54 "	3·73	3·31	88·7
55—59 "	4·67	3·97	85·0
60—64 "	6·25	5·19	83·0
65—69 "	7·79	6·07	77·9
70—74 "	9·54	6·21	65·1
75—79 "	8·77	5·46	62·3
80—84 "	6·07	3·70	61·0
85—89 "	2·28	1·63	71·5
90—94 "	0·51	0·43	84·3
95—99 "	0·05	0·10	200·0
100 éven felüli <i>plus de 100 ans</i> Ismeretlen korú <i>Age inconnu</i>	0·01	0·02	200·0
Össz. — Tot.	100·00	100·00	100·00

megmutatom, hogy minő mérvű tévedést követnének el ma, ha *Halley* módszere szerint állapítanánk meg a mai terület elhalálozási tábláját. Ezt az egybevetést a 3. táblázat foglalja magába.

Látható, hogy a tényleg elhaltaknál sokkal nagyobb súllyal szerepelnek a csecsemőhalottak, mint a halandósági táblán alapuló kihálási rendből származó halottak százalékos megoszlásánál. A népesség fejlődése miatt ugyanis az újszülöttek mind nagyobb népességből származnak; az öregkor halottai pedig 50 usque 100 év előtti, régebbi, kisebb népességű korból. Így az öregkor halottai ezért — nálunk a kivándorlás miatt is — a tényleg elhaltak között viszonylag sokkal kevesebben vannak, mint ami a valóságos kihálási rendnek, vagyis a halálozási táblából kiszámított halottszám százalékos megoszlásának, megfelelne. Az összehasonlítást — a mai viszonyok között — még az is bonyolítja, hogy 1920—1921-ben a 2—5 évesek aránya a kevés háborús születés miatt a tényleges halottlétszámban csökkent. Emellett a produktív korúak aránya egészen az 59. évig ugyanott erőteljesebben van képviselve. Ezt a háborúban résztvevő s életerejükben sebesülések és harctéri járványok miatt gyengült férfiak okozzák. Ha a tényleg elhaltakra vonatkozó százalékokat az egyes korosztályokban a kihálási rendből származókkal indexszámítással hasonlítjuk össze és pedig olyképen, hogy százzal egyenlőnek az utóbbit vesszük, akkor a következő érdekes eredményekre jutunk:

1. Az első két évben az index nagyobb száznál, ezért magasabb *Halley*-nél — 1. a 2. táblázatot — az első korcsoport elhalálozási aránya, mint akár *Graunt*-nál, akár a magyar halandósági táblákon. *Halley*-nél itt ugyanis 43·7% szerepelt, *Graunt*-nál 36%, a régi magyar táblán 33·6%, az újon pedig — a csecsemő- és gyermekhalálozásnak azóta mutatkozó javulása révén — meg éppen csak 29·3%.

2. A 2—4 éveseknél az index kisebb száznál. Ennek a korcsoportnak elsősorban a normálisnál most alacsonyabb halottlétszám az oka. Ezt meg a kevés háborús születés okozta. Mégis az e korban lévő halálozás csekély száma az 1. pontban említett eltérésnek csak kis részét ellensúlyozza akkor, ha a két korcsoportot egybefoglaljuk. Mivel pedig a 2. táblán a 0—6 éveseket együtt mutattuk ki, *Halley* itt lévő hibáját ez távolról sem javítja.

3. Az 5—39 éves korban az index száznál nagyobb. *Halley*-nél a megfelelő százalékok szintén nagyobbak. Mind a régi, mind az új magyar adatoknál. Megjegyzendő, hogy itt *Halley* tévedése kicsiny s e hibát a mai összehasonlításban — mint említettük — a háborúban résztvevő produktív korú férfiak nagyobb halandósága is torzítja.

4. A 40. évtől kezdve végig az indexek száznál kisebbek. Ez *Halley* nagy hibája: az öregkor halandóságának túlbecsülése. *Halley*-nél — 1. a 2. táblázatot — az 57. életévtől kisebb az öregkori halottszám, gyorsabb a kihálás; vagyis kevesebb a túlélő öreg.

E legutolsó kapcsolatos *Halley* másik nagy tévedésével, a vándorlások figyelmen kívül hagyásával. Városokban, ahol nagy az odavándorlás, ott a halottlétszám a születésekhez képest nagy. Ez pedig a kihálást meggyorsító jelentőségű. Az odavándorlás Boroszlóban is csak *Halley* idején szünetelt, de nem a *Halley*t megelőző korban. Így *Halley* a kihálás gyorsaságát már a produktív korban túlbecsülte. Ezért kevesebb maradt nála az öregekre. Ezekkel aztán a halál szerinte gyorsabban végzett, mint az az ő idejében a valóságnak megfelelt volna.

Halley követői közül minden statisztikai történeti munka felemlít három nevet: a hollandi *Kerseboom*t, a francia *Deparcieux*t s a svéd *Wargentint*. Ezek *Halley* módszere szerint hazájukban az első halandósági táblákat állapították meg. *Kerseboom* táblája 1742-ben jelent meg. Ugyanolyan egysoros táblát adott, mint *Halley*. A francia *Deparcieux* táblája már háromsoros. Az első az elhaltakat, a második az életben maradtakat, a harmadik a közép élettartamot adja. *Wargentin* ugyancsak követi még *Halley*t tévedéseiben. Ezeket a tudományban állandósítja. Ezzel a halálozási rend kutatásának fejlődését egy századon át megállítja.

Új korszakot jelent a halandósági táblák fejlődésében a XVIII. század vége s még inkább a XIX. század, amikor megkezdődnek a rendszeres népszámlálások. A táblák szerkesztésekor már nem kellett többé csak a halottszámra támaszkodni. Azt össze lehetett vetni az élő népességgel. Ki lehetett számítani az elhalálozási hányadosokat s az elhalálozás valószínűségét. Innen kezdve a szerzők hosszú sora törekszik arra, hogy különböző bonyolult korrekciós számításokkal kiküszöbölje a népszámlálás anyagában mutatkozó egyenetlenségeket (pl.

nők korletagadása, zérusra végződő korévek kiugrása stb.) és a vándorlások okozta eltéréseket. A XIX. század egyik legdivatosabb tudományos statisztikai problémája volt: minél jobb, az elméleti követelményeknek minél megfelelőbb, halandósági táblát állítani elő. Egymásután következnek: *Finlaison, Milne, Farr, Baily, Becker, Guillard, Zeuner, Hermann* stb. Jellemző a halandósági táblák készítésének régebbi módszereire, hogy mind azt az elméleti, ideális kihalási rendet akarták kiszámítani, ami a bölcsőtől a sírig való végig kísérés elméleti követelményéből következik. Ezért minél hosszabb időszak elhaltait figyelték meg. Így pl. *Farr* 1838—1854-ig Angliában 6 millió elhalt adataira támaszkodott. Ily hosszú időszak elhalálozási statisztikájára való támaszkodásnál persze a közben történt vándorlásokat is figyelembe kell venni. Azok elhanyagolása ily körülmények között súlyos hibaforrás. A korrekciós számítások ilyen bonyolódott volta miatt ajánlotta hazánkfiá *Kőrösy* — még a XIX. század végén — az ő individuális módszerét. Azt, hogy nyissunk mindenkinek törzslapot s a kihalási rendet de facto a bölcsőtől a sírig figyeljük meg. Azt ajánlotta, hogy a halálozási jelentések alapján a törzslapokon törléseket végezzünk. *Kőrösy* módszerének van bizonyos elméleti jelentősége, de kivitele rendkívül nehézkes. Amikor pedig a gyakorlati kivitel tekintetében engedményeket kell tennie, már oly mérvben tér el a valóságtól s még mindig oly fáradságos, hogy sokkal előnyösebb a számításos megközelítő eljárás. Emellett *Kőrösy* is oly halandósági táblát nyújt, ami, mikorra elkészül, már csak régmúlt idők halandósági viszonyait adja meg.

Az a modern módszer, amelyet először *Zeuner* ajánlott, — amely csak a népszámlálást környező évek halandósága, az ekkori újszülöttek s a népszámlálás adatai alapján számítja ki egy nemzedék kihalási rendjét, — a vándorlási hibától sokkal kevésbé szenved. E mellett ily módon mindig korszerű engedményeket kapunk. Ez az eljárás ugyanis a legújabb halandósági arányok alapján adja meg az elhalálozási rendet. Elejti már a régi elméleti követelményt, a bölcsőtől a sírig való megfigyelést. A vándorlás itt csakis egy év alatt zavar. A népszámláláskor figyelembe vettek közül némelyek kivándorolnak és künn elhalnak a következő évben; ezek száma nem egyezik a bevándoroltak közül belföldön elhaltak-

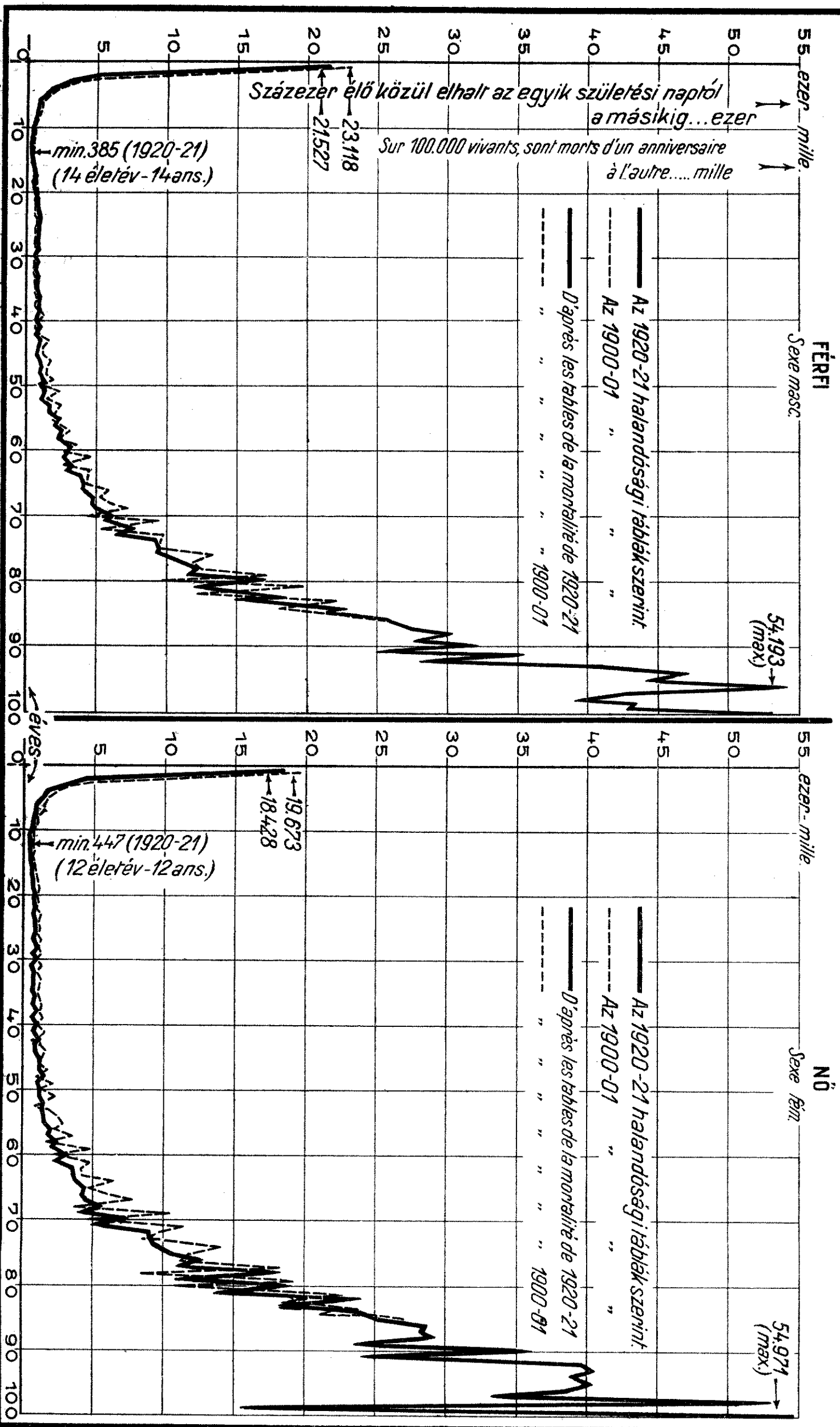
kal. Figyelembeveendő az is, hogy a népszámlálást megelőző évben elhaltaknak a népszámláláskor számbavett élő tömeg nem felel meg teljesen, t. i. az egy év alatt való kivándorlással csökkent. A két év hibái azonban még számbavehető vándormozgalom esetén is olyannyira kiegyenlítik egymást, hogy a számítás pontossága emiatt csak igen keveset szenved, különösen kevés mindenek hordereje minálunk 1920—21-ben, amikor a kivándorlás minimumra csökkent.

A halandósági táblák napjainkban szokásos kiszámítása két népszámlálás közé eső időpontra is történhet, amint ezt *Becker* módszere végzi. Még egyszerűbb a számítás és a vándorlások által még kevésbé zavart azonban, ha egy-egy népszámlálást környező évek halottai alapján számítunk, amint azt *Zeuner* ajánlotta s amint azt fentebb ismertettük. A magyar halandósági táblák, melyeket az 1900. évi népszámlálás adataira támaszkodva *Raffmann* számított ki, ez utóbbi módszer szerint az 1900. és 1901. évi halálozások adatai alapján készültek. Módszerük részletesen van ismertetve a Magyar Statisztikai Közlemények új sorozatának 11. kötetében. Ugyanitt, a 4. fejezetben, (37. lap) a halandósági táblák szerkesztésének az a gyakorlati módszere is fel van említve, amely az egyidejűleg élők s a halálozási valószínűségek nagy pontossággal lehetséges gyors számítási eljárását s az összes szükséges számítási segéd táblák legcélszerűbb beosztását is megadja. Emez eljárást alkalmaztuk a mai Magyarország itt ismertetendő halandósági táblájának kiszámításánál is. Ezt az 1920. évi népszámlálási adatok, az 1920. és 1921. évi halálozások, továbbá az 1919., 1920. és 1921. évi elveszültek adatai alapján állítottuk össze. Ez a mai területre vonatkozó új táblázat tehát azt az elhalálozási rendet mutatja, amellyel egy nemzedék az 1920—21. évi halandósági viszonyok közepette halna ki. A számításnál használt népszámlálási és népmozgalmi adatokat, a kiszámított elhalálozási valószínűségeket, valamint az e valószínűségek alapján meghatározott s az újszülöttek közül bizonyos kort elérők, illetve el nem érők számában kifejezett elhalálozási rendet — korévenként való teljes részletességgel — a 4. sz. táblázat foglalja magába. Ugyanezt grafikusán az I. rajz szemlélteti.

Az elhalálozási valószínűség alakulása a mai területre vonatkozó új adatok szerint is éppen olyan szabályszerűségeket követ,

I. AZ ELHALÁLOZÁS VAJÓSZÍNŰSÉGÉNEK ALAKULÁSA.

I. Formation de la probabilité de mort.

mint a századforduló alkalmával a történeti területen, amelyeket pedig a *Raffmann*-féle halandósági táblák alapján egykoron még *Kenéz* ismertetett. (L. Magyar Statisztikai Közlemények Új sorozat 11. kötet.) Látható, hogy a halandóság görbéje az első életévtől hirtelen alászáll s fokozatosan süllyedve a fiúknál a 14., a leányoknál a 12. életévben éri el mélypontját: most is éppen úgy, mint a régi táblákon. Ma is ugyanaz a két életév, a nemi érettség kezdőpontjai azok, amelyek a legalacsonyabb mérvű halandósággal tűnnek ki. Ezek az életévek erről régóta ismertek. Ezek ma is abszolút minimumok, vagyis az összes életévek közül legkisebb halandósággal bírók s nem csupán a környező életévekhez képest megállapított szélső értékek. Innen kezdve a halandóság megint emelkedik s a 22—25. életévben ér újabb oldalmódusra. A 4. táblán közölt adatokban a férfiak részén már a 22. életévben van a kiemelkedés; a nőknél azonban a halandósági arányok egészen a 25. életévig tovább hullámszerűen s itt ezek érik el a környező évekhez képest leginkább kiemelkedő értéket. A halandóság a serdüléstől a nagykorúságot megelőző korig (22. életév) a férfiaknál megszakítás nélkül emelkedik most is éppen úgy, mint a századfordulón; a nőknél — akkor is, ma is — csupán némely hullámszerűség után. A huszas évek elején lévő ez az oldalmódus tudvalevőleg annak a következménye, hogy a nagy népbetegség, a tüdővész, ekkor szedi legtöbb áldozatát. A férfiaknál e korban az életfenntartást biztosító állásért folytatott küzdelmek, másrészt az ifjúkori kicsapongások, a nőknél meg az első szüléssel járó vészdelmek is súlyosbítják a helyzetet. A huszas évek elején mutatkozó ezen emelkedett mérvű elhalálózástól kezdve a harmincas évek elejéig a halandóság ismét mindkét nemnél csökken. A 4. táblán közölt nyers adatoknál a nőknél a 32., a férfiaknál a 35. életévben ér mélypontjára; a férfiaknál azonban ehhez igen közelálló alacsony érték a 30. életév elhalálózási aránya. Az alább közlendő kiegyenlített adatokban az elhalálózási rendből származó halottak százaléka mindkét nemnél a 35. életévben minimum. A harmincas évek második felében, méginkább a negyvenes években indul meg a halandóság tartós emelkedése. Ez a legöregebb korosztályokig mind erősebbé válik, amint az elmúlás törvénye mindinkább erőt vesz az elkoptatott, elöregedett szervezeten.

A legkisebb mérvű elhalálózási arány a fiúknál a 14. életévben mutatkozó minimum, ami csupán 0,385%. Ezen életévben egy év alatt, t. i. a betöltött 13-tól a 14. életévig százezer élőlől csak 385 halt el. A leányok minimuma kissé magasabb. Ez a 12. életévben jelentkező 447-es elhalálózási arány (százezer élöre). A harmincas évek elején jelentkező másik mélypont nem ilyen alacsony; a férfiaknál százezer élöre 680, a nőknél 670. Ez a halandósági táblák két klaszikus mélypontja. Ezzel szemben a huszas évek elején lévő, valamint az élet legelején és legvégén jelentkező kiemelkedések képviselik a másik szélsőséget. A maximum a legöregebb korosztályokban van, ahol, ha kellő magasra emelkedünk, nemcsak mindjobban megközelítjük, de meg is haladhatjuk az elhalásnak 50%-os valószínűségét. Ami teljes kétség arra vonatkozólag, hogy az illető öreg az illető év folyamán elhal-e, vagy még tovább él-e. Új táblánkban a 100 éven felül lévő öregek elhalálózási valószínűsége a nők oldalán magasabb, 55,0%, míg a férfiaknál csak 52,9%. A csecsemőkori 18—21%-os elhalálózási valószínűség színvonalán az öregkori elhalálózások a nyolcvanas évek elején állanak. Az életképtelen, gyenge csecsemőket s az elhasznált szervezettű öregeket fenyegető ezen igen magas arányú elhalálózáshoz képest a huszas évek elején jelentkező oldalmódus számszerűen eltörpül. Csak pontos számításaink révén ismerjük azt, hogy az elhalálózás aránya a környező életévekhez képest némiképp ezen életkorban is állandóan emelkedett. A mai területre vonatkozó új halandósági táblázat szerint ez az oldalmódus közel áll az 1%-hoz: a férfiak oldalán százezer élöre 895, a nőknél 862.

Ha a mai területre vonatkozó új halandósági táblázat elhalálózási rendje ugyanolyan szabályszerűségeket is követ, mint a történeti területre vonatkozó régi tábla, mégis mások azok az arányszámok, amelyek ezen a törvényszerűségeken megnyilvánulnak. Az eltérések között vannak olyanok, amelyek hosszabb korévcsoport valamennyi évében állandóan egyirányúak. Így a századforduló elhalálózási rendjéhez képest valamennyi csecsemő- és gyermekkorév halálózási aránya csökkent. Ha a történeti területre vonatkozó 1900—1901. évi elhalálózási valószínűségnek adatait az egyes korévekben rendre százzal vesszük egyenlőnek, úgy valamennyi csecsemő- és gyermekkorév elhalálózási valószínűségének az új táblán

4. Magyarország halandósági táblázata.
Table de mortalité de la Hongrie.

Egyéves korcsoport (... évig) Groupes d'âges de 1 an (jusqu'à ... ans)	Az élők száma 1920 december 31-én Nombre des vivants au 31 déc. 1920		Meghaltak száma 1920-ban és 1921-ben együttvéve Nombre des décès de 1920 et de 1921		100.000 lélekből — Sur 100.000 habitants						Korév (... éven felül) Age (au-dessus de ... ans)
	fi sexe masc.	nő sexe fém.	fi sexe masc.	nő sexe fém.	egyik születésnap-tól a másikig meghalt — sont morts d'un anniversaire à l'autre		a jelzett életkort — l'âge respectif				
					fi sexe masc.	nő sexe fém.	elérte a été atteint :		nem érte el n'a pas été atteint :		
							fi sexe masc.	nő sexe fém.	fi sexe masc.	nő sexe fém.	
1	108.230	104.297	54.177	43.164	21.527	18.428	100.000	100.000	—	—	0
2	82.325	79.670	8.357	7.618	5.059	4.774	78.473	81.572	21.527	18.428	1
3	49.151	47.914	3.757	3.713	3.240	3.292	74.503	77.678	25.497	22.322	2
4	47.557	46.387	1.806	1.645	1.853	1.723	72.089	75.121	27.911	24.879	3
5	48.816	48.596	1.330	1.313	1.261	1.260	70.753	73.827	29.247	26.173	4
6	64.355	63.573	1.298	1.299	953	960	69.861	72.897	30.139	27.103	5
7	93.523	93.676	1.412	1.415	822	825	69.195	72.197	30.805	27.803	6
8	90.815	90.674	1.354	1.375	727	737	68.626	71.601	31.374	28.399	7
9	95.849	96.889	1.273	1.201	683	643	68.127	71.073	31.873	28.927	8
10	89.064	88.099	1.038	1.014	558	547	67.662	70.616	32.338	29.384	9
11	97.108	96.558	913	965	489	521	67.284	70.230	32.716	29.770	10
12	89.338	88.046	790	817	428	447	66.955	69.864	33.045	30.136	11
13	92.701	92.043	718	836	391	460	66.668	69.552	33.332	30.448	12
14	91.464	90.905	702	865	385	477	66.407	69.232	33.593	30.768	13
15	87.903	88.029	715	927	406	526	66.151	68.902	33.849	31.098	14
16	84.539	84.851	749	957	439	555	65.882	68.540	34.118	31.460	15
17	83.765	86.317	931	1.145	551	664	65.593	68.160	34.407	31.840	16
18	85.059	86.434	1.132	1.204	661	689	65.232	67.707	34.768	32.293	17
19	87.284	89.133	1.259	1.357	743	786	64.801	67.240	35.199	32.760	18
20	78.170	79.041	1.303	1.238	798	731	64.320	66.711	35.680	33.289	19
21	81.707	90.461	1.338	1.394	858	825	63.807	66.223	36.193	33.777	20
22	68.844	76.505	1.286	1.309	895	802	63.260	65.677	36.740	34.323	21
23	66.728	81.787	1.198	1.328	882	832	62.694	65.150	37.306	34.850	22
24	68.015	77.841	1.144	1.222	851	770	62.141	64.608	37.859	35.392	23
25	64.904	78.796	1.048	1.345	799	862	61.612	64.110	38.388	35.890	24
26	63.401	75.461	967	1.215	771	803	61.120	63.557	38.880	36.443	25
27	58.150	71.600	956	1.230	802	855	60.649	63.047	39.351	36.953	26
28	57.669	67.705	830	1.067	725	772	60.163	62.508	39.837	37.492	27
29	54.702	68.512	861	1.233	785	937	59.727	62.025	40.273	37.975	28
30	51.276	57.294	712	875	683	715	59.258	61.444	40.742	38.556	29
31	50.353	60.871	821	1.154	815	976	58.853	61.005	41.147	38.995	30
32	48.708	56.217	707	804	705	670	58.373	60.410	41.627	39.590	31
33	52.169	65.754	794	1.101	781	897	57.961	60.005	42.039	39.995	32
34	49.503	56.715	764	960	759	806	57.508	59.467	42.492	40.533	33
35	49.363	58.057	679	851	680	730	57.071	58.988	42.929	41.012	34
36	50.798	59.552	790	972	782	822	56.683	58.557	43.317	41.443	35
37	50.254	58.284	915	1.011	910	876	56.240	58.076	43.760	41.924	36
38	48.885	53.661	770	872	781	780	55.728	57.567	44.272	42.433	37
39	48.277	57.075	906	1.034	951	959	55.293	57.118	44.707	42.882	38
40	44.238	46.869	786	764	852	737	54.767	56.570	45.233	43.430	39
41	47.032	55.667	992	1.059	1.087	1.030	54.300	56.153	45.700	43.847	40
42	43.130	46.275	774	736	875	747	53.710	55.575	46.290	44.425	41
43	42.790	48.229	960	993	1.123	1.058	53.240	55.160	46.760	44.840	42
44	41.228	44.036	800	768	949	839	52.642	54.576	47.358	45.424	43
45	42.513	45.954	814	746	951	803	52.142	54.118	47.858	45.882	44
46	44.115	49.021	1.031	982	1.210	1.063	51.646	53.683	48.354	46.317	45
47	38.696	39.797	1.018	868	1.282	1.039	51.021	53.112	48.979	46.888	46
48	36.307	37.611	903	803	1.206	1.023	50.367	52.560	49.633	47.440	47
49	37.541	41.213	1.007	942	1.349	1.226	49.759	52.022	50.241	47.978	48
50	36.868	32.670	971	738	1.269	964	49.088	51.384	50.912	48.616	49
51	40.756	45.882	1.237	1.106	1.586	1.390	48.465	50.889	51.535	49.111	50
52	36.332	33.574	1.043	819	1.374	1.088	47.696	50.182	52.304	49.818	51
53	37.387	36.670	1.327	1.139	1.837	1.645	47.041	49.636	52.959	50.364	52
54	32.009	30.431	1.230	1.011	1.790	1.477	46.177	48.819	53.823	51.181	53
55	34.811	38.326	1.268	1.070	1.840	1.494	45.350	48.098	54.650	51.902	54
56	34.900	35.087	1.346	1.096	1.940	1.550	44.515	47.379	55.485	52.621	55
57	32.821	31.842	1.633	1.429	2.429	2.159	43.651	46.645	56.349	53.355	56

Egyéves korcsoport (... évig) <i>Groupes d'âges de 1 an (jusqu'à ... ans)</i>	Az élők száma 1920 december 31-én <i>Nombre des vivants au 31 déc. 1920</i>		Meghaltak száma 1920-ban és 1921-ben együttvéve <i>Nombre des décès de 1920 et de 1921</i>		100.000 lélekből — <i>Sur 100.000 habitants</i>						Korév (... éven felül) <i>Age (au-dessus de ... ans)</i>
					egyik születésnap-tól a másikig meghalt — <i>sont morts d'un anniversaire à l'autre</i>		a jelzett életkort — <i>l'âge respectif</i>				
							elérte <i>a été atteint :</i>		nem érte el <i>n'a pas été atteint :</i>		
	fi <i>sexe masc.</i>	nő <i>sexe fem.</i>	fi <i>sexe masc.</i>	nő <i>sexe fem.</i>	fi <i>sexe masc.</i>	nő <i>sexe fem.</i>	fi <i>sexe masc.</i>	nő <i>sexe fem.</i>	fi <i>sexe masc.</i>	nő <i>sexe fem.</i>	
58	32.287	32.189	1.370	1.107	2.131	1.736	42.591	45.638	57.409	54.362	57
59	29.832	30.223	1.585	1.442	2.660	2.452	41.683	44.846	58.317	55.154	58
60	25.623	23.525	1.407	1.061	2.451	1.806	40.574	43.746	59.426	56.254	59
61	32.331	39.143	1.946	1.918	3.258	2.976	39.579	42.956	60.421	57.044	60
62	27.229	25.183	1.522	1.247	2.655	2.110	38.289	41.678	61.711	58.322	61
63	26.350	27.452	1.868	1.819	3.489	3.443	37.272	40.799	62.728	59.201	62
64	25.293	23.750	1.953	1.761	3.831	3.468	35.971	39.394	64.029	60.606	63
65	23.062	24.844	1.812	1.779	3.719	3.493	34.593	38.028	65.407	61.972	64
66	24.213	26.632	2.254	2.272	4.775	4.460	33.306	36.700	66.694	63.300	65
67	20.655	21.495	1.974	1.957	4.535	4.285	31.716	35.063	68.284	64.937	66
68	19.551	19.754	2.089	1.978	5.093	4.728	30.278	33.560	69.722	66.440	67
69	20.185	20.684	2.219	2.255	5.685	5.811	28.736	31.973	71.264	68.027	68
70	15.931	14.230	1.996	1.606	5.481	4.384	27.102	30.115	72.898	69.885	69
71	18.792	22.510	2.608	2.658	7.705	7.286	25.616	28.795	74.384	71.205	70
72	11.571	11.049	1.830	1.703	6.416	5.394	23.642	26.697	76.358	73.303	71
73	13.278	16.833	2.220	2.511	9.046	8.982	22.125	25.257	77.875	74.743	72
74	8.741	8.687	1.990	2.050	9.592	9.072	20.123	22.988	79.877	77.012	73
75	8.741	8.937	1.722	1.817	9.460	9.624	18.193	20.902	81.807	79.098	74
76	8.460	9.383	1.967	2.048	10.949	10.652	16.472	18.890	83.528	81.110	75
77	8.303	8.703	2.041	2.210	12.261	12.576	14.668	16.878	85.332	83.122	76
78	6.186	6.147	1.684	1.625	11.827	11.087	12.869	14.755	87.131	85.245	77
79	6.119	6.692	2.105	2.309	17.023	17.901	11.347	13.119	88.653	86.881	78
80	4.202	3.958	1.299	1.268	12.419	11.136	9.415	10.770	90.585	89.230	79
81	5.098	6.896	1.746	2.099	18.589	18.769	8.246	9.571	91.754	90.429	80
82	2.641	2.518	1.084	1.092	15.541	13.738	6.713	7.775	93.287	92.225	81
83	2.486	2.873	1.212	1.395	22.803	23.920	5.670	6.707	94.330	93.293	82
84	1.805	2.005	950	936	21.584	18.797	4.377	5.103	95.623	94.897	83
85	1.757	2.140	972	1.079	25.896	23.927	3.432	4.144	96.568	95.856	84
86	1.216	1.655	813	943	27.392	25.106	2.543	3.152	97.457	96.848	85
87	934	1.119	669	793	30.251	28.649	1.846	2.361	98.154	97.639	86
88	670	850	452	587	28.268	28.599	1.287	1.685	98.713	98.315	87
89	472	699	353	442	32.047	29.359	923	1.203	99.077	98.797	88
90	236	321	199	280	25.383	23.789	627	850	99.373	99.150	89
91	425	733	253	418	35.237	35.620	468	648	99.532	99.352	90
92	97	142	118	163	28.331	24.274	303	417	99.697	99.583	91
93	96	163	89	131	41.014	38.930	217	316	99.783	99.684	92
94	56	74	75	100	47.170	40.486	128	193	99.872	99.807	93
95	35	83	43	78	44.330	38.710	68	115	99.932	99.885	94
96	25	85	42	63	54.193	32.642	38	70	99.962	99.930	95
97	28	70	25	64	42.373	39.751	17	47	99.983	99.953	96
98	12	33	17	34	39.535	33.663	10	28	99.990	99.972	97
99	17	32	15	43	42.857	53.086	6	19	99.994	99.981	98
100	9	22	12	9	42.105	15.652	3	9	99.997	99.991	99
100-on felül <i>au-dessus de 100 ans</i>	31	72	18	47	52.941	54.971	2	8	99.998	99.992	100
ismeretlen <i>inconnu</i>	1.627	2.217	114	63							éves és azon felül de 100 ans et <i>au-dessus</i>
Összesen <i>Total</i>	3,870.904	4,109.239	174.402	165.374							

száznál kisebb indexe van. Ezeket az indexeket az 5. táblázat foglalja magába.

A csecsemő- és gyermekkorévek halandósági arányainak csökkenésén kívül látható, — az 5. táblázaton — hogy a nők oldalán a produktív korosztályok elhalálási arányának indexe is rendszeresen kisebb

száznál, ha az említett régi magyar tábla megfelelő adatait vesszük az indexszámításnál alapul. Persze, ezt nemcsak a közegészségügy húszéves javulása magyarázza, hanem szerepe van ebben a területi változásnak is, mely nagyobb halandóságú műveletlen területeket csatolt el. Emiatt a jobb

II. AZ EGYES ÉLETÉVEKET TÚLÉLŐK SZÁMÁBAN MEGNYILVÁNULÓ ELHALÁLÓZÁSI REND.

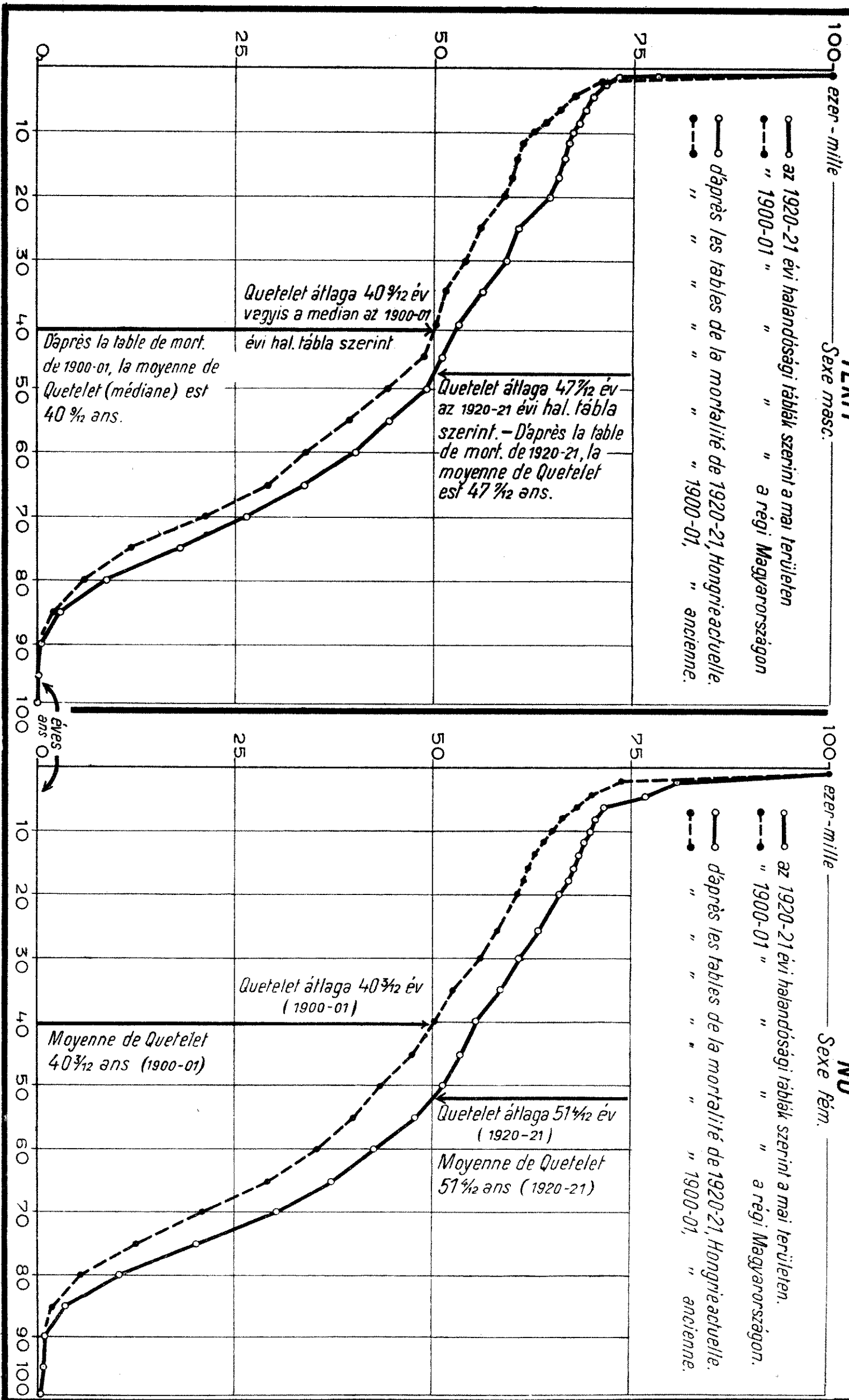
II. Ordre de décès se manifestant dans le nombre de ceux qui ont dépassé l'âge indiqué ici.

FÉRFI

Sexe masc.

NŐ

Sexe fem.

5. Az elhalálozási valószínűség indexe 1920—21-ben.

Indices de la probabilité de la mort en 1920—21.

(1900—1901 = 100).

Egyéves életkor-csoport (... évig) Groupes d'âge de 1 an (jusqu'à ... ans)	Százézer lélekből meg- halt egyik születésnaptól a másikig az 1900-01. évi halandósági tábla szerint Sur 100.000 personnes, combien sont mortes d'un anniversaire à l'autre, d'après la table de mor- talité de 1900—1901		Az 1920-21. évi halandó- ság indexei, ha az 1900-01. évi eredmény = 100 Indices de la mortalité de 1920—21, si les résul- tats de 1900—1901 = 100		Egyéves életkor- csoport (... évig) Groupes d'âge de 1 an (jusqu'à ... ans)	Százézer lélekből meg- halt egyik születésnaptól a másikig az 1900-01. évi halandósági tábla szerint Sur 100.000 personnes, combien sont mortes d'un anniversaire à l'autre, d'après la table de mor- talité de 1900—1901		Az 1920-21. évi halandó- ság indexei, ha az 1900-01. évi eredmény = 100 Indices de la mortalité de 1920—21, si les résul- tats de 1900—1901 = 100	
	fi sexe masc.	nő sexe féminin.	fi sexe masc.	nő sexe féminin.		fi sexe masc.	nő sexe féminin.	fi sexe masc.	nő sexe féminin.
1	23.118	19.673	93.1	93.7	46	1.586	1.447	76.3	73.5
2	7.123	6.960	71.0	68.6	47	1.468	1.287	87.3	80.7
3	3.591	3.566	90.2	92.3	48	1.344	1.086	89.7	94.2
4	2.368	2.367	78.3	72.8	49	1.753	1.635	77.0	75.0
5	1.706	1.713	73.9	73.6	50	1.224	873	103.7	110.4
6	1.349	1.304	70.6	73.6	51	2.183	2.080	72.7	66.8
7	1.208	1.202	68.0	68.6	52	1.415	1.638	97.1	66.4
8	1.008	1.035	72.1	71.2	53	2.383	2.195	77.1	74.9
9	866	929	78.9	69.2	54	2.035	1.781	88.0	82.9
10	680	758	82.1	72.2	55	1.947	1.870	94.5	79.9
11	610	720	80.2	72.4	56	2.436	2.441	79.6	63.5
12	495	563	86.5	79.4	57	2.927	2.723	83.0	79.3
13	476	622	82.1	74.0	58	2.408	2.261	88.5	76.8
14	398	553	96.7	86.3	59	3.372	3.487	78.9	70.3
15	437	617	92.9	85.3	60	2.071	1.637	118.3	110.3
16	416	630	105.5	88.1	61	4.328	4.740	75.3	62.8
17	494	776	111.5	85.6	62	2.512	2.214	105.7	95.3
18	594	792	111.3	87.0	63	4.424	4.840	78.9	71.1
19	756	919	98.3	85.5	64	4.300	4.213	89.1	82.3
20	797	831	100.1	88.0	65	4.263	4.227	87.2	82.6
21	833	978	103.0	84.4	66	5.751	6.492	83.0	68.7
22	809	866	110.6	92.6	67	5.109	4.830	88.8	88.7
23	897	1.036	98.3	80.3	68	5.959	6.051	85.5	78.1
24	903	927	94.2	83.1	69	7.082	7.738	80.3	75.1
25	823	953	97.1	90.5	70	4.198	3.616	130.6	121.2
26	767	917	100.5	87.6	71	9.457	10.581	81.5	68.9
27	770	1.029	104.2	83.1	72	5.461	4.780	117.5	112.8
28	716	917	101.3	84.2	73	9.873	11.368	91.6	79.0
29	778	1.061	100.9	88.3	74	9.526	9.756	100.7	93.0
30	575	744	118.8	96.1	75	9.382	9.254	100.8	104.0
31	829	1.167	98.3	83.6	76	13.127	14.173	83.4	75.2
32	611	707	115.4	94.8	77	12.078	11.897	101.5	105.7
33	845	1.188	92.4	75.5	78	12.277	11.249	96.3	98.6
34	765	954	99.2	84.5	79	17.057	18.029	99.8	99.3
35	734	901	92.6	81.0	80	9.724	8.360	127.7	133.2
36	879	1.071	89.0	76.8	81	19.706	20.335	94.3	92.3
37	970	1.187	93.8	73.8	82	12.220	10.706	127.2	128.3
38	859	994	90.9	78.5	83	22.081	22.819	103.3	104.8
39	1.141	1.369	83.3	70.1	84	18.059	18.252	119.5	103.0
40	807	754	105.6	97.7	85	22.645	22.206	114.4	107.8
41	1.307	1.483	83.2	69.5	86	26.147	26.256	104.8	95.6
42	850	723	102.9	103.3	87	24.573	22.514	123.1	127.2
43	1.446	1.474	77.7	71.8	88	24.678	22.684	114.5	126.1
44	1.099	1.012	86.4	82.9					
45	1.163	1.004	81.8	80.0					
					ezen felül au-dessus de 88 ans	26.998	26.470		

közegészségügyi viszonyok között lévő Budapest alacsonyabb halandósága ma nagyobb súllyal esik a halandóság magasságát mérő mérleg serpenyőjébe. A férfiak oldalán azonban, — különösen a huszas években — sűrűn vannak száznál magasabb indexek, amit — mint már említettük — a háborúban való részvétellel nyert sérülések és betegségek révén kisebb életképességük magyaráz. A legöregebb korosztályokban mindkét nemnél a mai halandóság magasabb. Az indexek száznál itt legnagyobbbrészt nagyobbak. Halandóságuk ma azért nagyobb, mint régebben, mert a közegészségügy s a gyógyító orvostudományok fejlődésével mind többen érnek fel az öreg korba. Ezek között aztán mind többen vannak olyanok is, kik betegesek s kik csak mesterségesen, állandó orvosi kezeléssel, gyógyszerekkel nyújtották életüket idáig. Arányuknak növekedése rontja aztán az öregek mai halandóságát a régebbi viszonyokhoz képest. Így bár most több az öreg, de halandóságuk is magasabb.

A halandósági táblázatnak (l. 4. tábla) az a további két rovata is igen jellemző képet ad, amelyik az elhalálózási rendet nem az elhalálózási valószínűség szerint, hanem a továbbélők, vagy a bizonyos életkort (száz-ezer élőlől) el nem érők számával adja meg. Grafikusán ábrázolva (l. a II. grafikont) az elhalálózási arány kor szerint való változása parabola, illetve parabolyszerű, melynek ordinatái úgy az öregek, mint a fiatalok felé emelkednek. Ezzel szemben a túlélők számában kifejezett rend oly görbe, melynek a fiatalok felé néző szára az abscissákhoz közeledik érintő módjára. Ez utóbbi ábrán igen jellemző pont a median, mire a nemzedék fele kihál, mert ez itt a $\frac{1}{2}$ magas ordinata helye. Ez *Quetelet* átlagos életkora, amivel alább a halandósági táblákból kiszámítható különböző élettartam-középtételeknél még foglalkozni fogunk.

A két nem eltérő életmódja, élethivatása, elütő fiziológiai sajátságai különbségeket létesítenek a férfiak és nők halandósága között. Ezeket már az elhalálózási valószínűségnél, a túlélők számában kifejezett elhalálózási rendnél is említettük s azok a grafikonokon (I. és II.) is követhetők. A két nem közötti eltérések lényegét jellemzőbben tünteti fel egy oly táblázat, mely ötéves korcsoportokat foglal össze. Ilymódon a lényeges eltérések jobban domborodnak ki. Az

1920—21. évi halandósági táblából a két nem közti eltéréseket ilymódon sűrítve, valamint a nők megfelelő arányainak indexeit a következő 6. táblázatba foglaltuk össze.

6. A férfiak és nők elhalálózási valószínűsége.

Probabilité de mort aux hommes et aux femmes.

Életkor Age	Átlagos halandóság 5 éves korcsoportonként 100.000 lélekre számítva — <i>Mortalité moyenne par groupes d'âge de 5 ans, calculée sur 100.000 habitants</i>		Anők arányának jelzőszáma, ha a férfiaké = 100 <i>Indice de la proportion des femmes, si celui des hommes = 100</i>
	fi sexe masc.	nő sexe féminin.	
0	21.527	18.428	85.6
1	5.059	4.774	94.4
2	3.240	3.292	101.6
3—7	1.232	1.101	89.4
8—12	510	524	102.7
13—17	488	582	119.3
18—22	835	795	95.2
23—27	790	812	102.8
28—32	754	839	111.3
33—37	782	803	102.7
38—42	978	906	92.6
43—47	1.120	953	85.1
48—52	1.483	1.263	85.2
53—57	2.026	1.683	83.1
58—62	2.903	2.557	88.1
63—67	4.391	4.087	93.1
68—72	6.867	6.371	92.8
73—77	10.818	10.602	98.0
78—82	17.275	17.093	98.9
83—87	26.678	25.016	93.8
88—92	32.402	30.394	93.8
93—97	45.520	37.050	81.4

A csecsemőknél, a 3—7 éves gyermekkorban és a 38. életévtől kezdve az öregkorban a nők elhalálózása a férfiakénál kedvezőbb, illetve kisebb. Közben a férfiak halandósága kedvezőbb, még most is, amikor a háborús hatások érvényesültek. A nőknél ugyanis — különösen a huszas életevekben — a terhesség, szülés és gyermekágy mortalitása erősebben rontja a halandóságot, mely különben itt az élet derekán mindkét nemnél igen alacsony.

Az eddigiekben kifejtett elhalálózási rend szoros következménye a különböző életkorúak további elhalálózási rendjére vonatkozó táblázat. Ez azt mutatja, hogy százezer lélekre számítva bizonyos (a táblázaton oldalt megnevezett) életkort hányan érnek el. A vonatkozó adatokat a régi magyar adatokkal egybevetve s az új adatoknak olyképen számított indexeit, hogy az 1900—01. évi megfelelő adatot választottuk száznak, a 7. táblázat mutatja.

7. Különböző életkorúak további elhalálozási rendje.
Ordre de décès de personnes d'âge différent.

Életkor — Age	Százézer alább megnevezett korú egyén közül elérte az oldalt megjelölt életkort				Ha az 1900—01. évi kihalás megfelelő adata = 100, úgy az 1920—21. évi index a		Százézer alább megnevezett korú egyén közül elérte az oldalt megjelölt életkort				Ha az 1.00—01. évi kihalás megfelelő adata = 100, úgy az 1920—21. évi index a		
	<i>Sur 100.000 personnes de l'âge indiqué ci-dessous, combien ont atteint l'âge indiqué à gauche</i>				<i>Si les décès correspondants avaient fait 100 en 1900—01, l'indice de 1920—21 serait</i>		<i>Sur 100.000 personnes de l'âge indiqué ci-dessous, combien ont atteint l'âge indiqué à gauche</i>				<i>Si les décès correspondants avaient fait 100 en 1900—1901, l'indice de 1920—21 serait</i>		
	fi sexe masc.		nő sexe fém.		fi- sexe masc.	nő- sexe fém.	fi sexe masc.		nő sexe fém.		fi- sexe masc.	nő- sexe fém.	
	<i>d'après la moyenne des années</i>						<i>d'après la moyenne des années</i>						
	1900—01	1920—21	1900—01	1920—21	neműeknél		1900—01	1920—21	1900—01	1920—21	neműeknél		
	évek átlaga szerint						évek átlaga szerint						
Kétévesek — 2 ans													
7	90.170	92.112	90.240	92.177	102.2	102.1	77	16.610	19.303	15.590	21.214	116.2	136.1
12	86.920	89.484	86.680	89.539	102.9	103.3	82	7.690	8.505	7.390	9.643	110.6	130.5
17	85.000	87.556	83.940	87.164	103.0	103.8	87	2.120	1.930	2.070	2.423	91.0	117.1
22	81.830	84.150	80.330	83.872	102.8	104.4	Tizenhétévesek — 17 ans						
27	78.480	80.752	76.500	80.471	102.9	105.2	22	96.270	96.109	95.690	96.223	99.8	100.6
32	75.770	77.797	73.050	77.248	102.7	105.7	27	92.330	92.229	91.130	92.321	99.9	101.3
37	72.640	74.800	69.250	74.110	103.0	107.0	32	89.130	88.854	87.020	88.624	99.7	101.8
42	69.110	71.460	65.640	71.011	103.4	108.2	37	85.460	85.430	82.500	85.024	100.0	103.1
47	64.560	67.604	61.660	67.664	104.7	109.7	42	81.300	81.616	78.200	81.469	100.4	104.2
52	59.600	63.140	57.620	63.900	105.9	110.9	47	75.950	77.212	73.450	77.629	101.7	105.7
57	52.930	57.167	51.550	58.753	108.0	114.0	52	70.120	72.113	68.650	73.310	102.8	106.8
62	45.590	50.027	44.560	52.523	109.7	117.9	57	62.270	65.291	61.410	67.405	104.9	109.8
67	35.700	40.640	34.620	43.204	113.8	124.8	62	53.630	57.138	53.080	60.258	106.5	113.5
72	25.580	29.697	24.620	32.515	116.1	132.1	67	42.000	46.416	41.240	49.566	110.5	120.2
77	14.440	17.273	13.510	18.995	119.6	140.6	72	30.100	33.917	29.330	37.303	112.7	127.2
82	6.680	7.610	6.410	8.634	113.9	134.7	77	16.990	19.728	16.100	21.792	116.1	135.4
87	1.840	1.727	1.800	2.169	93.9	120.5	82	7.860	8.692	7.640	9.906	110.6	129.7
							87	2.160	1.973	2.140	2.489	91.3	116.3
Hétévesek — 7 ans													
12	96.390	97.147	96.060	97.138	100.8	101.1	Huszonkétévesek — 22 ans						
17	94.270	95.054	93.030	94.561	100.8	101.6	27	95.910	95.963	95.230	95.945	100.1	100.8
22	90.750	91.356	89.020	90.990	100.7	102.2	32	92.590	92.451	90.940	92.103	99.8	101.3
27	87.040	87.668	84.780	87.300	100.7	103.0	37	88.770	88.889	86.220	88.361	100.1	102.5
32	84.030	84.459	80.950	83.805	100.5	103.5	42	84.450	84.920	81.720	84.666	100.6	103.6
37	80.560	81.205	76.750	80.400	100.8	104.8	47	78.890	80.338	76.760	80.675	101.8	105.1
42	76.640	77.580	72.750	77.038	101.2	105.9	52	72.840	75.033	71.740	76.187	103.0	106.2
47	71.600	73.393	68.330	73.407	102.5	107.4	57	64.680	67.935	64.180	70.051	105.0	109.1
52	66.100	68.547	63.860	69.323	103.7	108.6	62	55.710	59.451	55.470	62.623	106.7	112.9
57	58.700	62.062	57.130	63.739	105.7	111.6	67	43.630	48.295	43.090	51.512	110.7	119.5
62	50.560	54.312	49.330	56.981	107.4	115.5	72	31.260	35.290	30.650	38.767	112.9	126.5
67	39.600	44.120	38.360	46.871	111.4	122.2	77	17.640	20.527	16.820	22.648	116.4	134.6
72	28.370	32.240	27.290	35.275	113.6	129.3	82	8.170	9.044	7.980	10.295	110.7	129.0
77	16.010	18.752	14.980	20.607	117.1	137.6	87	2.250	2.053	2.240	2.586	91.2	115.4
82	7.410	8.262	7.100	9.367	111.5	131.9	Huszonhétévesek — 27 ans						
87	2.040	1.875	1.990	2.353	91.9	118.2	32	96.540	96.340	95.490	95.996	99.8	100.5
Tizenkétévesek — 12 ans													
17	97.800	97.846	96.840	97.347	100.0	100.5	37	92.560	92.628	90.530	92.095	80.1	101.7
22	94.150	94.039	92.670	93.671	99.9	101.1	42	88.050	88.493	85.810	88.245	100.5	102.8
27	90.300	90.243	88.250	89.872	99.9	101.8	47	82.260	83.717	80.600	84.085	101.8	104.3
32	87.170	86.940	84.270	86.273	99.7	102.4	52	75.940	78.189	75.330	79.407	103.0	105.4
37	83.580	83.590	79.900	82.768	100.0	103.6	57	67.440	70.793	67.390	73.011	105.0	108.3
42	79.510	79.858	75.730	79.307	100.4	104.7	62	58.090	61.952	58.250	65.270	106.6	112.1
47	74.280	75.549	71.130	75.569	101.7	106.2	67	45.490	50.327	45.250	53.689	110.6	118.6
52	68.570	70.560	66.480	71.365	102.9	107.3	72	32.600	36.775	32.190	40.406	112.8	125.5
57	60.900	63.885	59.470	65.617	104.9	110.3	77	18.400	21.390	17.670	23.605	116.3	133.6
62	52.450	55.907	51.410	58.660	106.6	114.1	82	8.520	9.424	8.380	10.730	110.6	128.0
67	41.080	45.416	39.940	48.252	110.6	120.8	87	2.340	2.139	2.350	2.696	91.4	114.7
72	29.430	33.187	28.410	36.314	112.8	127.8							

Életkor — Age	Százézer alább megnevezett korú egyén közül elérte az oldalt megjelölt életkort				Ha az 1900—01. évi kihalás megfelelő adata = 100, úgy az 1920—21. évi index a		Százézer alább megnevezett korú egyén közül elérte az oldalt megjelölt életkort				Ha az 1900—01. évi kihalás megfelelő adata = 100, úgy az 1920—21. évi index a		
	<i>Sur 100.000 personnes de l'âge indiqué ci-dessous, combien ont atteint l'âge indiqué à gauche</i>				<i>Si les décès correspondants avaient fait 100 en 1900—01, l'indice de 1920—21 serait</i>		<i>Sur 100.000 personnes de l'âge indiqué ci-dessous, combien ont atteint l'âge indiqué à gauche</i>				<i>Si les décès correspondants avaient fait 100 en 1900—01, l'indice de 1920—21 serait</i>		
	fi sexe masc.		nő sexe fém.		fi sexe masc.	nő sexe fém.	fi sexe masc.		nő sexe fém.		fi sexe masc.	nő sexe fém.	
	d'après la moyenne des années						d'après la moyenne des années						
1900—01	1920—21	1900—01	1920—21	neműeknél		1900—01	1920—21	1900—01	1920—21	neműeknél			
évek átlaga szerint						évek átlaga szerint							
Harminckétévesek — 32 ans						Ötvenkétévesek — 52 ans							
37	95.880	96.147	94.810	95.937	100.3	101.2	57	88.010	90.540	89.460	91.945	102.9	102.8
42	91.210	91.855	89.860	91.926	100.7	102.3	62	76.490	79.233	77.330	82.196	103.6	106.3
47	85.210	86.898	84.410	87.593	102.0	103.8	67	59.900	64.365	60.070	67.602	107.5	112.5
52	78.660	81.160	78.890	82.720	103.2	104.9	72	42.920	47.033	42.730	50.884	109.6	119.1
57	69.860	73.482	70.570	76.057	105.2	107.8	77	24.220	27.357	23.450	29.726	113.0	78.9
62	60.170	64.305	61.000	67.993	106.7	111.5	82	11.220	12.053	11.120	13.512	107.4	121.5
67	47.120	52.238	47.390	55.929	110.9	118.0	87	3.090	2.736	3.120	3.395	88.5	108.8
72	33.770	38.172	33.710	42.091	113.0	124.9	Ötvenhétévesek — 57 ans						
77	19.060	22.203	18.500	24.590	116.5	132.9	62	86.130	87.511	86.430	89.397	101.6	103.4
82	8.820	9.782	8.770	11.177	110.9	127.4	67	67.450	71.090	67.150	73.535	105.4	109.5
87	2.430	2.220	2.460	2.808	91.4	114.1	72	48.330	51.948	47.760	55.342	107.5	115.9
Harminchétévesek — 37 ans						Hatvankétévesek — 62 ans							
42	95.130	95.535	94.790	95.819	100.4	101.1	67	78.320	81.235	77.690	82.257	103.7	105.9
47	88.870	90.380	89.030	91.302	101.7	102.6	72	56.120	59.361	55.260	61.906	105.8	112.0
52	82.050	84.412	83.210	86.223	102.9	103.6	77	31.670	34.527	30.330	36.165	109.0	119.2
57	72.870	76.426	74.440	79.278	104.9	106.5	82	14.660	15.212	14.380	16.439	103.8	114.3
62	62.760	66.882	64.340	70.872	106.6	110.2	87	4.030	3.453	4.030	4.130	85.7	102.5
67	49.150	54.332	49.980	58.297	110.5	116.6	Hatvanhétévesek — 67 ans						
72	35.220	39.702	35.550	43.874	112.7	123.4	72	71.660	73.073	71.130	75.259	102.0	105.8
77	19.880	23.092	19.510	25.631	116.2	131.4	77	40.440	42.503	39.040	43.966	105.1	112.6
82	9.200	10.174	9.250	11.651	110.6	126.0	82	18.720	18.726	18.520	19.985	100.0	107.9
87	2.530	2.309	2.600	2.927	91.3	112.6	87	5.150	4.251	5.190	5.021	82.5	96.7
Negyvenkétévesek — 42 ans						Hatvanhétévesek — 67 ans							
47	93.420	94.604	93.930	95.286	101.3	101.4	72	56.440	58.165	54.880	58.419	103.1	106.4
52	86.250	88.356	87.780	89.985	102.4	102.5	82	26.130	25.627	26.030	26.555	98.1	102.0
57	76.590	79.998	78.530	82.737	104.4	105.4	87	7.190	5.817	7.300	6.671	80.9	91.4
62	65.970	70.007	67.880	73.965	106.1	109.0	Hetvenkétévesek — 72 ans						
67	51.660	56.871	52.730	60.841	110.1	115.4	77	56.440	58.165	54.880	58.419	103.1	106.4
72	37.020	41.557	37.510	45.789	112.3	122.1	82	26.130	25.627	26.030	26.555	98.1	102.0
77	20.890	24.172	20.590	26.749	115.7	129.9	87	7.190	5.817	7.300	6.671	80.9	91.4
82	9.670	10.650	9.760	12.159	110.1	124.6	Hetvenhétévesek — 77 ans						
87	2.660	2.417	2.740	3.055	90.9	111.5	82	46.300	44.059	47.430	45.456	95.2	95.8
Negyvenhétévesek — 47 ans						Nyolcvankétévesek — 82 ans							
52	92.320	93.396	93.460	94.437	101.2	101.0	87	27.510	22.698	28.050	25.123	82.5	89.6
57	81.990	84.561	83.610	86.830	103.1	103.9							
62	70.620	74.001	72.270	77.624	104.8	107.4							
67	55.300	60.115	56.140	63.851	108.7	113.7							
72	39.630	43.927	39.940	48.054	110.8	120.3							
77	22.370	25.550	21.920	28.073	114.2	128.1							
82	10.350	11.257	10.400	12.761	108.8	122.7							
87	2.850	2.555	2.920	3.206	89.6	109.8							

Érdekesen követhető a száznál nagyobb indexek alapján, hogy a további valószínű élettartam húsz év alatt, hogy gyarapodott. Ez az öregeknél is nagyobb ma, bár halandóságuk, mint láttuk, romlott. Csak a férfiak oldalán látunk némely száznál kisebb indexet a serdült s a produktív korban. A férfiaknál némely legmagasabb késői öreg-

kort is kevesebben érnek el ma, mint egykor. Ennek okáról már megemlékeztünk.

A halandósági táblákból kiszámítható legfontosabb középértékeket: a mediant, a modust s a számtani átlagot — a mai új adatokkal mindig egybevetve — a régi történeti területre vonatkozókat a 8. táblázat foglalja magába.

8. Az élettartam-középértékek a mai Magyarországon.

Valeurs moyennes de la durée de vie dans la Hongrie actuelle.

A különböző élettartamok megnevezése <i>Désignation des différentes durées de vie</i>	Mathematikai statisztikai jelleg <i>Caractère de statistique mathématique</i>	Az oldalt megnevezett középérték <i>Les valeurs moyennes indiquées à gauche</i>			
		<i>d'après la moyenne des années</i>			
		1900 — 01		1920 — 21	
		évek átlaga szerint a			
		férfiak <i>pour le sexe masc:</i>	nők <i>pour le sexe fem:</i>	férfiak <i>pour le sexe masc:</i>	nők <i>pour le sexe fem:</i>
		o l d a l á n			
1. az átlagos életkor — <i>vie moyenne</i>	arithmetikai v. számtani átl. <i>moyennes arithmétiques</i>	26·8	26·8	29·5	28·9
2. a valószínű életkor — <i>vie probable</i> a) születéskor — <i>à la naissance</i> b) a 7 éveseknél — <i>à 7 ans</i> . . . c) a 22 „ — <i>à 22 ans</i>	} median vagy középső szám } <i>médianes</i>	40 ⁹ / ₁₂	40 ³ / ₁₂	47 ⁷ / ₁₂	51 ⁴ / ₁₂
		62 ³ / ₁₂	61 ⁵ / ₁₂	65	65 ⁶ / ₁₂
		64 ⁵ / ₁₂	64 ³ / ₁₂	66 ⁴ / ₁₂	67 ⁷ / ₁₂
3. a normál életkor — <i>vie normale</i>	modus v. legsfürűbb érték <i>modus</i>	¹⁾ 74	¹⁾ 74	74	74

¹⁾ Országos kiegyenlített adatok, *Láng* br. ugyanekkor a Magyarbirodalomra 75-nek számította ki. — *Chiffre égalisé pour tout le pays; d'après un calcul du baron Láng, fait à la même époque pour la Hongrie d'alors, 75.* (L. *Láng* br: A statisztika története Budapest 1913. p. 419. l.)

Látható, hogy *Quetelet* átlagos életkora a mai területre vonatkozó új adatok szerint a férfiaknál 47 év és 7 hónap, a nőknél 51 év és 4 hónap. Ez az a korév, amelyet a népesség (a kihalásában megfigyelt nemzedék a halandósági táblában lefektetett elhalálozási rend alapján) fele részben elér, vagyis a median. Ez az, amit *Kenéz* valószínű életkornak nevez. Mindkét nemnél magasabbak az erre vonatkozó adatok, mint voltak 20 év előtt, a történeti területen. Azonban, míg akkor a férfiak valószínű életkora volt magasabb (40 év 9 hó), mint a nőké (40 év 3 hó), addig ma sok férfi egészségi állapotának a háborúra visszavezethető, több ízben említett gyengülése (sérülések, tbc., háborús járványok stb.) révén, megfordítva a nők valószínű élettartama magasabb, mint a férfiaké. A különbség elég tetemes: 3 év és 9 hó. A multtal szemben való javulást, a két nem között lévő különbséget, valamint két jellegze-

tes későbbi életkor (7 évesek és 22 évesek) további valószínű élettartamának hasonló fejlődését jellegzetesen mutatja a 8. táblázat alapján rajzolt oszlopos grafikon is. (L. a III. grafikont.)

A valószínű élettartam nemzetközi összehasonlítását a 9. táblázat nyújtja. A legkedvezőbb adatokat Új-Zéland, aztán Dánia jelentik. Az öregek közül a 60 évesek halandósága Svédországban a legkedvezőbb, ugyanez a nők oldalán Norvégiában a legjobb. A valószínű élettartam a külállamokban is tetemesen emelkedőben van. Németországban a férfiak oldalán az 1871—81. években születéskor még csak 35·58 volt, legutóbb (l. a 9. táblázatot), 1924—26-ban már 55·97. A nők oldalán ugyanekkor 38·45-ről 58·82-re emelkedett. Dániában 1835—44-ben már 42·60 volt s erről emelkedett közel 100 év alatt 1921—25-ben 60·30-ra. Ez történt itt a férfiak oldalán, ugyanakkor a nők oldalán 44·7-ről emel-

III. A VALÓSZÍNŰ ÉLETTARTAM.

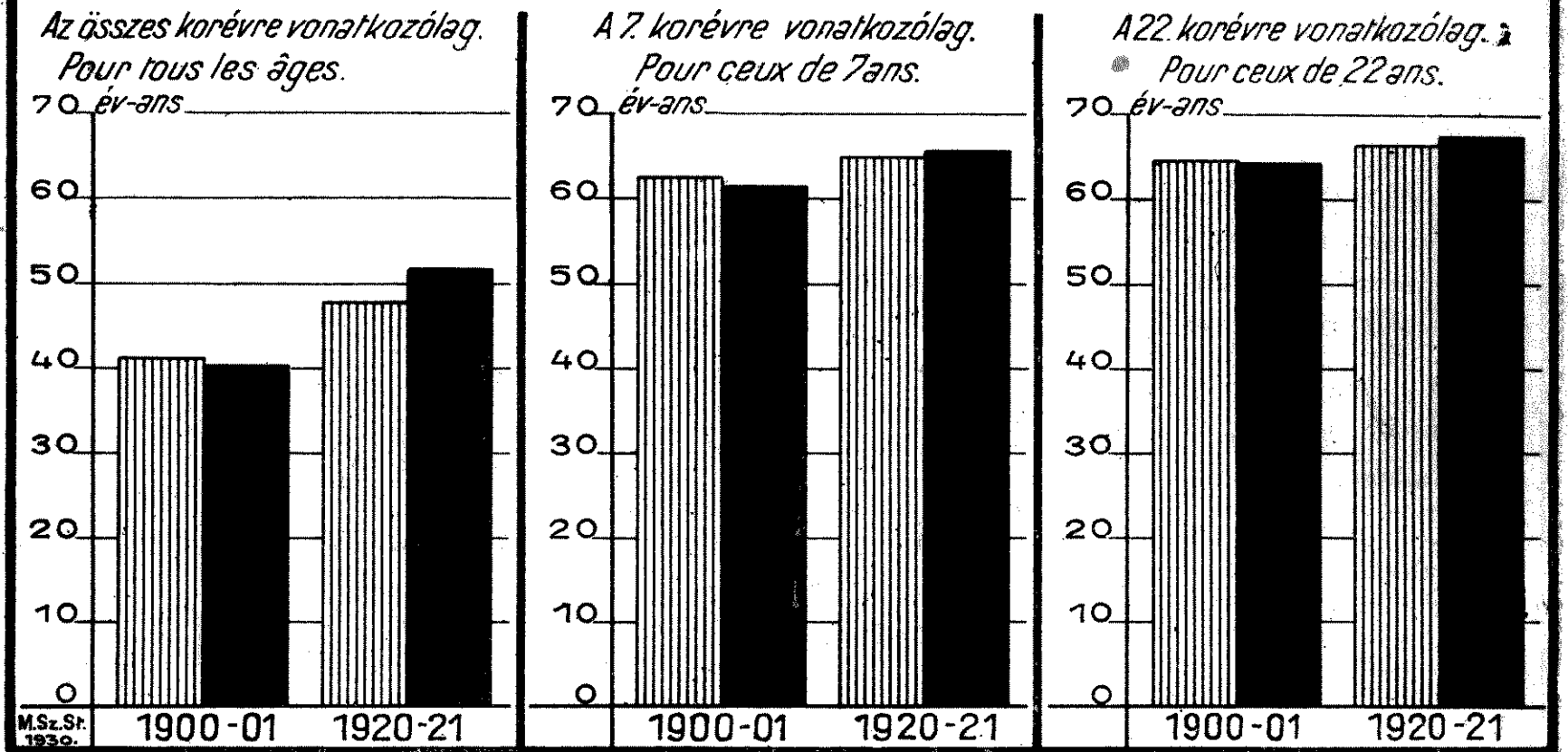
III. Vie probable.

 Férfi
Sexe masc.

A régi Magyarországon az 1900-1901 évek átlaga szerint.
Hongrie ancienne, d'après la moyenne de 1900-1901.

 Nő
Sexe fem.

A mai területen az 1920-21 évek átlaga szerint.
Hongrie actuelle, d'après la moyenne de 1920-1921.

kedett 61·9-re. Franciaországban több mint volt, 1920—23-ban 52·17, a nők oldalán egy évszázados fejlődése kísérhető nyomon. ugyanakkor 40·80-ról emelkedett 55·86-ra. 1817—31-ben a férfiak oldalán itt 38·30 Svédországból hasonló hosszú fejlődést

9. A valószínű élettartam nemzetközi összehasonlítása.

Vie probable, comparaison internationale.

Ország — Pays	Időszak Epoque	A valószínű élettartam években a — Vie probable											
		születés-kor - à la naissance					születés-kor - à la naissance						
		à 10	à 20	à 30	à 60	à 80	à 10	à 20	à 30	à 60	à 80		
		éves — ans					éves — ans						
férfiaknál — sexe masc.					nőknél — sexe fem.								
Németország — Allemagne	1924-26	55·97	55·63	46·70	38·56	14·60	4·77	58·82	57·11	48·09	39·76	15·51	5·06
Ausztria — Autriche ..	1906-10	40·69	49·08	40·90	33·49	12·86	4·41	42·88	49·71	41·93	34·80	13·32	4·47
Magyarorsz. — Hongrie	1900-1	40·18	53·81	45·06	36·65	13·45	4·50	40·51	53·30	44·83	36·67	13·25	4·49
	1920-21	47·22	55·74	46·88	38·55	14·17	4·27	51·07	56·97	48·28	39·79	14·72	4·33
Belgium — Belgique ..	1891-900	45·35	50·25	41·80	34·20	13·40	4·50	48·85	52·75	44·45	36·95	14·75	4·85
Dánia — Danemark ..	1921-25	60·30	58·40	49·40	40·80	16·00	5·20	61·90	58·40	49·30	40·80	16·50	5·40
Franciaorsz. — France ..	1920-23	52·17	51·51	42·93	35·50	13·84	4·33	55·86	54·49	46·16	38·61	15·63	5·04
Anglia — Angleterre ..	1920-22	55·62	54·64	45·78	37·40	14·36	4·93	59·58	57·53	48·73	40·26	16·22	5·56
Skótorsz. — Ecosse ..	1921	53·08	53·55	44·82	36·52	13·82	4·78	56·35	55·53	46·82	38·63	15·64	5·36
Olaszorsz. — Italie ..	1910-12	46·97	52·55	44·20	36·73	14·14	4·25	47·79	52·76	44·67	37·33	14·38	4·29
Norvégia — Norvège ..	1911-20	55·62	52·65	44·85	38·83	16·98 ¹⁾	10·40	58·71	54·98	47·19	40·85	17·78 ¹⁾	11·15
Németalf. — Pays-Bas ..	1910-20	55·10	55·40	46·70	38·80	15·10	5·00	57·10	56·00	47·50	39·50	15·90	5·30
Ukraina — Ukraine ..	1925-26	43·57	52·40	44·49	37·18	15·49	5·95	46·72	54·19	46·37	39·08	16·56	6·53
Svédorsz. — Suède ..	1911-20	55·60	53·35	45·27	38·57	16·14	5·26	58·38	55·31	47·37	40·18	17·20	5·66
Svájc — Suisse ..	1920-21	54·48	52·53	43·85	35·56	13·26	4·34	57·50	54·48	45·85	37·79	14·40	4·20
Am. E. Áll. — Etats-Unis	1919-20	55·33	²⁾ 51·67	³⁾ 43·35	⁴⁾ 35·62	⁵⁾ 13·85	⁶⁾ 4·82	57·52	²⁾ 52·62	³⁾ 44·21	⁴⁾ 36·77	⁵⁾ 14·50	⁶⁾ 5·08
Délafr. Unió — Union Sud-Africaine ..	1920-22	55·61	54·02	45·26	37·08	15·14	5·56	59·18	57·00	48·15	39·93	16·56	5·78
Ausztrália szöv. — Commonwealth d'Australie ..	1920-22	59·15	56·01	46·99	38·44	15·08	5·00	63·31	59·20	50·03	41·48	17·17	5·61
Újzélund — Nouv.-Zélande	1921-22	62·76	57·73	48·66	39·98	16·03	5·33	65·43	59·50	50·36	41·76	17·29	5·78

¹⁾ A 70. életévnél. — A 70 ans. — ²⁾ A 12 éveseknél. — A 12 ans. — ³⁾ A 22 éveseknél. — A 22 ans. — ⁴⁾ A 32 éveseknél. — A 32 ans. — ⁵⁾ A 62 éveseknél. — A 62 ans. — ⁶⁾ A 82 éveseknél. — A 82 ans.

ismertethetünk. Itt 1816—40-ben a férfiak oldalán 39·50, a nők oldalán 43·50 a normálkor értéke, ez fejlődött 100 év alatt a 9. táblán közölt 55·6, illetve 58·38-ra. Angolországot említjük még. Itt az 1838—54. évek a férfiak oldalán 39·91, a nők oldalán meg 43·56-ot jelentettek. Ez fejlődött 1911—1920-ig a 9. táblázat adataira. A későbbi életkorok valószínű élettartama kevésbé fejlődött, mint az újszülöttekre vonatkozó, mert a régebbi évekkel szemben főleg a csecsemőhalandóság javult. A legkevésbé az öregek valószínű élettartama fejlődött. Németországban a 80. éven felüliekre 1871—81-ben is 4·1 év volt s 1924—1926-ban is csak 4·77 év. Franciaországban ez vissza is esett, 1817—31-ben 4·75-re számították, 1920—23-ban csak 4·33 év. Angliában meg változatlan 1838—54 szerint 4·93 s 1920—22 szerint is pontosan ugyanannyi, 4·93 év. Közben azonban 4·52-re is leesett. Leginkább még Svédországban javult az öregek helyzete. A 80 éven felüliek itt az 1816—40. évi 4·03-ról, 1911—20-ban 5·26 éves további valószínű élettartamra gyarapodtak.

Az egészen elméleti értékű — szószeros értelemben vett — átlagos életkorról, mely az átélt életkorok arithmetikai vagy szám-tani közepe, csak egészen futólag emlékezünk meg. Az erre vonatkozó adatok is a fentemlített 8. táblázatban vannak összefoglalva. Látható, hogy a multhoz képest ez a középérték is fejlődött, 1920—21-ben a férfiaknál 29·5, a nőknél 28·9 év, míg 1900—01-ben, a történeti területre vonatkozó halandósági táblázat alapján, mindkét nemnél 26·8 év volt.

Quetelet átlagembere azonban tudvalevőleg nem típus. Negyven és egynéhány éves korban éppen nem halnak el többen, mint az ötvenévesek, vagy a harmincévesek köréből. Az elhaltak kor szerint rendezett statisztikai sorában a median: ez *Quetelet* átlaga, mire a nemzedék fele kihál, pusztá szimptomatikus közép, nem jellemző átlag. A mediofrekvencia elvével az egész emberi nem típusát, amely minden tekintetben s így az élettartam szempontjából is a közepet képviseli, *Quetelet* nem találta meg. Az ő átlagembere, aki nagyság, súly, bűnre való hajlam stb. tekintetében mindig a közepet képviseli, nem lehet eszmény, erre az átlagember nem alkalmas. *Lexis* mutatott rá arra, hogy a statisztikai számsorokban a sűrűsödési pontokat, a modulusokat kell felkeresnünk, ha típust keresünk. *Lexis* az

emberi élettartam tekintetében a típust a normálemberben jelölte meg. Rámutatott arra, hogy a hetvenes évek közepén nagyobb a halál aratása, mint akár előtte, akár utána. Igaz, hogy e tényt magát már *Quetelet* is ismerte, az az ő halandósági tábláiból is eléggé kitűnik. Ennek azonban *Quetelet* nem tulajdonított különösebb jelentőséget. Ebből csak *Lexis* vont következtetéseket s az itt lévő hullám tetejének megfelelő életkort ő jelölte meg típusnak, „normál“-kornak. A normálkor felett levők kétszeresét adva, nyeri a normalcsoportot, s a matematikai statisztikával a precízió segítségével is kimutatja e sűrűsödési pontot. *Lexis* szabályszerűsége mindazonáltal a kihálási rendből származó halottlétszám %-os megoszlását feltüntető statisztikai számsorból tűnik ki legjobban. Ennek előállítása céljából azt kell meghatározni, hogy valamely halandósági táblában kifejezett elhalálási rend alapján a különböző életkorokban hányan halnak el. Ezek százalékos megoszlásában jelentkezik a hetvenes évek közepén egy oldalmodus. Ez *Lexis* normalcsoportja s maga a kiugró életkor a normalkor. Az elhalálási valószínűségek megadták azt, hogy 100.000 élőlől az egyes életkorokat rendre hányan érik el, illetve hányan nem érik el. Két-két egymásután következő életév között lévő különbség az egy év alatt elhaltak számát adja. Mivel ezek az abszolút számok 100.000 élőlől származnak, minden további számítás nélkül — csupán tizedespont kitételével — a kihálási rendből származó halottszám százalékos arányait adják. Ezt a számítást a két nemre együttesen jellemző összes halottlétszámra vonatkozólag legegyszerűbben olyképen lehet végezni, hogy a 100.000 lélekből az egyes élet éveket elérő férfiak és nők számát összeadjuk. Bizonyos életévet elérők ez összegéből levonjuk az előtte levőt. E különbség fele a két nem együttes kihálási rendjéből származó halottlétszám-ban közvetlenül az illető életkorban elhaltak százalékát adja.

Az ily számításokkal nyert százalékok azonban már a 19. életévtől kezdve nem mutatnak teljesen egyenletes fejlődést. Az egyes évi eredmények kisebb-nagyobb ingadozásokkal követik csak az elhalálási rend főtörvényszerűségét. Így igen indokoltnak látszott innen kezdve a kiegyenlítés, hogy a sort az általános képet zavaró, véletlen okozta oszcillációktól megtisztítsuk. A kiegyenlítés háromféle módszere — a

10. A Lexis-féle kihalási rend.
Ordre de décès d'après Lexis.

Százézer halott közül esett az oldalt megnevezett életkorúakra az — <i>Sur 100.000 morts, combien sont décédés aux âges indiqués à gauche</i>						Százézer halott közül esett az oldalt megnevezett életkorúakra az — <i>Sur 100.000 morts, combien sont décédés aux âges indiqués à gauche</i>					
<i>sur la base de la table de la mortalité de</i>						<i>sur la base de la table de la mortalité de</i>					
1900-01			1920-21			1900-01			1920-21		
évi halandósági tábla alapján						évi halandósági tábla alapján					
Életkor — Age	Láng br. magy. bir. adatai szerint — <i>d'après les chiffres du baron Láng, relatifs à la Hongrie ancienne</i>		szerintünk a mai területen — <i>d'après nos calculs, relatifs à la Hongrie actuelle</i>			Életkor — Age	Láng br. magy. bir. adatai szerint — <i>d'après les chiffres du baron Láng, relatifs à la Hongrie ancienne</i>		szerintünk a mai területen — <i>d'après nos calculs, relatifs à la Hongrie actuelle</i>		
	nyersen <i>chiffres bruts</i>		kiegyenlítve ¹⁾ <i>chiffres égalisés ¹⁾</i>				nyersen <i>chiffres bruts</i>		kiegyenlítve ¹⁾ <i>chiffres égalisés ¹⁾</i>		
mindkét nembeliéknél <i>sexes masc. et fém.</i>		a férfiaknál <i>sexe masc.</i>		a nőknél <i>sexe fém.</i>		mindkét nembeliéknél <i>sexes masc. et fém.</i>		a férfiaknál <i>sexe masc.</i>		a nőknél <i>sexe fém.</i>	
1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	5	6
1	21·13	19·98	19·98	21·53	18·43	52	0·75	0·60	0·73	0·76	0·69
2	5·70	3·93	3·93	3·97	3·89	53	0·80	0·84	0·74	0·78	0·69
3	2·75	2·49	2·49	2·41	2·56	54	0·82	0·77	0·80	0·84	0·75
4	1·80	1·32	1·32	1·34	1·29	55	0·91	0·78	0·78	0·84	0·72
5	1·22	0·91	0·91	0·89	0·93	56	0·98	0·80	0·87	0·92	0·82
6	0·98	0·68	0·68	0·67	0·70	57	1·00	1·03	0·89	0·94	0·84
7	0·83	0·58	0·58	0·57	0·60	58	1·10	0·85	1·00	1·03	0·97
8	0·68	0·51	0·51	0·50	0·53	59	1·12	1·10	0·95	1·00	0·89
9	0·60	0·46	0·46	0·46	0·46	60	1·14	0·89	1·09	1·13	1·06
10	0·48	0·38	0·38	0·38	0·39	61	1·18	1·28	1·04	1·10	0·98
11	0·40	0·35	0·35	0·33	0·37	62	1·22	0·94	1·19	1·20	1·19
12	0·36	0·30	0·30	0·29	0·31	63	1·31	1·35	1·22	1·23	1·22
13	0·33	0·29	0·29	0·26	0·32	64	1·32	1·37	1·34	1·32	1·37
14	0·31	0·29	0·29	0·26	0·33	65	1·45	1·31	1·43	1·42	1·44
15	0·34	0·32	0·32	0·27	0·36	66	1·47	1·61	1·46	1·44	1·49
16	0·35	0·33	0·33	0·29	0·38	67	1·51	1·47	1·55	1·52	1·58
17	0·39	0·41	0·41	0·36	0·45	68	1·51	1·56	1·59	1·54	1·65
18	0·42	0·45	0·45	0·43	0·47	69	1·52	1·75	1·57	1·55	1·59
19	0·46	0·51	0·49	0·48	0·49	70	1·51	1·40	1·73	1·70	1·76
20	0·48	0·50	0·52	0·51	0·52	71	1·53	2·04	1·64	1·66	1·62
21	0·53	0·55	0·53	0·54	0·52	72	1·52	1·48	1·89	1·83	1·94
22	0·54	0·55	0·55	0·56	0·54	73	1·54	2·14	1·88	1·82	1·93
23	0·55	0·55	0·54	0·55	0·52	74	1·54	2·01	2·01	1·88	2·12
24	0·54	0·51	0·53	0·52	0·53	75	1·57	1·87	1·93	1·82	2·04
25	0·53	0·52	0·51	0·50	0·52	76	1·53	1·91	1·91	1·77	2·05
26	0·51	0·49	0·51	0·48	0·53	77	1·43	1·96	1·82	1·71	1·92
27	0·50	0·51	0·49	0·47	0·51	78	1·30	1·58	1·89	1·75	2·04
28	0·49	0·46	0·50	0·46	0·53	79	1·22	2·14	1·64	1·54	1·73
29	0·48	0·53	0·47	0·44	0·50	80	1·08	1·18	1·66	1·54	1·78
30	0·47	0·42	0·50	0·45	0·54	81	0·98	1·67	1·30	1·25	1·35
31	0·47	0·54	0·46	0·43	0·48	82	0·89	1·06	1·39	1·29	1·49
32	0·46	0·41	0·48	0·45	0·51	83	0·79	1·45	1·15	1·09	1·21
33	0·47	0·50	0·46	0·43	0·47	84	0·71	0·95	1·11	1·04	1·18
34	0·48	0·46	0·46	0·43	0·48	85	0·64	0·94	0·88	0·84	0·91
35	0·50	0·41	0·44	0·42	0·46	86	0·54	0·74	0·77	0·71	0·82
36	0·51	0·46	0·46	0·45	0·47	87	0·44	0·62	0·59	0·54	0·65
37	0·52	0·51	0·47	0·46	0·48	88	0·34	0·42	0·45	0·41	0·50
38	0·53	0·44	0·50	0·49	0·50	89	0·27	0·32	0·31	0·27	0·35
39	0·54	0·54	0·47	0·48	0·47	90	0·19	0·18	0·23	0·21	0·26
40	0·55	0·44	0·52	0·53	0·51	91	0·15	0·20	0·16	0·14	0·18
41	0·55	0·58	0·49	0·51	0·47	92	0·11	0·09	0·13	0·11	0·15
42	0·55	0·44	0·54	0·55	0·53	93	0·08	0·11	0·09	0·08	0·10
43	0·57	0·59	0·51	0·52	0·49	94		0·07	0·07	0·06	0·08
44	0·57	0·48	0·51	0·53	0·49	95		0·04	0·04	0·04	0·05
45	0·61	0·47	0·52	0·54	0·49	96		0·02	0·02	0·02	0·03
46	0·60	0·60	0·56	0·59	0·52	97		0·01	0·01	0·01	0·02
47	0·63	0·60	0·59	0·60	0·55	98	0·02	0·01	0·01	0·01	0·01
48	0·65	0·57	0·61	0·64	0·58	99		0·01	0·01	0·00	0·01
49	0·67	0·65	0·59	0·63	0·56	100		0·00	0·00	0·00	0·01
50	0·68	0·56	0·65	0·69	0·61	100-on felül		0·00	0·00	0·00	0·00
51	0·72	0·74	0·63	0·68	0·58			0·00	0·00	0·00	0·00

¹⁾ Kiegyenlítést csak a 19. életévtől kezdve alkalmaztunk, minthogy addig a nyers értékek oszcillációktól mentesek. — *Les valeurs brutes étant exemptes d'oscillations jusqu'à l'âge de 19 ans, nous n'avons employé d'égalisation qu'à partir de cet âge-là.*

grafikai, a mechanikai és az analitikai kiegyenlítés — közül a mechanikait alkalmaztuk. Három-három sortag átlagaival helyettesítettük a sortagokat. E kiegyenlítést mindkét nemre vonatkozólag külön-külön is elvégeztük. Közöljük azonkívül a nyers adatokat és *Láng*-nak a régi birodalmi halandósági táblázat alapján előállított *Lexis*-féle számsorát is. Így a mai területre vonatkozó új eredményekkel azok is egybevetethetők. Mindezeket a régi és az új magyar halandósági táblázat alapján számított *Lexis*-féle számsorokat a 10. táblázat mutatja. A két nemet összefoglaló számsort úgy a régi *Láng*-féle birodalmi nyers sort, mint az új, a 19. életévtől kezdve kiegyenlített, mai területre vonatkozó sort, ezenkívül grafikusán is ábrázoltuk. (L. a IV. grafikont.)

Látható, hogy az öregeknél lévő oldalmodus az 1920—21. évi halandósági tábla alapján a mai területen úgy a nyers, mint a fentemlített módon kiegyenlített adatokban a 74. életévnél jelentkezik. Ez *Lexis* normáléletkora: a kihalási rendből származó halottlétszám korévenként való százalékos megoszlásában az öregeknél lévő oldalmodus. Ez tehát a mai területen is körülbelül akkora, mint *Láng* br. szerint volt a régi Magyarbirodalomban. *Láng* br. birodalmi nyers adatai szerint ugyanis a 75. életévben állapította meg a normál életkort. Megjegyzendő azonban, hogy a mai területhez közelebb eső, országos adatokban s ugyanolyan mechanikai — három-három tagot átlagával helyettesítő — kiegyenlítés után a századforduló régi halandósági táblái szerint is a 74. életév emelkedett ki, mint a mai táblákon. Egykoron is csak a birodalmi, nyers adatokban volt a 75. életév az öregkori oldalmodus: a normál életkor.

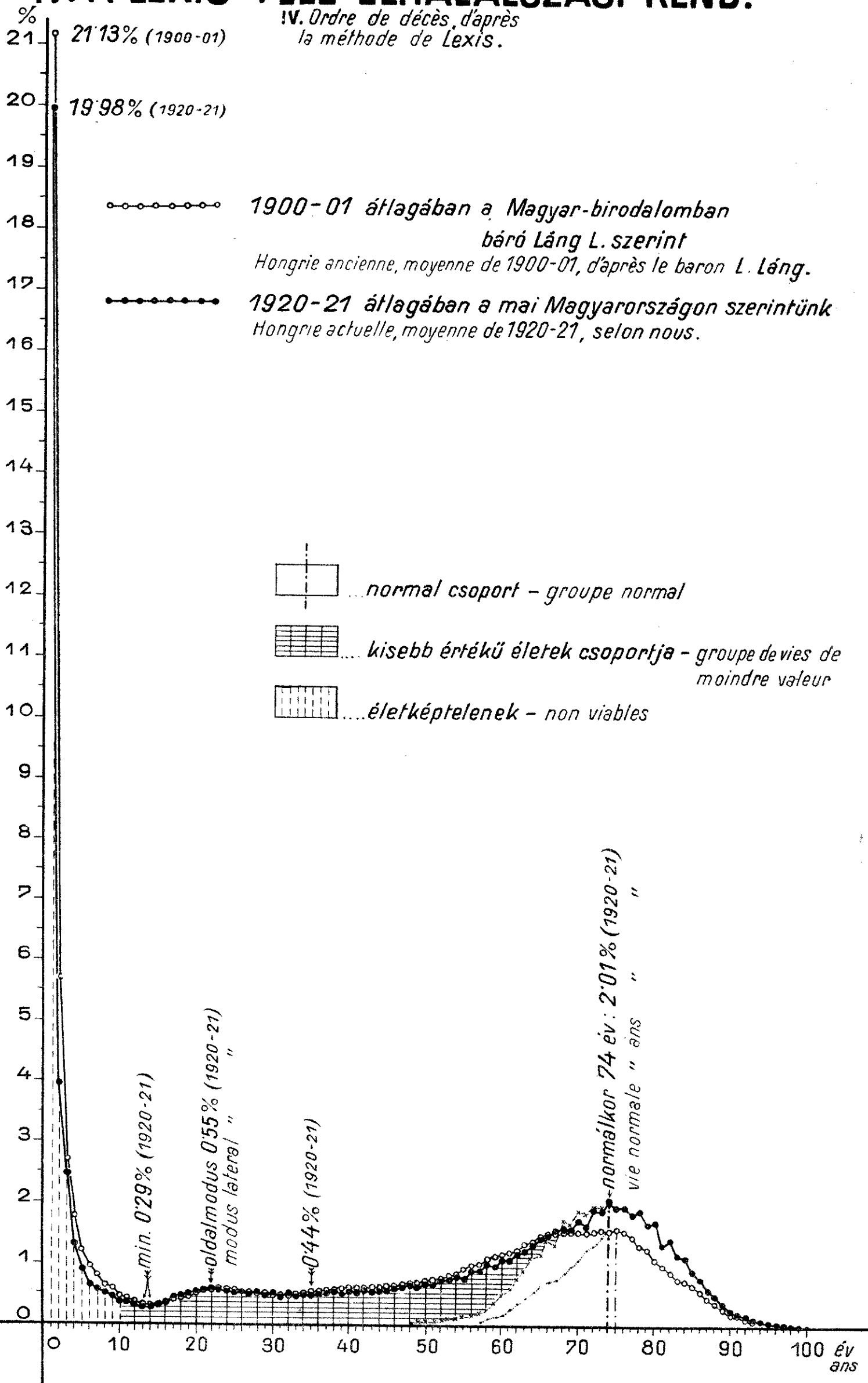
Amíg tehát így a normál életkor a multtal szemben nem változott, addig lényegesen megnövekedett a normál csoport. Normálcsoport alatt nemesak a normáléletben elhaltakat értjük, hanem mindazokat, akik a normáléletkort megalkotó öregkori oldalmodus kiképzésében szerepelnek. Bizonyos számú ember a 74. életév után hal el. Valószínű, hogy ezek ép. egészséges emberek voltak: ezért értek el ily magas kort. „Ezek tehát a normálember, — mondja *Láng* br. — kikre örömmel tekintünk fel mindnyájan és ilyen az az egészségi állapot, melyet magunknál, gyermekeinknél és minden jó emberünknel szívből óhajtunk“. A jelen-

ségek az átlag körül, a zsandárkalapnál azonban jobbról és balról egyformán helyezkednek el. A normálcsoporthoz hozzá kell számítani az annak elérése előtt elhaltak közül is annyit, ahányan annak elérése után haltak el. Ez az egész normál csoport, ez az, ami ma lényegesen nagyobb, mint volt a régi történeti országra vonatkozó táblán. A *Lexis*-féle kihalási rendet ábrázoló grafikon is szépen láttatja, hogy a csecsemő-, a gyermek- és a produktív korúak elhalálzásából származott halottak számának csökkenése mellett az új tábla adatai alapján képezett öregkori oldalmodus mennyivel jobban kidomborodik, mint a *Láng* által számított régi. A régi tábla birodalmi adatai szerint a normáléletkorban a generáció 1·53% -a halt el, a mai táblák szerint — úgy a nyers, mint a kiegyenlített adatok alapján — 2·01% -uk. Az egész normálcsoporthoz *Láng* br. szerint a régi Magyarbirodalomban az egész nemzedéknek csak 24% -a tartozott. Úgy látszik azonban, hogy *Láng* br. ezt a 24% -ot csak megközelítő módon számította. Nevezetesen meghatározta a halottak azon arányát, amelyet a 75. életév után elhaltak adnak. Ez a tizedes elhanyagolásával 12% -nak adódott: ezt a zsandárkalap másik felének elnyerése céljából 2-vel szorozta s így jutott egykoron a 24% -hoz. Pontosabb számítás szerint azonban a normálcsoport a történeti területen is nagyobb volt, kb. 27%. Az elhanyagolt tizedesek miatt ugyanis 12% helyett 12·69-et kellett volna kétszer szorozni, ami 25·38%. Ezenkívül *Láng* br. elfelejtkezett a normáléletkorban lévők: 1·53% hozzáadásáról, csak az azon felül lévők kétszeresét vette. Így éppen a sűrűsödési pont maga nincs a csoportba beleszámítva, pedig az oldalmodus dombjának közepén éppen ezek fekszenek. Igaz, hogy ezek nem töltötték be a 75. életévet, de az egész másik 12% sem töltötte azt be. Jelentőség szempontjából azonban ezek kétségkívül a normálcsoporthoz tartoznak, ahhoz hozzászámítandók, hiszen éppen annak közepén fekszenek. Ilyképen 26·91%, vagyis 27% lenne a régi normálcsoport is.

A mai területen az 1920—21. évekre vonatkozó halandósági táblák alapján a normálcsoportot 41% -nak állapítottuk meg. Ebből 2·01% esik magára a normálkorra. 19·56% az ezen felül elhaltaké, ugyanennyit számítunk itt is a másik oldalról is hozzá. Ha azonban *Láng* br. idején a normálkor a 74. életév lett volna — országos

IV. A LEXIS-FÉLE ELHALÁLOZÁSI REND.

IV. Ordre de décès, d'après la méthode de Lexis.

A - kihalási
 Répartition
 rendből - származó - halottak - százalékos
 - % des - morts - de l'ordre - de décès.

100 év
 ans

kiegyenlített adatokban akkor is az volt — úgy a normálcsoport akkor is nagyobb lett volna, pontosan 30%. Vagy ha ma is úgy számítanánk, mint *Láng* br., hogy magát a normáléletkort nem számítanánk a normálcsoporthoz (2·01%), csak az azon felül elhaltak kétszeresét: úgy ma még 39% volna e normálcsoport terjedelme. Így aztán vagy a 30 és a 41, vagy a 29 és a 39% között lévő különbség az, mely mértéke a normálcsoport gyarapodásának. Így az életet a normálcsoportban a legvégső életkorig ma ily arányban élnek többen végig, mint évszázadunk legelején. A halandósági táblában kihalásban megfigyelt egész nemzedéknek tehát legalább 10%-ára tehető az a többlet, amelyet a mai normálcsoport a réginél nagyobb.

A normálélettartamok nemzetközi összehasonlítására vonatkozólag, a múlt század hatvanas és hetvenes éveiből származó rendelkezésünkre álló, még *Lexis* által gyűjtött adatok a következők: (L. a 11. táblázatot.)

11. A normálkor *Lexis*-féle nemzetközi összehasonlítása.

Vie normale d'après Lexis, comparaison internationale.

Ország — Pays	A férfiak Hommes		A nők Femmes	
	normál életkora <i>vie normale</i>	normál csoportjának nagysága (%) <i>grandeur du groupe normal (%)</i>	normál életkora <i>vie normale</i>	normál csoportjának nagysága (%) <i>grandeur du groupe normal (%)</i>
Norvégia — <i>Norvège</i>	74	49·6	75	54·0
Svédország — <i>Suède</i>	72	42·8	75	43·8
Franciaország — <i>France</i>	72·5	40·0	72	44·8
Anglia — <i>Angleterre</i>	72	39·9	73	42·6
Svájc — <i>Suisse</i>	70	45·6	69·5	46·2
Németalföld — <i>Pays- Bas</i>	70	36·6	71·5	37·8
Poroszország — <i>Prusse</i>	70	33·8	71	36·0
Bajorország — <i>Bavière</i>	70	31·2	69	35·2
Belgium — <i>Belgique</i>	65	46·8	72·5	38·2

Lexis W.: „Zur Theorie d. Massenerscheinungen in der menschlichen Gesellschaft“ (Freiburg i. B. 1877) — p. 63. old.

Ezen adatok szerint a normálélettartam e már régebbi időszakokra vonatkozó adatok szerint a magas műveltségű skandináv államokban volt a legjobban. A férfiak

oldalán Norvégiában (74 év) a nőknél u. i. és Svédországban (75 év) a maximum. A minimumot a rendelkezésünkre álló adatok sorában a férfiaknál Belgium (69 év), a nőknél Bajorország (69 év) jelentettek. Újabb nemzetközi összehasonlítás erre *Lexis* óta nem készült, *Láng* is ezt közli a statisztika történetéről készült munkájában. Halandósági táblák nincsenek mind közzétéve. Az országok csak a valószínű életkorra vonatkozó adatokat közlik a Nemzetközi Statisztikai Intézettel. Ezért ma sem tudunk erre vonatkozó nemzetközi összehasonlításból újat adni.

Egybevetve a férfiak és nők halandósági tábláit azt látjuk, hogy a férfiaknál a normálkor rendszerint alacsonyabb, a normálcsoport kisebb. A magyar táblák szerint a normálcsoport a férfiaknál kisebb, bár a normálkor a két nemnél itt megegyezik. Az új magyar táblákon meg azt látjuk, hogy az új, 1920—21. évi adatok szerint a férfiaknál a normálcsoport a nemzedék 38·4%-a, a nőknél nagyobb, annak 44%-a.

A nemzedék másik két csoportja, melyeket *Lexis* szellemében *Láng* br. állapított meg, az általa „életképteleneknek“ s a kevésbé életképeseknek nevezett csoportja ma kisebb, mint volt a századfordulón. Az életképtelenek, vagyis a 10. életévig elhaltak *Láng*-nál 36%-ot tettek ki. A mai táblázat szerint ezek a csecsemő- és gyermekhalandóság csökkenése révén csak 31%-ot (pontosan 31·24%) tesznek ki. Ha igaz van *Lexis*-nek, hogy természeti törvény, miszerint a gyermekeknek nagy része nem életképes és fokozott halandóságnak van alávetve, úgy azt látjuk, hogy a közegészségügy javulása s a gyógyító orvostudományok haladása erősen döngeti e törvény kapuját s egyre csökken a legfiatalabb korban elhaltak száma és aránya. Mind többen érnek fel a legmagasabb életkorba.

Megfelelően annak, hogy a fiú-csecsemők halandósága mindig nagyobb, mint a leányoké, a *Lexis-Láng*-féle életképtelenek csoportja is nagyobb a férfiak, mint a nők oldalán. Az 1920—21. évi halandósági táblázat alapján végzett számításaink szerint a fiúknál 32·7, a leányoknál ellenben csak 29·8% az életképtelenek ezen csoportja.

A harmadik csoport, a kisebb értékű életek csoportja, amelynek nincsen olyan tipikus élettartama, mint aminőt a normálcsoportnál s az életképteleneknél láttunk, *Lexis* szerint a 10—60. évig terjedőleg korán elhaltakból áll. Lehet tényleg a szervezet eredeti gyöngesége a korai halál oka,

amelynek következtében az életveszélyes behatásokkal szemben az kisebb ellenállási erővel bír, de az öröklött szervezeten kívül kétségtelenül más okok, balesetek stb. is szerepelnek. Ez a csoport *Láng* br. szerint a századfordulón a Magyarbirodalomban 40% volt, vagyis az egész generáció $\frac{2}{5}$ -e. A mai területre vonatkozó új táblák szerint ez a csoport csak 27·8%. Ha *Láng* is úgy számított volna, mint mi, e csoport nála csak 34% lett volna. E szerint ma kb. a kihalásában megfigyelt egész nemzedék 6%-ával kisebb. Férfiaknál ma 28·9, nőknél 26·2%.

Ha ezek után azt keressük, hogy honnan származik a normálcsoportnak a régi Magyarbirodalom 1900—01. évi adataihoz képest mutatózó 10 vagy 11%-os gyarapo-

dása, úgy azt látjuk, hogy ebben 4—5% származik a csecsemő- és gyermekhalálozásnak egy emberöltő alatt mutatkozott csökkenéséből, 6% pedig a serdülők és produktív korúak közül az orvostudomány fejlődésének révén megmentettekben.

Igen valószínű, hogy az 1930. évi népszámlálás eredményei s a környező évek halálozási statisztikája alapján számítható halandósági táblák majd még további javulást fognak mutatni. Előre látható, hogy ez a javulás különösen a produktív korú férfiak oldalán lesz intenzív, mert ezek halandósága az 1920—21. évben a háborús behatásokra visszavezethetőleg gyengített szervezetek miatt kedvezőtlen volt.

Szél Tivadar dr.

● SZOCIÁLIS STATISZTIKA ●

A munkanélküliség és a munkapiac az 1929. évben.

Chômage et marché du travail en Hongrie en 1929.

Résumé. Le Bureau de statistique de la ville de Budapest a trouvé dans la capitale 22.760 chômeurs manuels lors de son enquête du 8 février 1930. Le nombre des chômeurs inscrits par les syndicats social-démocrates et socialistes chrétiens y a été de 22.694 en janvier 1930 (11·9% de plus qu'au mois précédent et 32·6% de plus qu'en janvier 1929), dont 20.087 hommes (88·5%) et 2.607 femmes (11·5%). (Voir tableau 1.) A Budapest, la proportion des sans-travail baissait depuis longtemps. A la fin de janvier 1930, elle était de 50·3%, tandis que celle des chômeurs provinciaux s'élevait à 49·7%.

Depuis les derniers mois de 1929, le chômage a sensiblement augmenté; en considérant la moyenne des années 1924—28 comme égale à 100, l'indice en était à 103·0 en janvier 1930.

En rapportant le chômage à la population calculée du pays, sur 10.000 habitants il y avait 23·6 chômeurs en 1929 et bien plus (42·1) en 1924.

En janvier 1930, le nombre des chômeurs représentait 1·7% (tableau 2) de l'effectif des membres des caisses d'assurances sociales (847.122 au milieu de 1929); si l'on y ajoute, d'après l'enquête du Bureau de statistique de la ville de Budapest, les

chômeurs non syndiqués, cette proportion peut être évaluée à 3·5%.

A la fin de 1929, c'est l'industrie du bâtiment qui avait le plus de chômeurs (32% de tous les sans-travail); venait ensuite l'industrie du fer (22%). Par rapport à la moyenne des 5 dernières années (=100) le chômage s'est le plus amélioré parmi les employés d'hôtels et de restaurants (26·2); c'est dans l'industrie de la reproduction et dans le bâtiment qu'il augmenta le plus (205·7 et 126·9). En employant la méthode de M. H e r s c h, professeur de statistique à l'Université de Genève (v. *Revue Internationale du Travail*, Nos 1, 2 et 3 de 1929), c'est également dans l'industrie du bâtiment que le chômage présente les variations les plus vives.

Selon l'Office de placement de l'Etat, dont les relevés, comprenant depuis quelque temps aussi les Bureaux privés de placements, ne nous renseignent que sur les offres d'emploi et les demandes, il y a eu en janvier 1930 en Hongrie 11.432 offres d'emploi, 47.850 demandes d'emploi et 10.032 (21%) placements. A Budapest, on comptait bien plus de demandes qu'en province (sur 100 offres, 573 à Budapest et 266 en province); ajoutons qu'il y a eu relativement peu d'offres dans la capitale.

Dans l'ensemble des 15 pays européens ayant fourni des données, le chômage n'a pas changé considérablement en 1929 (tableau 4): le nombre des sans-travail y a diminué de 2.79 millions en 1928 à 2.74 millions en 1929, soit de 1.9%.

Comparativement à la population, c'est l'Autriche et la Grande-Bretagne qui avaient le plus de chômeurs (sur 10.000 habitants 399 en Autriche, 234 dans la Grande-Bretagne). En Europe centrale, la situation s'est aggravée.

*

A magyarországi és az európai munkanélküliségről az 1928. évre vonatkozólag a Szemle VII. évfolyam 4. számában (360. l.) részletesen beszámoltam, bőven ismertette a munkanélküliségi statisztika módszerkérdéseit is. Minthogy a munkanélküliség számáról a Szemle havonként jelzőtáblában, gyakran kis ábrán is havonként beszámol, nem okvetlenül szükséges a munkanélküliségi adatokat minden évben részletesen taglalni. Az 1929. évvel azonban még kivételt kell tennünk, mert a kérdés az erős gazdasági hullám miatt nagyon előtérben van, a munkanélküliség emelkedése jelentékeny és újabb statisztikai források is állnak rendelkezésre. A Fővárosi Statisztikai Hivatal ugyanis 1930 február 8-án összeíratta a budapesti munkanélkülieket, a felvételnek a lapokban közölt eredménye 22.760 munkanélküli fizikai munkás, vagyis körülbelül kétszer annyi, mint amennyit a szakszervezetek január 31-ről kimutattak (11.411). A másik új statisztikai forrás az Állami Munkaközvetítő Hivatalnak köszönhető, ahol újabban az ingyenes magán munkaközvetítők tevékenységéről is gyűjtenek és tesznek közzé adatokat. Az 1930 január havi forgalomról rendelkezésünkre bocsátott kimutatás szerint a hatósági és ingyenes magán munkaközvetítők ebben a hónapban összesen 47.850 munkakeresőt tartottak nyilván az egész országban. Ez a szám a munkanélküliség mértékéről eléggé tájékoztat ugyan, de nem tekinthető olyan adatnak, amely közvetlenül a munkanélküliek számát adná. Nem pedig azért, mert: a) nem egy adott időpontra, hanem egy időszakra (hónapra) vonatkozik, b) nem személyeket, hanem eseteket jelent, minek következtében ugyanaz az egyén több munkaközvetítőnél és több ízben szerepelhet, azaz ismeretlen mértékű többszörös felvételtől van szó. Ha a fenti számot hozzávetőle-

sen elfogadjuk s belőle a közvetítések számát (10.032) levonjuk, az egész országban 37.818 munkanélkülit kapunk. Ha ebből a fővárosi (február 8-i) munkanélkülieket leszámítjuk, azt látjuk, hogy a vidéken 15.058 munkanélküli lett volna. A szakszervezetek ellenben 11.283 vidéki munkanélkülit mutattak ki. A vidéken tehát kisebb arányban voltak szervezetlen munkanélküliek. Hogy azonban a munkakeresők száma a fentebb említett okokból nem jelenti egyúttal a munkanélküliek számát, azt a budapesti kimutatások összehasonlítása legjobban mutatja. Amíg ugyanis a hatósági és ingyenes magán munkaközvetítők adatai szerint Budapesten 32.608 munkakereső volt nyilvántartva és 4.862 sikertelen közvetítés történt, tehát a munka nélkül maradt egyének száma 27.746 lett volna, addig a Fővárosi Statisztikai Hivatal felvétele csak 22.760 munkanélkülit talált. Látnivaló, hogy az első adat az *esetekre*, a második az *egyének* tényleges számára vonatkozik. Teljesen megbízható és megfelelő pontosságú adatokat a munkanélküliek számáról csak a legközelebbi népszámlálás fog szolgáltatni, addig is a munkapiac helyzetéről általában az Állami Munkaközvetítő Hivatal, a munkanélküliségről a szakszervezetek kimutatásai alapján rajzolhatunk képet.

Az 1. tábla a szakszervezetek adatait tartalmazza az 1929. évről havonként és a

1. A szociáldemokrata és a keresztényszociálista szakszervezetek által kimutatott munkanélküliek száma.

Nombre des chômeurs enregistrés par les Syndicats social-démocrates et socialistes chrétiens.

Év, hó <i>Année, mois</i>	Munkanélküliek száma <i>Nombre des chômeurs</i>			Jelzőszámokban — <i>Indices (1924-1928. évek átlaga — Mo- yenne des années 1924-28 = 100)</i>
	férfi <i>hommes</i>	nő <i>femmes</i>	együtt <i>total</i>	
1929.				
I.	15.396	1.716	17.112	73.7
II.	17.309	1.681	18.990	81.8
III.	15.348	1.820	17.168	74.0
IV.	13.399	1.934	15.333	66.1
V.	12.198	1.855	14.053	60.6
VI.	12.709	1.999	14.708	63.4
VII.	12.685	2.080	14.765	63.6
VIII.	12.720	2.120	14.840	64.0
IX.	12.630	2.075	14.705	63.4
X.	13.012	2.170	15.182	65.4
XI.	14.931	2.012	16.943	73.0
XII.	17.840	2.448	20.288	87.4
1930.				
I.	20.087	2.607	22.694	97.8

folyó év január haváról. A munkanélküliek összes száma ezen adatforrás szerint 1930 januárban 22.694 volt. Akik közül a férfiak száma 20.087, a nőké 2.607 volt, vagyis a férfiak aránya 88,5% (1928-ban 87,9%), a nők aránya pedig 11,5% (1928-ban 12,1%). Sajnos, a munkanélküliség évek óta nem tapasztalt mértékben nő. Az 1930 januári adat az előző hónappal szemben 11,9%-os, az 1929. évi január hónappal szemben 32,6%-os emelkedést jelez.

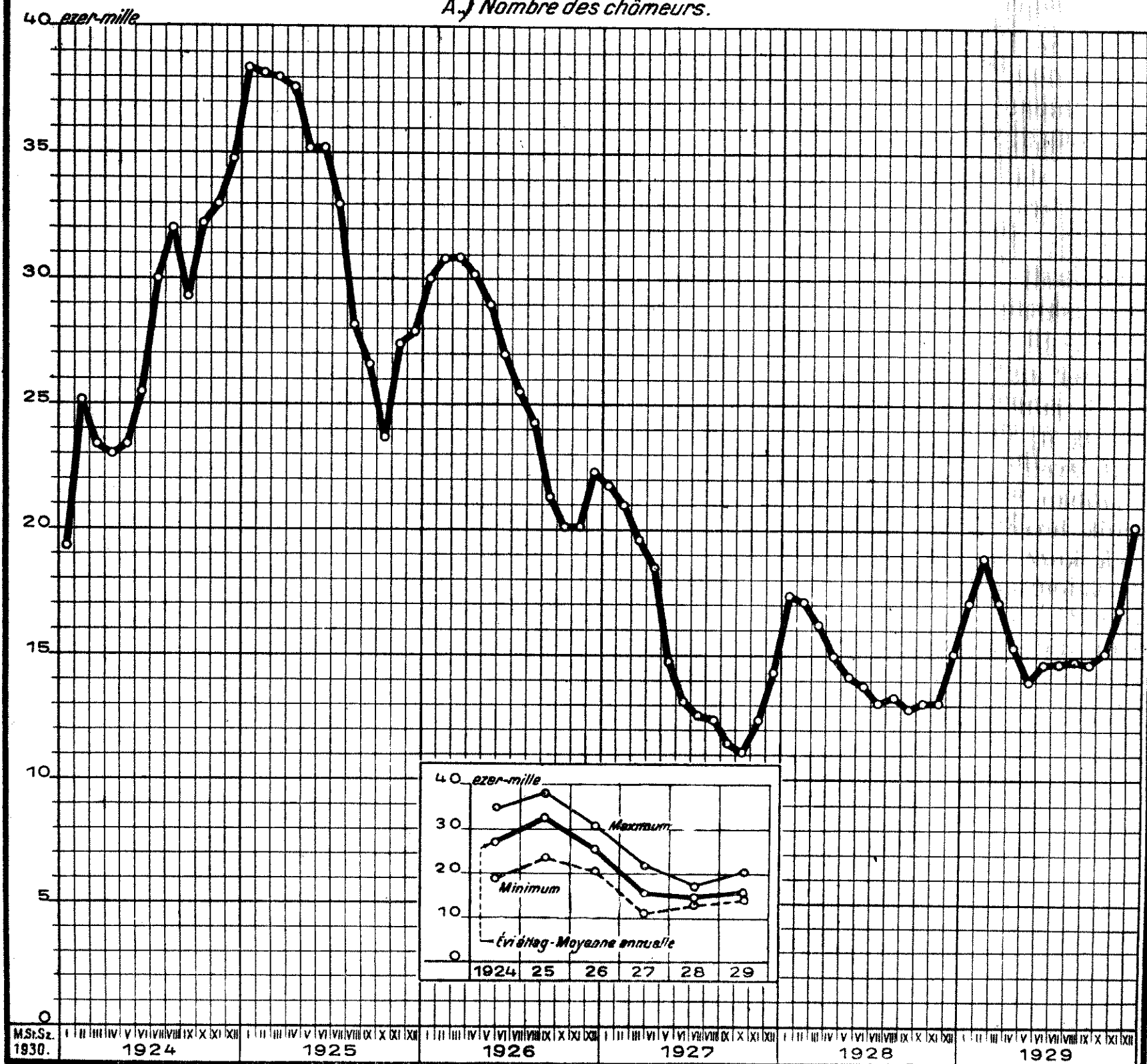
A munkahiányban szenvedők területi megoszlását tekintve, annak az irányzatnak a folytatását látjuk, amely szerint Budapest részesedési aránya egyre csökken, a vidéké pedig állandóan emelkedik. Budapesten a tárgyalt időpontban 11.411 munkanélküli volt. A főváros arányszáma 1927-

ben 62,3%, 1928-ban 55,1%, jelenleg pedig 50,3%. Viszont a vidéken, ahol az utolsó adat szerint 11.283 munkanélkülit tartottak nyilván, az arányszám a megjelölt időpontokban 37,7%; majd 44,9%; végül 49,7%. A vidéki munkaközvetítés nagyobb nehézségein kívül újabban az is rontja a vidék helyzetét, hogy a mezőgazdasági válság folytán a munka nélkül maradt mezőgazdasági munkások nagyobb tömegben jelentkeznek ipari munkára.

A munkanélküliség hullámzását az 1929. év folyamán és az 1930. év első hónapjában legjobban a jelzőszámok tárják elénk. Ha az 1924—1928. évek átlagát százalékosan egyenlővé tesszük, azt látjuk, hogy a munkanélküliség minimuma 1929. május havára esett (60,6), az idényhullámzás nor-

A.) A MUNKANÉLKÜLIEK SZÁMA.

A.) Nombre des chômeurs.

mális képe tehát a válság folytán eltorzul, a szokásos őszi minimum elmarad és a téli rosszabbodás a rendesnél nagyobb mértékű. A jelzőszám az egész év folyamán az átlag alatt mozog, de már decemberben 87·4-et tesz és 1930 január havában az átlagot megközelíti (97·8). A tavaszra további rosszabbodást várhatunk, mert a maximum februárban szokott bekövetkezni s a gazdasági helyzet nem javul.

Az utolsó munkanélküliségi adatok jelentőségét az utolsó hat esztendő munkanélküliségének nyers görbéje alapján vizsgálhatjuk legcélszerűbben. A munkanélküliség színvonalának változásait az 1924—1929. években havonként A) rajzunk tünteti föl. A munkapiac kedvezőtlenebb helyzete az utolsó évben még csak abban nyilvánul, hogy az évi maximum az előző évinél magasabb s a minimum sem éri el az 1928. évi mélységet, valamint ez sem érte el az 1927. évit. A rosszabbodás rohamosabbá vált az év utolsó két hónapjánál s az 1930. év első hónapjában. Mégis az egész időszak áttekintéséből azt a vigasztalást meríthetjük, hogy a hullám emelkedése még messze elmarad az 1924., 1925. és 1926. évi magas tetőzésektől. Ha a nyári hónapokban az idényhatással együtt kellő mértékű javulás áll be s a válságos helyzet nem húzódik el, a munkanélküliségi hullám könnyebben szorítható vissza medrébe, mint a szanálási válság alkalmával. A lényegesebb abszolút számokat is megemlítve, a munkanélküliek száma legnagyobb volt 1925 január havában (38.457), legkisebb 1927 október havában (11.188). Ha a minimumot százzal vesszük egyenlőnek, akkor a maximum 344, az 1929. év végi adat pedig 181 jelzőszámmal fejezhető ki.

A másodlagos görbék élesen megvilágítják az utolsó hat évben végbement folyamatot. A maximum, a minimum és az évi átlag egyaránt 1925-ben kulminál, azután éveken át jelentékeny és tartós javulás mutatkozik, mely egyúttal a szélsőség lemorzsolódása folytán a három görbe egymáshoz való közeledésével (súlypontba futásával) jár, végül 1929-ben újabb emelkedés és szétágazás indul meg.

Ha a munkapiac helyzetének változásait több éven át vizsgáljuk, a nyers adatok jelentőségét az alapul szolgáló tömeg létszámának változásaihoz kell mérnünk. Ez a tömeg egyrészt az ország egész népessége, másrészt az iparforgalmi népesség munka-

vállalóinak száma. Magyarország kiszámított népessége az 1924. év végén 8,274.943, az 1929. év végén már 8,661.787 volt, az emelkedés 4·0%. Ha a munkanélküliek számát a kiszámított népességhez viszonyítjuk, 10.000 lakosra az év végén 1924-ben 42·1, 1925-ben 33·4, 1926-ban 26·4, 1927-ben 16·9, 1928-ban 17·8, 1929-ben pedig 23·4 munkanélküli egyén jutott. Az utolsó két évben tehát ez a viszonyszám is kedvezőtlenebbre fordul, de valamivel kisebb mértékben, mint a nyers adat.

A társadalmi biztosítási szervek az iparforgalmi népesség munkavállalóinak zömét felölelik. A 2. tábla a munkanélküliek számát a társadalmi biztosítási szervek taglétszámához viszonyítva mutatja be. A tagok létszáma az 1929. év második feléről még nem áll rendelkezésre. Ez a létszám az év közepén a M. Á. V. intézet tagjai és a háztartási alkalmazottak nélkül 847.122 volt. A munkanélküliek száma tehát a szakszervezeti adatok alapján ennek a tömegnek csak 1·7%-át tette, ugyanannyit, mint az előző év nyarán. Ez az arányszám a szervezetlen munkanélküliek figyelembevételével a budapesti összeírásból kiinduló becslés alapján 3—3·5%-ra tehető.

A munkanélküliség alakulását foglalkozási csoportonként fürkészve azt tapasztaljuk, hogy bár minden foglalkozás megérzi az országos helyzet kihatásait, mégis az egyes foglalkozási csoportok különböző

2. A munkanélküliek száma a társadalmi biztosítási szervek taglétszámához viszonyítva az 1928—1929. években évnegyedenként.

Nombre des chômeurs, par trimestre, comparé à l'effectif des membres des caisses d'assurances sociales, en 1928 — 1929.

Év, hó <i>Année, mois</i>	Kötelezőleg biztosított tagok száma) <i>Nombre des membres obligatoirement assurés)</i>	Munkanélküliek száma <i>Nombre des chômeurs</i>	Munkanélküliek száma a kötelezőleg biztosított tagok %-ában — <i>Nombre des chômeurs, en % des membres obligatoirement assurés</i>
1928 III. 31	797.995	16.248	2·0
" VI. 30	823.082	13.861	1·7
" IX. 30	838.872	12.952	1·5
" XII. 31	767.485	15.187	2·0
1929 III. 31	769.152	17.168	2·2
" VI. 30	847.122	14.708	1·7

¹⁾ A M. Á. V. intézet tagjai és a háztartási alkalmazottak nélkül. — *Non compris les membres de l'établissement d'assurances des Chemins de fer de l'État et les employés de ménage.*

3. A munkanélküliek száma foglalkozási csoportonként az 1924–1929. években.

Nombre des chômeurs par groupes de professions, en 1924–1929.

Foglalkozási csoport Groupes de professions	Munkanélküliek száma az év végén — Chômeurs à la fin de l'année											
	1924		1925		1926		1927		1928		1929	
	szám nombre	jelző- szám indice (1924– 1929 = 100)	szám nombre	jelző- szám indice (1924– 1929 = 100)	szám nombre	jelző- szám indice (1924– 1929 = 100)	szám nombre	jelző- szám indice (1924– 1929 = 100)	szám nombre	jelző- szám indice (1924– 1929 = 100)	szám nombre	jelző- szám indice (1924– 1929 = 100)
Építőipar — <i>Industrie du bâtiment</i>	11.567	226·0	8.337	162·9	4.762	93·0	3.343	65·3	3.573	69·8	6.496	126·9
Vasipar — <i>Ind. du fer</i>	10.002	161·3	7.214	116·3	7.327	118·1	3.081	49·7	3.359	54·2	4.454	71·8
Élelmezési ipar — <i>Ind. de l'alimentation</i>	1.431	112·5	1.286	101·1	1.141	89·7	1.098	86·3	989	77·8	1.107	87·0
Faipar — <i>Ind. du bois</i>	1.359	76·6	2.760	155·6	1.010	56·9	780	44·0	1.546	87·1	1.783	100·5
Bőripar — <i>Ind. du cuir</i>	1.323	134·5	1.364	138·6	871	88·5	916	93·1	1.086	110·3	1.240	126·0
Ruházati ipar — <i>Ind. de l'habillement</i>	367	104·3	608	172·7	437	124·1	383	108·8	311	88·4	273	77·5
Sokszorosító- és műipar — <i>Ind. de la reproduction</i>	627	85·4	369	50·3	503	68·5	502	68·4	779	106·1	1.510	205·7
Szállodai és éttermi alk. — <i>Employés d'hôtels et de restaurants</i>	1.537	179·3	1.018	118·8	835	97·4	761	88·8	752	87·7	225	26·2
Szellemi munkások — <i>Travailleurs intellectuels</i>	5.240	170·2	3.885	126·2	4.078	132·4	2.219	72·1	1.554	50·5	1.067	34·7
Egyéb — <i>Autres</i>	1.391	83·6	1.143	68·7	1.368	82·2	1.285	77·2	1.238	74·4	2.133	128·3
Összesen — Total	34.844	158·1	27.984	127·0	22.332	101·4	14.368	65·2	15.187	68·9	20.288	92·1

mértékben és különböző idő alatt mutatják az általános hatás nyomait. A 3. tábla a munkanélküliség hullámzását a főfoglalkozási csoportokban világítja meg. Egyelőre lássuk az 1929. évvégi helyzetet. A vezető ipar, az építőipar ekkor 6.496 munkanélkülit számlált. A vasiparban 4.454, a faiparban 1.783, a sokszorosító- és műiparban 1.510 munkanélkülit találunk. Ezren felül volt még az összefoglaló egyéb csoporton kívül a bőriparban (1.240), az élelmezési iparban (1.107) és a szellemi munkásoknál (1.067). A munkanélküliség hullámjárását foglalkozásonként úgy vehetjük szemügyre, ha az 1924–1929. évek átlagát vesszük száznak. Ebből azt látjuk, hogy az építőiparban az 1927-re eső minimum óta (65·3) a helyzet erősen és fokozatosan súlyosbodott (1928-ban 69·8, 1929-ben 126·9!). A vasiparban a helyzet szintén romlott, de kisebb mértékben és az 1929. évi színvonal (71·8) még jóval az átlag alatt marad. Az élelmezési iparban 1926 óta nincs lényeges változás. A faiparban ellenben nagy a hullámzás, a minimum 1927-ben 44·0, a maximum 1925-ben 155·6, az utolsó évben a jelzőszám az átlagot érte el. A bőriparban viszont jóval az átlag fölött volt (126·0). A ruházati ipar az általános helyzettel ellentétben évek óta erős javulást mutat s a minimum épp az utolsó évre esett (77·5). Leg-

súlyosabb a sokszorosító- és műipar helyzete, ahol az 1925. évi minimum (50·3) óta a munkanélküliek száma a négyszeresére emelkedett (205·7). A szellemi munkások elhelyezkedési lehetősége nagymértékben javult, minek következtében a minimum szintén 1929-re esett (34·7). A foglalkozási adatok hullámzásánál azonban arra is kell gondolni, hogy a munkavállalók foglalkozásonként és évenként más-más arányban tartoznak valamely szakszervezethez.

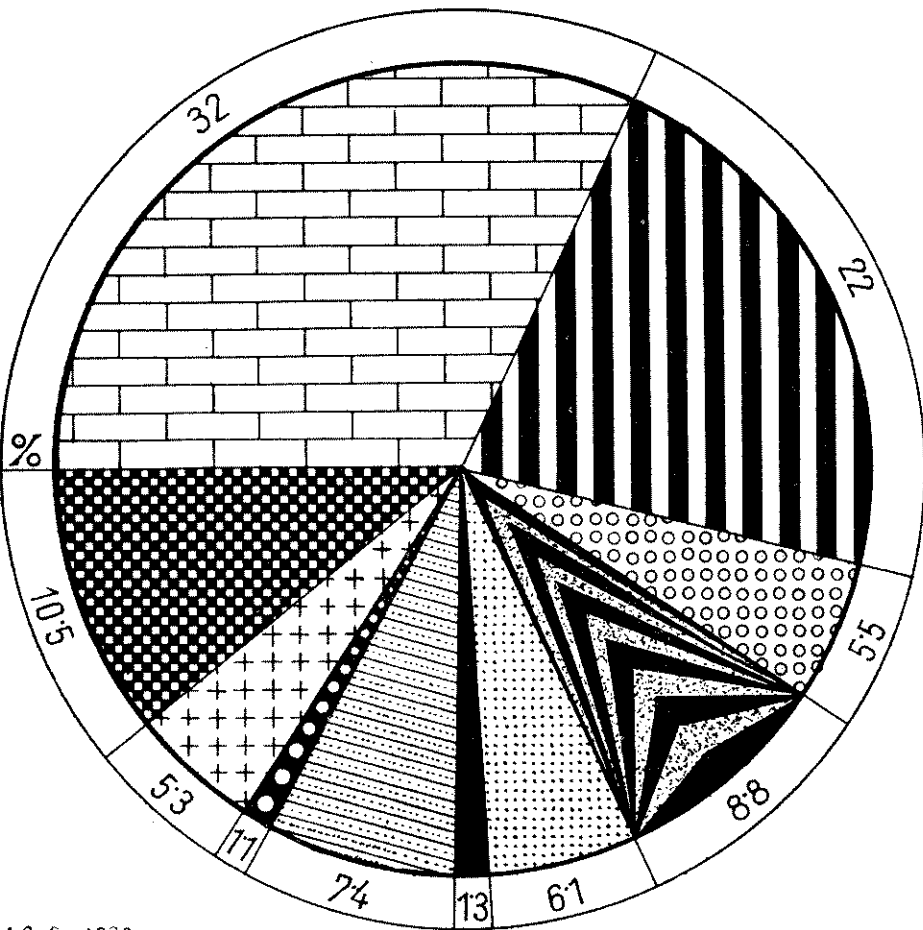
A foglalkozási megoszlást szemléltetően B) ábránk tünteti föl. E szerint a munkanélküliek egész tömegéből 32·0% az építőiparra, 22·0% a vasiparra, 8·8% a faiparra esett. A sokszorosító- és műipar 7·4%-kal, a bőripar 6·1%-kal, az élelmezési ipar 5·5%-kal, a szellemi munkások pedig 5·3%-kal szerepelnek. A ruházati iparra csak 1·3%, a szállodai és éttermi alkalmazottakra 1·1% jut, az egyéb foglalkozási rovat pedig 10·5%-ot mutat.

A munkanélküliség idényhullámzását a Szemlében már többször ismertettük, most csak a legmozgalmasabb helyzetű foglalkozásnak, az építőiparnak idényváltozásait kívánjuk szemléltetően feltüntetni. C) rajzunk az építőipari munkanélküliség arányát 12 hónapon át, az 1924–1929. évek átlagában mutatja, ahol a kör sugara az évi átlaggal (jelzőszámokban 100-zal)

B.) A MUNKANÉLKÜLIEK SZÁMA FOGLALKOZÁS SZERINT.

Nombre des chômeurs par profession.

1929. XII. 31.

- Építőipar.....
- Industrie du bâtiment.....
- Vasipar.....
- Ind. du fer.....
- Élelmezési ipar.....
- Ind. de l'alimentation.....
- Faipar.....
- Ind. du bois.....
- Bőripar.....
- Ind. du cuir.....
- Ruházati ipar.....
- Ind. de l'habillement.....
- Sokszorosító-és műipar.....
- Ind. de la reproduction.....
- Szállodai és éttermi alk.....
- Employés d'hôtels et de restaurants.....
- Szellemi munkás.....
- Travailleurs intellectuels.....
- Egyéb.....
- Autres.....

M. St. Sz. 1930

egyenlő. Rajzunkból látjuk, hogy a munkanélküliség az építőiparban a téli hónapokban jóval súlyosabb, még pedig az átlagot novembertől ápriliséig lépi át. A főmaximum februárra, a főminimum szeptemberre esik, a kilengés foka a kettő között jelentékeny. *Hersch L.*, a genfi egyetem statisztikai tanára, jeles tanulmányt írt a *Revue International du Travail*-ben (1929. 1., 2., 3. szám) az építőipari munkanélküliség idényhullámzásáról néhány európai államban. Az építőipar helyzetét összehasonlítja az egész iparral és az építőipar egyes iparágáival. Vizsgálatainál a következő kifejező számokat és képleteket használja. Az eltérések számtani középarányosát (d), a

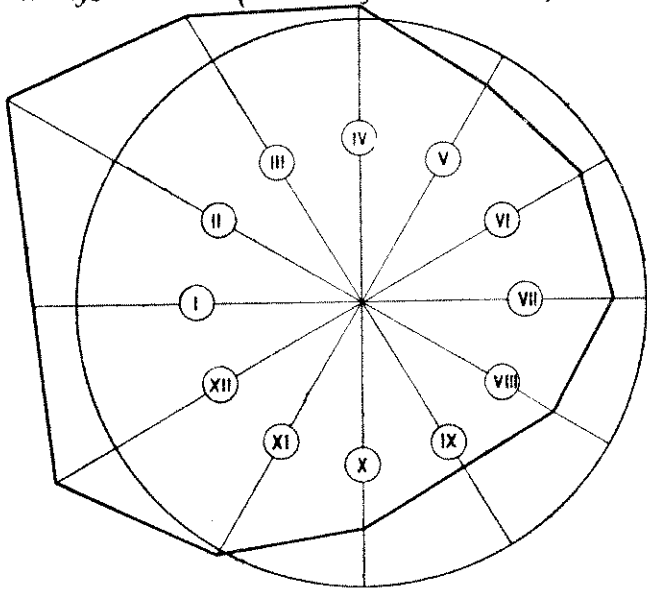
négyzetes átlagos eltérést ($\sigma = \sqrt{\frac{\sum x^2}{12}}$), a kilengési mutatót ($\alpha = \max. - \min.$), természetesen a szélső értékeket és az évi átlagot, a kilengési mutató viszonyítását az átlaghoz és a minimumhoz ($\frac{\alpha}{k}$ és $\frac{\alpha}{\min.}$) és a négyzetes átlagos eltérés kétszereséhez ($\frac{\alpha}{2\sigma}$), az idényhullámzás sűrűsödését ($\beta = \frac{(\frac{\sigma}{d} - 1)}{1.45}$) és terjedelmességét ($\gamma = 0.69 (\frac{d}{\sigma} - 0.408)$)). A szerző az évi átlagot 1.00-nak veszi, mi a szokásos és bevált jelzőszámrendszer alapján 100.0-val tesszük egyen-

C.) A MUNKANÉLKÜLISÉG IDÉNYHULLÁMZÁSA AZ ÉPÍTŐIPARBAN.

Fluctuation saisonnière du chômage dans l'industrie du bâtiment

$R = \text{évi átlag (1924-29 átlagában)} = 100$

$R = \text{moyenne annuelle (dans la moyenne de 1924-29)} = 100$

M. St. Sz. 1930

—0.408)). A szerző az évi átlagot 1.00-nak veszi, mi a szokásos és bevált jelzőszámrendszer alapján 100.0-val tesszük egyen-

lővé, egyébként *Hersch L.* módszerét változatlanul alkalmazhatjuk a magyar adatokra. Az összes ipar és az építőipar helyzetét a munkanélküliség tekintetében az 1924—1929. évek átlaga alapján ezek szerint a következőképp állíthatjuk szembe:

	Össze- sen	Építő- ipar
σ	= 8.21	21.62
α	= 27.0	76.8
$\frac{\alpha}{K}$	= 2.70	0.77
$\frac{\alpha}{\text{min.}}$	= 0.31	1.13
$\frac{\alpha}{2\sigma}$	= 1.64	1.77
$\frac{\sigma}{d}$	= 1.18	1.19
$\frac{d}{\sigma}$	= 0.85	0.83
β	= 0.12	0.13
γ	= 0.30	0.29
maximum	= 114.5	144.2
minimum	= 87.5	67.4
évi átlag (K)	= 100.0	100.0

Ezek a mérőszámok is azt igazolják, hogy a munkanélküliség a maga egészében is erősen változik hónapról hónapra, de az építőiparban ez az élénkség a dolog természete szerint még nagyobb fokú. A munkapiac összes jelenségeinek törvényszerűségét, összefüggését és kölcsönhatását bizonyítja továbbá a fenti számoknak az a sajátossága, hogy a hullámok sűrűsödése és kiterjedése, általában a magasabb fokú viszonyszámok a kilengések nagy eltérése mellett is mindinkább közelednek egymáshoz, sőt összesimulnak.

A *Magyar Munkaadók Központjában* képviselt vállalatok kimutatása szerint a foglalkoztatottak száma az 1929. év elején és közepén, valamint az 1930. év elején következő volt:

Év, hó	Foglalkoztatottak száma	Jelzőszámokban (az előző év megfelelő hónapja = 100)
1929. I.	170.403	102.9
„ VI.	171.584	103.7
1930. I.	162.953	95.6

A helyzet rosszabbodását ezek az egyébként nehéz mozgású jelzőszámok is visszatükrözik, hiszen az utolsó adat évek óta első ízben jelez lényeges csökkenést.

Az *Állami Munkaközvetítő Hivatal* nyilvántartása és kimutatásai mindig nagy szolgálatot tettek a munkapiac statisztikai ismertetésének. Az 1930. év január 1. óta ennek a statisztikai forrásnak a hasznossága még igen nagy mértékben fokozódott. Az összesített adatok ugyanis most már nemcsak a hatósági munkaközvetítők, hanem ezeken kívül az ingyenes magán munkaközvetítők tevékenységéről is beszámolnak. Ennek következtében az üzleti jellegű magánközvetítéstől és a felek közvetlen megegyezésétől eltekintve, az ország egész munkaközvetítői forgalmát áttekinthetjük.

Az összes munkaközvetítők egyesített nyilvántartási adatai szerint 1930 január havában az egész országban 11.432 munkahely nyílt meg és 47.850 munkakereső jelentkezett, a sikerült közvetítések száma pedig 10.032-t tett. A forgalom jelentőségét legjobban a viszonyszámok mutatják. Száz munkahelyre 419 munkakereső és 88 közvetítés esett, minek folytán a munkakeresők közül csak 21.0%-ot lehetett elhelyezni. Ezek az arányszámok igen kedvezőtlen munkapiaci helyzetre vallanak, de az előző hónappal szemben csekély javulás mutatkozik, decemberben ugyanis 100 munkahelyre 429 munkakereső és 84 közvetítés esett, továbbá a munkakeresőknek 19.6%-a jutott munkaalkalomhoz. A forgalom maga az egész vonalon emelkedett.

Területi szempontból vizsgálva az adatokat azt látjuk, hogy Budapesten a helyzet lényegesen rosszabb, mint a vidéken, mely tünet azonban részben technikai vagy egyéb másodlagos okokra vezethető vissza. A fővárosban az összes munkaközvetítők együtt 5.693 munkahelyet és 32.608 munkakeresőt tartottak nyilván, továbbá 4.862 sikerült közvetítésről számoltak be. A vidéken a felajánlott munkahelyek száma 5.739 volt, tehát abszolútszámban is több, mint Budapesten. Viszont a munkakeresők száma, 15.242, fele annyi sem, mint a fővárosban. A közvetített egyének száma 5.170 volt. A viszonyszámok ennek folytán feltűnően szétágaznak. Száz munkahelyre Budapesten 573, a vidéken 266 munkakereső és Budapesten 85, a vidéken 90 közvetítés jutott. A munkakeresők közül Budapesten 14.9%-nak, a vidéken ellenben 33.9%-nak sikerült munkát adni. Mindenesetre tekintetbe kell venni, hogy téli hónapról van szó, amikor a munkakeresők a mezőgazdaságból az iparba, a vidékről a városokba, elsősorban a fővárosba tódul-

4. A munkanélküliek száma országonként 1928—1929 december havában.

Nombre des chômeurs par pays, en décembre 1928—29.

Á l l a m É t a t s	Népesség Population 1928	A munkanél- küliek száma az 1928. év végén Nombre des chômeurs à la fin de 1928	A munkanél- küliek száma az 1929. év végén Nombre des chômeurs à la fin de 1929	Növekedés (+) vagy csökkenés (—) Augmentation (+) ou diminution (—) %	10.000 lakosra esett munka- nélküli az 1929. év végén Chômeurs pour 10.000 hab. fin de 1929.
Ausztria — Autriche	6,680.000	237.661	266.567	+ 12·2	399·1
Belgium — Belgique	7,932.000	11.988	¹⁾ 6.877	— 42·6	8·7
Cseh-Szlovákia — Tcheco-Slovaquie	14,535.000	19.698	²⁾ 16.248	— 17·5	11·2
Dánia — Danemark	3,487.000	67.850	55.077	— 18·8	157·9
Finnország — Finlande	3,597.000	2.868	¹⁾ 9.495	+ 231·1	26·4
Franciaország — France	41,150.000	895	817	— 8·7	0·2
Németalföld — Pays-Bas	7,731.000	38.116	¹⁾ 10.470	— 72·5	13·5
Lengyelország — Pologne	30,408 000	128.144	186.427	+ 45·5	61·3
Magyarország — Hongrie	⁴⁾ 8,661.000	15.187	20.288	+ 33·6	23·4
Nagy-Britannia ³⁾ — Gr.-Bretagne	45,769.000	1,083.207	1,071.849	— 1·0	234·2
Németország — Allemagne	63,440.000	748.760	¹⁾ 634.790	— 15·2	100·1
Norvégia — Norvège	2,798.000	7.810	²⁾ 5.682	— 27·2	20·3
Olaszország — Italie	41,173.000	363.551	408.748	+ 12·4	99·2
Svájc — Suisse	3,987.000	11.993	¹⁾ 8.657	— 27·8	21·7
Svédország — Suède	6,088.000	49.633	¹⁾ 33.581	— 32·3	55·2
Összesen : — Total :	287,436.000	2,787.361	2,735.573	— 1·9	95·2

¹⁾ Novemberi adat. — *Novembre.* — ²⁾ Októberi adat. — *Octobre.* — ³⁾ Ezenkívül 1928-ban 250.404, 1929-ben 272.371 részlegesen munkanélküli egyén volt kimutatva. — *En outre, on a enregistré en 1928 250.404 chômeurs partiels et en 1929 272.371.* — ⁴⁾ 1929.

nak. A vidéki törvényhatósági jogú városok közül (ahol t. i. munkaközvetítő van), legtöbb munkakereső jelentkezett Szegeden (4.290) és Debrecenben (3.688), legkevesebb Sopronban (608). A munkakeresők közül legnagyobb hányad jutott munkához szintén Szegeden (58·6%) és Debrecenben (39·8%). Hallatlanul alacsony az elhelyezett munkások aránya Győrött és Szombathelyen (egyenként 8·5%). A munkaadók szükséglete leginkább nyert kielégítést Debrecenben (99·0%), Szegeden (96·0%) és Pécsen (91·2%), legkevésbé Szombathelyen (32·0%).

Az európai munkanélküliségről az adatforrásokról és a módszerkérdésről a Szemle 1929. évi 4. számában részletesen beszélünk. Ezúttal csak az egy év óta beállt változások ismertetésére kell szorítkoznunk. A 4. tábla a munkanélküliek számát 15 országra vonatkozólag sorolja föl. A munkanélküliek összes száma a 15 ország által képezett nagy területen, amely Európának legfontosabb és legműveltebb részeit foglalja magában, az 1928. év végén 2·79 millió, 1929. év végén 2·74 millió volt. A helyzet tehát egy év óta nem változott, a csökkenés mindössze 1·9%. Megjegyzendő, hogy az 1928. évi adatok véglegesek, az 1929. évi pedig annyiban előzetes eredmények.

amennyiben több államról csak a novemberi, sőt két esetben csak az októberi adat volt beszerezhető. Ez a körülmény a munkanélküliség élénk hullámozása következtében arra vezet, hogy a végleges adatok gyakran érzékenyen eltérnek az előzetes eredményektől. Ez azonban nem hibaforrás, mert nem maguk az adatok változnak meg, hanem csak az időpont lesz az összes államokra vonatkozólag egyöntetű. Szintén az egyöntetűség kedvéért vontuk le és mutatuk ki külön az angliai részleges munkanélküliséget, mert a legtöbb állam csak a teljes munkanélküliséget tartja nyilván. Viszonyzámban 10.000 lakosra 1928-ban 97·0, 1929-ben 95·2 munkanélküli jutott. A munkanélküliség alakulása az egyes országokban rendkívül különböző, de maga az egy évi változás is gyakran teljesen ellentétes irányú. Szaporodott a munkanélküliek száma Finnországban (+ 231%), Magyarországon (+ 33·6%), Lengyelországban (+ 45·5%), Olaszországban (+ 12·4%) és Ausztriában (+ 12·2%). Középeurópa helyzete tehát rosszabbra fordult, egyedül Cseh-Szlovákia mutat 17·5%-os csökkenést, de a decemberi adat alapján valószínűleg ott is más lesz a helyzet. A kisebb államoktól eltekintve, javulást látunk Németországnál (— 15·2%), míg Anglia rendkívül magas

munkanélkülisége stagnál (— 1·0%). Franciaországban nincs munkanélküliség (817 egyén).

Legbeszédesebbek a népességhez viszonyított arányszámok. Legsúlyosabb a helyzet Ausztriában, ahol 10.000 lakosra 399 munkanélküli esett, azután Nagy-Britanniában (234), Dániában (158), Németországban (100) és Olaszországban (99). Jellemző, hogy a nagy munkahiányban sínylő államok között vesztesek, győzők és semlegesek egyaránt szerepelnek. Csekély a munkanélküliség (Franciaországon kívül) Belgiumban (8·7%), Cseh-Szlovákiában (11·2%) és Németalföldön (13·5%). Magyar-

ország 23·4% -nyi munkanélküliségével a hatodik helyen áll s aránylag még mindig előnyös helyzetben van. Mint kis államot, Svájjal lehetne összehasonlítani (mutatis mutandis), ahol 10.000 lakosra 21·7% munkanélküli jutott. Mindenesetre azokban az államokban, ahol munkanélküliségi biztosítás van, a munkanélküliek számának kimutatása lényegesen pontosabb és teljesebb, mint azokban az államokban, ahol csak az érdekképviseletek, vagy a munkaközvetítő-szervek adatai alapján ismerjük a munkanélküliek nyilvántartott számát.

Kovács Norbert dr.

Halálos kimenetelű gépjárműbalesetek az Amerikai Egyesült Államokban 1929-ben.

Les accidents mortels d'automobiles aux Etats-Unis en 1929.

A Chicagóban székelő „National Safety Council” folyóiratának, a „National Safety News”-nek februári füzeté közli, hogy az előzetes adatok szerint gépjárművek 1929-ben több mint 31.500 halálos balesetnek voltak okozói.

Még leírni is borzalmas: 31.500 ép, egészséges ember életét szegi az automobil egy esztendő letorgása alatt az Egyesült Államokban. Hogy milyen horribilis ez a számadat, annak jellemzésül elég lesz talán megemlíteni, hogy Magyarországon az 1928. évben az összes fertőző betegségek, beleértve a tuberkulózist is, 5000-rel kevesebb halálos áldozatot követeltek.

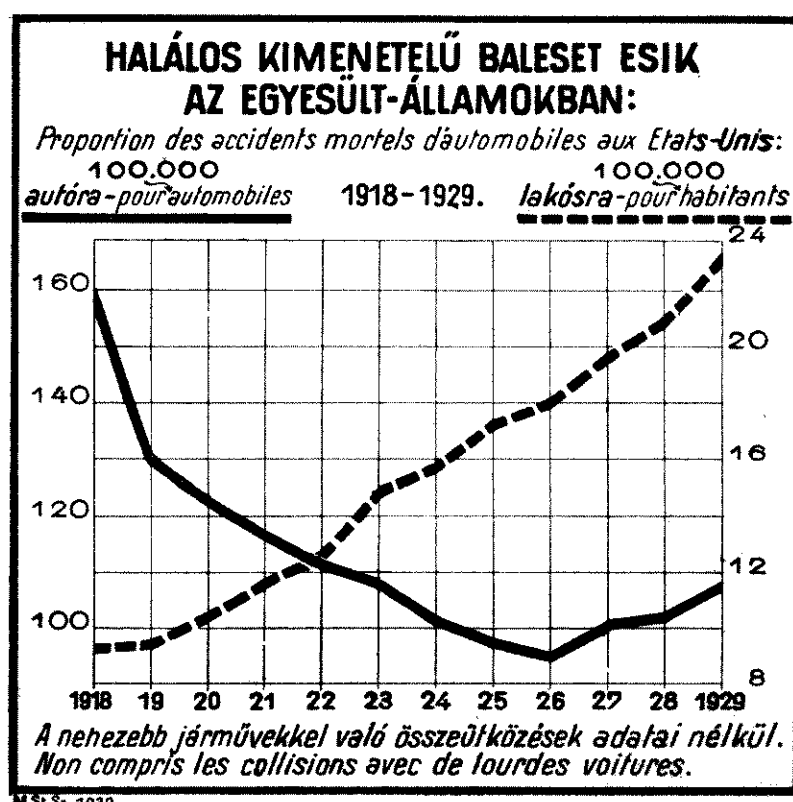
Az adatok négyféle forrásból származnak. Nevezetesen a National Safety Council saját adatgyűjtése 39 állam és Columbia kerület népmozgalmi statisztikai feljegyzéseiből, a Metropolitan életbiztosító társaság jelentései, az állami Census Bureau 78 nagy városra kiterjedő adatai és a National Safety Council kb. 100 városra kiterjedő saját havi adatai. Ez a statisztika tehát csupán reprezentatív jellegű, de tekintve, hogy azokban az államokban és városokban, melyek területén az adatok begyűjtettek az U. S. A. népességéből közel 100 millió lakos, azaz a népességnek több mint 80%-a él, megközelítő teljességűnek kell ezt a statisztikát tekintenünk.

1928-ban 27.966 halálos gépjármű-baleset történt, az 1929. évben tehát a halálos balesetek számának szaporulata a 3.500-at is meghaladja. Óriási arányú növekedés ez, mely nemcsak nagyobb, mint amilyent eddig az Egyesült Államokban tapasztalni lehetett, de egyetlen más államban sem volt még a halálos gépjárműbalesetek ekkora arányú szaporulata tapasztalható. A 100.000 főre eső percen-

tuális emelkedés is nagyobb ugyan, mint az utóbbi években, de mégsem akkora, mint a gépjárműállomány hirtelen megnövekedésének első esztendeiben.

Rövid 10 esztendő alatt a halálos gépjármű-balesetek száma megközelítően háromszorosára emelkedett, mert 1919-ben még csak 11.154 volt a halálos gépjármű-balesetek száma, 1919-ben azonban az összes halálos baleseteknek a gépjármű- okozta halálos balesetek csupán 15%-át alkották, míg 1929-ben már közel 32%-át teszik.

Az 1928. és 1929. évek adatai között mutatózó 3.500-at meghaladó szaporulatból csak igen csekély rész, az 1928-as adatnak kb. 1%-a magyarázható a népesség szaporodásával. A motorjárművek számában beállott szaporodás is csak 8%-os

volt ugyanezen idő alatt, annál élesebben domborodik tehát ki a halálos gépjárműbalesetek 12·5%-os szaporodási arányának igen magas volta.

A 100.000 automobilra eső halálos balesetek száma 1918-tól 1926-ig 157·4-ről állandóan csök-

kent 95·5-ig, 1926-tól kezdve ismét állandóan emelkedő s 1929-ben 106·6-ig növekedett. A közölt grafikon igen szemléltetően mutatja a 100.000 autóra és a 100.000 lakosra eső halálos gépjárműbalesetek arányának alakulását az 1918—1929. közötti években.

MEZŐGAZDASÁG

Az 1929. évi szüret eredményei.

Les résultats des vendanges de 1929 en Hongrie.

Résumé. *Les vendanges de 1929 ont été inférieures à celles de l'année précédente. La superficie plantée de vigne a diminué de 3·3%. La moyenne de la production de moût a été de 6·5 hl par arpent cadastral, soit 18·8% de moins qu'en 1928; la quantité du moût produit a été inférieure de 20·7% à celle de 1928.*

★

Az 1929. évi szüretre vonatkozó ideiglenes adatok (lásd tábla) a szüret eredményéről már bizonyos mértékben tájékoztatnak. Az adatokat vizsgálva, mindenekelőtt meg kell állapítanunk, hogy hazánk szőlővel beültetett területe fogyott. A visszaesés nem nagy, az 1928. évi szőlőterületnél mindössze csak 3·3%-kal kisebb az 1929. évi terület. A terület fogyása azonban általános, mind a három országrészben egyaránt csökkenés tapasztalható. Legnagyobb a szőlővel beültetett terület nagyságának csökkenése az Alföldön. Kétségtelen, hogy a nagy rezssivel járó szőlőművelés a mai nehéz hitelviszonyokat legjobban érzi meg. A pénzszűkén kívül hozzájárul még a területcsökkenéshez a must, illetőleg a bor értékesítésének mindjobban megnyilvánuló nehézsége; a lehetetlenül alacsony must-ár szintén nem túlságosan csábítja a gazdát a szőlőművelés folytatására.

A 6·5 hektoliteres termésátlag nem tartozik

ugyan a leggyengébb átlagok közé, de mindenesetre elég alacsonynak mondható. Ez a termésátlag a tavalyinál 18·8%-kal rosszabb, de a két év előtti katasztrofálisan rossz termésátlagot 38·3%-kal felülmúlja. Legjobb volt a termésátlag — éppen úgy, mint a megelőző rossz esztendőben — a Dunántúli dombos vidéken.

A must termésmennyisége, mint az ismertetett gyenge átlagból következik, 1929-ben 20·7%-kal kevesebb volt, mint az előző évben. A szőlővel beültetett terület kimagasló nagysága okozta, hogy ámbár rosszabb volt a termésátlag, a legtöbb must mégis az Alföldön termelt. Az előző évben a Dunántúli dombos vidéken olyan nagy volt a termésátlagkülönbség, hogy a kisebb terület dacára ott szüretelték a legnagyobb mennyiségű mustot. Az Északi dombos vidék, ahová pedig egy pár igen fontos borvidékünk tartozik, kis szőlőterületével, leggyengébb termésátlagával a másik két országrészhez viszonyítva a hazai szőlőtermelésben gyenge szerepet játszik.

A fent ismertetett szüreti adatokat a körülbelül két hónap múlva megjelenő végleges szüreti eredmények esetleg némileg megváltoztatják, de az érdeklődő szakköröket ezek az ideiglenes adatok addig is a legfőbb eredményekre vonatkozólag némileg tájékoztathatják.

Szőlőterület és musttermés az 1927—1929. években.

Superficie de vignes et production de moût en 1927—29.

Országrész jellegű gazdasági vidék <i>Régions agricoles</i>	Szőlőterület kat. holdakban <i>Superficie de vignes, arp. cad.</i>			Átlag termelt kat. holdankint hektoliter <i>Hectolitres produits en moyenne par arp. cad.</i>			Musttermés mennyisége hektoliterekben <i>Production de moût, hl</i>		
	1927	1928	1929 ¹⁾	1927	1928	1929 ¹⁾	1927	1928	1929 ¹⁾
Dunántúli dombos vidék — <i>Transdanubie</i>	138.052	137.897	134.053	4·7	9·9	6·8	641.349	1.367.927	909.568
Alföld — <i>Grande plaine</i>	194.370	195.450	187.628	5·3	6·8	6·5	1.031.217	1.328.476	1.218.485
Északi dombos vidék — <i>Nord</i>	53.107	52.887	51.696	2·9	7·3	6·1	153.843	386.436	316.609
Összesen — Total	385.529	386.234	373.377	4·7	8·0	6·5	1.826.409	3.082.839	2.444.662

¹⁾ Előzetes adatok. — *Données provisoires.*

Az 1930. évi termés.

La récolte de 1930.

Külföld — Etranger.

A brit-indiai kormány március 1-én kelt jelentése szerint az 1929/30. évi termelési időszakban a várható rizstermés 482,700.000 métermázsára tehető. Ez a mennyiség a múlt évi termésnél ugyan 4%-kal kevesebb, de a megelőző öt év átlagos termését 4·4%-kal felülmúlja. Ugyancsak most tájékoztat a brit-indiai kormány a gyapottermés mennyiségéről is. Az ideiglenes adatok szerint a várható gyapottermés körülbelül 10,039.000 métermázsa, a múlt évi termésnél mindössze 254.000 métermázssal, az előző öt év átlagos termésénél 285.000 métermázssal kevesebb. A gyapot végleges termésmennyiségét április hó folyamán fogja a kormány közzétenni.

A sziámi kormány Bangkokban kelt távirati jelentésében az 1929/30. évi rizstermés harmadik becsléséről tájékoztat. Az export szempontjából figyelembe jövő hét tartományban a várható rizstermést múlt évi december hóban 30 millió métermázsára becsülték. A januári becslés ezzel szemben már csak 28·4 millió métermázst remélt, a mostani becslés leszállott 26·1 métermázsára. A termésmennyiség csökkenésének természetes következménye, hogy most már csak körülbelül 18 millió métermázsa termésfelesleg áll rendelkezésre exportcélokra. A múlt évben a kiviteli többlet 14 millió

métermázsa, sőt az előző öt év átlagában csak 11·6 millió métermázsa volt.

Az argentinai kormány a tengerivel bevetett terület nagyságáról tájékoztat. A terület legutóbbi becslése 5,521.000 hektár volt, 15%-kal több, mint a decemberi becslés. Az időjárás a tengerivetéseknek egyáltalában nem megfelelő, úgyhogy előreláthatólag a tengeri termésmennyisége az előző évi bőséges mennyiségnek nagymértékben alatta fog maradni.

Az ausztráliai kormány most adta ki az utolsó termésbecslést az 1929/30. évi termelési időszak várható búzaterméséről. A jelentés szerint 34 millió métermázst kitevő búzatermésrel lehet számolni, ez a mennyiség a novemberi becslésnél három és félmillió métermázssal több. A tekintélyes szaporodás dacára a várható termésmennyiség az előző öt év átlagos 37·2 millió métermázssal termésmennyiség alatt marad.

A spanyol kormány az 1929/30. évi kampány olajterméséről számol be. A termésmennyiség ugyan az 1927/28. évi 6,656.000 métermázssal rekordtermést nem éri el, de csak 6·8%-kal marad mögötte. Az idej olajtermésmennyiség a múlt évi rendkívül gyenge termés háromszorosa és 75%-kal jobb, mint az előző öt év átlagos termése.

© I P A R ©

Adatok a 8 órás munkaidő kérdéséhez.

Données sur la question de la journée de 8 heures en Hongrie.

Résumé. La journée obligatoire de 8 heures, qui n'a été jusqu'ici adoptée, sur la base de la résolution de la Conférence de Washington (1919), que par 14 Etats, préoccupe vivement la Hongrie; on y espère que la réglementation de la journée de travail diminuerait le chômage. Au cours des cinq dernières années, la proportion des établissements industriels ayant adopté la journée de 8 heures est tombée de 50·6 à 47·1% et celle des ouvriers à 8 heures de 53·8 à 52·9%, tandis que la proportion des établissements faisant 10 heures par jour s'est élevée de 17·1 à 20·6% et celle des ouvriers à 10 heures encore plus, de 13·7 à 20·2%.

Parmi les industries qui font maintenant 10 heures au lieu de 8 heures, c'est

l'industrie textile qui doit être mentionnée en premier lieu. Mais, quoique pour la grande majorité des principaux groupes d'industrie, les données relatives à la journée de 8 heures présentent une diminution quant à la répartition des établissements et à la formation de l'effectif des ouvriers, toutefois on constate une augmentation pour cinq principaux groupes, dont quatre emploient un grand nombre d'ouvriers. Ce sont la métallurgie, la construction mécanique, l'industrie de la pierre, la céramique, la verrerie et l'industrie de l'alimentation, qui occupent respectivement 15·2%, 13·6%, 15·1% et 14·2% de tous les ouvriers de fabrique; le nombre et la proportion des ouvriers à 8 heures s'y sont considérablement élevés.

Les salaires se sont aussi élevés depuis l'augmentation de la journée de travail. Le salaire annuel moyen a augmenté de 981 pengős en 1924 à 1.284 pengős en 1925, à 1.331 en 1926, à 1.421 en 1927 et à 1.480 en 1928, s'accroissant de 50·9% en 5 ans; mais puisque, à cause de la hausse du coût de la vie, ces 1.480 pengős ne correspondent qu'à 1.156 pengős, l'augmentation réelle n'a été que de 41·4%. En déduisant de la valeur brute de la production les traitements des employés, les salaires et le coût des matières premières et des matières auxiliaires d'exploitation, la valeur nette de la production présente également une augmentation. Celle-là a été de 805·4 millions de pengős en 1928 contre 439·9 millions en 1924, de sorte que la valeur nette de la production par ouvrier s'est élevée de 2.274 à 3.443 pengős, soit de 51·5%.

★

A munkaidő szabályozása tárgyában 1919-ben megtartott washingtoni konferencia, amelyen 86 kiküldött vett részt, egyhangúlag hozott határozatban állást foglalt a 8 órás munkaidő kötelezővé tétele mellett. Az államok túlnyomó része azonban, köztük a legnagyobb ipari államok, mindmáig nem járultak hozzá a washingtoni határozományhoz. A genfi Nemzetközi Munkaügyi Hivatal 54 tagja közül csak 9 ratifikálta az egyezményt feltétel nélkül és pedig Belgium, Bulgária, Chile, Cseh-Szlovákia, Görögország, India, Luxemburg, Portugália és Románia. Feltételesen elfogadta még 5 állam, ezek hozzájárulása azonban egyelőre csak elvi jelentőségű. De nem találjuk a ratifikáló államok között sem Angliát, sem Németországot, sem az Amerikai Egyesült Államokat, mely utóbbi nem is tartozik a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal által képviselt államok közé. Bár ma még az a helyzet, hogy a washingtoni egyezményhez a legtöbb számottevő ipari állam nem járult hozzá, de aligha kétséges, hogy Anglia és Németország csatlakozása már nem késhet soká. A fejlett ipari államokban egyébként, ahol a munkaviszony kollektív szerződések útján csaknem minden fontosabb vonatkozásban szabályozva van, a kötelező 8 órás munkaidő behozatala távolról sem olyan jelentőségű, mint nálunk, ahol még sokkal fejletlenebb a munkaviszony szabályozása. Ezért a kötelező 8 órás munkaidő kérdésének felvetése Magyarországon nagy és nehéz feladatok meg-

oldását jelenti, amelyekben a legnagyobb óvatosságra és körültekintésre van szükség.

Magyarországon a washingtoni egyezményhez való csatlakozás kérdését újabban a munkanélküliség rohamos növekedése tette időszerűvé. A szakszervezetek által nyilvántartott munkanélkülieknek száma ugyanis az 1929. év végén már 33·6%-kal meghaladta az előző évvégi arányszámukat. Talán a 8 órás munkaidő kötelezővé tétele esetén a már huzamosabb idő óta fennálló, sőt egyre erősödő gazdasági válság folytán mind szűkebb körben mutatkozó munkaalkalmak arányosabb eloszlása lehetővé tenné a munkanélküliek jelentékeny részének a munkához jutást s így lényegesen enyhítené a munkanélküliségi kérdés súlyosságát. És emellett mint nem csekély előhaladás a szociális fejlődés útján, egyben megvalósulását jelentené a szervezett munkásság egyik régi törekvésének is. Hogy a kötelező 8 órás munkaidő bevezetése szociális és ipari termelési szempontból milyen kihatással lenne, csak úgy ítélni lehet meg, ha ismerjük az ipari munkaidő megoszlását és beható vizsgálat alá vesszük azokat az eltolódásokat, amelyek az utóbbi években e téren bekövetkeztek.

Az ipartelepeken a nyári hónapokban általában hosszabb a napi munkaidő, mint télen, nemcsak az idényszerűen dolgozó iparágak fokozottabb nyári munkamenete miatt, hanem a hosszú nappalok kihasználása, a műhelyfűtési költségek megtakarítása s más több okból is. A munkaidő megoszlásának megfigyelését ezért két időpontban célszerű végezni, a nyári munkaidőre vonatkozólag július hó s a téli munkaidőre vonatkozólag október hó első munkanapján. Ezek közül az októberi munkaidő az általánosabb, mert az év nagyobb részét öleli fel, az ipartelepek többségére s a munkások nagyobb tömegére vonatkozik, tehát inkább jellemző. Az 1928. évben október hó elsején 3.375 gyári jellegű ipartelep volt üzemben, amelyeknek közel a felében, 1.589 ipartelepen napi 8 óra munkaidő mellett dolgoztak a munkások, míg 1.586 ipartelepen több, mint 8 óra, 200 ipartelepen pedig kevesebb, mint 8 óra volt a napi munkaidő. A gyáripárban tehát az ipartelepek 53·0%-ánál a napi munkaidő a téli hónapokban nem haladta meg a 8 órát. A nyári hónapokban az üzemekben volt gyáraknak már csak alig több, mint egyharmadrésznél, 36·6%-ánál találunk 8 órás napi munkaidőt s 2·9%-ánál 8 órán aluli munkaidőt, úgyhogy míg télen

az ipartelepek 47·0%-a dolgoztatott több mint 8 óra napi munkaidő mellett, nyáron 60·5%-uknál haladta meg a napi munkaidő a nyolc órát. Rendkívül érdekes áttekinteni a munkaidő megoszlását feltüntető adatokat a napi munkaidő tartamának teljes részletezése mellett. Természetesen ezek az adatok a tényleges munkaidőt, tehát a munkások által munkában töltött órákat tüntetik fel, mely a munkaközi szünetek levonásával állapítottat meg. A nyolc órát meghaladó munkaidő mellett dolgoztató ipartelepek megoszlásánál mind a téli, mind a nyári időpontban két csoport tűnik ki: azok a gyárak, amelyekben a munkások naponta 10 órán át dolgoztak s azok, amelyekben a munkások napi munkaideje 11½—12 órán át tartott. A gyári jellegű ipartelepeknek ugyanis télen 20·6%-ánál, nyáron 26·9%-ánál a munkaidő naponta 10 órán át tartott. Az utóbbi csoportja a gyáraknak a téli munkaidő megoszlásánál ugyan valamivel kisebb, mint a 9 órás munkaidőt tartó ipartelepeké, amelyek 9·1%-át teszik az üzemben volt gyáraknak, ez a körülmény azonban nem csökkentheti a 11½—12 órás munkaidővel dolgoztató ipartelepek csoportjának kétségkívül nagyobb jelentőségét.

A gyári jellegű ipartelepek megoszlása a munkaidő tartama szerint az 1921—1928. években általában hasonló arányt mutat akár téli, akár nyári időpont szerint végez-

zük az összehasonlítást. A gyáripár fejlődésével, a gyárak üzemmenetének fokozódása és a termelés növekedése folytán azonban a munkaidőtartam az 1921—1928. években általánosságban emelkedett. Az üzemben volt gyárak munkaidőtartam szerinti százalékos megoszlása ugyanis az 1921—1928. években az 1. sz. tábla szerint alakult.

A változás a két legnagyobb kategóriában a 8 órás és 10 órás munkaidőt tartó ipartelepek csoportjában a legszembeszökőbb. A napi 8 óra munkaidő mellett dolgozó gyárak aránya mind a téli, mind a nyári munkaidő szerint jelentékenyen csökkent, de ezzel szemben a 10 óra napi munkaidővel dolgoztató ipartelepek aránya állandóan növekedett. Míg ugyanis 1921-ben a 8 órát meghaladó napi munkaidő mellett dolgozó ipartelepek száma az üzemben volt összes gyáraknak télen csak 38·0%-át s nyáron is csak 51·8%-át tette, 1928-ban már télen 47·0%-uk, nyáron pedig 60·5%-uk dolgoztatott naponta több, mint 8 órán át. Mindazok a törekvések tehát, amelyek a gyáripári termelés fokozására irányultak, egyben a munkások napi munkaidejének az emelkedését is eredményezték.

Az ipartelepek számának munkaidőtartam szerinti megoszlásánál azonban kétségkívül jobban tájékoztatnak a napi munkaidő alakulásáról, a munkások számarányát munkaidőtartam szerint részletező adatok.

1. Az ipartelepek megoszlása a munkaidő tartama szerint az 1921—1928. években.

Répartition des établissements industriels suivant la journée de travail, en 1921—28.

É v A n n é e	Az üzemben volt gyárak közül — Usines et fabriques en activité d'une journée de								
	11½—12	11	10½	10	9½	9	8½	8	moins de 8-nál kevesebb
óra napi munkaidő mellett dolgozott százalékban — heures, en %									
<i>a) július első munkanapján — au premier jour de travail de juillet</i>									
1921	12·2	2·5	1·5	21·5	1·5	9·6	3·0	46·5	1·7
1922	15·2	2·8	2·2	24·1	1·8	8·2	2·9	41·3	1·5
1923	15·8	2·7	2·6	23·3	1·9	9·2	3·3	39·4	1·8
1924	12·8	3·6	2·4	25·1	1·8	9·3	3·1	39·8	2·1
1925	14·0	3·3	2·1	25·3	1·9	8·8	3·4	38·8	2·4
1926	15·8	3·3	2·2	25·7	2·2	8·5	3·6	36·2	2·5
1927	14·6	3·4	2·2	25·5	2·0	9·6	3·0	37·2	2·5
1928	14·1	3·4	2·3	26·9	1·8	8·7	3·3	36·6	2·9
<i>b) október első munkanapján — au premier jour de travail d'octobre</i>									
1921	7·5	1·1	1·1	14·2	1·3	9·3	3·5	57·9	4·1
1922	8·6	1·5	1·1	16·2	1·4	9·3	3·2	53·9	4·8
1923	10·2	1·4	1·7	16·2	1·8	9·6	3·8	50·3	5·0
1924	8·4	1·3	1·4	17·1	2·0	10·3	3·9	50·6	5·0
1925	9·6	1·0	1·5	17·8	2·0	9·8	3·6	48·9	5·8
1926	9·7	1·4	1·2	19·5	1·9	10·1	3·9	46·8	5·5
1927	9·2	1·5	1·1	19·4	1·8	10·3	3·6	48·4	4·7
1928	8·8	1·6	1·0	20·6	2·0	9·1	3·9	47·1	5·9

A gyári munkások napi munkaidejéről csak 1923 óta vannak hasonló adataink, azok azonban alig mutatnak nagyobb eltolódást az ipartelepek munkaidőtartam szerinti megoszlását feltüntető adatokkal szemben. A gyári munkásoknál is két nagy csoportot látunk: a napi 8 órás munkaidő mellett dolgozó munkások csoportját, melybe télen az összes gyári munkások 52·9%-a, nyáron pedig 44·7%-a tartozott s a napi 10 órán át dolgozó munkások csoportját, amelyben a téli munkaidő megoszlását feltüntető adatoknál a munkások 20·2%-át, nyáron pedig 27·9%-át találjuk. A harmadik kiemelkedő csoportot azonban már nem a napi 11½—12 órát dolgozó munkások alkotják, hanem a 9 óra napi munkaidő mellett munkában volt gyári munkások, akik télen 8·1%-át, nyáron pedig 7·4%-át tették az összes munkásoknak. A munkaidő tartamára vonatkozó ezt a különbséget a hosszabb munkaidő mellett dolgozó ipartelepek között a kisebb munkáslétszámú gyáraknak nagyobb arányszáma okozza. Lényegesebb különbséget ezenkívül még a 8 óránál rövidebb napi munkaidő mellett dolgozó ipartelepek és munkások arányszáma mutat és pedig jóval kisebbnek tüntetve fel a 8 óránál kevesebbet dolgozó munkások számát, miként az a hasonló munkaidőtartamú ipartelepek arányából következtethető volna. Ennek oka hasonlóképen abban található, hogy a 8 óránál rövidebb munkaidőtartamot feltüntető gyárak jelentékeny részét a kis munkáslétszámú ipartelepek alkotják. Míg azonban a hosszabb munkaidőt a fejlődő, fokozottabb munkát végző ipartelepek vezetik be, mielőtt üzemkibővítésre, s a munkáslétszám felemelésére áttérnének, a munkaidő-redukció a munkahiányban szenvedő, többnyire szünetelés vagy teljes megszűnés előtt álló ipartelepeknél fordul elő.

A gyárak munkáslétszámának a munkaidőtartam szerinti százalékos megoszlását az 1923—1928. években téli és nyári időpontok szerint külön-külön a 2. tábla adatai mutatják.

A munkáslétszám megoszlását a munkaidő tartama szerint feltüntető adatokból tehát kitűnik, hogy a 8 órás munkaidő mellett dolgozó munkások számaránya 1923-tól 1928-ig 57·2%-ról 52·9%-ra esett vissza télen s 50·5%-ról 44·7%-ra csökkent nyáron. Ugyanakkor a 8 óránál többet dolgozók számaránya 41·1%-ról 44·9%-ra, illetve 49·0%-ról 54·6%-ra növekedett. A 8 órát meghaladó napi munkaidőt részletező kate-

2. A gyári munkáslétszám megoszlása a munkaidő tartama szerint az 1923—1928. években.

Répartition de l'effectif des ouvriers manufacturiers suivant la journée de travail, en 1923—28.

É v Année	A gyári munkások közül Proportion % des ouvriers manufacturiers ayant travaillé								
	11½—12	11	10½	10	9½	9	8½	8	8-nál kevesebb moins de 8
	óra napi munkaidő mellett dolgozók aránya százalékban heures par jour								
a) július első munkanapján a) au premier jour de travail de juillet									
1923	6·1	1·8	3·9	18·3	3·2	10·9	4·8	50·5	0·5
1924	5·3	2·2	4·8	19·7	3·6	10·9	4·4	48·3	0·8
1925	5·3	2·2	4·6	22·9	3·2	9·0	5·1	47·0	0·7
1926	5·7	2·4	4·4	25·4	2·7	9·2	4·5	45·4	0·3
1927	5·8	4·2	3·3	25·4	2·4	8·5	3·8	46·2	0·4
1928	5·1	4·4	3·0	27·9	2·4	7·4	4·4	44·7	0·7
b) október első munkanapján b) au premier jour de travail d'octobre									
1923	6·6	0·8	2·9	10·2	3·0	12·4	5·2	57·2	1·7
1924	6·3	0·5	3·3	13·7	4·2	12·1	4·4	53·8	1·7
1925	6·6	0·3	3·6	15·9	3·2	11·8	5·6	51·1	1·9
1926	5·5	0·6	3·2	18·7	3·0	12·0	4·7	49·8	2·5
1927	4·7	2·1	1·9	19·2	2·3	10·3	4·8	53·2	1·5
1928	4·8	2·3	1·6	20·2	2·7	8·1	5·2	52·9	2·2

góriák között a munkáslétszám szerinti megoszlásnál is a 10 órás munkaidőcsoportba tartozó munkások számarányánál látjuk a nagy növekedést, sőt megállapíthatjuk, hogy a munkáslétszám munkaidőtartam szerinti megoszlásánál sokkal nagyobb az emelkedés a 10 órán át dolgozó munkások csoportjában, mint ahogy azt az ipartelepek munkaidőtartam szerinti csoportosítása mutatta. Ebből is kitűnik, hogy a gyárpar fejlődésével, a többtermelésre s a racionális termelésre irányuló törekvésekkel a munkások napi munkaidejének a felemelése járt együtt.

A munkaidőtartam alakulása iparágak szerint igen különböző képet mutat. Vanak iparcsoportok, amelyekben a gyárak túlnyomó része a 8 órás munkaidőre rendezkedett be, s vannak, amelyekben általában hosszabb munkaidő van bevezetve. Az ipartelepek munkaidőtartam szerinti megoszlását feltüntető 1928. évi októberi adatokból, a 8 órás munkaidő mellett dolgozó gyárak között, leginkább a sokszorosító- és műiparba, a papirosiparba s a ruházati iparba tartozó gyárak tűnnek ki. A sokszorosító és műipari telepek 96·5%-án, a papirosipari telepek 70·1%-án s a ruházati telepek 69·3%-án napi 8 órai munkaidő mel-

lett dolgoztak a munkások, holott — mint láttuk — a gyárparban általában az iparteleknek 1928-ban csak 47·1%-a vezette be a 8 órai munkaidőt. Nem sokkal kisebb volt a 8 órai munkaidő mellett dolgozó gyárak aránya a vas- és fémiparban (62·7%) s a gépiparban (63·8%) sem. Ezzel szemben több mint 8 órán át dolgoztak naponta a fonó- és szövőipari vállalatok 73·0%-ánál, a villamos áramfejlesztőtelepek 65·3%-ánál s az élelmezési iparban az ipartelek 60·5%-ánál.

A gyárakban dolgozó munkások munkaidőtartam szerinti megoszlását feltüntető adatok még jobban kidomborítják azokat a szélsőségeket, amelyeket a gyárak megoszlásánál láttunk, bár a sorrend szempontjából az iparcsoportok között eltolódásokat figyelhettünk meg. A 8 órai munkaidő mellett dolgozó munkások legnagyobb többségben a sokszorosító- és műiparban (93·8%), a gépiparban (81·8%) s a papirosiparban találhatók. A 8 órát meghaladó munkaidőt munkában töltő munkások között a fonó- és szövőipari munkások még nagyobb arányban tűnnek ki, mint ahogy azt a hasonló munkaidőt tartó textilipari vállalatoknál mutatták az adatok. A fonó- és szövőiparban ugyanis a gyári munkások 87·3%-a dolgozott naponta több, mint 8 órán át, míg a textilgyáraknak 73·0%-ánál találtunk 8 óránál hosszabb munkaidőt. A textiliparban, ahol nagy számban dolgoznak nők, köztük fiatal leányok is, általában a napi 10 órás munkaidő van bevezetve. Az 1928. évi októberi adatok szerint a fonó- és szövőipari gyárak 44·1%-a, a textilgyárakban dolgozó munkásoknak azonban 60·7%-a naponta 10 órát töltött munkában, ami azt jelenti, hogy csak a fonó- és szövőiparban közel 26 ezer munkás — köztük mintegy 18 ezer nő — naponta 10 órán át dolgozott. A második helyen a 8 órát meghaladó munkaidőt tartó iparcsoportok között a munkáslétszám 52·8%-ával az élelmezési ipar következik, melyben szintén nagyszámmal vannak női munkások alkalmazva. Az élelmezési iparban azonban nem is a 10 órát, hanem a 11½—12 órát dolgozó munkások kategóriája emelkedik ki legjobban a több, mint 8 órán át munkában volt gyári munkások csoportjából. A munkáslétszám ugyanis munkaidőtartam szerint az élelmezési iparban három főcsoportra oszlik, a 8 és 12 és a 10 órát teljesítő munkások csoportjaira, amelyekben a munkások 46·0%-a, 22·6%-a, illetve 18·5%-a található, míg a munkáslétszám

többi része a közbeeső munkaidőkategóriák között oszlott meg, 1·2% kivételével, amely naponta 8 óránál kevesebbet dolgozott.

A szociális haladás szempontjából vizsgálva a gyári munkások munkaidőteltetését az úgynevezett szanalás óta, amióta a gyáripari fejlődés útja egyenletesen emelkedő irányú, tehát az 1924—1928. években, a legnagyobb javulás a nehéziparban mutatkozik. A gépiparban a napi 8 órát, vagy annál kevesebbet dolgozó munkások száma 1924-ben az összes munkáslétszám 75·4%-át tette, míg 1928-ban már a munkások 82·7%-ánál volt a munkaidőtartam napi 8 óra, vagy annál kevesebb. Ugyanakkor a vas- és fémiparban 52·4%-ról 58·5%-ra emelkedett a napi 8 órát, vagy annál kevesebb munkaidőt teljesítő munkások aránya. Ezzel szemben erősen leromlott a helyzet a fonó- és szövőiparban, ahol a hasonló munkaidő mellett alkalmazott munkások amúgy is alacsony arányszáma, az 1924. évi 19·5%-kal szemben 1928-ban már csak 12·7%-ot ért el. Csökkenést mutatott még a naponta 8 órát, vagy annál kevesebbet dolgozó munkások arányszáma a jelentősebb iparcsoportok között a fa- és csontiparban. A 8 órai munkaidő alakulását az utóbbi öt évben iparcsoportok szerint egyébként a 3. tábla arányszámait világíthatják meg, amelyek a naponta 8 óránál többet dolgoztató s az annál kevesebb munkaidőt bevezetett ipartelek, illetve az azokban alkalmazott munkások számarányának alakulását egymás mellett mutatják be.

Az ipartelek számánál és a gyárak munkáslétszámánál az 1924—1928. években látható emelkedések a gyáripar fejlődése mellett túlnyomó részben a gyáripari termelési és üzemi statisztikai adatgyűjtések fokozatos javulásának eredményei. A 8 órai és a 8 órát meghaladó munkaidőtartam alakulásának a megfigyelésére ezért az ipartelek és gyári munkások számát feltüntető adatok helyett, azok százalékos megoszlását mutató arányszámok alakulása nyújthat csak tájékoztatást. Ezekből az arányszámokból megfigyelhető, hogy az 1924—1928. években a legtöbb iparban csökkent a 8 órai munkaidőtartam mellett dolgozó ipartelek és munkások száma. Emelkedő irányzatot az iparteleknek és a munkáslétszámánál egyaránt csupán a kő-, föld-, agyag-, üvegiparban, az élelmezési és élvezeti cikkek előállító iparban s a sokszorosító- és műiparban találunk, a gyári

3. Az ipartelepek és a munkáslétszám megoszlása a munkaidő tartama szerint
ipari főcsoportonként 1924—1928-ban.

Répartition, par principaux groupes d'industrie et suivant la journée de travail, des établissements industriels et de l'effectif des ouvriers, 1924—28.

I p a r i f ő c s o p o r t Groupes d'industrie	É v Année	Az ipartelepek Etablissements industriels				A gyárimunkások Ouvriers manufacturiers			
		száma október hó első munkanapján au 1er jour de travail d'octobre, avec une journée de							
		8 óránál több plus de 8 heures		8 óra vagy kevesebb 8 heures ou moins		8 óránál több plus de 8 heures		8 óra vagy kevesebb 8 heures ou moins	
		n a p i m u n k a i d ő m e l l e t t							
		szám nombre	0/0	szám nombre	0/0	szám nombre	0/0	szám nombre	0/0
I. Vas- és fémipar — <i>Sidérurgie et autres métallurgies</i>	1924	72	28·8	178	71·2	14.711	47·6	16.185	52·4
	1925	83	31·2	183	68·8	16.590	53·2	14.561	46·8
	1926	83	31·8	184	68·2	15.630	50·4	15.345	49·6
	1927	101	32·1	214	67·9	14.041	37·3	23.641	62·7
	1928	106	35·0	197	65·0	15.426	41·5	21.788	58·5
II. Gépgyártás stb. — <i>Construction mécanique</i>	1924	50	29·4	120	70·6	7.876	24·6	24.123	75·4
	1925	59	31·4	129	68·6	8.509	28·3	21.621	71·7
	1926	59	31·9	126	68·1	6.504	22·0	23.079	78·0
	1927	54	31·0	120	69·0	7.282	22·4	25.302	77·6
	1928	51	31·3	112	68·7	5.530	17·3	26.382	82·7
II./22. Közhasználatú villamosáramfejlesztő telepek — <i>Etablissements produisant l'énergie électrique d'utilité publique</i>	1924	71	50·3	70	49·7	1.019	20·6	3.940	79·4
	1925	100	55·6	80	44·4	1.140	20·5	4.414	79·5
	1926	127	58·6	90	41·4	1.473	24·0	4.675	76·0
	1927	169	67·6	81	32·4	1.982	29·9	4.655	70·1
	1928	167	65·3	89	34·7	2.398	34·1	4.632	65·9
III. Kő-, föld-, agyag-, aszbeszt- és üvegipar — <i>Industrie de la pierre, céramique, industrie de l'asbeste et verreries</i>	1924	122	33·2	246	66·8	8.086	38·1	13.130	61·9
	1925	120	30·5	273	69·5	9.058	40·1	13.500	59·9
	1926	157	33·2	316	66·8	11.882	40·7	17.331	59·3
	1927	183	35·3	344	64·7	15.359	43·5	19.965	56·5
	1928	161	30·6	366	69·4	11.866	33·7	23.257	66·3
IV. Fa- és csontipar — <i>Industrie du bois et des os</i>	1924	145	51·1	139	48·9	4.749	45·4	5.708	54·6
	1925	170	49·5	173	50·5	4.900	45·9	5.786	54·1
	1926	177	51·6	166	48·4	5.100	47·7	5.592	52·3
	1927	185	49·7	187	50·3	6.897	49·1	7.159	50·9
	1928	200	49·9	201	50·1	7.756	51·6	7.290	48·4
V. Bőr-, sörte-, szőr-, toll-, viaszosvászón- és ruggyanta-ipar — <i>Ind. du cuir, du poil, des plumes, de la toile cirée et du caoutchouc</i>	1924	34	41·0	49	59·0	1.127	18·1	5.106	81·9
	1925	37	44·0	47	56·0	1.435	25·0	4.305	75·0
	1926	44	51·2	42	48·8	2.321	41·0	3.336	59·0
	1927	40	47·1	45	52·9	1.774	28·2	4.508	71·8
	1928	39	47·0	44	53·0	1.894	30·6	4.296	69·4
VI. Fonó- és szövőipar — <i>Industrie textile</i>	1924	137	70·3	58	29·7	22.519	80·5	5.444	19·5
	1925	160	69·6	70	30·4	26.574	81·9	5.847	18·1
	1926	173	73·3	63	26·7	29.722	88·9	3.706	11·1
	1927	197	68·9	89	31·1	35.468	83·5	6.989	16·5
	1928	205	73·0	76	27·0	36.977	87·3	5.385	12·7
VII. Ruházati ipar — <i>Industrie de l'habillement</i>	1924	7	8·3	77	91·7	467	11·1	3.756	88·9
	1925	15	16·2	78	83·8	809	16·0	4.249	84·0
	1926	21	21·7	76	78·3	1.320	26·5	3.656	73·5
	1927	38	25·8	109	74·2	2.021	27·0	5.479	73·0
	1928	38	25·4	112	74·6	2.124	28·9	5.231	71·1
VIII. Papirosipar — <i>Industrie du papier</i>	1924	9	18·4	40	81·6	253	12·7	1.751	87·3
	1925	9	15·8	48	84·2	419	17·6	1.969	82·4
	1926	16	25·4	47	74·6	551	18·9	2.353	81·1
	1927	17	25·0	51	75·0	710	18·9	3.047	81·1
	1928	19	28·4	48	71·6	842	21·8	3.034	78·2

Ipari főcsoport <i>Groupes d'industrie</i>	Év <i>Année</i>	Az ipartelepek <i>Etablissements industriels</i>				A gyárimunkások <i>Ouvriers manufacturiers</i>			
		száma október hó első munkanapján <i>au 1er jour de travail d'octobre, avec une journée de</i>							
		8 óránál több <i>plus de 8 heures</i>		8 óra vagy kevesebb <i>8 heures ou moins</i>		8 óránál több <i>plus de 8 heures</i>		8 óra vagy kevesebb <i>8 heures ou moins</i>	
		napi munkaidő mellett							
		szám <i>nombre</i>	0/0	szám <i>nombre</i>	0/0	szám <i>nombre</i>	0/0	szám <i>nombre</i>	0/0
IX. Élelmezési és élvezeti cikkek gyártása — <i>Industrie de l'alimentation et des boissons</i>	1924	435	61·7	270	38·3	21.740	57·4	16.158	42·6
	1925	462	62·1	282	37·9	20.046	54·8	16.587	45·2
	1926	498	63·4	288	36·6	19.637	55·1	16.022	44·9
	1927	497	60·9	319	39·1	20.429	54·6	17.000	45·4
	1928	493	60·5	322	39·5	20.100	52·8	17.984	47·2
X. Vegyészeti ipar — <i>Industrie chimique</i>	1924	78	39·8	118	60·2	2.586	30·3	5.977	69·7
	1925	90	45·7	107	54·3	3.365	39·0	5.258	61·0
	1926	99	48·4	106	51·6	3.538	38·1	5.750	61·9
	1927	94	43·1	124	56·9	3.378	32·9	6.898	67·1
	1928	104	49·1	108	50·9	3.936	37·9	6.448	62·1
XII. Sokszorosító- és műipar — <i>Industrie de la reproduction</i>	1924	3	3·1	94	96·9	434	7·3	5.506	92·7
	1925	—	—	101	100·0	—	—	6.768	100·0
	1926	3	3·0	99	97·0	420	6·0	6.581	94·0
	1927	3	2·7	109	97·3	388	4·6	8.020	95·4
	1928	3	2·6	114	97·4	427	4·9	8.312	95·1

munkások megoszlását feltüntető arányszámoknál még a vas- és gépiparban is, bár az említett iparcsoportoknál sem találunk állandó fokozatos emelkedést, mert a tárgyalt öt év alatt az arányszámok alakulása erős hullámzást mutat. A 8 óránál több napi munkaidőre vonatkozó adatoknál megállapítható emelkedés is hullámzó, de mégis határozottabb jellegű. A munkaidőtartam eltolódását iparcsoportok szerint feltüntető adatok mégis inkább tanuskodnak a munkások helyzetének szociális szempontból való javulása mellett, mint az egész gyár- iparban alkalmazott munkások számarányának alakulását ismertető adatok, mert a 8 órai munkaidő mellett dolgozó munkások száma főleg azokban az iparcsoportokban emelkedett, amelyekben a munkáslétszám nagy, kivéve a fonó- és szövőipart, mely a legnagyobb munkáslétszámmal, általában naponta 10 órán át dolgozik. A 8 órai munkaidőt, vagy annál kevesebbet dolgozó munkások száma így jelentősebb növekedést mutat a vas- és fémiparban, ahol az összes gyári munkásoknak 1928-ban 15·2% -a volt foglalkoztatva, s a gépiparban, ahol 13·6% -uk, valamint az élelmezési iparban, ahol 14·2% -uk dolgozott.

A gyár- ipar fejlődésével kapcsolatosan, mint láttuk az egész gyár- iparra vonatkozólag, a napi munkaidő általában emelkedést mutatott, kétségkívül azért, mert a munkások hosszabb munkaidő melletti fog-

lalkoztatása a termelés fokozására és a termelési költségek alakulására nézve a munkaadók szempontjából kedvezőnek mutatkozott. Látszólag a munkásokra nézve is kedvező hatással volt a munkaidő felemelése, mert a legutóbbi öt év alatt az átlagos évi munkáskereszmények összegénél is jelentős emelkedést állapíthatunk meg. A gyár- ipar 1924-ben 190 millió pengőt fizetett ki munkabér gyanánt, míg 1928-ban 346·1 millió pengőt tett a gyári munkások összes járandósága, ami 82·2% -os emelkedést jelent. Ugyanakkor a munkáslétszám csak 20·9% -kal növekedett, a munkások évi átlagos keresménye tehát pengőben szintén jelentős, 50·9% -os javulást ért el. A munkáskereszmények javulása azonban a létfenntartási költségek emelkedése folytán távolról sem érte el ezt az arányt. A legutóbbi három évben pedig a reálmunkabérek alakulása szerint alig lehet szó a munkáskereszmények javulásáról, amint azt a 4. sz. tábla adatai mutatják.

A gyár- iparban dolgozó munkások helyzetén a munkaidőtartam emelkedése kétségkívül könnyített, mert lehetővé tette, hogy a munkásság a létfenntartási költségek növekedését ha másképp nem, legalább a munkateljesítmény fokozásával ellensúlyozni tudja, sőt némileg javíthassa is a megélhetés színvonalát. De szociális szempontból ez a kép aligha megnyugtató, mert egyáltalán nem áll arányban a telje-

4. A gyári munkások átlagos évi bérkeresménye az 1924—1928. években.

Salaire annuel moyen des ouvriers manufacturiers en 1924—28.

Év Année	Egy munkás átlagos évi keresményének alakulása <i>Salaire annuel moyen d'un ouvrier, suivant les salaires</i>			
	a normál — <i>normaux</i>		a reál — <i>réels</i>	
	m u n k a b é r e k — s z e r i n t			
	pengőben <i>pengős</i>	indexszámban <i>indíces</i>	pengőben <i>pengős</i>	indexszámban <i>indíces</i>
1924	981	100	818	100
1925	1.284	131	980	120
1926	1.331	136	1.138	139
1927	1.421	145	1.137	139
1928	1.480	151	1.156	141

sítménnyel, melyet a gyáripár a többtermelés terén az utóbbi években elért. Az 1924—1928. években ugyan a gyáripari termelés bruttó értéke 1.821·4 millió pengőről 2.876·9 millió pengőre emelkedett, tehát 57·9%-os növekedést mutatott. Ugyanakkor a tisztviselői fizetések és munkabérek 72·0%-os, a felhasznált nyersanyagok és üzemi anyagok értékének pedig 44·8%-os emelkedését látjuk. A főbb üzemi és termelési költségek levonása után megmaradó termelési többletérték azonban a tárgyalt öt év alatt 439·9 millió pengőről 805·4 millió pengőre emelkedett, tehát 83·1%-os növekedést ért el. A közterhek s a gyáripárt terhelő, itt számba nem vett más üzemi és termelési költségek — amelyek a termelési értéknek együttesen legfeljebb 20%-át érik el — semmi esetre sem emelkedtek olyan mértékben, hogy a gyáripár tiszta termelési értékének nagyarányú emelkedését lényegesen csökkenthetnék. És ha a tiszta termelési értéknek átlag egy munkásra jutó hányadát vesszük vizsgálat alá és hasonlítjuk össze a reálmunkabérek alapján kiszámított átlagos évi munkáskeresmények alakulásával, meg kell értenünk a szociális feladatok s köztük elsősorban a munkaidő szabályozásának sürgősségét. A gyáripár fejlődése a munkásságnak csak annyi eredményt hozott, hogy a munkateljesítmény fokozásával lehetővé vált az évi keresmények 41·4%-os emelkedése. A tiszta

termelési értéknek átlag egy munkásra jutó hányada ugyanakkor 51·5%-os növekedést ért el, a munkaadó szempontjából tehát lényegesen jobb eredményre vezetett.

A munkaidő szabályozása, mely a 8 órás munkaidőt kötelezővé tevő törvényjavaslat benyújtásával az általános érdeklődés homlokterébe fog kerülni, kétségkívül fontos és sürgős feladat. De nem azért, hogy Magyarország ott legyen azok között az államok között, amelyek elsősorban csatlakoznak a washingtoni egyezményhez, talán nem is azért, mert attól eredményes javulás volna várható a munkanélküliség enyhülésében. A termelés megkötöttsége mindig bénítólag hat, még akkor is, ha a korlátozó intézkedés nagy körültekintéssel, s mindenre felkészült rugalmassággal fogja szabályozni az ipari munkaidő tartamát. A gyárakban dolgozó munkásságnak ugyan az 1928. évi októberi adatok szerint több, mint a fele, 55·1%-a máris legfeljebb 8 órát dolgozott naponta, legalább 20—25%-át pedig az iparág természete s egyes üzemek egyéni sajátosságai miatt ki kell venni az általános rendelkezések alól, tehát a kötelező napi 8 órás munkaidő behozatala a gyári munkásságnak csak mintegy 20—25%-át érintené. De a megmaradó 20—25% munkájának korlátozása a termelés szempontjából, a termelés esetleges csökkenésének vagy a termelési költségek növekedésének a veszélye miatt igen nehéz és kockázatos feladat, annál is inkább, mert a nyári hónapokban szokásos munkaidőtartam miatt nyáron a 8 órás munkaidő kötelező bevezetése a gyárak munkáslétszámának nem 20—25%-ánál, hanem 30—35%-ánál jelentené a munkaidő korlátozását. Az ipari munkaidő tartamának szabályozása, ha nem is a 8 órás munkaidő kötelező bevezetése alakjában, hanem más, esetleg átmeneti megoldás útján, mindamellett elődázhatatlan fontosságú feladat, mert ma már alig van Európában állam, amely az ipari munkaidő törvényhozási úton való általános szabályozását meg nem valósította volna.

Farkasfalvi Sándor dr.

A világ vas- és acéltermelése.

Production mondiale de fer et d'acier.

A világ 1929. évi nyersvastermelése az előzetes eredmények szerint 98 millió tonna volt, míg a nyersacéltermelés 121 millió tonna. Az előző évi termeléssel szemben a nyersvasnál 11, a nyersacélnál 9%-os emelkedés mutatkozik. Európa nyersvastermelése 51 millió tonnát tett, kb. 14%-kal haladta meg az amerikai termelést, míg az 59 milliót tévő európai nyersacéltermelés nagyjában ugyanakkora volt, mint Amerika nyersacéltermelése.

Az országok többségében az előző évvel szemben mind a vas-, mind az acéltermelésben emelkedés mutatkozik. Az Egyesült Államokban az acéltermelés az 1929. év második felében erősen eső irányt vett, bár az év első felének kedvező eredményei az év össztermelését az előző évi termelés fölé emelték. Valószínű, hogy a krízis az év végére mélypontját elérte. A főbb országok adatait táblázatunk részletezi.

A világ nyersvas- és nyersacéltermelése.¹⁾

Production mondiale de fer et d'acier bruts.

Ország — Pays	Nyersvas — Fer brut		Nyersacél — Acier brut	
	ezer tonnában — milliers de tonnes			
	1928	1929	1928	1929
Németbirodalom (Saarvidék nélkül) — <i>Allemagne (moins la Sarre)</i>	11.804	13.401	⁴⁾ 14.517	⁴⁾ 16.246
Saarvidék — <i>Sarre</i>	1.936	2.105	2.073	2.209
Luxemburg — <i>Luxembourg</i>	2.770	2.906	2.567	2.702
Belgium — <i>Belgique</i>	3.905	4.096	3.934	4.132
Franciaország — <i>France</i>	10.097	10.441	9.387	9.666
Nagy-Britannia — <i>Gr.-Bretagne</i>	6.717	7.701	8.662	9.810
Oroszország — <i>Russie</i>	²⁾ 3.373	²⁾ 4.315	4.278	4.897
Lengyelország — <i>Pologne</i>	684	705	1.433	1.378
Svédország — <i>Suède</i>	²⁾ 396	—	⁴⁾ 611	—
Ausztria — <i>Autriche</i>	458	—	633	—
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i>	1.569	1.642	1.972	2.060
Olaszország — <i>Italie</i>	²⁾ 508	²⁾ 678	1.963	2.149
Magyarország — <i>Hongrie</i>	286	368	486	514
Amerikai Egyesült Államok — <i>Etats-Unis</i>	³⁾ 38.623	³⁾ 42.964	⁵⁾ 50.665	⁵⁾ 55.034
Kanada — <i>Canada</i>	²⁾ 1.054	²⁾ 1.108	1.260	1.402

¹⁾ Wirtschaft u. Statistik 1930. 4. sz. ²⁾ Vasötvözetek nélkül. ³⁾ Csak kokszyersvas. ⁴⁾ Hegesztett acéllal. ⁵⁾ Csak Bessemer és Siemens-Martin nyersacéltömbök.

Érdekes egy pillantást vetni arra is, hogy az egy munkanapra eső teljesítmény miként alakul.

Az utolsó két év adatát szembeállítva e szempontból, a nyersvastermelésben a következő megállapításokat tehetjük. Németországban (Saar-vidék nélkül) 1928-ban egy-egy munkanap alatt átlagban 32·3 ezer tonna nyersvasat termeltek, míg 1929-ben a napi átlagos teljesítmény már 36·7 ezer tonna volt. Franciaországban a napi teljesítmény ugyan ezen idő alatt 27·6 ezer tonnáról 28·6 ezer tonnára emelkedett, míg Nagy-Britanniában 18·4 ezer tonnáról 21·1 ezer tonnára, Belgiumban pedig 10·7 ezer tonnáról 11·2 ezer tonnára. A legnagyobb teljesítményű Amerikai Egyesült Államokban 1928-ban egy

munkanap termelése 105·5 ezer tonna, míg 1929-ben 117·7 ezer tonna volt.

A nyersacéltermelésben vizsgálva a napi produkciót, azt találjuk, hogy Németország 1928-ban 47·4 ezer tonna nyersacélt termelt egy munkanap alatt, 1929-ben pedig 53·3 ezer tonnát. Nagy-Britannia napi teljesítménye 28·2 ezer tonnáról 32·1 ezer tonnára emelkedett, úgyhogy Nagy-Britannia adata most már kedvezőbb Franciaországénál, ahol a két utolsó év adata 30·8, illetve 31·6 ezer tonna. Belgium napi termelése 1928-ban 12·9, 1929-ben 13·5 ezer tonna. A vezető Egyesült Államokban a napi nyersacéltermelés az elmúlt év folyamán 162·9 ezer tonnáról 177·0 ezer tonnára emelkedett

Magyarország külkereskedelmi forgalma 1930 január havában.

Le commerce extérieur de la Hongrie en janvier 1930.

La valeur des importations se chiffrait en janvier 1930 par 67·7 millions de pengős et celle des exportations par 79·9 millions. Comparativement au mois correspondant de 1929, les importations ont diminué en valeur de 15·5 millions de pengős, tandis que les exportations accusaient une augmentation de 26·5 millions. Tandis que la balance du commerce extérieur se soldait en janvier 1929 par un excédent d'importations de 29·8 millions de pengős, le fléchissement des importations, ainsi que l'accroissement considérable des exportations ont amené en janvier 1930 dans la balance un excédent d'exportations de 12·2 millions de pengős.

A l'importation, — comparativement au mois de janvier 1929 — on constate en général un fléchissement aux groupes principaux de marchandises, sauf certaines matières. L'importation des bois bruts et ouvrés accuse une diminution de 3 millions de pengős par rapport au mois de janvier 1929. Le temps doux de cet hiver entraîna une diminution dans l'importation de charbon. La diminution, bien que peu importante, qu'on constate à l'importation de papier, trouve son explication dans l'essor qu'a pris l'année dernière l'industrie hongroise du papier. Un fléchissement considérable, environ 3 millions de pengős, a été enregistré aux importations de tissus de coton et de laine. Les achats de fils de coton diminuèrent de presque de 1 million de pengős. Par contre, les importations de coton brut, dépassant de plus de 2 millions de pengős les achats effectués en janvier 1929, occupent la deuxième place parmi les marchandises principales. Les importations de cuir brut ont fléchi de 1·2 million de pengős; en outre, nous devons mentionner une diminution aux machines et appareils et aux métaux bruts. Parmi les principales marchandises d'importation, en dehors du coton brut déjà mentionné, une augmentation de plus de 1 million de pengős est à noter pour les huiles minérales.

A l'exportation, les ventes d'animaux de boucherie et de trait occupent le premier rang, avec un accroissement de valeur de 8 millions de pengős, dont plus de 4 millions de pengős revenaient aux exportations de bêtes à cornes et plus de 3 millions à celles de porcs. Les exportations de farine ont augmenté par rapport au mois correspondant de 1929, de presque de 5 millions de pengős. Aux exportations de maïs, on constate une augmentation de 4 millions de pengős; à celles d'orge, de 1 mil-

Az 1930. év január havában a behozott áruk értéke 67·7, a kivitt áruk értéke pedig 79·9 millió pengőt tett. A mult évi január havi forgalomhoz viszonyítva a behozatal értéke 15·4 millió pengővel csökkent, míg a kivitel értéke 26·5 millió pengővel gyarapodott. Külkereskedelmi mérlegünk az előző év január havában 29·8 millió pengővel volt passzív, a folyó év januárjában a behozatal visszaesése és a kivitel nagymértékű megerősödése folytán a mérleg 12·2 millió pengő kiviteli többletet eredményezett.

A folyó évi január havi *behozatal* — a mult év januári behozatalával összehasonlítva — a legfontosabb áruk csoportjainál néhány nyersanyag kivételével általában a visszaesés képét mutatja. A nyers és megmunkált fából 3 millió pengő értékkel kevesebbet szereztünk be külföldről, mint a mult év január havában. Az enyhe téli időjárás miatt a szén-behozatal is kisebbedett. A papirosnál mutatkozó kisebb visszaesést a belföldi papirosiparnak a mult évben megindult fejlődése idézte elő. A pamut- és gyapjúszövetek importjánál ezúttal is tekintélyes hanyatlás mutatkozott, amennyiben az értékösszeg kisebbedése közeljárt a 3 millió pengőhöz. A pamutfonalak behozatala közel egy millió pengő értékkel csökkent. Ezzel szemben a nyers pamut beszerzése jóval nagyobb mértékű volt, mint az előző évben, s a legfontosabb áruk közt több mint 2 millió pengős értékelkedéssel a második helyre került. A nyers bőr importjának értéke 1·2 millió pengővel hanyatlott, ezenkívül még a gépek és készülékek és a nyersfémek esökkenő behozatala említhető fel. A fontosabb behozatali cikkek közül az említett nyers pamuton kívül az ásványolajnál volt jelentős emelkedés, ami értékben meghaladta az 1 millió pengőt.

A *kivitelben* a vágó- és ígás állatok állanak az első helyen 8 millió pengő értékelkedéssel, amelyből 4 millió pengőn felüli értékösszeg esett a szarvasmarhakivitelre, 3 millión felüli összeg pedig a sertéskivitelre. A lisztexport közel 5 millió pengő értékkel volt nagyobb, mint a mult év január havá-

Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1930. év január havában.

Commerce extérieur de la Hongrie en janvier 1930.

Az áruk megnevezése Marchandises	1929	1930	1929	1930	Az érték 1930. január-ban több (+) v. kevesebb (-) ezer pengőben Augment. (+) ou diminution (-) de la valeur en janvier 1930, en milliers de pengős	Az 1930. ja- nuár havi összérték %-ában En % de la valeur totale de janvier 1930.
	január — janvier		1000 P — pengős			
	q					
A) Behozatal. — A) Importations.						
Nyers és megmunkált fa — Bois brut et ouvré	1,793.675	1,334.788	8.655	5.479	— 3.176	8.09
Nyerspamut — Coton brut	9.810	17.896	2.377	4.502	+ 2.125	6.65
Szén — Charbon	1,201.297	1,041.979	4.507	4.062	— 445	6.00
Papiros és papirosárak — Papier et art. en papier	68.367	65.555	3.753	3.369	— 384	4.97
Pamutszövet — Tissus de coton	6.662	4.231	5.418	3.294	— 2.124	4.86
Ásványolaj — Huile minérale	131.421	243.291	2.014	3.220	+ 1.206	4.75
Gépek és készülékek — Machines et appareils	12.029	8.291	3.287	2.518	— 769	3.72
Nyers dohány — Tabac brut	3.732	3.085	2.612	2.204	— 408	3.25
Gyapjuszövet — Tissus de laine	1.544	1.044	2.952	2.180	— 772	3.22
Nyersfémek — Métaux bruts	19.546	14.463	2.638	2.048	— 590	3.02
Selyem és selyemfonál — Soie et fils de soie	879	1.330	1.848	1.866	+ 18	2.76
Déli nyümölcs — Fruits du Midi	31.499	33.878	1.438	1.440	+ 2	2.13
Pamutfonál és -cérna — Fils de coton et fils à coudre de coton	4.953	2.335	2.395	1.411	— 984	2.08
Nyersbőr — Peaux brutes	8.761	5.995	2.617	1.395	— 1.222	2.06
Vasárak — Ouvrages en fer	9.246	10.115	1.632	1.222	— 410	1.80
Nyers juta — Jute brut	14.602	14.028	1.460	1.206	— 254	1.78
Egyéb áruk — Autres marchandises	db — pièce pár — paire q — q	62.975 17.062 1,059.309	36.173 7.951 1,002.351	33.564 26.314	— 7.250	38.86
Behozatal össz. — Import. totales	db — pièce pár — paire q — q	62.975 17.062 4,377.332	36.173 7.951 3,804.655	83.167 67.730	— 15.437	100.00
B) Kivitel. — B) Exportations.						
Vágó- és igásáll. — Anim. de boucherie et de trait ¹⁾	20.107	45.328	6.586	14.641	+ 8.055	18.32
Ebből — Dont: Szarvasmarha — Bêtes à cornes ¹⁾	2.394	8.311	1.540	5.897	+ 4.357	7.38
Sertés — Porcs ¹⁾	12.943	31.328	4.229	7.443	+ 3.214	9.31
Ló — Chevaux ¹⁾	1.863	2.542	695	1.188	+ 493	1.49
Juh — Moutons ¹⁾	2.904	3.147	122	113	— 9	0.14
Liszt — Farine	84.746	216.317	3.279	8.200	+ 4.921	10.26
Búza — Froment	313.661	254.511	8.312	6.617	— 1.695	8.28
Cukor — Sucre	53.939	177.354	1.888	6.030	+ 4.142	7.54
Tengeri — Maïs	43.767	308.631	1.225	5.247	+ 4.022	6.56
Baromfi — Volaille	²⁾ 10.616	³⁾ 17.689	2.830	4.693	+ 1.863	5.87
Ebből — Dont: Élő baromfi — Volaille vivante	²⁾ 2.070	³⁾ 3.153	503	738	+ 235	0.92
Leölt baromfi — Volaille tuée	²⁾ 8.546	³⁾ 14.536	2.327	3.955	+ 1.628	4.95
Villamosgépek és készül. — Machin. et appar. élect.	4.055	⁴⁾ 2.477	2.078	1.657	— 421	2.07
Árpa — Orge	16.155	74.350	511	1.636	+ 1.125	2.05
Vasuti kocsik — Wagons pour chemins de fer	⁵⁾ 1.985	⁶⁾ 16.600	416	1.578	+ 1.162	1.97
Friss és elkészített hús, — Viande fraîche et préparées	2.682	6.118	782	1.514	+ 732	1.89
Bor — Vin	22.081	25.984	1.660	1.442	— 218	1.80
Toll — Plumes	2.754	2.125	1.883	1.418	— 465	1.77
Vasfélgártmányok — Demi-produits en fer	86.938	59.929	1.403	1.249	— 154	1.56
Disznósír, szalonna — Saïndoux, lard	2.767	5.867	613	1.117	+ 504	1.40
Rozs — Seigle	52.282	61.283	1.255	1.042	— 213	1.30
Egyéb áruk — Autres marchandises	db — pièce pár — paire q — q	10.285 890 558.768	14.648 3.198 720.806	18.671 21.855	+ 3.184	27.36
Kivitel össz. — Exportations totales	db — pièce pár — paire q — q	30.392 890 1,257.196	64.094 3.198 1,950.041	53.392 79.936	+ 26.544	100.00

¹⁾ A mennyiség darabokban van kimutatva. — En têtes. — ²⁾ Az 1929. év január havában az élő baromfi 200.801 db, a leölt baromfi 519.231 db, összesen 720.032 db. — En janvier 1929, on a exporté 200.801 volailles vivantes, et 519.231 volailles tuées, au total 720.032 volailles. — ³⁾ Az 1930. év január havában az élő baromfi 303.733 db, a leölt baromfi 1,054.180 db, összesen 1,357.913 db. — En janvier 1930, on a exporté 303.733 volailles vivantes et 1,054.180 volailles tuées, au total 1,357.913 volailles. — ⁴⁾ Ezenkívül 4.118 db. — En outre 4.118 pièces. — ⁵⁾ 6 db — pièces. — ⁶⁾ 182 db, amelyből 158 db (12.426 q) 746 ezer pengő értékben jótételti szállítás. — 182 pièces dont 158 pièces (12.426 q) en valeur de 746 mille pengős comme réparations en vertu du traité de paix.

lion. Par contre, les exportations de froment accusent une régression de 1.7 million de pengős. Nous avons vendu à l'étranger une quantité de sucre supérieure de 4 millions de pengős à celle exportée en janvier 1929. Les exportations de volailles ont augmenté également, surtout les volailles tuées; cependant, la valeur des plumes de volailles exportées a diminué. Nous devons mentionner encore l'augmentation des exportations de viande fraîche et préparée, de saindoux, d'oeuf de beurre.

ban. A tengeri külföldi eladása 4 millió, az árpa kiszállítása pedig 1 millió pengővel több bevételt eredményezett. A búzakivitel értéke ezzel szemben 1.7 millió pengővel hanyatlott. Cukorból 4 millió pengő értékkel többet helyeztünk el külföldön, mint az előző év megfelelő hónapjában. A baromfikivitel is növekedett, főleg a leölt baromfi exportja volt kedvezőbb. A kivitt baromfitoll értéke azonban kisebbedett. A friss és elkészített hús, továbbá a disznózsír és szalonna, valamint a tojás és vaj megnövekedett exportját említhetjük még fel.

Magyarország légiforgalma 1929-ben.

Le trafic aérien en Hongrie en 1929.

Résumé. L'année dernière, le service aérien a été assuré entre Budapest et Vienne par la Compagnie Hongroise de Navigation Aérienne, la Deutsche Lufthansa A. G. et la Compagnie Internationale de Navigation Aérienne, et entre Budapest et Belgrade, par la Compagnie Internationale de Navigation Aérienne. Depuis la fin de 1929, les avions de la Koninklijke Luchvaart Matschappij (Amsterdam—Batavie) et de l'Imperial Airways Ltd. Comp. se sont également arrêtés à Budapest.

Les tableaux ci-dessous présentent les résultats du trafic aérien.

★

Hazánk légiforgalmában az 1929. év lényegesebb változást nem hozott. Végig tekintve az elért eredményeket, fejlődésről ez alkalommal sem számolhatunk be. Sőt adataink inkább némi — remélhetőleg csak átmeneti — visszaesésről tanuszkodnak, amennyiben a forgalmi teljesítmények mind a személyszállításnál, mind pedig az áruforgalomnál alatta maradnak az előző évi teljesítményeknek.

Menetrendszerű járatok.

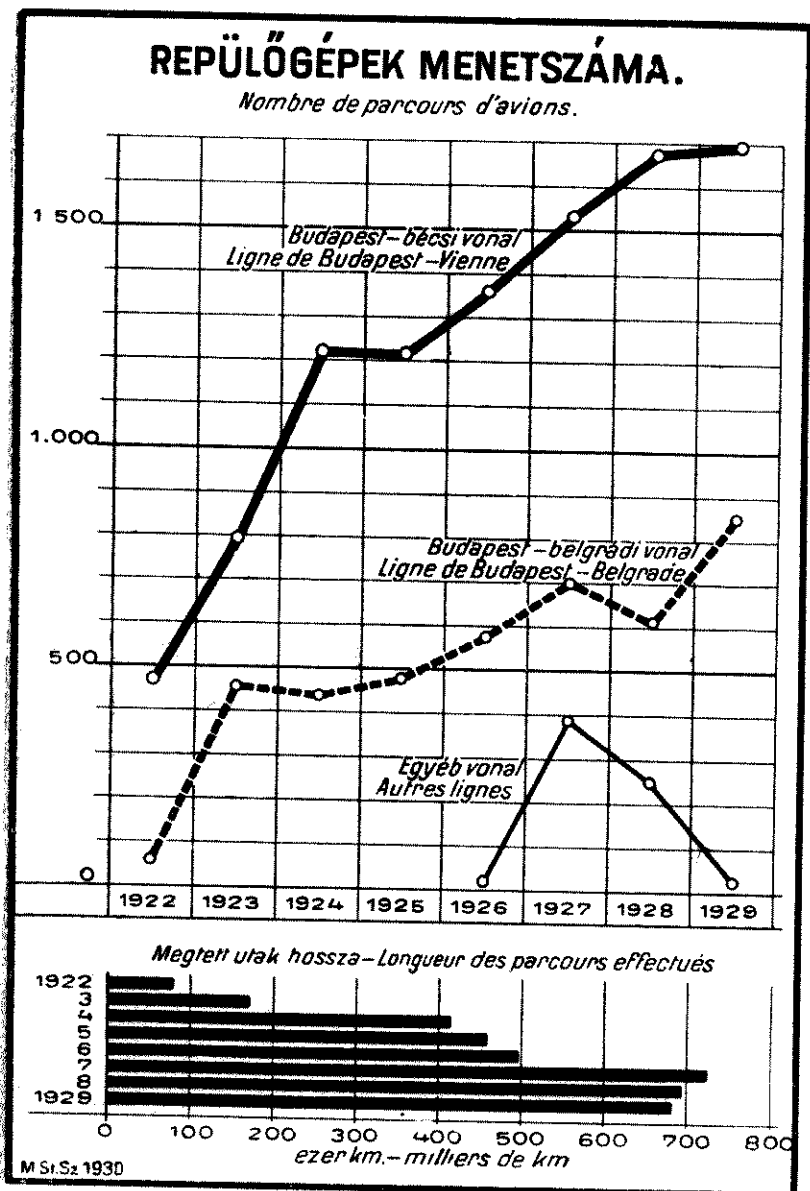
A jelenlegi szűk határai közé szorított Magyarországra nézve különösen áll az a köztudomású tény, hogy a légiforgalomban inkább a nemzetközi útvonalak bírnak jelentőséggel. Sajnálattal kell tehát megállapítanunk, hogy e csekély számú vonalaink közül a budapest-gráci viszonylatban 1929-ben beszüntették a forgalmat. Ezzel a negatívummal szemben Nagy-Britannia és Hollandia az év vége felé kísérletképpen megindította az anyaországot gyarmataival összekötő postajáratát, melyek útjukban fővárosunkat is érintették. Az Imperial Airways Ltd. Comp. angol vállalat útvonala Londonból kiindulva Athénbe vezetett. A másik, a Koninklijke Luchvaart Matschappij nevű holland vállalat Amsterdamtól Batáviáig járatta gépeit. Az előbbi novemberben, az utóbbi pedig szeptemberben indította meg járatait, melyek az év végéig közlekedtek. A legrégebbi két légi útvonalunkon a Budapest-Bécs és Budapest-Belgrád között az elmúlt évben is menetrendszerűen közlekedtek a gépek. A belföldi légiforgalom tekintetében meg

1. A légiforgalom 1922-től 1929-ig.

Trafic aérien de 1922 à 1929.

Év Année	A vállalatok száma Nombre des entreprises	A megtett utak Parcours		A szállított Transports	
		száma nombre	hossza km- ben — lon- gueur en km	utasok száma passagers nombre	összes kül- demények súlya kg. poids de tous les envois, kg
I. Menetrendszerű járatok. — Services réguliers.					
1922	1	527	79.100	357	2.648
1923	3	1.250	169.000	1.589	35.489
1924	3	1.658	413.090	2.837	110.637
1925	3	1.689	458.313	2.352	175.253
1926	4	1.954	496.171	2.718	210.229
1927	4	2.613	724.060	4.133	322.627
1928	4	2.534	694.225	4.229	343.231
1929	4	2.569	680.652	4.099	325.908
II. Alkalmi járatok. — Services d'occasion.					
1922	.	3	.	4	—
1923	.	43	.	187	—
1924	.	54	.	119	—
1925	.	¹⁾ 404	.	657	382
1926	.	30	.	54	355
1927	.	115	.	165	514
1928	.	301	.	382	119
1929	.	117	.	104	67
III. Körrepülések és helyi felszállások. Vols circulaires et locaux.					
1922	.	36	.	—	—
1923	.	682	.	2.248	—
1924	.	346	.	1.136	—
1925	.	360	.	1.078	—
1926	.	277	.	343	—
1927	.	324	.	1.060	—
1928	.	422	.	269	—
1929	.	311	.	669	—

¹⁾ A belföldi ujságjáratokkal együtt. — Y compris les transports de journaux intérieurs.

kell említenünk, hogy az év folyamán Budapest és néhány nagyobb városunk között kísérletképpen postajáratok közlekedtek. Tekintve azonban azt, hogy a belforgalom megszervezése még csak kezdetleges stádiumban van, erre vonatkozólag közelebbi adatok nem állanak rendelkezésre.

A legfontosabb légi útvonalunkon, Budapest-Bécs között négy vállalat bonyolította le a forgalmat. A magyar kezekben levő Magyar Légiforgalmi R.-T. mellett ugyanis a német Deutsche Lufthansa s a francia érdekelttség tulajdonában álló Compagnie Internationale de Navigation Aérienne mellett az év vége felé az elől említett angol vállalat gépeit is hozzászámíthatjuk. A budapest belgrádi útvonalon pedig csak az angol és francia vállalat tartotta fenn a forgalmat.

Az útvonalak összes hossza 558 km. volt, melyből a budapest-bécsi vonal 230 km-rel, a budapest-belgrádi pedig 328 km-rel van számba véve.

Az üzemi időszak a budapest-bécsi vonalon január hó 2-án indult meg s december hó 30-án fejeződött be a forgalom. Az év elejétől szeptemberig hétköznapokon három, vasárnaponként egy járat állott a közönség rendelkezésére, szeptembertől kezdve a hétköznapos járatokat továbbra is fenntartották, azonban vasárnaponként már nem indítottak gépeket. Budapest-Belgrád között szin-

2. A légiforgalom az 1928—1929. évben.

Mouvement aérien en 1928—1929.

Megnevezés Désignation	Év — Année	Az érkezett — Avions arrivés (services)			Az indult — Avions partis (services)			A megtejt út km-ben Parcours, en km	A menetidő órákban — Durée des parcours, en heures	Az érkezett — Passagers arrivés			Az indult — Passagers partis			Levél — Lctres	Újság — Journaux	Személypoggyász Bagages à main	Csomag — Colis	Áru — Marchandises	Az előfordult kényszerle- szállások száma — Nom- bre des atterissages forcés
		menetek száma nombre			utasok száma nombre					súlya kg-ban — poids en kilos											
a) Menetrendszerű járatok Services réguliers																					
Budapest—Bécs	1928	836	838	1.674	404.893	2.874	1.550	2.037	3.587	1.660	22.664	39.759	8.471	154.859	13						
Budapest—Vienna	1929	857	835	1.692	403.520	2.674	1.626	1.918	3.544	2.190	29.908	41.348	12.551	128.269	13						
Budapest—Belgrád	1928	301	309	610	201.832	1.393	237	138	375	902	—	6.960	4.436	99.871	5						
Budapest—Belgrade	1929	415	438	853	277.132	1.863	274	263	537	1.507	—	9.862	7.820	92.453	14						
Budapest—Grác	1928	124	126	250	87.500	549	101	166	267	18	143	2.915	37	536	5						
Budapest—Graz	1928	124	126	250	87.500	549	101	166	267	18	143	2.915	37	536	5						
Amszterdam—Bpest—Batávia Amsterdam—Bpest—Batavie	1929	12	12	24	1)	1)	10	8	18	—	—	—	—	—	—						
a) Összesen — Total	1928	1.261	1.273	2.534	694.225	4.816	1.888	2.341	4.229	2.580	22.807	49.634	12.944	255.266	31						
	1929	1.284	1.285	2.569	680.652	4.537	1.910	2.189	4.099	3.697	29.908	51.210	20.371	220.722	27						
b) Alkalmi járatok Services d'occasion																					
	1928	—	—	301	—	—	—	—	382	—	—	66	3	50	—						
	1929	59	58	117	—	—	46	58	104	—	—	50	—	17	1						
c) Körrepülések és helyi felszállások .. . . . Vols circulaires et locaux																					
	1928	—	—	422	—	113	—	—	269	—	—	—	—	—	—						
	1929	—	—	311	—	90	—	—	669	—	—	—	—	—	—						
Összesen — Total	1928	1.261	1.273	3.257	694.225	4.929	1.888	2.341	4.880	2.580	22.807	49.700	12.947	255.316	31						
	1929	1.343	1.343	2.997	680.652	4.627	1.956	2.247	4.872	3.697	29.908	51.260	20.371	220.739	28						

1) Nincs adat — L. données manquent. 2) Egy vállalat újságszállítmányai az áruk között szerepelnek. — A l'exception de ceux d'une entreprise, lesquels figurent parmi les marchandises.

tén egész éven át tartott a forgalom. Ez alatt az idő alatt januártól májusig vasárnap kivételével, amikor üzemszünet volt, naponta egy, májustól az év végéig vasárnap kivételével naponta egy utas- és egy áruszállító gép közlekedett. Ezekon kívül a holland vállalat postajáratát szeptember hótól decemberig kéthetenként egy, az angol társaság pedig november és decemberben hetenként egy járatot indított.

A járatok menetideje javult, amennyiben a gépek az előző évi átlagos óránkénti 138 km-rel szemben 150 km. utat futottak be. Ezt a nagyobb sebességet a vállalatoknak két motoros, illetőleg más típusú gépek szolgálatba állításával sikerült elérniük. A gyorsaság növekedésével a Budapest-Bécs közötti távolság megtételére az előző évi 1 óra 45 perccel szemben átlag 1 óra 34 percere volt szükségük. A budapest-belgrádi vonalon pedig a menetidő 2 óra 30 percről átlag 2 óra 11 percere csökkent.

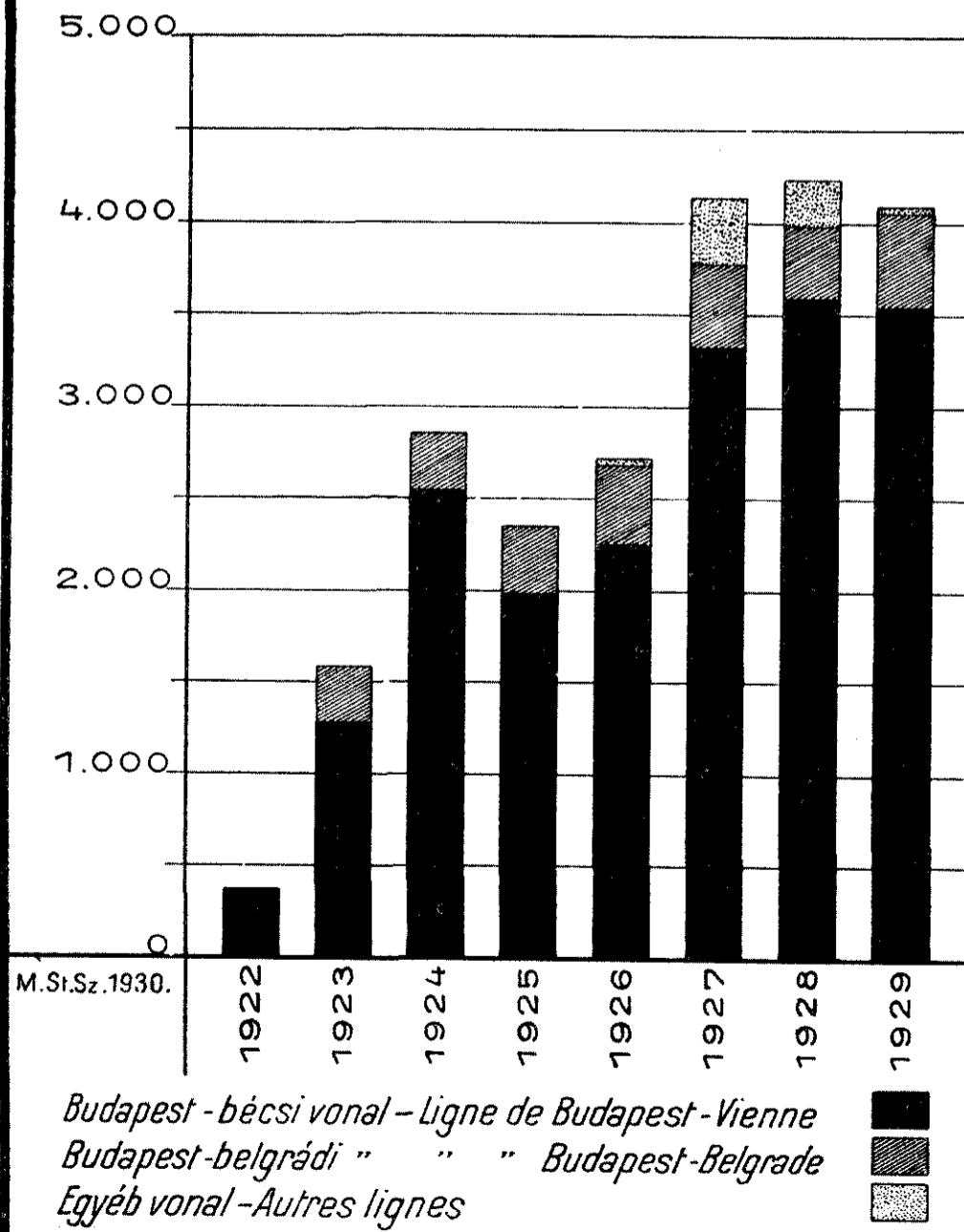
A forgalom sűrűsége a budapest-gráci vonal

forgalmának beszüntetése ellenére is némileg meghaladta az előző évi teljesítményt. A menetrendszerűen közlekedett járatok száma ugyanis végeredményben 35-tel volt több, mint 1928-ban, s összes számuk 2.569-et tett. Ebben a tekintetben az általános helyzetet viszonylag az tette kedvezőbbé, hogy a Budapest-Belgrád közötti szakaszon közlekedő menetek számát jelentősen, 610-ről 853-ra növelték, ami a budapest-gráci vonal forgalmának beszüntetését teljesen ellensúlyozta. A Budapest-Bécs közötti vonal forgalma nagyjában az előző évi keretek között mozgott s az év folyamán közlekedett járatok száma 18-cal emelkedve 1.692-re rúgott. Az év vége felé megindított amsterdami-batáviai holland postajáratoknak, melyeknek ez alatt az idő alatt 24 gépe közlekedett, a forgalomnak sűrűsége szempontjából ezidőszerint nagyobb jelentősége nincsen.

Az évi kilométerteljesítmény körülbelül megüti az előző évi teljesítmény mértékét. A táblázatban ugyan az 1928. évi 694.225 km-rel szemben

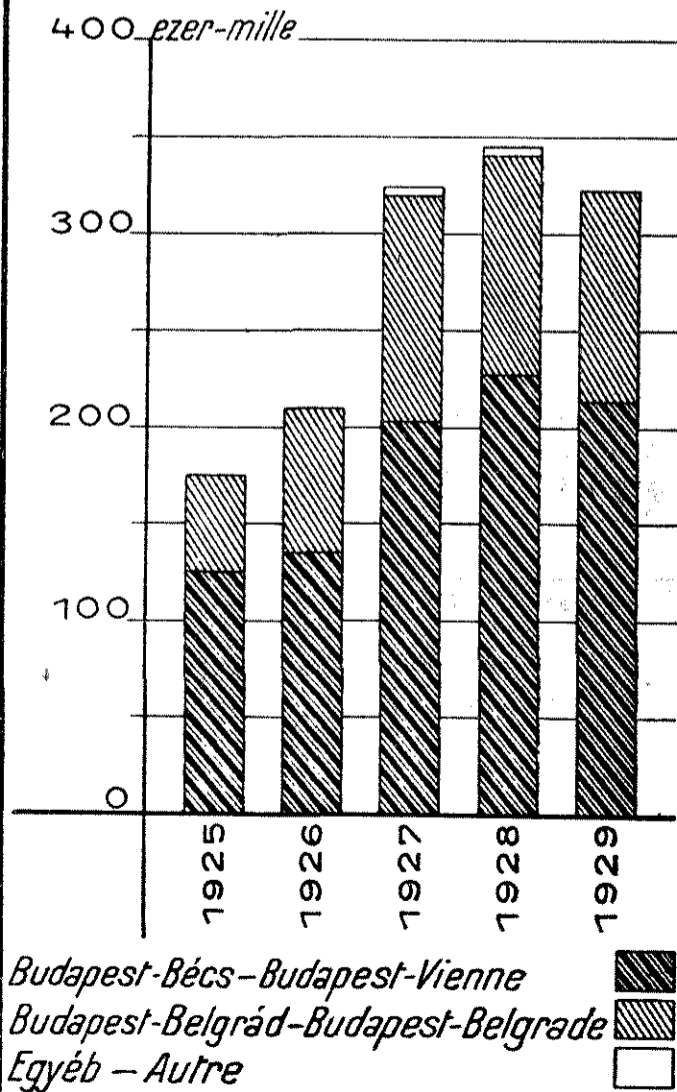
UTASFORGALOM.

Mouvement des voyageurs.

ÁRÚ, POSTA ÉS POGGYÁSZ EGYÜTTES FORGALMA KG. BAN.

Mouvement des marchandises des bagages et postal, en kilos.

680.652 km. van kimutatva, ebben az összegben azonban az angol és holland vállalat adatai nem szerepelnek. Ha tehát az 1929. évről közölt adatokhoz hozzávesszük e két vállalat által megtett utakat is, akkor az ország területén közlekedő menetrendszerű járatok teljesítménye nagyjából eléri az előző évi eredményeket.

A repülésben töltött órák száma 279-cel csökkenve 4.537 órát tett. Az apadás természetes következménye annak a körülménynek, hogy — mint említettük — a közlekedett gépek menetsebességét emelték.

A személyforgalomban némi kis visszaesés tapasztalható. Az év folyamán szállított utasok száma ugyanis általában 130-cal csökkent s így összesen számuk 4.099 volt. A fogyás kizárólag a budapest-gráci vonal forgalmának beszüntetéséből eredt, bár legforgalmasabb vonalunkon, a Budapest-Bécs közötti vonalon is 43 utassal kevesebbet, összesen 3.544 utast szállítottak. A bécs-belgrádi szakasz személyforgalma viszont alaposan fellendült s az előző évinek csaknem másfélszeresére növekedett, amennyiben a szállított utasok száma 375-ről 537-re emelkedett.

Légi járataink — mint említettük — a tárgyalt év folyamán is csak külföldi viszonylatokban közlekedtek menetrendszerűen. Az utasok útlevele tehát módot nyújt arra, hogy a szállított személyek állampolgárságát is megismerhessük. Ezekből az

3. A menetrendszerű járatok utasai állampolgárság szerint az 1928—1929. évben.

Passagers transportés en service régulier, suivant la nationalité, 1928—1929.

Állampolgárság <i>Nationalité</i>	Az utasok száma <i>Nombre des passagers</i>	
	1928	1929
Magyar — Hongroise	1.374	979
Amerikai — <i>Américaine</i>	875	1.158
Angol — <i>Anglaise</i>	265	294
Cseh-Szlov. — <i>Tchéco-Slov.</i>	85	100
Dán — <i>Danoise</i>	11	16
Francia — <i>Française</i>	77	194
Holland — <i>Hollandaise</i>	54	64
Lengyel — <i>Polonaise</i>	29	37
Német — <i>Allemande</i>	560	321
Olasz — <i>Italienne</i>	76	94
Osztrák — <i>Autrichienne</i>	403	310
Román — <i>Roumaine</i>	100	106
Svájci — <i>Suisse</i>	90	97
Svéd — <i>Suédoise</i>	20	57
Szerb-horvát-szlov. — <i>Serbe-Croate-Slovène</i>	71	104
Török — <i>Turque</i>	15	15
Egyéb — <i>Autre</i>	116	143
Ismeretlen — <i>Inconnue</i>	8	10
Összesen — Total ..	4.229	4.099

adatokból megállapíthatjuk, hogy a repülőgépek közönsége 28 különféle állam polgáraiból tevődött össze. Az utasok állampolgárság szerinti tagozódását tekintve, legelőször is szembeeső a magyar utasok számának jelentős megcsappanása s az amerikaiak megsokasodása. A magyarországi utasok közül ugyanis 395-tel fordultak meg kevesebben a vállalatok gépein, mint az előző évben s összes számuk 979-re rúgott s így az egész utasforgalomban az 1928. évi 32·5%-kal szemben 23·9%-kal voltak képviselve. Viszont az amerikai honosok száma 875-ről 1.158-ra emelkedett s ezzel a magyarországi személyforgalomnak több mint egy negyedét, pontosan 28·3%-át (1928-ban 20·7%) az amerikai utasok tették.

Az utazóközönség arányaiban beállott ez a változás minden bizonnyal gazdasági okokra vezethető vissza. A légiforgalmunkban jelenleg érvényben levő szállítási díjak ugyanis aránylag még oly magasak, hogy a gyors és kényelmes szállítás előnyeiről igen sokan a megfelelő anyagi eszközök hiányában voltak kénytelenek lemondani s utazásukhoz az olcsóbb vasutat vagy hajót igénybe venni. Ezzel magyarázhatjuk azt is, hogy a személyszállításnál a német utasok száma 560-ról 321-re s az osztrákoké 403-ról 310-re szintén lecsökkent. Az amerikaiak és magyarok után azonban még így is e két állam polgárai voltak személyforgalmunkban legnagyobb számmal képviselve, amennyiben a németek aránya 7·8% (1928-ban 13·2%) s az osztrákoké 7·6% (9·5%) volt.

A szállított személyeknek 80·7%-a (1928-ban 82·1%) rendes viteldíjat fizetett, a mérsékelt menetjeggyel utazók aránya 4·3% (8·6%) volt. Az állami szabadjegyes és az egyes vállalatok kötelekébe tartozó s ugyancsak viteldíjmentes utasok pedig az egész személyforgalomnak 15·0%-át tették (9·3%).

Az áruforgalom általánosságban szintén alatta marad az előző évi teljesítménynek. Ez annál is inkább feltűnő, mert légiforgalmunk megindítása óta ez az első eset, hogy az áruforgalom emelkedését jelző, felfelé ívelő vonal megtörik. Visszaesés kizárólag az áruszállítmányok csökkenése folytán állott be, mert a többi küldeményfajok forgalma emelkedett.

Az egyes küldemények nemét tekintve a légi úton továbbított levelek forgalma továbbra is elég jelentősen emelkedett. A növekedés súly szerint 1.117 kg-ot, darab szerint pedig 9.622 darabot tett, úgy, hogy az év folyamán a levélforgalom 28.260 daraból állott, melynek összes súlya 3.697 kg-ot nyomott. A növekedés a darabszámot tekintve 51·6%, a súlyt nézve pedig 43·3% volt. Az év folyamán továbbított újságküldemények mennyisége szintén emelkedett, amennyiben súlyuk 7.101 kg-mal haladta meg az előző évit s összesen 29.908 kg-ra rúgott. A növekedés tehát 31·1%-nak felel meg. A

4. Légipostaforgalom az 1928—1929 évben.
Mouvement des Postes aériennes en 1928—29.

O r s z á g — P a y s	1 9 2 8			1 9 2 9		
	Levél <i>Lettres</i>	Csomag <i>Colis</i>	Együtt <i>Total</i>	Levél <i>Lettres</i>	Csomag <i>Colis</i>	Együtt <i>Total</i>
	d a r a b o k b a n — n o m b r e					
Ausztria — <i>Autriche</i>	3.199	87	3.286	4.578	64	4.642
Belgium — <i>Belgique</i>	—	5	5	—	5	5
Bulgária — <i>Bulgarie</i>	178	—	178	181	7	188
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i> .. .	433	13	446	430	6	436
Dánia — <i>Danemark</i>	115	2	117	161	3	164
Franciaország — <i>France</i> ¹⁾	3.529	—	3.529	7.945	—	7.945
Lengyelország — <i>Pologne</i>	137	—	137	150	—	150
Nagy-Britannia — <i>Gr.-Bretagne</i>	1.169	26	1.195	2.230	51	2.281
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	—	2	2	—	1	1
Németország — <i>Allemagne</i> ²⁾	5.454	797	6.251	6.152	671	6.823
Norvégia — <i>Norvège</i>	—	1	1	68	2	70
Olaszország — <i>Italie</i> ³⁾	699	12	711	840	10	850
Románia — <i>Roumanie</i>	515	—	515	1.083	—	1.083
Svájc — <i>Suisse</i> ⁴⁾	2.312	45	2.357	2.868	56	2.924
Svédország — <i>Suède</i>	196	1	197	405	9	414
Szerb-Horvát-Szlovén állam — <i>Royaume des Serbes-Croates-Slovenes</i> ⁵⁾	135	1	136	124	4	128
Törökország — <i>Turquie</i>	532	6	538	1.041	11	1.052
Egyéb Európa — <i>Autre Europe</i>	35	—	35	4	14	18
Összesen — Total	18.638	998	19.636	28.260	914	29.174

¹⁾ A délamerikai, — *Y compris les correspondances d'Amérique du Sud*, — ²⁾ belgiumi, danzigi, esztországi, japáni, kínai, lettországi, litvániai, luxemburgi, saarvidéki, hollandiai és oroszországi, — *de Belgique, de Dantzig, d'Esthonie, de Japon, de Chine, de Lettonie, de Lithuanie, de Luxembourg, du territoire de la Sarre, des Pays-Bas et de Russie*, — ³⁾ ausztráliai, — *d'Australie*, — ⁴⁾ északamerikai egyesült államokbeli, kanadai, kubai, délfranciai, mexikói, portugáliai, lichtensteini és spanyolországi, — *des États-Unis d'Amérique, de Canada, de Cuba, de France méridionale, de Mexique, de Portugal, de Liechtenstein et d'Espagne*, ⁵⁾ görögországi levélpostai küldeményekkel együtt, — *de Grèce*.

személypoggyászforgalom a némileg megcsappant utasforgalommal ellentétben szintén nagyobb volt s az elmúlt évi 49.634 kg-mal szemben 51.210 kg-ot tett. Az elősorolt különféle árunemek mellett, melyek mindegyike nagyobb forgalmat ért el az előző évinél, a tulajdonképeni *áruszállítás* kereken 35.000 kg-mal csökkent s az évi forgalom pontosan 220.722 kg-ra rúgott. Az áruforgalom megcsappanása általános volt s mind a budapest-bécsi, mind pedig a budapest-belgrádi vonalon észlelhető.

A jelenlegi két vonalunk közül a budapest-bécsi vonal *forgalmi jelentősége* ebben az évben is messze túlszárnyalja a Budapest-Belgrád közötti szakaszt. Az előbbin közlekedett ugyanis a meneteknek 65·9%-a (1928-ban 66·1%) s ugyancsak ezen a vonalon került az utasoknak 86·5%-a (84·8%), valamint az összes küldeményeknek 65·7%-a (66·3%) továbbításra. A budapest-belgrádi vonalra viszont a meneteknek 33·2%-a (24·1%), az utasoknak 13·1 (8·9%) s a küldeményeknek 33·3%-a (32·7%) esett. Az év végével megindult Amszterdam-Budapest-Batávia közötti járat teljesítménye ebből a szempontból jelentéktelen s mindössze az utasoknál szerepel 0·4%-kal. A gépek átlagos *megterhelése* nagyjában a tavalyi állapottal megegyező.

Az utasokból két utas sem jutott egy-egy járatra. A postaküldeményekből, személypoggyászból és a különféle árukból pedig az előző évi 135 kg. súlyllyal szemben átlag 127 kg-mal voltak a gépek megterhelve.

A *járatok pontosságát* tekintve, a gépek az év folyamán némileg kedvezőtlenebb eredményt mutatnak fel, mint az előző évben. Míg ugyanis 1928-ban a menetek 86·6%-a érkezett, illetve indult a menetrendben megszabott időben, addig 1929-ben a járatok 78·5%-ánál sikerült a pontos menetidőt betartani. A viszonyok e tekintetben beállott rosszabbodását enyhíti az a körülmény, hogy a késések zömét — 64·8%-át (1928-ban 55·9%) — a csatlakozások bevétele idézte elő. Viszont a forgalom biztonságának javulására mutat, hogy a motorhiba az előző évi 5·3%-kal szemben az esetek 4·5%-ánál szerepel. Az időjárás befolyása nem érvényesült a tárgyalt évben olyan mértékben, mint az előző évben, amennyiben ez az ok a késéseknek 23·4%-ánál jelentkezik (1928-ban 30·0%).

A *forgalom folytonossága*, vagyis a tervezett és megtett utak aránya szempontjából szintén kedvezőtlenebb a helyzet. Az elmaradt utaknak az összes menetekhez viszonyított aránya ugyanis az

5. A járatok pontossága s az elmaradt utak.

Exactitude des services et vols n'ayant pu avoir lieu.

Év Année	A pontos — Services effectués exactement	A 30 percen aluli — Services ayant eu un retard de moins de 30 minutes	A 30 és ennél több perces — Services ayant eu un retard de 30 minutes et au-dessus	A késések — Cause					Az elmaradt utak — Vols n'ayant pu avoir lieu				
				oka — des retards %					elmaradások oka — cause %				
				motorhiba panne de moteur	időjárás temps défavorable	utasok késése — retard des passagers	csatlakozás jonction	egyéb autres	%	motorhiba panne de moteur	időjárás temps défavorable	géphiány à défaut de machine	egyéb autres
1928	86.6	2.9	10.5	5.3	30.0	1.2	55.9	7.6	3.9	2.0	91.0	4.0	3.0
1929	78.5	5.1	16.4	4.5	23.4	2.2	64.8	5.1	13.1	0.3	79.5	—	20.2

1928. évi 3.9%-ról 13.1%-ra emelkedett. Itt a légi-forgalomnak egyik szinte leküzdhetetlen akadálya, az időjárás hiúsította meg a legtöbb (79.5%) utat. Kedvező jelenség, hogy a motorhiba az előző évi 2.0%-kal szemben az eseteknek mindössze 0.3%-ában fordult elő.

Kényszerleszállás néggyel kevesebb alkalommal fordult elő, mint 1928-ban s a tárgyalt év folyamán a gépek összesen 27 esetben kényszerültek útközben leszállásra. Ebből a szempontból tehát javulást észlelhetünk s a kényszerleszállásoknak az összes menetekhez viszonyított aránya 1.2%-ról 1.1%-ra csökkent. Abból a szempontból is kedvezőnek mondhatjuk a viszonyokat, hogy az év folyamán mindössze egy alkalommal járt a kényszerleszállás géptöréssel. Egyébként ebben az évben is legtöbb, szám szerint 17 (1928-ban 18) esetben motorhiba miatt voltak a gépek kénytelenek leszállani. E mellett még az időjárásnak volt a legtöbb — 8 —, alkalommal szerepe.

6. Kényszerleszállások és forgalmi balesetek.

Atterrissages forcés et accidents.

Év Année	A kényszerleszállások Atterriss. forcés						A balesetek folytán Par suite des accidents			
	összes száma nombre total	összes menetekhez viszonyított aránya %-ban - rapport à tous les services %	oka - cause				megsérült ont été blessés		meghalt sont morts	
			motorhiba panne de moteur	időjárás - temps défavorable	egyéb - autres	géptöréssel machine cassée	utasok passagers	alkalmazottak employés	utasok passagers	alkalmazottak employés
1928	31	1.2	18	11	2	2	1	—	—	—
1929	27	1.1	17	8	2	1	—	—	1	1

Az év folyamán egyetlen komolyabb baleset fordult elő, mely alkalommal a pilóta s a gép utasa életét veszítette. Itt megjegyzendőnek tartjuk, hogy a magyar légiforgalom megindulása óta eltelt kilenc esztendő alatt összesen az utasok között egy sebesülés és egy halálozás, a pilóták között pedig két halálos kimenetelű baleset volt.

Menetrenden kívüli járatok.

Ebbe a csoportba az ország légiforgalmát lebonyolító vállalatoknak alkalmi járatai mellett azon külföldi társaságok menetei vannak felvéve, melyek útjukban a mátyásföldi repülőteret is érintették. Az ilyen járatok száma a dolog természetéből kifolyólag évről-évre nagyon változó. A menetrenden kívüli időben indult, illetőleg érkezett gépek száma 1929-ben az előző évnek kerekén egyharmadára csökkent s összes számuk 117 volt (1928-ban 301), melyeken 104 (382) utas került elszállításra.

Repülőtéri felszállások.

Vállalataink a főváros feletti sétarepülés vagy a reklámrepülések céljaira is a közönségnek egész éven át rendelkezésére állottak. Az ilyen célú repülések száma szintén csökkent s erre a célra az előző évi 422-vel szemben 311 esetben emelkedtek a gépek a levegőbe. Az utasok száma viszont csak-

7. Repülőtéri felszállások az 1928—1929. évben.

Ascensions d'aérodrome en 1928—1929.

A felszállás célja But de l'ascension	A menetek, illetőleg felszállások száma Nombre des services, respectiv. des ascensions		Menetidő órákban Durée de vol en heures		Utasok száma Nombre des passagers	
	1928	1929	1928	1929	1928	1929
	Fotórepülés — <i>Prise de photographies</i>	26	1	23	1	28
Sétarepülés — <i>Promenade en avion</i>	110	79	24	23	164	543
Propaganda- és egyéb utak (mutatványrepülés, stb.) <i>Propagande et autres vols</i>	228	224	40	62	63	126
Reklámrepülés (röpcédula-dobálás) — <i>Réclame (pour répandre des annonces)</i>	58	7	26	4	14	—
Összesen — Total	422	311	113	90	269	669

nem háromszorosára, 269-ről 669-re szaporodott. A növekedés jórésze az év folyamán propaganda céljából rendezett „Repülónap” közönségéből adódott. A felszállásoknak egyébként a zöme (74,6%)

ebben az évben is propaganda, mutatványos stb. utakból állott s a sétarepülésekre az utaknak 25,4 %-a jutott.

Várszeghy János dr.

© ÁRSTATISZTIKA ÉS PÉNZÜGY ©

A magyarországi pénzügyintézetek 1928-ban.

Les établissements de crédit de Hongrie en 1928.

Résumé. Comme dans les années ayant suivi l'assainissement financier, les établissements de crédit se développaient en 1928. La diminution du nombre des établissements — banques et caisses d'épargne fondées par des sociétés anonymes, caisses d'épargne communales et coopératives de crédit — n' a eu pour cause que la chute des établissements non viables; par suite de celle-ci, on comptait à la fin de l'année 1941 établissements, contre 2.183 en 1927. Les capitaux dits propres se sont élevés de 510 millions de pengős en 1927 à 592,8 millions, les dépôts d'épargne de 707 à 894,7 millions, les dépôts en comptes courants de 1.191 à 1.571 millions et les obligations hypothécaires en circulation encore plus.

L'effectif des traites, dont les traites réescomptées représentaient environ le tiers, a monté de 1.481 à 1.937 millions. La valeur des traites escomptées en 1928 était de 7,1 milliards de pengős; celle des valeurs inscrites aux bilans, 288,3 millions.

D'après les relevés de l'Office central hongrois de statistique, complétés des dettes et des créances des établissements de crédit envers l'étranger, les dettes se sont élevées de 351,3 millions en 1927 à 490,5 millions en 1928 et les sommes dues par l'étranger, de 112,3 à 136,2 millions.

Les profits nets ont représenté 81,5 millions de pengős en 1928 contre 75,1 millions en 1927.

★

Az a folyamat, mely az inflációs évek látszólagos konjunktúrájában módfelett elszaporodott hitelintézetek számát a stabilizáció után évről-évre fokozatosan csökkentette, az 1928. évben is folytatódott. A kir. törvényszékek szerint az 1928. év végén — összehasonlítva az előző két esztendő ada-

taival — a társulati alapon működő hitelintézetek száma a következő volt:

	Hitelintézetek száma			Csődben volt
	Összesen	Ebből működött	felszámolás alatt volt	
1926.. . . .	2.350	1.994	324	32
1927.. . . .	2.183	1.838	310	35
1928.. . . .	1.941	1.725	184	32

Az intézetek száma az 1928. év folyamán 11,1%-kal csökkent, különösen annak következtében, hogy a cégbíróságok a régóta felszámolás alatt álló, vagy csak névlegesen létező intézetek nagy részét törölték. Évi zárszámadását 1750 intézet készítette el, tehát csak kettővel kevesebb, mint az előző esztendőben, ami szintén azt mutatja, hogy az intézetek összes létszámában beállott csökkenés jóformán kizárólag azokat az intézeteket érintette, melyek már hosszabb idő óta amúgy is életképtelenek voltak. A hitelintézetek közül részvénytársasági alapon működött 736 (1927-ben 823), az OKH kötelékébe tartozó hitelszövetkezetek száma pedig 1.028 (1.087) volt. Aránylag a legnagyobb csökkenést a köteléken kívül álló hitelszövetkezeteknél láttuk, melyek száma egy év alatt 246-ról 151-re, tehát 38,6%-kal csökkent. Meg kell jegyeznünk, hogy az alább ismertetendő adatokban a részvénytársasági alapon működő intézeteken és a tulajdonképeni szövetkezeteken kívül bent foglaltatnak a földhitelintézetek, a községi takarékpénztárak, valamint a külön törvény alapján működő hitelszövetkezetek (PK, OKH központ stb.) adatai is, nincsenek bent azonban a Postatakarékpénztárnak és a Nemzeti Banknak az adatai.

A magyar hitelintézetek az 1928. év végén összesen 592,8 millió pengő saját tőke felett rendelkeztek, míg az előző év végén csak 510 millió pengő saját tőkájük volt. Az évi szaporulat tehát 82,8 millió pengőnek felel meg. 1927-ben a saját tőkék szaporulata 83,4 millió pengő volt s így látni,

1. A magyar hitelintézetek vagyonmérlege az 1927. és 1928. évben.

Bilan des établissements de crédit hongrois en 1927 et 1928.

a) Vagyon. — Actif.

Tételek — Postes	Magyarország — Hongrie				Budapest			
	1927 XII. 31.		1928 XII. 31.		1927 XII. 31.		1928 XII. 31.	
	1.000 P pengős	%	1.000 P pengős	%	1.000 P pengős	%	1.000 P pengős	%
Készpénz — <i>Argent en caisse</i>	56.775	1·5	71.242	1·5	40.017	1·5	52.147	1·4
Valuták és devizák — <i>Monnaies et devises</i>	63.191	1·7	77.235	1·6	61.676	2·3	73.883	2·0
Más pénzintézeteknél elhelyezett tőkék <i>Capitaux placés à d'autres établissem. de crédit</i>	124.864	3·4	201.840	4·1	113.216	4·2	187.278	5·1
Értékpapírállomány — <i>Effect. des valeurs</i> Különféle alapok és alapítványok ér- tékpapírai — <i>Valeurs de différents fonds et fondations</i>	189.301	5·2	252.447	5·1	173.429	6·4	233.530	6·3
Váltóállomány (a viszont leszámított váltókkal együtt) — <i>Effectif des trai- tes (y compris les traites réescomptées)</i>	19.910	0·5	35.856	0·7	19.701	0·7	35.601	1·0
Előlegek értékpapírokra, egyéb zálo- gokra és tőzsdei reportüzlet — <i>Avan- ces sur titres, sur autres gages et affai- res de report bours.</i>	1.480.904	40·5	1.936.817	39·3	810.109	29·7	1.050.536	28·3
Fedezett folyószámlahitelek — <i>Crédits couverts de compte courant</i>	38.555	1·1	43.222	0·9	37.551	1·4	41.959	1·1
Fedezetlen folyószámlahitelek — <i>Cré- dits non couverts de compte courant</i>	643.226	17·6	746.138	15·1	579.739	21·3	681.992	18·4
Jelzálogos kölcsönök (az átruházások- kal együtt) — <i>Prêts hypothéc. (y com- pris les transferts)</i>	405.105	11·1	429.644	8·7	355.043	13·0	369.502	9·9
Törvényhat., közs. és közhasznú mű- vekre adott kölcsönök átruházásokkal együtt — <i>Emprunts accordés à des comitats, villes autonomes, communes et oeuvres d'utilité publ., y compris les transferts</i>	353.643	9·7	635.962	12·9	341.282	12·5	607.994	16·4
Kölcsönök kötelezvényekre (kezesség mellett) — <i>Prêts sur obligations (avec garantie)</i>	7.019	0·2	52.968	1·1	6.907	0·3	52.856	1·4
Áruk — <i>Marchandises</i>	29.021	0·8	38.200	0·8	7.849	0·3	6.378	0·2
Ingatlanok — <i>Immeubles</i>	14.540	0·4	19.372	0·4	12.006	0·4	17.042	0·5
Be nem fizetett részvénytőke — <i>Capital- actions non versé</i>	126.504	3·5	144.084	2·9	88.000	3·2	104.625	2·8
Különféle követelések — <i>Diverses cré- ances</i>	393	0·0	697	0·0	103	0·0	476	0·0
Előre fizetett kamatok — <i>Intérêts payés d'avance</i>	95.950	2·6	222.699	4·5	69.023	2·5	184.220	4·9
Be nem folyt kamatok — <i>Intérêts non versés</i>	4.968	0·1	7.345	0·2	2.996	0·1	4.850	0·1
Veszteség — <i>Pertes</i>	3.382	0·0	5.993	0·1	2.921	0·1	5.326	0·1
	3.753	0·1	2.599	0·1	2.985	0·1	1.391	0·1
Összesen — Total	3.661.004	100·0	4.924.360	100·0	2.724.553	100·0	3.711.586	100·0

hogyan az 1928. évnek már lényegesen kedvezőtle-
nebb hitelviszonyai közt is a saját tőkék szaporu-
lata alig maradt valamivel az előző évi előtt. A
saját tőkéknek az 1928. évi mérleg szerinti össze-
géből 409·5 millió pengő esett az alapszabályokban
megállapított alaptőkére (részvény-, részjegy-, törzs-
betét stb. tőke), mely összegből mindössze 0·7 millió
pengő nem volt befizetve. Az 1928. évi szaporulat az
alaptőkénél 63·7 millió P volt, míg az előző évben
70·1 millió pengő, itt tehát a különbözet valamivel

nagyobb volt, mint a saját tőkék egész összegénél.
A tartalékok növekedése ugyanis az 1928. évben
valamivel erősebb volt, mint az előző évben. Ezzel
a tulajdonképeni tartalékok összegének részaránya
a saját tőkék egész összegében fokozatosan ismét
előbbre nyomult, főképen a tőketartalék rovására,
mely utóbbi a felértékeléskor egyedül képviselte a
tartalékok tételét. A saját tőkék százalékos meg-
oszlása az utolsó három év mérlegadatai szerint a
következő volt:

1. A magyar hitelintézetek vagyommérlege az 1927. és 1928. évben.

Bilan des établissements de crédit hongrois en 1927 et 1928.

b) Teher — Passif.

Tételek — Postes	Magyarország — Hongrie				Budapest			
	1927 XII. 31.		1928 XII. 31.		1927 XII. 31.		1928 XII. 31.	
	1.000 P pengős	%	1.000 P pengős	%	1.000 P pengős	%	1.000 P pengős	%
Saját tőke — <i>Propre capital</i>								
Alapszabályokban megállapított részvény-, részjegy-, törzsbetét-, alap- és üzletrésztőke — <i>Capitaux-actions, de parts social, de dépôts origin., capitaux soc. et de parts d'affaires fixés aux statuts</i>	345.771	9.4	409.457	8.3	258.867	9.5	303.791	8.2
Tőketartalék — <i>Réserve de capital</i> ..	127.294	3.5	126.494	2.6	105.452	3.9	104.372	2.8
Értékcsökkenési és egyéb tartalékalap <i>Fonds de diminution de valeur et autres fonds de réserve</i>	33.387	0.9	52.128	1.0	27.456	1.0	40.244	1.1
Nyugdíjartalék — <i>Réserve de pensions</i>	3.589	0.1	4.770	0.1	3.107	0.1	4.115	0.1
Összesen — <i>Total</i>	510.041	13.9	592.849	12.0	394.882	14.5	452.522	12.2
Nyugdíjalap, különböző idegenalapok és alapítványok — <i>Fonds de pensions, divers fonds et fondations étrangers</i>	32.053	0.9	44.905	0.9	28.380	1.0	39.767	1.1
Takarék-, törzs-, heti- és pénztárjegyetételek — <i>Dépôts d'épargne, dépôts origin., hebdomad. et de bons de caisse</i>	707.031	19.3	894.743	18.2	407.718	15.0	538.252	14.5
Viszontleszámitolt váltók — <i>Traites réescomptées</i>	546.645	14.9	704.989	14.3	230.301	8.5	270.639	7.3
Záloglevelek és egyéb értékpapírok — <i>Obligations hypothéc. et autres valeurs</i>	215.524	5.9	394.853	8.0	215.524	7.9	394.853	10.6
Községi kötvények — <i>Obligations communales</i>	1.890	0.0	22.702	0.5	1.890	0.0	22.702	0.6
Fedezett folyószámlatartozások — <i>Dettes couvertes de compte courant</i> ..	124.527	3.4	120.753	2.5	105.453	3.9	100.670	2.8
Fedezetlen folyószámlatartozások — <i>Dettes non couvertes de compte courant</i>	1,191.234	32.5	1,570.658	31.9	1,084.514	39.9	1,428.528	38.5
Átruházott jelzálogos kölcsönök — <i>Prêts hypothéc. transférés</i>	104.451	2.9	164.214	3.3	98.948	3.6	143.506	3.9
Átruházott törvényhat., közs. és közhasznú művekre adott kölcsönök — <i>Emprunts transférés, accordés à des comitats, villes aut., communes et oeuvres d'utilité publ.</i>	1	0.0	4.151	0.1	—	—	4.151	0.1
Adó tartozások — <i>Impôts</i>	3.541	0.1	2.073	0.0	2.968	0.1	1.451	0.0
Különféle tételek — <i>Postes divers</i> ..	116.908	3.2	279.873	5.6	77.288	2.8	224.647	6.0
Előre befolyt kamatok — <i>Intérêts versés d'avance</i>	25.601	0.7	38.026	0.8	14.205	0.5	22.488	0.6
Hátralékos kamatok — <i>Arrérages d'intérêts</i>	6.376	0.2	7.982	0.2	5.742	0.2	7.608	0.2
Nyereség — <i>Profits</i>	75.181	2.1	81.589	1.7	56.740	2.1	59.802	1.6
Összesen — <i>Total</i>	3,661.004	100.0	4,924.360	100.0	2,724.553	100.0	3,711.586	100.0

A saját tőkék megoszlása

	1926	1927	1928
	százalék szerint		
Alaptőke	64.6	67.8	69.1
Tőketartalék	30.2	25.0	21.3
Egyéb tartalék	4.4	6.5	8.8
Nyugdíjartalék	0.8	0.7	0.8

Bizonyos, hogy a hitelintézetek saját tőkéinek növekedési aránya nagyon mérsékelt és semmi-

képen sincs arányban a forgatott egyéb tőkék összegével. 1928 végén a saját tőkék részesedése a vagyommérlegben csak 12% volt már, az előző évi 13.9 és az 1926. évi 17.1%-kal szemben. Ha még hozzávesszük, hogy 1925-ben még kerek 20% volt a saját tőkék részesedési aránya, erősen kitűnik az intézetek saját tőkéinek relatív alacsony-sága. Új kibocsátások és erős tartalékolások lesznek hivatva az egyensúlyt a saját és az idegen tőkék között helyreállítani.

2. Takarékbetétek.

Dépôts d'épargne.

Megnevezés — <i>Désignation</i>	Magyarország — <i>Hongrie</i>		Budapest	
	1927	1928	1927	1928
<i>a) Betéti könyvek darabszáma — Nombre des livrets d'épargne.</i>				
Álladék az év elején — <i>Effectif au début de l'année</i>	944.295	954.602	412.013	454.169
Újonnan kiállított — <i>Nouvellement établis</i>	302.140	298.114	162.585	160.908
Kiegyenlített (megszűnt) — <i>Soldés</i>	285.806	265.576	119.917	136.331
Álladék az év végén — <i>Effectif à la fin de l'année</i>	960.629	987.140	454.681	478.746
<i>b) Takarékbetétek összege 1.000 pengőben Montant des dépôts d'épargne en milliers de pengős.</i>				
Álladék az év elején — <i>Effectif au début de l'année</i>	496.262	703.573	276.812	407.372
Új betét — <i>Nouveaux dépôts</i>	1.107.706	1.174.605	725.096	754.747
A betét után járó kamatok — <i>Intérêts des dépôts</i>	36.744	49.410	18.903	26.874
Visszafizetett tőke — <i>Capitaux remboursés</i>	927.544	1.026.051	609.833	646.745
Kifizetett kamatok — <i>Intérêts payés</i>	6.137	6.794	3.260	3.996
Álladék az év végén — <i>Effectif à la fin de l'année</i>	707.031	894.743	407.718	538.252

Az összes saját tőkék túlnyomó része természetesen a részvénytársasági alapon működő bankokra és takarékpénztárakra esik, melyeknek összes részvénytőkéje 317·9 millió pengő, tőketartaléka 123·5 millió pengő, egyéb tartaléka pedig 38 millió pengő volt. Igen csekély még a hitelszövetkezetek saját tőkéinek összege. Az OKH kötelékébe tartozó több mint 1000 szövetkezet együttesen csak 20·5 millió pengő, a köteléken kívül álló szövetkezetek pedig csak 9·3 millió pengő saját tőke felett rendelkeztek.

A hitelintézetek által kezelt idegen tőkék közül a takarékbetétek növekedése 1928-ban valamivel alatta maradt az előző évinek, azonban így is elég tekintélyes összeget ért el, különösen ha figyelembe vesszük, hogy 1928-ban már éppen nem kedveztek a gazdasági viszonyok a tőkeképződésnek. A takarékbetéteknek az 1928. évi mérleg szerinti összege 894·7 millió pengő volt, 187·7 millió pengővel több, mint egy évvel azelőtt. Ez 26·5%-os szaporulatnak felel meg. A takarékbetétek összegének évi gyarapodása az utolsó három évben általában 200—200 millió pengő körül mozgott és így az infláció pusztításai után elég gyors iramban érte el az 1928. évi színvonalat, mely — számolva az adott helyzettel — a mi viszonyaink között már elég magasnak tekinthető. A takarékbetétek 1928. évi álladéka 842·9 millió pengő esett a bankokra és a takarékpénztárakra, 30·5 millió pedig az OKH kötelékébe tartozó szövetkezeteknél volt elhelyezve. A többi szövetkezetek betétálladéka csekély volt. Sajnálatos, hogy a takarékbetétek gyűjtése terén a szövetkezetek még mindig ily alárendelt szerepet játszanak. A háború előtt a nagymagyarországi szövetkezetek negyedmilliárd aranykorona összegű takarékbetét felett rendelkeztek és ha tekintetbe is vesszük az ország megcsonkítását és nagyszámú szö-

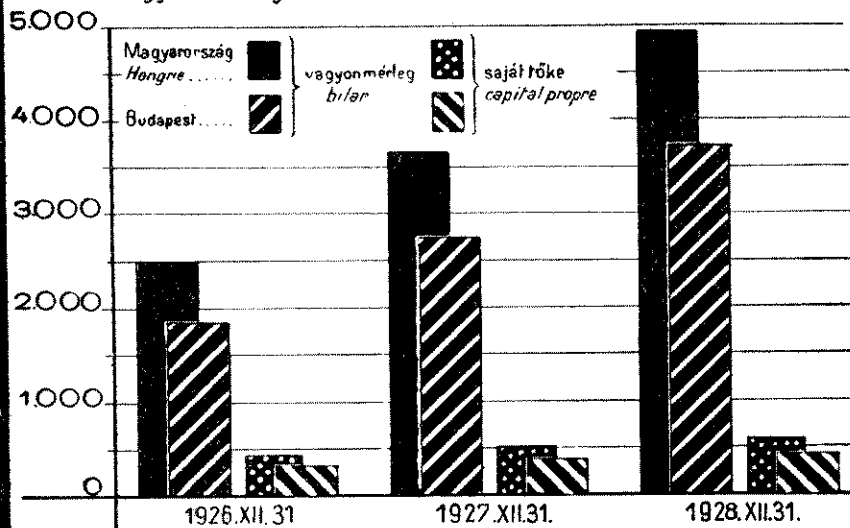
vetkezet elszakítását, a megmaradt hitelszövetkezeteknek mai betétálladéka még mindig aránytalanul csekélynek tűnik fel. Ami a takarékbetétek üzleti forgalmát illeti, hitelintézeteink 1928-ban összesen 298 ezer db. új betéti könyvecskét állítottak ki s ezzel szemben 266 ezer betéti könyv szűnt meg (kiegyenlített). Ezzel a takarékbetéti könyvek darabszáma az 1928. év végén 987 ezerre emelkedett. Ez a szám 27 ezerrel múlja felül az 1927. évit. A bankoknál és a takarékpénztáraknál levő könyvecskék száma 900 ezer, az OKH szövetkezeti takarékbetéti könyvek száma pedig mintegy 70.000 volt. Az 1928. évi szaporulatot kizárólag a 100 pengőnél nagyobb értéket képviselő könyvecskék növekedése idézte elő, különösen erős volt az 1000—5000 pengő közti könyvek növekedési aránya, melyek száma 103.718-ról 122.897-re, tehát közel 20%-kal növekedett. De a takarékbetéti könyvek túlnyomó része 1928-ban is még a 100 pengő aluli értékű könyvecskékre esett, számuk 567 ezer volt. Az 1928. év folyamán elhelyeztek a magyar pénzügyintézeteknél összesen 1.174·6 millió pengő értékű takarékbetétet (1927-ben 1.107·7), visszafizetésre került pedig 1.026·1 millió pengő. A betétek után járó kamatok évi összege 49·4 millió pengő volt, melyből 6·8 millió került tényleg kifizetésre, a többi tőkésített. A tényleg kifizetett összeg csak 13·8%-a volt a betétek után járó kamatok egész összegének. A takarékbetétek legnagyobb része 7—10% között kamatozott, és pedig 704·9 millió pengő. Jelentős volt a 6%-ra, vagy ennél kisebb kamatozásra elhelyezett betétek összege is, mely 189·6 millió pengőt ért el. A 10%-on felüli betéti kamatláb — némi elenyésző maradványtól eltekintve — véglegesen eltűnt. A szövetkezetek általában magasabb kamatot fizetnek, mint a bankok és takarékpénztárak.

MAGYAR HITELINTÉZETEK.

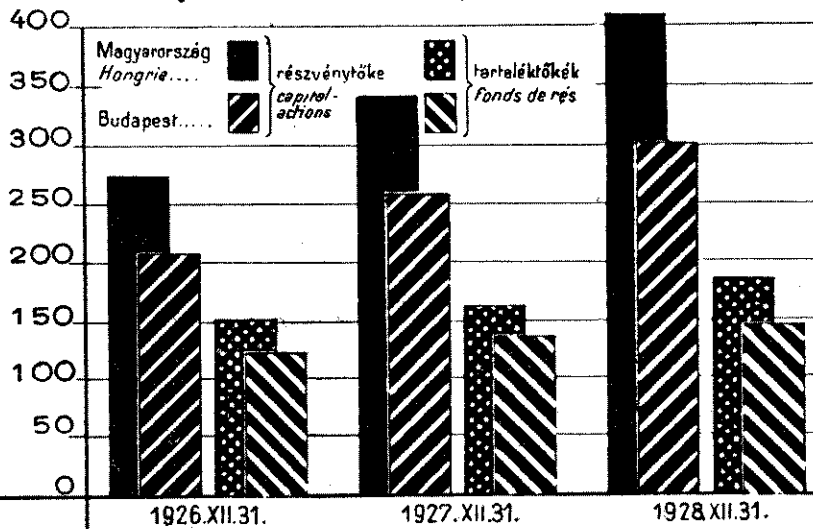
Établissements hongrois de crédit.

MILLIÓ PENGŐBEN. EN MILLIONS DE PENGÓS.

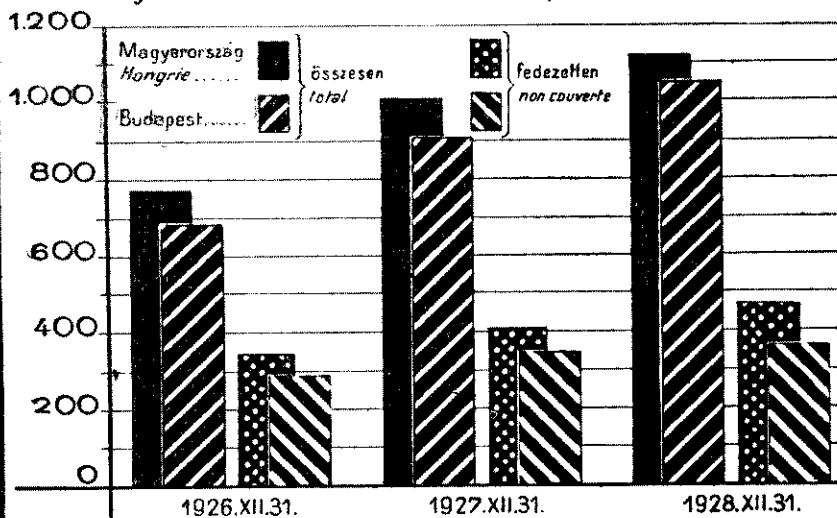
Vagyonomérleg *Bilan*

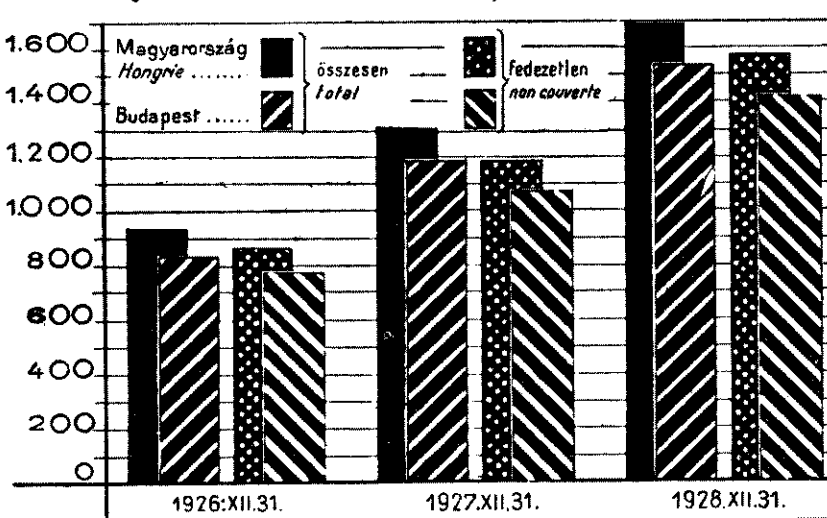
Részvénytőke és tartaléktőkék. *Capital-actions et fonds de réserve*

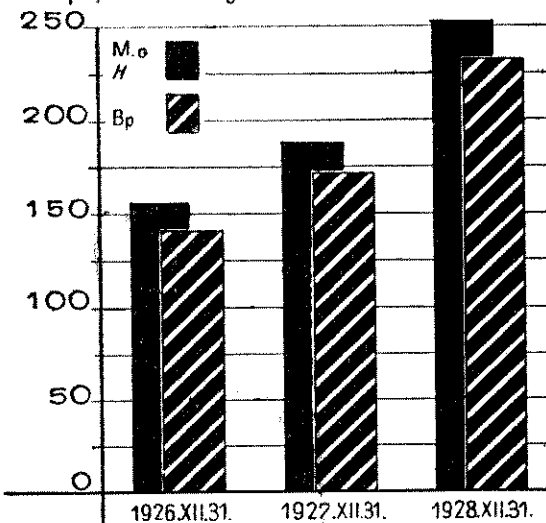
Folyószámlakövetelés. *Créance de compte courant*

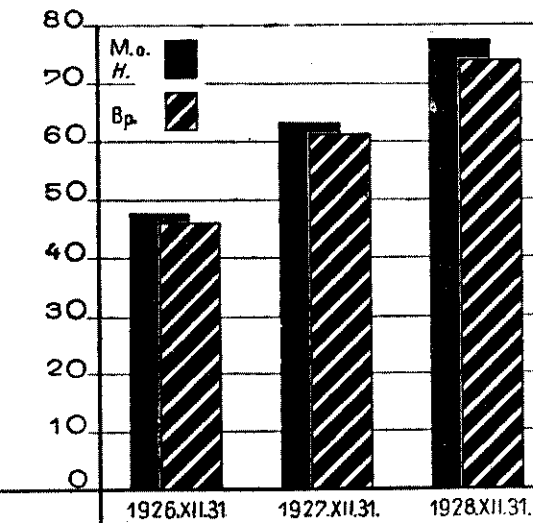
Folyószámlatartozás. *Dette de compte courant*

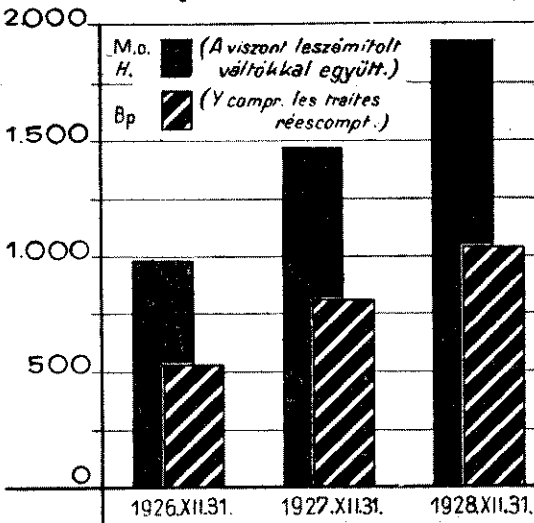
Értékpapírállomány. *Effectif des valeurs.*

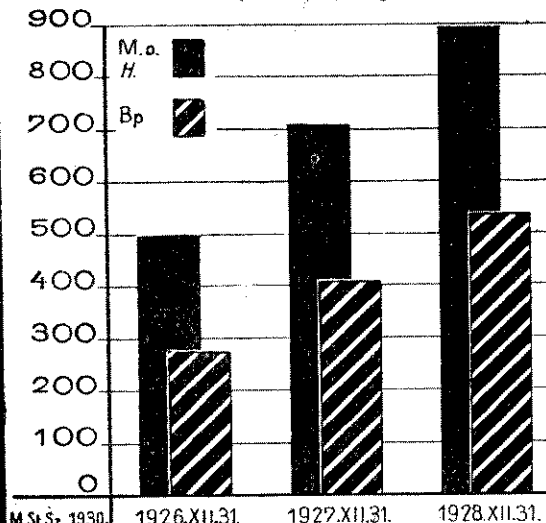
Valuták és devizák. *Monnaies et devises*

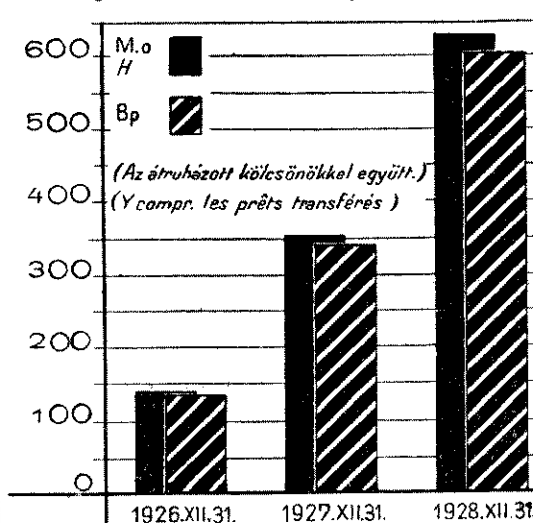
Váltóállomány. *Effectif des traites*

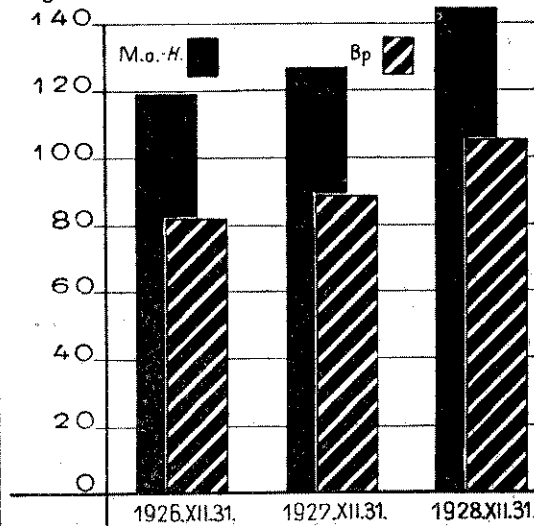
Takarékbetétek. *Dépôts d'épargne*

Jelzálogos kölcsönök. *Prêts hypothécaires*

Ingatlanok értéke *Valeur des immeubles*

3. Folyószámlaüzlet-forgalom.
Mouvement des affaires de comptes courants.

Magnevezés — Désignation	Magyarország — Hongrie		B u d a p e s t	
	1927	1928	1927	1928
	1.000 pengő — pengős			
Az év elején a követelések (+) és tartozások (—) egyenlege — <i>Solde des créances (+) et des dettes (—) au début de l'année</i>	— 57.625	— 142.675	— 56.053	— 141.916
Az üzletév folyamán az intézet által teljesített kifizetések — <i>Payements effectués par les établissements de crédit au cours de l'exercice</i>	34,638.698	43,248.988	30,425.819	37,429.136
Az üzletév folyamán az intézethez befolyt befizetések — <i>Payements reçus par les établissements de crédit au cours de l'exercice</i>	34,723.639	43,420.102	30,511.735	37,577.646
Az év végén a követelések (+) és tartozások (—) egyenlege — <i>Solde des créances (+) et des dettes (—) à la fin de l'année</i>	— 142.566	— 313.789	— 141.969	— 290.426

A takarékbetéteknél jelentékenyen magasabb összeget képviselnek a folyószámlákon elhelyezett tőkék. Hitelintézeteink fedezetlen folyószámlatartozásai 1.570·7 millió pengő értéket képviseltek az 1928. év végén, míg egy év előtt csak 1.191·2 milliót. A szaporulat tehát 379·5 millió pengő, azaz 31·9%. A fedezettel bíró folyószámlatartozások jelentősége kisebb, összegük mindössze 120·8 millió pengő volt és az előző évhez képest némi csökkenést mutat. A folyószámlákra az év folyamán befizettetett összesen 43·4 milliárd pengő, kifizettetett pedig 43·2 milliárd pengő. A folyószámlás üzlet forgalma jelentékeny növekedést mutat, a befizetések összege a múltévit közel 9 milliárddal multa felül és természetesen ehhez hasonlóan alakult a helyzet

a kifizetésekénél is. A szövetkezetek részvétele a folyószámlás üzletben teljesen jelentéktelen. A befizetések (és kifizetések) összege pl. az OKH kötelekébe tartozó valamennyi szövetkezetnél együttvéve csak 130 ezer pengő volt. Örvendetes, hogy a folyószámlás üzletből 1928-ban a vidék is már valamivel nagyobb részt kér. A vidéki intézeteknél tudvalevőleg a folyószámlaforgalom a fővárosihoz viszonyítva aránytalanul kisebb volt és kisebb ma is. Vidéken az összes befizetések összege 1926-ban 3 milliárdot, 1927-ben 4·2 milliárdot, 1928-ban már 5·9 milliárdot ért el, a növekedés aránya tehát elég kedvező. A fedezetlen folyószámlás tartozások álladéka az összes magyar hitelintézetek vagyommérlegének végösszegében 31·9%-kal szerepel.

4. Jelzálogos kölcsönök,¹⁾
Prêts hypothécaires.¹⁾

Magnevezés — Désignation	Magyarország — Hongrie		B u d a p e s t	
	1927	1928	1927	1928
a) Jelzálogos kölcsönök darabszáma — <i>Nombre des prêts hypothécaires</i>				
Álladék az év elején — <i>Effectif au début de l'année</i>	32.923	35.446	25.095	25.442
Álladék az év végén — <i>Effectif à la fin de l'année</i>	35.478	39.054	25.442	29.542
Ebből — <i>Dont</i>				
a) földbirtokra adott kölcsönök — <i>prêts accordés sur propriétés foncières</i>	31.381	34.117	23.130	26.901
b) bérházakra és gyárakra adott kölcsönök — <i>prêts accordés sur maisons de rapport et sur fabriques</i>	4.097	4.937	2.312	2.641
b) Jelzálogos kölcsönök összege 1.000 pengőben <i>Montant des prêts hypothécaires, en milliers de pengős</i>				
Álladék az év elején — <i>Effectif au début de l'année</i>	102.692	249.191	100.511	242.334
Folyósított — <i>Prêts versés</i>	159.516	251.483	154.225	249.494
Törlesztetett — <i>Amortissement de prêts</i>	13.016	28.926	12.402	27.340
Álladék az év végén — <i>Effectif à la fin de l'année</i>	249.192	471.748	242.334	464.488
Ebből — <i>Dont</i>				
a) földbirtokra adott kölcsönök — <i>prêts accordés sur propriétés foncières</i>	173.134	300.295	167.578	294.651
b) bérházakra és gyárakra adott kölcsönök — <i>prêts accordés sur maisons de rapport et sur fabriques</i>	76.058	171.453	74.756	169.837

¹⁾ Az átruházott kölcsönök nélkül — *Sans les prêts transférés.*

Erőteljes fejlődést mutat 1928-ban továbbra is a záloglevelek forgalombahozatala és ezzel együtt természetesen a jelzálogos kölcsönök folyósítása. A forgalomban levő záloglevelek álladéka az 1928. év végén 394·9 millió pengő volt, 179·3 millióval több, mint 1927-ben. A növekedés aránya 83·2%, tehát igen magas. Ebből az összegből 107·1 millió esik a földhitelintézetekre, 157·8 millió pedig a bankokra és a takarékpénztárakra. A többit a záloglevélkibocsátó-intézeteknek erre a célra alakított szerve bocsátotta ki. A záloglevélkibocsátó-intézetek mind budapestiek, ily vidéki pénzügyintézetünk ma egy sincs. A kibocsátott záloglevelek túlnyomó része dollárra szól, éppúgy, mint az előző években. Nagy-Britanniában fontsterling értékű záloglevelek kerültek kibocsátásra. Magyar valutára (pengőre) szóló záloglevél az egész évben egy sem került forgalomba. Mint az előző esztendőben, úgy 1928-ban is a kibocsátott záloglevelek túlnyomóan 7½%-os típusúak voltak, de — különösen Amerikában — jelentékeny összegű 7%-os záloglevél is került kibocsátásra. Nagy-Britanniában kizárólag 7½%-os záloglevelek kerültek forgalomba. Zálogleveleink külföldi piacai közül 1928-ban is Amerika és Nagy-Britannia állottak az első helyen. A többi országok ez évben inkább háttérbe szorultak. Magyarországon került forgalomba közel 3 és félmillió dollár, valamint 123 ezer font névértékű záloglevél.

A jelzálogos kölcsönöknek mérleg szerinti álladéka az 1928. év végén 636 millió pengő volt, míg 1927-ben 353·6 millió pengő. A jelzálogos kölcsönök valóságos álladéka azonban ennél jóval kisebb, mert ezekben az intézetek által más hitelintézetekre átruházott jelzálogos kölcsönök is bent foglaltatnak, ezeket pedig a kétszeres számbavétel elkerülése végett le kell vonni. Ennek figyelembevételével a magyar hitelintézetek jelzálogkölcsöneinek álladéka az 1928. év végén 471·7 millió pengő volt, 1927-ben pedig 249·2 millió pengő. Egy év alatt tehát a jelzálogkölcsönök összege 222·5 millió pengővel, 89·3%-kal szaporodott. A jelzálogkölcsönök folyósítása terén ez évben tehát jelentős lépés történt előre, bár ezen a téren még messze vagyunk a békeviszonyoktól, mikor a forgalmazott összegek nagysága szerint is hitelintézeteink egyik legfontosabb üzletága a jelzálogkölcsön volt. A jelzálogkölcsönüzlet részleteit tekintve, az 1928. év folyamán folyósításra került összesen 251·5 millió pengő értékű jelzálogkölcsön, visszafizettek pedig 28·9 milliót. Figyelemreméltóan emelkedett a földbirtokokra kibocsátott kölcsönök mellett a bérházakra folyósított kölcsönök száma, összefüggésben az 1928. év jelentős építkezési mozgalmával. Az utolsó három esztendőben a földbirtokokra és a bérházakra (és gyárakra) folyósított jelzálogkölcsönök álladéka a következő volt:

	Földbirtokra	Bérházakra	Az utóbbi aránya
	adott jelzálogkölcsönök millió pengőben		%
1926.. . . .	88·6	12·3	13·9
1927.. . . .	173·1	76·1	44·0
1928.. . . .	300·3	171·4	57·1

Úgy az abszolút számokból, mint az arányszámokból világosan látható a bérházakra adott kölcsönök óriási megnövekedése. A bérházakra adott kölcsönöket csaknem kizárólag a fővárosi hitelintézetek folyósították, minden valószínűség szerint a fővárosi nagy építkezésekre.

Az 1928. évben első ízben gyűjtött a statisztikai hivatal adatokat a hitelintézetek által nyújtott jelzálogos kölcsönökkel megterhelt földbirtokok nagyságára vonatkozólag. E szerint a megterhelt földbirtokok egész nagysága 2,024,320 hold volt. Az előző évekkel való összehasonlításra erre vonatkozólag adataink nincsenek. Ha tekintetbe vesszük, hogy az országban a földadó alá eső terület egész nagysága 15·1 millió kat. hold volt, látjuk, hogy a pénzügyintézeteknél megterhelt terület ennek csak 13·4%-át tette ki.

Az 1928. évi adatok szerint a fennálló jelzálogos kölcsönök kamatozása túlnyomó részben 7—7½% volt. Örvendetes, hogy a valamivel alacsonyabb kamatozású (6½—7%-os) kölcsönök összege igen jelentősen, 2·5 milliőről 75·3 millióra emelkedett. Némileg megnövekedett azonban ezzel szemben az előző esztendőhöz képest a 8—9%-kal kamatozó jelzálogkölcsönök álladéka is. Egyéb, alacsonyabb, vagy magasabb kamatláb alapján kamatozó jelzálogkölcsönök csak jelentéktelen összeget képviselnek. 9%-nál magasabban kamatozó jelzálogkölcsön az 1928. év végén már csak 8·7 millió pengő értékű szerepelt hitelintézeteink mérlegeiben.

Hatalmas fejlődést mutat hitelintézeteink 1928. évi üzletmenetében a váltóleszámlítás. Összes intézeteink váltóállománya — beleértve a viszontleszámlított váltókat is — az év végén 1,936·8 millió pengőre emelkedett az 1927. évi 1,480·9 millió pengővel szemben. A növekedés aránya 30·8%-nak felel meg. A viszontleszámlítást a magyar hitelintézetek a tárgyalt évben is nagymértékben igénybe vették. A leszámított és viszontleszámlított váltók álladéka és az utóbbinak az előbbihez viszonyított aránya az utolsó 3 évben a következő volt:

	Leszámlított	Viszontleszámlított	Az utóbbi aránya
	váltók értéke (millió pengő)		
1926	985·4	338·6	34·4 %
1927	1.480·9	546·6	36·9 %
1928	1.936·8	705·0	36·4 %

Mind a három esztendőben a váltóállomány-nak körülbelül egyharmadrészét tette a viszontleszámlított váltók álladéka. 1927- és 1928-ban az

5. Váltóleszámitolás.

Escompte de traites.

M e g n e v e z é s — D é s i g n a t i o n	Magyarország Hongrie		B u d a p e s t	
	1927	1928	1927	1928
a) A váltók darabszáma — <i>Nombre des traites</i>				
Váltóállomány az év elején — <i>Effectif des traites au début de l'année</i>	1,167.489	1,499.455	457.494	585.121
Ebből viszontleszámitolt váltók — <i>Dont traites réescomptées</i>	409.941	533.791	149.592	183.365
Váltóállomány az év végén — <i>Effectif des traites à la fin de l'année</i>	1,515.068	1,806.320	587.404	715.798
Ebből: — <i>Dont:</i>				
a) viszontleszámitolt váltók — <i>traites réescomptées</i>	544.117	640.433	185.548	194.580
b) jelzálogilag biztosított váltók — <i>traites garanties par hypothèque</i>	468.863	542.210	113.627	96.737
b) A váltók értéke 1.000 pengőben — <i>Valeur des traites en milliers de pengős</i>				
Váltóállomány az év elején — <i>Effectif des traites au début de l'année</i>	942.902	1,463.957	543.735	798.908
Ebből viszontleszámitolt váltók — <i>Dont traites réescomptées</i>	330.991	542.715	153.995	229.513
Leszámitolt váltók összege az év folyamán — <i>Montant des traites escomptées au cours de l'année</i>	5,360.808	7,106.032	3,140.955	4,123.201
Ebből viszontleszámitolt váltók — <i>Dont traites réescomptées</i>	2,967.642	2,992.582	1,624.600	2,041.382
Behajthatatlan (leírt) váltók — <i>Traités non recouvrables (radiées)</i>	541	368	370	144
Váltóállomány az év végén — <i>Effectif des traites à la fin de l'année</i>	1,480.904	1,936.817	810.109	1,050.536
Ebből: — <i>Dont:</i>				
a) viszontleszámitolt váltók — <i>traites réescomptées</i>	546.645	704.989	230.301	270.639
b) jelzálogilag biztosított váltók — <i>traites garanties par hypothèque</i>	477.901	705.834	167.952	226.837

arány valamivel magasabb volt, mint 1926-ban, 1928-ban mégis az előző esztendőhöz képest aránylati visszaesés jelentkezett. Maga a tiszta váltóállomány — levonva az összes álladékból a viszontleszámitolt váltók értékét — 1928-ban 1.231·8 millió pengő volt (1927-ben 934·3 millió, 1926-ban 646·8 millió pengő). Ha az 1926. évi adatokat 100-zal vesszük egyenlőnek, akkor pénzintézeteinknek tiszta váltóállománya 1927-ben 144, 1928-ban pedig 190 volt. Az úgynevezett szanalási krízis utolsó esztendeje óta tehát a hitelintézetek váltóálladéka csaknem megkétszereződött. A váltóleszámitási üzletágban a vidéki intézetek részvétele igen jelentékeny. Az összes álladék 1.936·8 millió pengőjéből 886·3 millió pengő, vagyis 45·8% esett a vidéki intézetekre, míg a budapestiekre 1.050·5 millió pengő, azaz 54·2%. A váltók viszontleszámitását sokkal nagyobb arányban vették igénybe a vidéki, mint a budapesti intézetek és a viszontleszámitott váltók egész összegéből (705 millió pengő) 434·4 millió esett a vidéki intézetekre, míg a budapesti intézetek összes viszontleszámitási álladéka csak 270·6 millió pengő volt. Eszerint a tárgyalt évben a vidéki intézetek összes váltóálladéka 49%-a került viszontleszámitásra, míg a fővárosiaknál csak 25·8%. A hazai hitelintézetek váltóálladéka 1928-ban 1 millió és 806 ezerre emelkedett, míg egy év előtt csak 1·5 millió, 1926-ban pedig csaknem egészen 1·2 millió volt. A budapesti intézetek összes álladéka az 1928. év vé-

gén 716 ezer db. volt, az álladék értékéhez viszonyítva tehát azt látjuk, hogy a fővárosban a váltóknak darabonkinti átlagértéke jelentékenyen felülmúlta a vidékiekét. Általában a váltók darabonkinti átlagértéke az országos átlagot tekintve is emelkedést mutat. Összes hitelintézeteinknél az 1928. év folyamán leszámításra került váltók értéke 7·1 milliárd pengő volt (1927-ben 5·4 milliárd, 1926-ban 3·6 milliárd pengő), a viszontleszámitott váltók évi összege pedig 3 milliárdra emelkedett. A hátralékos váltók összege csak töredékét képezi az egész váltóállománynak, összegük a tárgyalt év végén 53·3 millió volt, 10·8 millió pengővel több, mint az előző év végén. Ezek közül megóvatoltatott 10·9 millió pengő, pereltetett pedig 14·5 millió pengő értékű váltó. Az előző esztendőhöz viszonyítva csak az utóbbi mutat jelentősebb növekedést. A behajthatatlanként leírt váltók összege mindössze 368 ezer pengő értéket képviselt és ez a szám állandóan csökkenő, mert egy évvel azelőtt még 541 ezer, 1926-ban pedig 1 millió és 98 ezer pengő értékű váltót kellett leírni. A jelzálogos kölcsönök nagyobb arányú folyósításával együtt az utóbbi években jelentkező irányzatnak megfelelően 1928-ban is nagyot emelkedett a jelzálogilag biztosított váltók összege. 1926-ban ezek egész állománya még csak 234·4 millió pengő volt, 1927-ben már 477·9 millió, 1928-ban pedig már elérte a 705·8 millió pengőt. Két év alatt az emelkedés kerekén 200%-ot tesz ki, tehát az álladék megháromszoro-

zódott. A telekkönyvileg biztosított váltókra folyósított hitelezés főleg a vidéki hitelintézeteknek az üzleti körébe tartozik és az emelkedést is a vidéki intézeteknek e téren nyilvánuló fokozott üzleti tevékenysége idézte elő. Az ide tartozó váltók összes álladékaiból csak 32·1% volt a budapesti intézetek kezében, jóval több, mint kétharmadrész esett tehát a vidéki intézetekre.

Az összes váltóállományból 1.658·9 millió pengő értékű váltó volt a bankok és takarékpénztárak tárcájában. Az OKH-ban tömörült szövetkezetek váltóálladéka 89·9 millió pengőt ért el, tehát saját tőkájükhöz viszonyítva igen jelentős összeget. Az ide tartozó szövetkezeteknek ez a tulajdonképeni működési köre, melyet a központ támogatásával lát el. A váltók túlnyomó része az OKH központnál viszontleszámításra került. Az OKH szövetkezetek vagyonmérlegében a váltóálladék 64·8%-kal szerepel a vagyonszámlán, míg a teheroldalon a viszontleszámított váltók 43·6%-ot képviselnek. Összes hitelintézeteink egyesített mérlegében egyébként a váltóálladék 39·3%-ot ér el, míg a másik oldalon a viszontleszámított álladék 14·3%-ot tesz ki. A múlt évhez képest az arányszámok némi csökkenést mutatnak.

Az értékpapírtárca még mindig elég távol van attól a jelentőségtől, melyet hitelintézeteink mérlegeiben a háború előtt képviselt, bár a fejlődés itt is tagadhatatlanul konstataálható. A mérlegekben szereplő értékpapírok értéke 1926-ban 159·7 millió pengő, 1927-ben 209·2 millió, 1928-ban pedig 288·3 millió pengő volt. Az utolsó évben tehát az emelkedés 79·1 millió pengő, azaz 37·8% volt, ami kétségkívül számottevő, különösen, ha figyelembe vesszük, hogy az előző évben a növekedés csak 31%

volt. Nagyot csökkent azonban 1927-hez képest a bankok által az év folyamán vásárolt és eladott értékpapírok forgalma, ami a tőzsdei helyzetre való tekintettel aligha szorul magyarázatra. Ebben a tekintetben az ingadozások az utolsó 3 évben igen szeszélyesek, lévén ez az üzletág szoros összefüggésben a tőzsde mindenkori helyzetével. 1926-ban a hitelintézetek által vásárolt értékpapírok egész összege 315·2 millió pengő volt. Az 1927. év tavaszának felfelé irányuló tőzsdei konjunktúrája azután erősen visszahatott a hitelintézeteknek ezirányú tevékenységére, úgyhogy az ez évben vásárolt papírok összege 848·6 millió pengőre emelkedett. 1928-ban a tőzsde végig lanyha, vagy legjobb esetben stagnáló volt és hitelintézeteink gyengült forgalmát csak 527·5 millió pengőt kitevő vásárolt értékpapírmennyiség jelzi. 1927-ről 1928-ra a csökkenés 37·8%-nak felel meg. Az értékpapírok adásvételén elért nyereség is ily módon alatta maradt a múlt évnek, amennyiben 6·6 millió volt csupán, míg 1927-ben 8 millió. Az értékpapírok eladásánál ezzel szemben veszteség is érte a hitelintézeteket, mely alig csökkent a múlt évvel szemben és közel 2 millió pengő volt. A vidéki intézetek részesedése az értékpapírüzletben az 1928. évben is jelentéktelen volt, a vásárolt 527·5 millió értékű értékpapírmennyiségből 517·7 millió esett a fővárosi intézetekre. Az értékpapírüzlet oroszánrészt a részvénytársasági alapon működő bankok és takarékpénztárak bonyolították le, mellettük még a földhitelintézeteknek és a külön törvény alapján működő különleges jellegű pénzüzeteknek volt némi szerepük. A tulajdonképeni szövetkezetek részvétele e tekintetben elenyésző. A hitelintézetek értékpapírtárcája — hozzászámítva a különféle alapok és alapítvá-

6. Értékpapírforgalom.

Mouvement des titres (valeurs.)

Megnevezés — Désignation	Magyarország Hongrie		B u d a p e s t	
	1927	1928	1927	1928
	ezer pengőben — en milliers de p.			
Az értékpapírállomány mérlegértéke az év elején — <i>Valeur, suivant le bilan, de l'effectif des titres au début de l'année</i> ..	159.603	204.971	145.866	188.948
Az év folyamán vásárolt papírokért fizetett összeg — <i>Sommes payées pour les titres achetés au cours de l'année</i>	848.601	527.544	833.630	517.696
Az eladott értékpapírokon elért nyereség — <i>Profits réalisés sur les titres vendus</i>	8.026	6.602	7.618	6.365
Az év folyamán eladott értékpapírokért kapott összeg — <i>Sommes reçues pour les titres vendus au cours de l'année</i>	804.922	448.843	792.133	442.243
Az év folyamán eladott értékpapírokból származó veszteség — <i>Perte résultant des titres vendus au cours de l'année</i>	¹⁾ 2.097	²⁾ 1.971	1.851	1.635
Az értékpapírállomány mérlegértéke az év végén — <i>Valeur, suivant le bilan, de l'effectif des titres à la fin de l'année</i> ..	209.211	288.303	193.130	269.131

¹⁾ Ebből 4.000 pengő az értékesítési tartalékalap terhére. — *Dont 4.000 pengős à la charge du fonds de réserve de diminution de valeur.* — ²⁾ Ebből 42.000 pengő a tartalékalap, 19.000 pedig az értékesítési tartalékalap terhére. — *Dont 42.000 pengős à la charge du fonds de réserve et 19.000 pengős à celle du fonds de réserve de diminution de valeur.*

7. A magyarországi hitelintézeteknek a külfölddel szemben fennálló tartozásai és követelései az év végén 1927-ben és 1928-ban.

Dettes et créances à la fin de 1927 et de 1928, des établissements hongrois de crédit envers l'étranger.

Ország — Pays	Tartozás — Dettes				Követelés — Créances			
	1927		1928		1927		1928	
	1000 P pengős	%	1000 P pengős	%	1000 P pengős	%	1000 P pengős	%
Ausztria — Autriche...	35.458	10.1	27.588	5.6	13.994	12.5	17.070	12.5
Cseh-Szlovákia — Tchéco-Slovaquie ..	10.630	3.0	18.878	3.8	18.841	16.8	15.780	11.6
Franciaország — France ..	32.872	9.4	35.194	7.2	5.138	4.6	6.176	4.6
Nagy-Britannia (Irországgal) — Gr.-Bre-tagne (y compris l'Irlande) ..	81.386	23.1	124.870	25.4	11.949	10.6	18.750	13.8
Németalföld — Pays-Bas ..	20.374	5.8	23.365	4.8	4.599	4.1	3.457	2.5
Németország — Allemagne ..	15.630	4.5	12.566	2.6	2.670	2.4	11.079	8.1
Olaszország — Italie ..	8.788	2.5	15.707	3.2	3.276	2.9	4.586	3.4
Románia — Roumanie ..	2.243	0.6	5.166	1.1	15.094	13.4	8.085	5.9
Szerb-Horvát-Szlovén állam. — Royaume des Serbes, Croates et Slovènes ..	1.652	0.5	2.669	0.5	10.522	9.4	12.209	9.0
Svájc — Suisse ..	86.857	24.7	140.087	28.6	3.234	2.9	6.099	4.5
Egyiptom — Egypte ..	4.465	1.3	1.710	0.3	2	0.0	—	—
Amerikai Egyesült Államok — Etats-Unis ..	41.072	11.7	80.846	16.5	21.430	19.0	30.004	22.0
Egyéb országok — Autres pays ..	9.835	2.8	1.888	0.4	1.528	1.4	2.879	2.1
Összesen — Total	351.262	100.0	490.534	100.0	112.277	100.0	136.174	100.0

nyok értékpapírjait — 5.8%-kal szerepelnek a vagyommérlegben, míg egy évvel azelőtt ez az arányszám 5.7% volt.

Ezúttal első ízben szerepelnek a statisztikai hivatal kimutatásaiban a magyarországi hitelintézeteknek a külfölddel szemben fennálló követelései és tartozásai. Ezek a követelések és tartozások már az 1927. évre vonatkozó adatgyűjtés kapcsán is feldolgoztattak, akkor azonban az adatok még nem kerültek közzétételre s most az 1927. és 1928. évi adatok együttesen láttak napvilágot. Hitelintézeteink külföldi követeléseinek és tartozásainak főösszegei a következők:

	Tartozások		Követelések	
	millió pengőben			
	1927	1928	1927	1928
Európa ..	305.3	407.8	90.8	106.2
Afrika ..	4.5	1.7	0.1	—
Amerika ..	41.5	81.0	21.4	30.0
Összesen	351.3	490.5	112.3	136.2

A tartozások és követelések egyenlege tehát erősen passzív, amint az másként nem is várható. Az európai államokkal szemben a magyar hitelintézetek 1927-ben 305.3 millió, 1928-ban 407.8 millió pengőnyi tartozással voltak megterhelve, egyik évről a másikra tehát igen jelentékeny, 33.6%-ot elérő növekedés mutatkozott. Az egyes országok közül a legnagyobb hitelező Svájc és Nagy-Britannia volt. Az előbbinek 1927-ben 86.9 millió, 1928-ban 140.1 millió, az utóbbinak pedig 1927-ben 81.4 millió, 1928-ban 124.9 millió pengővel tartoztak pénzügyintézeteink. Svájccal szemben tartozásaink feltűnő

erős mértékben növekedtek (61%), Nagy-Britanniánál a növekedés valamivel kisebb, de az 50%-ot itt is meghaladta. Sorban a következő ország Ausztria, melynek 1927-ben 35.5 millióval, 1928-ban 27.6 millióval tartoztunk. Itt tehát csökkenés mutatkozott. Ezután Franciaország, Németalföld, Cseh-Szlovákia, majd Olaszország következnek a hitelező államok sorában. Németország arányilag csak kis összeggel szerepel és ez is csökkent 1927-ről 1928-ra. Az Európán kívüli államok közül csak az Egyesült Államok szerepe emelkedik ki, melynek 1927-ben 41.1, 1928-ban 80.8 millió pengővel tartoztak a magyar pénzügyintézetek. Itt tehát hatalmas ugrást látunk, egy év alatt e tétel csaknem megkétszereződött.

A követelések oldalán már jóval szerényebb összegeket látunk. Az 1927. évi 112.3 milliós végösszeg 1928-ban 136.2 millió pengőre, tehát 21.3%-kal emelkedett s így a növekedés aránya jóval alatta maradt a tartozások növekedési arányának. A követelések összegéből 1927-ben 90.8 millió, 1928-ban 106.2 millió pengő esett az európai államokra. Az 1928. évi sorrend szerint legtöbb követelése volt hitelintézeteinknek Nagy-Britanniától (18.7 millió P), azután Ausztriától, Cseh-Szlovákiától, a SHS királyságtól, Németországtól és Romániától. Követeléseink egy év alatt feltűnő emelkedést mutatnak Németországgal és Ausztriával szemben, a cseh és román viszonylatban ellenben csökkenés mutatkozott. Ennek következtében egyenlegünk Cseh-Szlovákiával szemben, mely még 1927-ben 8.2 millió pengővel aktív volt, 1928-ban már közel 3 milliós passzivitást mutatott. 1928-ban egyébként csak két oly állam volt — eltekintve az összeg szempontjából jelen-

téktelenektől — mellyel szemben ebből a szempontból aktívak voltunk, és pedig a SHS királyság és Románia. Az Amerikai Egyesült Államoktól 1927-ben 21·4, 1928-ban 30 millió pengő követelésük volt hazai pénzüzeteteinknek.

Hitelintézeteink 1928-ban 81·5 millió pengő tiszta nyereséget értek el, csak kevéssel többet, mint az előző esztendő 75·1 milliója. Osztalék gyanánt 39·2 millió került kifizetésre, míg 1927-ben csak 30·6 millió pengő.

Szónyi Gyula dr.

A részvényvagyon változása az 1928—1929. években.

Changements de l'effectif d'actions en 1928 et 1929 en Hongrie.

Résumé. La Bourse de valeurs de Budapest se ressent de la longue dépression économique. Les actions des entreprises hongroises avaient représenté d'après les cours de la fin de 1927 1.470 millions de pengős et avec les augmentations de capitaux, 1.603 millions; elles ont baissé en 1929 à 1.229 millions, soit de 23·3%.

A l'exception des actions d'industrie chimique qui ont monté, toutes les autres catégories d'actions étaient à la fin de 1929 en baisse. Celle-ci a été particulièrement forte aux entreprises d'alimentation (59·3%) et d'huile (55·8%). Ce sont les actions des banques (—7·5%) et des caisses d'épargne (—7%) qui ont le moins baissé.

★

A gazdasági élet ciklusszerű hullámzásaira tudvalevőleg a tőzsde reagál legkorábban és legérzékenyebben. A tőzsde finom jelzőtüje azonban gyakran nagyobb elhajlást mutat, mint amit a konjunktúrafázisok terjedelme indokoltta tenne. Ennek a jelenségnek az a magyarázata, hogy az értékpapírpiacon vonala néha bizonyos késéssel követi a gazdasági élet hullámmozgását, vagyis pl. depressziós irányban mozog tovább egy darabig akkor is, ha már az egyéb piacokon a fellendülés megkezdődött, néha pedig a gazdasági viszonyok várható alakulását a tőzsde előre eszkömpálja. Annak a vizsgálatára, hogy az értékpiacon vonalnak az általános konjunktúravonaltól való időbeli eltérése milyen határok között mozog, e helyütt nem térünk ki, csak megemlítjük, hogy e tekintetben a spekulációnak is jelentékeny szerep jut.

Az 1927. év derekán meginduló és azóta egyre tartó gazdasági depresszió szomorú hatásai az értéktőzsde helyzetében minden esetre igen élesen jutottak kifejezésre. A fenti idő óta az árfolyamok csaknem szakadatlan hanyatló tendenciát mutattak, amit csak néha tört meg rövid időre az intervenciós bizottság közbelépése. Tekintet-

tel arra, hogy a nemzeti vagyonnak tekintélyes részét teszi a részvényekbe fektetett vagyon, figyelembe véve másfelől azt, hogy a termelésben Magyarországon főképpen a részvénytársulati tőkék visznek vezetőszerpet, az e vagyonban beálló változásoknak a statisztika segítségével történő vizsgálatát kétségkívül fontos s érdeklődésre számított feladatnak kell tekintenünk.

Az alábbiakban megkíséreljük a rendelkezésre álló adatok segítségével a részvénypiac helyzetében az utolsó két év folyamán beállott változásokról számot adni s egyben megállapítani, hogy a magyar értékpiacon mérlege a fenti idő alatt milyen eredménnyel zárult.

Táblázatunk adataira nézve megjegyzendő, hogy azok nem ölelik fel az 1927—1929. évek folyamán jegyzett összes részvényállomány változásait. Kimutatásainkban ugyanis nem szerepelnek a külföldi vállalatok, sem pedig azok a részvénytársulatok, melyek a tárgyalt évek folyamán kerültek jegyzésre, vagy pedig ez idő alatt töröltettek. (A tárgyalt években 32 vállalat jegyzését szüntették meg, ezzel szemben csak 2 új bevezetés történt.) A külföldi vállalatokat azért nem vontuk be számításaink körébe, mivel ezek értékelésében beállott változások a magyar nemzeti vagyont nem érintik. Az időközben törölt és újonnan jegyzett részvénytársulatok figyelmen kívül hagyását pedig módszertani szempontok indokolják. A részvényvagyon értékében beállott változás megállapítása ugyanis helyesen csak úgy eszközölhető, ha az összehasonlításra alapul vett időpontokban ugyanazok a vállalatok szerepelnek. De még ezen túlmenően is kell bizonyos korrekciókat a számítás eredményének helyessége érdekében alkalmazni. Figyelembe kell venni ugyanis egyfelől az időközi részvénykibocsátások által történt tőkeemeléseket, mint amelyek új értékeket visznek a részvényvagyonba, másfelől a kisorsolásokat, melyek bizonyos tőkék elvonásával járnak. Az egyéb válto-

1. A részvényállomány változása az 1928—1929. években.

Changement de l'effectif des actions en 1928 et en 1929.

Részvénycsoport <i>Catégories d'actions</i>	A részvények darabszáma 1927 XII 31-én <i>Nombre des actions, 31 déc. 1927</i>	Tőkeemelések folytán a részvények száma <i>Accroissement du nombre des actions par suite d'augmentations de capitaux</i>	Összevonás, beolvadás stb. folytán a részvények száma <i>Diminution du nombre des actions par suite de fusions, etc.</i>	A részvények darabszáma 1929 XI 30-án <i>Nombre des actions, 30 nov. 1929</i>
		emelkedett	csökkent	
Bankok — <i>Banques</i>	4,161.800	548.667	624.000	4,086.467
Takarékpénztárak — <i>Caisses d'épargne</i>	851.105	551.689	38.794	1,364.000
Biztosítótársaságok — <i>Compagnies d'assurances</i>	59.680	4.000	—	63.680
Gőzmalmok — <i>Minoteries</i>	719.200	—	—	719.200
Bányák és téglagyárak — <i>Mines et briqueteries</i>	2,505.000	162.000	225.000	2,442.000
Könyvnyomdák — <i>Imprimeries</i>	604.400	—	—	604.400
Vasművek és gépgyárak — <i>Forges et construction mécanique</i>	2,549.839	161.600	380.000	2,331.439
Faipari vállalatok — <i>Entreprises d'industrie du bois</i>	171.750	—	—	171.750
Közlekedési vállalatok — <i>Entreprises de transport</i>	2,501.914	560.000	22.680	3,039.234
Cukorgyárak — <i>Fabriques de sucre</i>	990.000	—	—	990.000
Élelmiszervállalatok — <i>Entreprises d'alimentation</i>	55.695	—	—	55.695
Gáz és villamossági vállalatok — <i>Entreprises de gaz et d'électricité</i>	492.500	—	—	492.500
Olajművek — <i>Fabriques d'huile</i>	247.500	123.750	—	371.250
Sörgyárak — <i>Brasseries</i>	984.500	—	126.000	858.500
Szállodák — <i>Hôtels</i>	217.150	8.000	18.400	206.750
Textilipari vállalatok — <i>Entreprises de textile</i>	1,420.500	159.000	—	1,579.500
Vegyipari vállalatok — <i>Entreprises d'industrie chimique</i>	620.300	311.250	134.000	797.550
Különbféle vállalatok — <i>Diverses entreprises</i>	1,198.000	155.000	—	1,353.000
Összesen — Total	20,350.833	2,744.956	1,568.874	21,526.915

zások (összevonás, fúzió stb.) csupán technikai természetűek lévén, a vagyoniállomány szempontjából nem jelentenek módosulást, bár kétségtelen, hogy az illető részvények forgalmi értékelését az ilyen természetű tranzakciók is befolyásolják.

Az 1927. és az 1929. évvégi részvényállományról, valamint a részvények állagában időközben bekövetkezett változásokról vállalatok szerinti részletezéssel az 1. sz. táblázat adatai nyújtanak felvilágosítást. A már fent említett megszorítások (a külföldi vállalatok és az időközben megszűnt társulatok mellőzése) figyelembevételével a budapesti tőzsdén jegyzett részvények száma 1927 végén 20,350.833 volt. Ha meggondoljuk, hogy 1913-ban (a külföldi vállalatok részvényeivel együtt) a bevezetett részvények darabszáma körülbelül 3,260.000 volt, úgy nem lehet a részvénytőzsdék szaporodási arányától bizonyos inflációs jelleget elvitatni. Ez a hatalmas arányú

részvényzaporulat elsősorban és túlnyomórészt új részvénykibocsátások következménye s csak kisebb mértékben függ össze azzal a körülménnyel, hogy időnkint több és több vállalatnak a részvényei kerültek tőzsdéi forgalomba, mivel a törlések aránya sem volt az új jegyzéseknél jelentősen kisebb mértékű. Az új kibocsátások túlnyomórésze természetesen az inflációs korszakra esik, amikor is a vállalatok a pénzügyi csökkenéssel automatikusan növekvő tőkeszükségeiket igen gyakran új kibocsátásokkal igyekeztek fedezni. A részvénykibocsátási tevékenység a szanálási időszak után ugyan vesztett erejéből, de a felértékeléssel kapcsolatban az emissziók terén újabb fellendülés volt tapasztalható. Célja és jelentősége tekintetében azonban ez a tevékenység már lényegesen elűt az inflációs időszak hasonló tranzakcióitól. Akkor csupán az üzletmenet fenntartásának pillanatnyi szükségletei okozta kény-

szer, most a termelés érdekében lévő beruházási és üzembővítési célok húzódnak meg mögöttük. Sajnos, adatok arra vonatkozólag, hogy az új részvénykibocsátások által igénybe vett tőkék mekkora része származik belföldről s mily mértékű volt a külföldi tőkepiac igénybevétele, nem állnak rendelkezésre, kétségtelen azonban, hogy a magyar gazdasági élet még nem elég tőkegazdag ahhoz, hogy egyedül tudná a vállalatokat megfelelően alimentálni.

Adataink szerint 1928 és 1929-ben összesen 2,744.956 darabbal szaporodott új kibocsátások folytán a hazai vállalatok tőzsdén jegyzett részvényeinek a száma. Legnagyobb mértékű volt a hitelintézetek és a közlekedési vállalatok emissziós tevékenysége; e vállalatokra az összes részvényszaporulatnak pontosan 60%-a esik. Azt, hogy a tőkeemelések terén a bankok és takarékpénztárak járnak elől, természetes jelenségnek kell tartanunk, többek közt azért is, mivel érdekeltségeik folytán az egyéb nem pénzügyi jellegű vállalatok jelentékeny részét is ők látják el tőkével. Annak a jellemzésére, hogy egyes hitelintézetek a tőkeemelésekkel kapcsolatban, mily mértékben szaporították részvényállományukat, szolgáljon az alábbi néhány adat, melyek az 1913. és az 1929. évi részvénydarabszámot tüntetik fel.

V á l l a l a t	Részvényállomány	
	1913-ban	1929-ben
Magy. Általános Hitelbank	200.000	828.000
Pesti Magy. Ker. Bank . .	50.000	500.000
Belvárosi Takarékpénztár . .	32.000	240.000
Egy. Bpesti Föv. Takptár	25.000	108.000
Magy. Ált. Takpénztár . .	64.000	400.000
M. O. K. T. Á. R. . . .	30.250	300.000
Pesti Hazai Első Takptár	10.000	200.000

Megjegyzendő, hogy a részvények darabszáma az inflációs évek alatt sokkal magasabb volt s álladéuk csak a felértékeléssel kapcsolatban véghezvitt összevonások folytán apadt ismét lejjebb. A részvényinfláció tetőpontját 1923 végén érte el, kerek 67 millió darab jegyzett részvennyel. Ez időben 15 olyan vállalat volt, melyeknél a forgalomban lévő részvények száma egyenként elérte az 1 milliót, míg 1929-ben már csak egyetlen ilyen vállalattal találkozunk.

Visszatérve táblázatunk adatainak ismertetésére, megállapítható, hogy az új emissziókkal szemben kisorsolás, összevonás és fúzió folytán jelentékeny részvénydarabszámcsökkenés is áll. Az összevonások, miként a szanalás befejezése óta állandóan, a tárgyalt években is folytatódtak,

amit kedvező jelenségnek kell mondanunk. Az egészen csekély értékű papirok ugyanis a tőzsdéi műveletek komolyságát veszélyeztetik, a spekuláció szertelenségei számára könnyen utat nyitnak, amellet a külföldi tőke érdeklődésének felkeltésére sem alkalmasak. Jelentékeny darabszámcsökkenés (525 ezer darab) mutatkozik a tárgyalt évek alatt végbement fúziók révén is. Az 1928. és 1929. években néhány igen jelentős vállalat közt jött létre fúzió. Az Ujlaki Téglas és Mészégető a Nagybátonyiba, a Lipták és Társa gépgyár a Ganz-Danubiusba, a Magyar-Belga a Magyar Acélárugyárba, végül az Első Pesti Spódiumgyár a Hungária Műtrágyagyárba olvadt be. A fúzióknál és koncentrációknál a termelés érdekében szükségesnek és célszerűnek felismert és újabban erősen propagált racionalizálási törekvés is kifejezésre jutott. Ha már most a tőkeemelések útján történt 2,744.956 darab szaporulatot a sorsolás, összevonás és beolvadás stb. folytán előállott s összesen 1,568.874 darabot kitevő állománycsökkenéssel szembeállítjuk, a tárgyalt két évi időszakra 1,176.082 darab tiszta szaporulatot kapunk, ami a részvényállomány 5,8%-os növekedésének felel meg. A részvényállomány szaporításának ez az aránya már nem haladja meg azt a mértéket, melyet normális gazdasági viszonyok között a vállalatok egészséges fejlődése is indokoltá tesz.

Áttérve már most a részvényvagyomány értékében a tárgyalt két év alatt beállott változások vizsgálatára, mindenekelőtt a számitásnál követett eljárásra vonatkozólag kell néhány megjegyzést előre bocsátanunk: Mint már bevezetőben említettük, a két időpont közti összehasonlítás helyessége érdekében figyelembe veendő az időközi tőkeváltozások egyenlege is. Tudvalevő, hogy a tőkeemelések ebben az esetben rendszerint csökkentik (bár ellenkezőjére is van példa) egy-egy részvény forgalmi értékét, ha a befizetés nem olyan mérvű, mint ami a tőkeemelés előtti forgalmi érték magasságának megfelel, miután a részvények mögött meghúzódó vagyoneérték egy része az új részvényekbe is átosztódik. Igaz, hogy ez a körülmény az egész részvényvagyomány értékénél nem érinti, de a részvénytulajdonosok szempontjából lényeges változást jelent. Ez a változás annál kisebb határok közt mozog, minél inkább megközelíti az új befizetés a régi részvények forgalmi értékét. Az időközi tőkeváltozások

2. A részvények forgalmi értékének változása az 1928—1929. években.

Changement de la valeur courante des actions en 1928 et en 1929.

Részvénycsoport Catégories d'actions	Egy darab részvény átlagos forgalmi értéke Valeur courante moyenne par action		A részvények 1927 dec. 31-iki összes forgalmi értéke Valeur courante totale des actions, 31 déc. 1927		1928—1929. években végrehajtott tőkeemeléseknél befolyt összeg Recettes d'augmentations de capitaux de 1928—1929	Az 1927. évvégi folyó érték s a tőkeemelések címén befolyt összeg együtt Total de la valeur cour. de la fin de 1927 et des sommes provenant des augmentations de capitaux	A részvények 1929 dec. 31-iki összes forgalmi értéke Valeur courante totale des actions, 31 déc. 1929		Az 1929. dec. 31-iki forg. érték a tőkertozások egyenlegével felemelt 1927. évvégi forgalmi érték 90%-ában — Valeur courante du 31 déc. 1929, en % de la valeur cour. de la fin de 1927, en ajoutant à celle-ci la différence d'augmentations de capitaux
	A la fin de		ezer pengőben milliers de pengős	az összes forgalmi érték 90%-ában en % de la valeur courante totale			ezer pengőben en milliers de pengős	ezer pengőben en milliers de pengős	
	1927	1929							
	végén pengőben pengős								
Bankok — Banques ..	77.9	80.0	324.336	22.0	29.143	353.479	326.969	26.6	92.5
Takarékpénztárak — Caisses d'épargne ..	107.0	95.4	91.040	6.2	48.836	139.876	130.137	10.5	93.0
Biztosítótársaságok — Compagnies d'assurances ..	174.4	154.0	10.410	0.7	312	10.722	9.804	0.8	91.5
Gözmalmok — Mino- teries ..	29.1	20.1	20.913	1.4	—	20.913	14.438	1.2	69.0
Bányák és téglagyá- rak — Mines et bri- queteries ..	143.4	104.8	359.286	24.4	4.230	363.516	256.308	20.9	70.5
Könyvnyomdák — Im- primeries ..	33.7	18.3	20.335	1.4	—	20.335	11.042	0.9	54.3
Vasművek és gépgyá- rak — Forges et con- struction mécanique	69.1	41.6	176.159	12.0	5.004	181.163	97.021	7.9	53.6
Faipari vállalatok — Entreprises d'indus- trie du bois ..	12.6	6.7	2.167	0.2	—	2.167	1.158	0.1	53.4
Közlekedési vállalatok — Entreprises de transport ..	37.9	22.6	94.730	6.4	15.820	110.550	68.817	5.6	62.2
Cukorgyárak — Fabri- ques de sucre ..	51.7	27.1	51.183	3.5	—	51.183	26.811	2.2	52.4
Élelmiszervállalatok — Entreprises d'ali- mentation ..	23.3	9.5	1.298	0.1	—	1.298	528	0.0	40.7
Gáz- és villamossági vállalatok — Entre- prises de gaz et d'élec- tricité ..	110.6	93.0	54.455	3.7	—	54.455	45.835	3.7	84.2
Olajművek — Fabri- ques d'huile ..	5.3	2.3	1.312	0.1	619	1.931	854	0.1	44.2
Sörgyárak — Brasse- ries ..	111.1	104.8	109.384	7.4	—	109.384	89.975	7.3	82.2
Szállodák — Hôtels ..	65.3	41.8	14.169	1.0	¹⁾ 600 240	13.809	8.652	0.7	62.6
Textilipari vállalatok — Entreprises de textile	30.5	18.4	43.384	3.0	3.180	46.564	29.062	2.4	62.4
Vegyipari vállalatok — Entreprises d'indus- trie chimique ..	44.9	78.5	27.819	1.9	23.405	51.224	62.615	5.1	122.3
Különféle vállalatok — Diverses entre- prises ..	56.5	36.6	67.723	4.6	2.650	70.373	49.469	4.0	70.3
Összesen — Total	72.2	57.1	1,470.103	100.0	132.839	1,602.942	1,229.495	100.0	76.7

1) Visszavásárlás — Rachats.

megállapításánál nem a névérték szerinti tőkeemelések összegét kell tehát számításba venni, hanem mindazokat a befizetéseket, melyek ellenében a vállalat az új részvényeket átengedte, mert különben az árfolyamok alakulásának egyik fontos tényezőjét hagynók figyelmen kívül. Táblázatunk idevonatkozó adatai mindezeket a befizetéseket (illetve kisorsolás esetén: a visszatérítéseket) felölelik, úgyhogy a szóbanforgó két évvégi részvényvagyton összehasonlításának eredményében tisztán csak az árfolyamalakulás folytán előálló változások jelentkeznek.

Táblázataink eredményének helyes értékelése szükségessé teszi még a következő elméleti megfontolásokat. A kimutatott összegek nem a vállalatok tényleges tiszta vagyoneértékét mutatják (ami csak a mérlegadatokból állapítható meg a latensek egyidejű figyelembevételével), hanem a tőzsdei értékelés alapján kialakult vállalati értéket. Ez kedvező körülmények között magasabb lehet a tényleges belértéknél, amikor a tőzsde a jövőbeni kedvező lehetőségeket is figyelembe veszi, kritikus időben viszont alatta maradhat a tényleges vagyoneértéknek. A vállalatok vagyoni ereje helyesen csak oly módon értékelhető, ha nem az egyes vagyontárgyak (mérleg-) értékét összegezzük, hanem a vállalat rentabilitásának a konjunktúrákkal változó mértékét vesszük számba. Ez alapon a tőzsde értékelése kétségkívül helyesebb a mérleg alapján számított értékelésnél. A vállalatok gazdasági ereje, illetve a gazdasági életben elfoglalt jelentősége ugyanis dinamikai, nem pedig statikai fogalom.

A tőzsde az 1927. év végén azokat a magyar vállalatokat, melyek 1929-ben is jegyezve voltak 1.470,103.000 pengőre értékelte. Az időközi tőkeváltozások egyenlege ezt a vagyont 132,839.000 pengővel növelte, vagyis változatlan értékelést feltételezve 1929 végén a részvényvagyton 1.602,942.000 pengőt tett volna; ezzel szemben a részvények árfolyama alapján számított tényleges forgalmi érték csak 1.229,495.000 pengőben mutatható ki, *vagyis két év alatt az árfolyamesések folytán 373,447.000 pengő, azaz 23,3%-os értékvesztés mutatkozik a részvényvagyton-álladékban.* A vegyipari vállalatokat kivéve, melyek egyedül mutatnak fel értéknövekedést, az összes többi részvénykategóriánál kisebb-nagyobb arányú tőkevesztés jelentkezik. Legnagyobb ez a vesztés az élelmiszervállalatoknál

(59,3%), az olajműveknél (55,8%); aránylag legkisebb a bankoknál (7,5%) és a takarékpénztáraknál (7%).

A részvények darabonkinti értékére vonatkozó adatok is érdekes összehasonlításra nyújtanak módot. Látható, hogy a darabonkinti érték — a bankrészvényeket kivéve — jelentékenyen kisebb volt 1929 végén, mint két évvel előzőleg. *Ha meggondoljuk, hogy 1913-ban a budapesti értéktőzsdén jegyzett részvények értéke darabonkinti átlagban 770 pengő volt, 1927-ben 72 pengőt, 1929-ben pedig már csak 57 pengőt tett, világosan áll előttünk az a nagy változás, mely a tőzsdei papírok fajsúlyában a háború előtti állapothoz képest bekövetkezett.* 1913-ban a tőzsdén kb. 15 olyan részvény volt, melyeknek értéke meghaladta az ezer pengőt (köztük kettőé 10 ezer pengőn felül is volt), míg 1929-ben már egyetlen olyan részvényt sem találunk, melynek értéke az ezer pengőt elérte volna. Ha az olajipari részvények 2,3 pengős, a faipari részvények 6,7 pengős átlagos mai darabértékére gondolunk, megállapíthatjuk, hogy ezekből a darabokból több kötés sem igényel annyi tőkét, mint amennyi 1913-ban átlag egy darab részvény megszerzésére szükséges volt. E megállapítások alapján arra az eredményre kell jutnunk, hogy a tőzsde ma túl van telítve gyenge papírokkal s ez az egyik oka annak, hogy az értékpiacon megszilárdulása oly nehezen következik be.

A háború előtt általában a sör-, szesz- és cukoripari vállalatok papírjai voltak a legdrágább darabok, melyek után a biztosítói papírok következtek. Adataink szerint úgy 1927-ben, mint 1929-ben a biztosítók részvényei voltak a legdrágábbak s a további sorrendben is jelentékeny változások mutatkoznak a háború előtti évvel szemben.

Érdeklődésre tarthatnak számot táblázatunk azon adatai is, melyek az egyes vállalati csoportok vagyoni erejét, illetve a tőzsdei értékelés alapján tekintett súlyukat juttatják kifejezésre. Legnagyobb vagyoni erőt képviselnek az 1929-i állapotot tekintve a bankok, melyek a forgalmi értékben 26,6%-kal részesednek; sorrendben utána következnek a bányák és téglagyárak (20,9%), a takarékpénztárak, a vasművek és gépgyárak (7,9%). Igen nagy értékmelkedést mutatnak a vegyipari vállalatok, melyek az 1927. évi 1,9%-os részesedési aránnyal szemben 1929-ben 5,1%-kal vet-

tek részt a tőzsdei értékelés alapján számított részvényvagyonban.

A vállalatcsoportok fenti összefoglaló adataival kapcsolatban célszerűnek tartjuk néhány vállalatra nézve bizonyos részletadatokat kiemelését is, melyek tanulságos képet nyújtanak azokról a roppant különbségekről, melyek a főbb vezető értékek és az ú. n. non valeurök mögött meghúzódó vagyoni erőben, illetve tőzsdei értékelésükben fennállanak. E célból felsorakoztatjuk egyrészt néhány olyan vállalat adatát, melyeket a tőzsde 1929-ben 30 millió pengőnél nagyobb összegre értékelt, másrészt azokat a részvénytársulatokat, melyeknek az árfolyamuk alapján számított értéke 100 ezer pengőn alul van. Az első kategóriához tartozó vállalatok a következők:

Vállalat	Forgalmi érték millió pengő
Magy. Ált. Kőszén	146·8
Magy. Ált. Hitelbank	62·1
Első Magy. Részv. Sör.	59·2
Pesti Magy. Ker. Bank	53·5
Szikra	48·0
Egyesült Izzó	43·4
Salgó	40·7
Angol-Magyar Bank	39·3
Pesti Hazai Első T.	37·8
Magy. Ált. Takptár	35·8
Rima	31·9

A legkisebb vagyoni erejű vállalatok közt szerepelnek:

Vállalat	Forgalmi érték ezer pengő
Unió Textil	90
Neuschloss-Lichtig	90
Óceán konzerv	84
Bóni gyártelep	78
Magy.-Am. Faipar	76
Ujságüzem	72
Honi Faipar	67
Kunossy	64
Wodianer	62
Pharmacia	40

Az árfolyamok alakulásának jellemzésére felemlítjük még, hogy 1929 végén közel olyan 50 vállalat volt, melyeket a tőzsde 500 ezer pengőnél kevesebbre értékelt s kb. ugyanannyi azoknak a részvénytársulatoknak a száma, melyeknek kurzusa névértéken alul van. Kétségtelen, hogy ezeknek a részvénycsoportoknak sem jövedelmezősége, sem belső értéke nem felel meg azoknak az elsőrendű követelményeknek, melyek a tőzsde tekintélyének és a nélkülözhetetlen bizalomnak helyreállításához szükségesek.

Ha már most az adataink alapján nyert eredményt röviden összefoglaljuk, azt mondhatjuk, hogy az 1927 óta tartó tőzsdei depresszió igen jelentékeny értékvesztéseket okozott a magyar részvényvagyonban. Az értékpapírpiac kétségkívül súlyos helyzetben van, melynek okai tudvalevőleg két forrásból fakadnak. Egyfelől az általános, kevés kivétellel Európaszerte mutatkozó gazdasági, főleg pénzügyi feszültségből, másfelől a budapesti tőzsde speciális belső gyengéiből. Az előbbi forrásból származó bajok ellen — sajnos — nem sokat tehetünk, miután a budapesti tőzsde a nemzetközi értékpapírpiacnak úgyszólván függvénye, melynek kezdeményező ereje nincs s alárendelt szerepénél fogva a vezető piacok helyzetében bekövetkezett változásoknak csupán hű reágenese. A tőzsde belső bajainak kiküszöbölése azonban már saját hatáskörünkben fekszik és ezirányban kétségkívül sok és sürgős tennivaló van (melyek közé tartozik — mint adataink alapján is nyilvánvaló — többek között az értéktelen papírok törlése), melyeknek végrehajtása nélkül nem lehet a tőzsde az, aminek lennie kell: a gazdasági élet barométere és a tőkegyűjtés és tőkeelhelyezés egyik legfontosabb szerve.

Hajdrik Sándor dr.

Az aranytartalék, bankjegyforgalom és bankkamatláb nemzetközi adatai.

Réserve-or, circulation de billets de banque et taux en banque (données internationales).

A világ pénzügyi célokat szolgáló aranytartaléka az 1929. év folyamán tovább növekedett. Míg az 1928. év végén a monetáris aranyállomány 65.349 millió pengőre rúgott, 1929 végén 67.120 millió pengőt tett. (Ha az indiai aranykincset is figyelembe vesszük, a világ statisztikailag megfogható aranytartalékainak összege 76.784 millió pengőre becsülhető.) Megjegyzendő, hogy némelyik állam monetáris aranytartalékáról csak előzetes adatok, illetve becslések állnak rendelkezésre.

Európa aranytartalékainak értéke a múlt év végén kerekén 28·1 milliárd pengő volt. A világ egész aranytartalékában Európa 41·9%-kal részesedik, míg az Amerikai Egyesült Államok részesedése 36·6 százalék. Európa aranytartalékainak a világadatban való részesedése mintegy 2%-kal növekedett az előző évhez képest, ami elsősorban az Amerikából történt átáramlásnak s részben annak tulajdonítható, hogy Oroszország iparilag feldolgozott aranyat nagyobb mennyiségben használt fel pénzügyi célokra. Az Amerikai Egyesült Államok részesedése a világállományban viszont egy árnyalattal csökkenve, a múlt év végén csak 36·6%-ot tett, habár abszolút szám-

ban az ország aranytartaléka az 1928. évvégi 23.654 millió pengőről 24.556 millió pengőre emelkedett. Mialatt Európában az utolsó években az aranytartalékok emelkedése úgyszólván megszakítás nélküli volt, az Egyesült Államokban az 1927. év tavaszán elért maximumról különösen 1927 második felében és 1928 első felében nagy esés következett be. Az elmúlt évben az Egyesült Államok aranytartaléka ismét emelkedő irányt vett s csak az év utolsó negyedében adott le Amerika újabb jelentős arany mennyiséget Európának.

A főbb országok, illetve a hazánkkal szomszédos államok adatainak alakulását táblázatunk mutatja.

A bankjegyforgalom az utolsó két év végének adatai szerint meglehetősen stagnált. A legtöbb országban megfigyelhető visszaesés a gazdasági tevékenység általános lanyhulásának tulajdonítható.

A bankkamatlábak évi átlagai túlnyomóan emelkedtek az előző évi átlagokhoz képest. Ez adatokban tehát még nem jut kifejezésre az a mozgalom, amely a legutóbbi időben sokhelyütt a bankráta leszállítására vezetett.

Aranytartalék, bankjegyforgalom és bankkamatláb.

Réserve-or, circulation de billets de banque et taux en banque.

Ország — Pays	Aranytartalék <i>Réserve-or</i>			Bankjegyforg. - <i>Circulation de billets de banque</i>			Bankkamatláb átlaga <i>Moy. du taux en banque</i>		
	1927	1928	1929	1927	1928	1929	1927	1928	1929
	1,000.000 P — pengős								
Franciaország — <i>France</i>	4.564·3	7.153·9	9.363·2	12.688	13.929	15.428	5·23	3·53	3·50
Nagy-Britannia — <i>Gr.-Bretagne</i>	4.234·2	4.281·4	4.074·2	10.624	10.537	10.273	4·65	4·50	5·50
Németország — <i>Allemagne</i>	2.625·5	3.801·5	3.208·7	6.198	7.480	7.432	5·83	7·00	7·10
Spanyolország — <i>Espagne</i>	2.868·0	2.819·0	2.839·1	4·093	4.175	3.724	5·00	5·02	5·50
Olaszország — <i>Italie</i>	1.293·4	1.518·0	1.566·4	5.406	5.247	5.056	7·00	5·96	6·79
Németalföld — <i>Pays-Bas</i>	918·0	997·3	1.031·5	1.858	1.994	1.983	3·72	4·50	5·12
Belgium — <i>Belgique</i>	570·4	678·9	936·9	1.630	1.960	2.230	5·41	4·25	4·35
Oroszország — <i>Russie</i>	554·1	523·5	843·0	.	.	.	8·00	8·00	8·00
Svájc — <i>Suisse</i>	569·6	530·6	658·4	1.010	1.054	1.108	3·50	3·50	3·50
Lengyelország — <i>Pologne</i>	327·1	389·2	450·6	642	988	1.023	8·34	8·00	8·64
Magyarország — <i>Hongrie</i>	196·9	201·1	162·7	487	514	501	6·00	6·25	7·60
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i>	170·4	196·2	214·4	1.424	1.439	1.399	5·09	5·00	5·00
Románia — <i>Roumanie</i>	165·3	172·4	179·6	726	731	721	6·00	6·00	8·22
Ausztria — <i>Autriche</i>	67·9	135·6	135·6	812	861	875	6·34	6·27	7·37
Sz. H. Sz. állam — <i>Royaume S. H. S.</i>	97·8	100·2	105·0	578	554	582	6·00	6·00	6·00
Amerikai Egyesült Államok — <i>Etats-Unis</i>	25.035·2	23.653·5	24.566·4	15.330	15.521	15.583	3·79	4·50	5·16

Könyvismertetések.

Chronique de livres.

Internationale Eisenbahnstatistik. Jahrgang 1929.

Kiadja — *Édité par*: Internationaler Eisenbahnverband, Paris, 1929. 165 old. — *pages*.

A Vasútvállalatok Nemzetközi Szövetsége (Union International d'Chemins de Fer), mely Párisban székel, évről-évre tájékoztatást ad ki a tagjai sorába tartozó vállalatok állapotáról s az általuk elért eredményekről. A legújabbban közzétett vaskos jelentés általában az 1928. évi adatokat foglalja magában s harminc állam vasútainak helyzetéről hoz részletes ismertetést.

A füzet tizennégy táblázatsoportha tagozódik. Táblás kimutatásokban bemutatja elsősorban a vasutak pályáit, azok lejtő- és irányviszonyait. A következő fejezetekben tájékoztat a forgalmi eszközökről, külön taglalva a vonó- és szállítóeszközök állományát. Majd rátér a személy- és áruforgalom részletes ismertetésére s külön fejezetet szentel annak a bemutatására is, hogy a vállalatoknál az egyes szolgálati ágak ügkörét mekkora személyzet

látta el. Nagyon értékesek azok az adatok is, melyek az egyes társaságok üzemanyag fogyasztásáról adnak számot s a különféle tüzelőanyagok kalóriákra átszámított fűtőértékét is közlik. Ezek után rátér a forgalom közben előfordult balesetek kimutatására, ahol a különböző viszonyszámok megadásával szintén megvan a módunk arra, hogy az egyes vasutak forgalombiztonságát illetőleg igen érdekes összehasonlításokat tehessünk. Végezetül részletes beszámolót kapunk még az elért üzleti eredményekről, a bevételek és kiadások alakulásáról is.

A jelentés tartalmának e szűkre szabott ismertetése is fogalmat ad arról a sok érdekes és értékes adatról, mely e műben az olvasó szeme elé tárul. Teljes képet ugyan nem nyújt az egyes államok vasúti viszonyairól, mert pl. hazánkat is csak a M. kir. Államvasutak és a Duna—Száva—Adria Vasút képviseli. Ez azonban nem von le a munka értékéből s legközelebb módját ejtjük annak, hogy adatainkból néhány érdekesebbet a Szemle hasábjain is bemutassunk.

A M. kir. Közp. Statisztikai Hivatal könyvtárába érkezett munkák.

Ouvrages arrivés à la bibliothèque de l'Office central royal hongrois de statistique.

Nemzetközi vonatkozású művek és elméleti munkák. (*Publications d'intérêt international et de théorie générale.*) — *Annuaire de la Société des Nations*. IIIe année. (1929.) Préparé sous la direction de Georges Ottlik. Société des Nations. Genève.

International cotton statistics. (Preliminary resul.) Consumption of cotton for half-year ending 31st January 1930 and stocks of cotton in spinners' hands on 1st February, 1930. Intern. federation of master cotton spinners' and manufacturers' association. Manchester.

Rapport d'activité, 1925/1928. Union internationale des ouvriers du bois.

Rapport, 1929. Bureau international contre l'alcoolisme. Lausanne.

Dertiende internationale arbeidsconferentie. Gehouden te Genève, 10 october—26 october 1929. Bureau centraal voor de statist. 's-Gravenhage.

Conférence européenne relative aux transports de journaux et périodiques. Tenue à Genève du 25 au 20 novembre 1929. Comptes rendus et textes. Société des Nations. Genève.

Wiener statistische Sprechabende. Heft 1:

Breisky, Walter: Die Weltlage der Statistik. — *Winkler, Wilhelm: Die Statistik in Österreich.* Wien. 1930.

Strakosch, Dr. Siegfried: Das Agrarproblem im neuen Europa. Berlin. 1930.

Pribram, Dr. Karl: Internationale Wirtschaftspolitik und internationale Sozialpolitik. Ihre Wurzeln und Anschauungsformen. Frankfurt a/M. 1928.

Lütgens, Dr. Rudolf: Allgemeine Wirtschaftsgeographie. Einführung und Grundlagen. Breslau. 1928.

Thompson, Warren S.: Danger spots in world population. New-York. 1930.

Roesle, Dr. E.: Die Verbreitung der Tuberkulose in Südamerika, Süd- und Ostasien. (Sonderabdruck aus Beiheft 2 zum Archiv für Schiffs- und Tropenhygiene. 33. 1929.)

Magyarország. (Hongrie.) — *Müller, Vilmos: Les bilans semestriels des banques hongroises.* Paris. 1930. (L'Économiste Européen. 39e année. No 7.)

A kenyérkereső nő Budapesten. Székesfővárosi statisztikai hivatal. Budapest. 1930.

tiszt. hiv.) Helsinki. (Suomen virallinen tilasto VII. A/39.)

Mouvement de la population, 1928. (Finn közp. statiszt. hiv.) Helsinki. (Suomen virallinen tilasto. VI. 68.)

L'imposition sur le revenu et la fortune, 1926. (Finn közp. statiszt. hiv.) Helsinki. (Suomen virallinen tilasto. IV. B/4.)

Medicinalverket. Medicinalstyrelsens berättelse, 1927. (Finn közp. statiszt. hiv.) Helsinki. (Suomen virallinen tilasto. XI/44.)

Maatalous. Maanviljelys ja karjanhoito, 1928. (Finn közp. statiszt. hiv.) Helsinki.

Lengyelország. (Pologne.) — *Statistique criminelle. Personnes condamnées et acquittées irrévocablement*, 1924/1925. Fasc. 1. Office central de statist. Varsovie. (Statistique de la Pologne. IX.)

Lettország. (Lettonie.) — *Statistisches Jahrbuch der Stadt Riga*, 1927/1928. Statist. Amt der Stadt. Riga.

Románia. (Roumanie.) — *Annuaire statistique de la Roumanie*, 1928. Institut de la statist. Bucureşti.

Transilvania, Banatul, Crişana, Maramureşul, 1918/1928. I., II. köt. Bucureşti. 1929.

Görögország. (Grèce.) — *Statistique criminelle*, 1927. Statist. générale de la Grèce. Athènes.

Törökország. (Turquie.) — *Recensement général de la population*, 1927. Fasc. 1. Résultats détaillés pour les vilayets. Office central de statist. Ankara.

Holland-India. (Indes-Néerlandaises.) — *Jaaroverzicht van den in-en uitvoer van Nederlandsch-Indië*, 1928. Deel II. (Buitengewesten.) Central kantoor voor de stat. Weltevreden.

Statistisch overzicht der behandelde zieken van de koloniale troepen, 1928. Military medical service. Weltevreden.

Kanada. (Canada.) — *Wages and hours of labour in Canada*, 1920/1929. Department of labour. Ottawa. 1930.

Old age pensions in Canada. Together with a summary of Old pension systems in other countries. Department of labour. Ottawa. 1930.

Amerikai Egyesült Államok. (États-Unis.) — *Statistical abstract of the United States*, 1929. Bureau of foreign and domestic commerce. Washington.

Foreign commerce and navigation of the United States, 1928. Bureau of foreign and domestic commerce. Washington.

Wages and hours of labor in woollen and worsted goods manufacturing, 1910/1928. Bureau of labor statist. Washington. (Bulletin. 487.)

Brazília. (Brésil.) — *Recenseamento do Brazil*, 1920. Vol. V. 3/a. Part: *Estatísticas complementares do censo economico.* Directoria geral de estatist. Rio de Janeiro.

Ausztrália. (Australie.) — *Statistical register*, 1928/9. VIII. Law, crime etc. X. Education, science and art. XI/XII. Local government and miscellaneous. Governm. statist. office. Perth.

Folyóiratszemele.

Revue.

Allgemeines Statistisches Archiv (20. köt. 1. f., Jéna 1930, ném.). — *Lipmann O.*: Munkatudományi statisztika. — *Zizek F.*: A „hasonneműség“ fogalma a statisztikában. — *Schlier O.*: Németország vidékei. — *Vogelsang M.*: A koncernstatisztika szervezete. — *Wolff H.*: Sportstatisztika. — *Müller J.*: Az egyházi statisztika újjalakulása Németországban. — *Quante P.*: Az 1925. június 16-i poroszországi nép- és foglalkozásszám- láláson szerzett tapasztalatok az elektromos szám- lálógépekről. — *Pohlen K.*: A Német és az Amerikai Statisztikai Társaság.

Archiv für Sozialwissenschaft und Sozialpolitik (63. köt. 1. f., Tübingen 1930, ném.). — *Landmann J.*: Rövidlejárati külföldi kölcsön, mint a belső tökepolitika problémája. — *Schwoner A.*: A vagyontárgyak növekedése, kiha- tása a konjunktúrára. — *Ueberschaar H.*: Egye- temi hallgatók mozgalmi Japánban. — *Hermes G.*: Statisztikai tanulmányok a vámszövetséges Né- metország gazdasági és társadalmi struktúrájához.

— *Fürth H.*: Gazdasági helyzet és tengerentúli ki- vándorlás.

Internationale Rundschau der Arbeit (7. évf. 9. f., Genf 1929, ném.). — *Oualid W.*: A külföldi munkások Franciaországban, fog- lalkozási hovátartozásuk és szociális rétegződésük. — *Liepmann K.*: A közhasznú lakásépítés. — (11. f.). — Női munka és növédelem az orosz iparban. — *Ferenczi I.*: A világ vándormozgalmi statisztikájának egy történeti vizsgálata. — (12. f.). — *Martin P. W.*: A gazdasági egyensúly helyreállítása és jelentősége az amerikai prosperitásban. — *Kovrig B.*: A társadalombiztosítás reformja Magyarorszá- gon. — Bérek és munkaidő a kőszénbányákban 1927-ben. — A női munka a francia és csehszlovák mezőgazdaságban. — (8. évf. 1. f., 1930.). — *Mahaim E.*: A nemzetközi munkajogi megegyezés jogi kérdései. — *Richardson J. H.*: A magas munka- bérekről szóló tan. — Bérek és munkaidő a kő- szénbányákban 1927-ben. — (2. f.). — Bérek és munkaidő a kőszénbányákban 1927-ben.

Wirtschaft und Statistik (10. évf. 1. sz., Berlin 1930, ném.). — A német vasipar 1928-ban. — Dohánytermelés az 1928. termési évben és dohányültetvények 1929-ben. — A német mozgóképszínházak 1928-ban. — Az aranyállomány Európában és az Amerikai Egyesült Államokban 1929 november 30-án. — A földbirtokok elidegenülése a német városokban az 1927-i birodalmi lakásszámlálás szerint. — (2. sz.). — Az 1927-28-i hivatalos gazdaságsszámadási felvétel további adatai. — A világkereskedelem 1929 harmadik negyedében. — A nagykereskedelmi árak 1929-ben. — A községek és községsszövetségek pénzzükséglete a Németbirodalomban, az Amerikai Egyesült Államokban, Angliában és Walesben, Svédországban, Belgiumban és Lengyelországban. — A német bankok 1929-ben. — A balesetbiztosítás 1928-ban. — (3. sz.). — Az 1927-28-i hivatalos gazdaságsszámadási felvétel további adatai. — A német szénipar 1928-ban. — A német szénellátás 1929-ben. — A német termés 1929-ben. — A német külkereskedelem 1929-ben. — A megélhetési költség 1929-ben. — Az áringadozás a külföldi árupiacokon 1929-ben. — Az építőiparban végrehajtott hivatalos munkabérfelvétel főeredményei. — A tőzsde 1929-ben. — A birodalmi nyomorékszámítás adatai. — A népmozgalom a német nagyvárosokban 1929-ben. — Az ipari vállalatok a Németbirodalomban az 1925 június 16-i üzemi számlálás alapján. — A géperejű jármű-termelés havonkinti statisztikája. — Az építkezés 1929-ben. — A vas- és acéltermelés bel- és külföldön 1929-ben. — A német belvízi hajóutak 1929-i áruforgalma. — A vas- és acéliparban végrehajtott hivatalos munkabérfelvétel főadatai. — Tarifabérek, tarifafizetések és munkapiac 1929-ben. — Az italadó és az italadóteher a Németbirodalomban, Franciaországban és Nagy-Britanniában. — A pénzforgalom 1929-ben. — A világ aranyállománya 1929 december 31-én. — Házasságkötések, születések és halálozások a Németbirodalomban 1929 harmadik negyedében.

Zeitschrift des Bayerischen Statistischen Landesamts (61. évf. 4. sz., München 1929, ném.). — *Schwartz F.*: A kereső nők a Németbirodalomban. — *Steinkohl*: Bajorország a forgalmiadóstatistikában. — *Lang J.*: A nyilvános zálogkölcönintézetek Bajorországban 1924-1928-ban. — *Griesmeier J.*: A német mezőgazdaság. — Sztrájkok és kizárások Bajorországban 1927-ben és 1928-ban. — A betegbiztosítás Bajorországban 1928-ban.

Zeitschrift für Schweizerische Statistik und Volkswirtschaft (65. évf. 4. f., Bazel 1929, ném.-fr.). — *Mangold F.*: Svájc túlindustrializálásának kérdése. — *Schmidt P. H.*: A túlnépesedés problémája. — *Gsell E.*: Foglalkozás

szerinti felosztás a nemzetközi vándorlási statisztikában. — A svájci és nemzetközi halálloki nomenklatúra.

★

A **Munkaügyi Szemle** 1929. évi december havi számában *Pernecky Béla* dr.: A mezőgazdaságban alkalmazott vizsgázott gépészek biztosítási kötelezettsége, *Pfisterer Lajos*: Baleseti sérültjeink gyógykezelése, *Bikkal Dénes* dr.: A társadalombiztosítás Szovjetországban, *Szentkirályi Zsigmond* dr.: A mezőgazdasági munkások állati eredetű megbetegedései (II. rész), *Tasner János* dr.: Ipari konjunktúra és pénztár-orvosi szolgálat, míg *Bajusz Mihály* dr.: Pneumotorax és kezelőorvos címen közöl cikket. A társadalombiztosítás és az ipari balesetelhárítás tárgyköréből vett ismertetések egészítik ki a lapszámot. Az 1930 február havi számában *Heller Imre* dr.: Foglalkozási megbetegedések megelőzése az Egyesült Államokban, *Bikkal Dénes* dr.: A részvényjog reformja szociálpolitikai szempontból, *Pfisterer Lajos*: A baleseti helyzet, vitéz *Kovács János* dr.: Az öregség, rokkantság, stb. esetére szóló biztosítási járuléktartalékok nyilvántartásának módjairól, *Somogyi Zsigmond* dr.: A deutsche Gesellschaft zur Bekämpfung der Geschlechtskrankheiten 27. nagygyűlése, *Horváth Gyula* dr.: Két magyar kalcium készítményéről címen közöl cikket. A Társadalombiztosítás és az ipari balesetelhárítás tárgyköréből vett ismertetések egészítik ki a lapszámot.

A **Külügyi Szemle** januári számában *Gratz Gusztáv* dr.-nak Három halott címen (Bülow herceg, Miksa, badeni herceg és Stresemann külügyminiszter), *Lutter János* dr.-nak ifj. *Andrássy Gyula* gróf külpolitikai eszméiről, *Sömjén László* dr.-nak A kisebbségek állampolgársága és az állampolgársági jog nemzetközi jogi kodifikációja, *Albrecht Ferenc* dr.-nak Az állampolgári lojalitás újabb átértékelésének kérdése címen jelentek meg cikkei. *Gombó István* dr. a Nemzetközi Munkaügyi Szervezethez beosztott külügyminiszteri fogalmazó Magyarországnak e szervezetben kifejtett tevékenységét ismerteti.

Kisebbségi közleményeket írtak még: *Pap Dezső*, *Danilovics Pál*, *Szent-István Béla*, *Ruttkay László*, *Horváth Jenő*, *Geöcze Bertalan*, *Drucker György*, *Weninger László*, *Göllner Aladár*, vitéz *Nagy Iván*, *Zelovich László*, *Krón Andor* és *Fiedler Sándor* báró. A kisebbségi közlemények közül különösen figyelemreméltó a Népszövetség által kidolgozott, ú. n. gazdasági szolidaritás Paktumának, a Nemzetközi Jóvátételi Bank alapszabályainak, a ma annyira aktuális brit-indiai kérdésnek stb. ismertetése.

A nevek és névváltoztatások statisztikája.

Statistique des noms et des changements de noms.

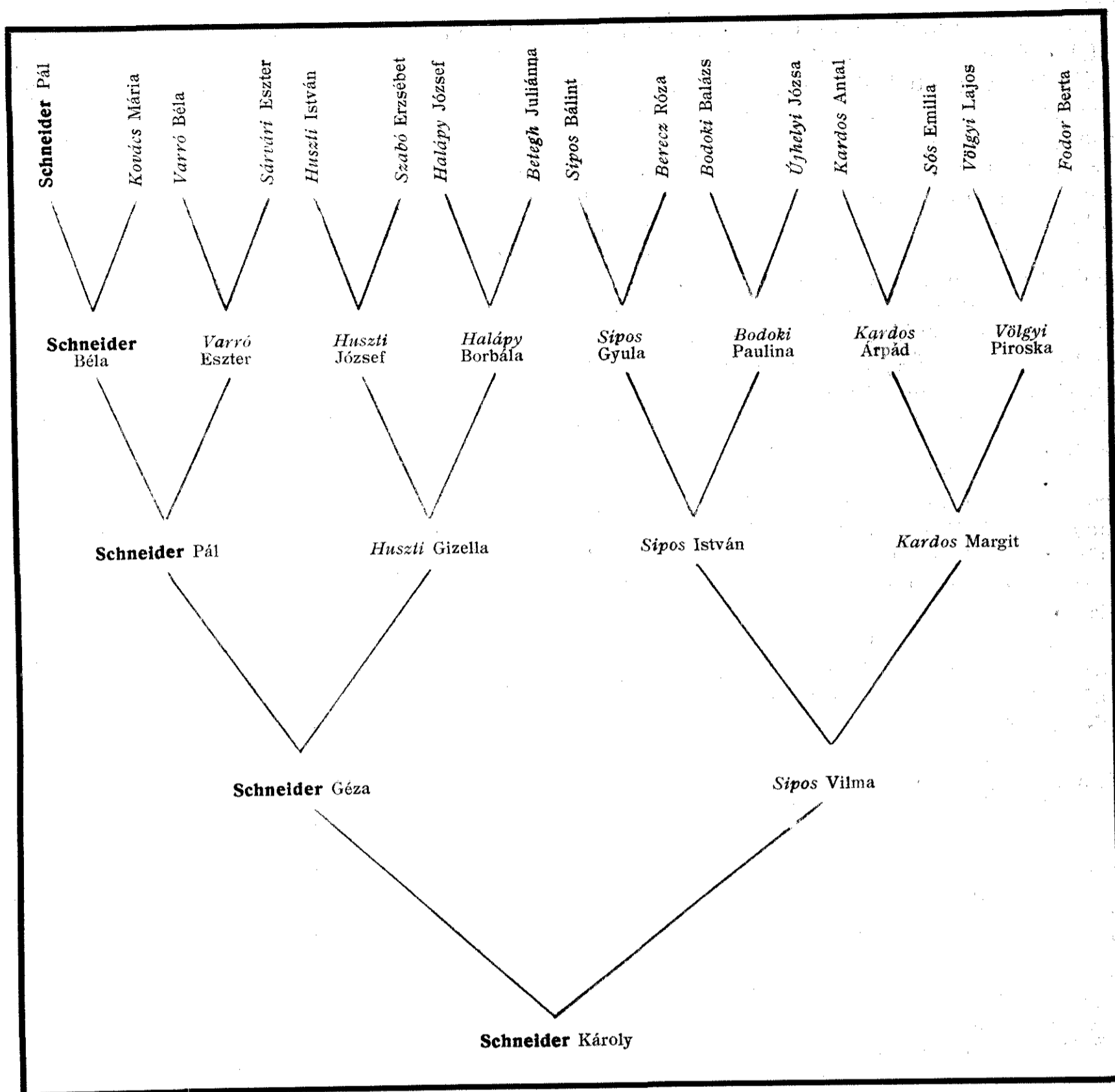
Mindenkinek feltűnhetik, aki figyelemmel kíséri a Névtárakat, az újságokban megjelenő különböző névsorokat, hogy milyen sok a magyar közéletben az idegen, nem magyar hangzású vezetéknev. Ha valaki összehasonlítja ezeket a névsorokat, pl. a francia, angol, német vagy olasz újságokban megjelenő hasonló névsorokkal, vagy összehasonlítja egy nemzetközi konferencián, vagy kongresszuson megjelenő különböző nemzetbeli kiküldöttek névsorát, megütközéssel fogja megállapítani, hogy míg az angol kiküldöttek angol, a franciák francia, a németek német nevet viselnek majdnem kivétel nélkül, addig a magyar kiküldöttek között legjobb esetben is feleszámmal fordulnak elő idegen nevéek. Hogy ennek a ténynek mennyi hátránya van Magyarországra s a magyarságra nézve, arról már sokat írtak össze. Ha akár a tudomány, akár a művészet, akár a sport terén valami eredményt vagy dicsőséget sikerült kivívnunk s ezt az eredményt vagy dicsőséget valamely idegen nevű magyar polgártásunk vívta ki, ellenségeinknek mindig alkalmat adott ez arra, hogy a dicsőséget más nemzetnek sajátítsák ki, a szerint, hogy az illető magyar ember milyen nevet visel. Igaz, hogy ez több esetben megtörtént akkor is, amikor ilyen, nemzetközi vonatkozásban is hírnevet szerzett embereink külföldön már magyar néven szerepeltek (pl. Petőfi, Munkácsi), de ez nem lehet ok arra, hogy ne propagáljuk a magyar nevek felvételét. Ha ez a mozgalom már jóval előbb megindult volna, a magyar néven szereplők már teljes jogú magyaroknak tekintettek volna külföldön is, mert hiszen a második, harmadik nemzedékben már rendszeren feledésbe megy még belföldön is, külföldön pedig még inkább az, hogy valakinek, vagy valaki családjának régebben más volt a neve.

Sportkörökben újabban az a dicséretes szokás kapott lábra, hogy a nemzetközi mérkőzésekre kiküldött atlétákat, futballistákat stb., amennyiben nincsen magyar nevük, magyar névvel látják el. Hogy milyen nagy jelentősége van a magyar névnek, az most különösen a háború után mutatkozott meg leginkább. Az ú. n. utódállamok pl.

sok esetben nem fogadják el teljes értékű magyarnak azt, akinek nem magyar vezetékneve van, még ha nem is tud más nyelven, mint magyarul, s különösen ha olyan neve van, amely az illető állam uralkodó népének nyelvéből van véve. Az ilyen nevű gyermekeket azután a szülők határozott akarata ellenére sem engedik magyar iskolába járni, hanem bekényszerítik a többségi nyelven tanító iskolába, vagy nevüknek megfelelő nyelvű iskolába, s így kiteszik ezeket a gyermekeket az elnemzetlenítés veszélyének.

Kétségtelen, hogy maga a név nem mutatja senkinek sem a nemzetiségét, bár nálunk is az esetek többségében a nemzetiség megfelel a névnek. A név maga nem mutatja feltétlenül a vérségi és faji leszármazást abból a nemzetből sem, amelyre a név utal, mert hiszen lehetséges, hogy valaki német nevet visel az apja után, anyja azonban és anyjának összes felmenői tiszta magyarok és magyar nevéek, sőt apjának anyja és felmenői is tiszta magyarok. Ebben az esetben az illető német nevű magyarban esetleg csak $\frac{1}{16}$ -od, vagy $\frac{1}{32}$ -ed részben van idegen vér. A túloldali példaképen készített családfán a „Schneider“ név a negyedik felmenő nemzedékig mindig csak az apai ágon szerepel, az összes többi nevek magyarok. Erre a Schneider Károlyra tehát nem lehet azt mondani, hogy német neve lévén, német származású, holt legalább $\frac{15}{16}$ részben magyar vér folyik ereiben.

Ennek viszont természetesen a fordítottja is lehetséges, amikor valaki magyar nevet visel, de apjának apai ágon való felmenői kivételével minden egyéb felmenője német nevű és nemzetiségű. Sohasem lehet és szabad tehát egy német, vagy tót nevű magyar embert magyar nevével úgy szembeállítani, hogy az idegennevűben feltétlenül több az idegen vér, mint a magyar nevűben, anélkül, hogy ismernők úgy az idegen, mint a magyar névvel bírónak pontos leszármazását. E soroknak sem célja az, hogy az idegen nevű magyarokat kisebbitse, azoknak magyarságát, sőt magyar fajiságát is kétségbevonja, vagy azokat kisebb értékű magyaroknak tüntesse fel, csupán a hazafias

lelkiismeretre és éppen idegen nevű polgártársainknak magyar érzésére akar appellálni, amikor rá akar mutatni azokra a nagy szépség hibákra, amelyek közéletünk arculatán mutatkoznak s az eddiginél nagyobb, átfogó mozgalmat akar indítani a névmagyarosítás ügyében.

El kell ismerni azt, hogy sokakra nézve családi okokból igen kényelmetlen és talán kegyeletsértő is lenne eddig viselt idegen vezetéknevük megmagyarosítása. Áll ez különösen azokra, akiknek apja ezen a néven szerzett nagy tudományos vagy egyéb érdemeket, akinek nevét a külföld is ezen a néven ismeri vagy szokta meg, mégis azt az áldozatot meg kellene hoznia minden jó magyar embernek, akinek idegen vezetékneve van. Egészen természetellenes dolog

ugyanis, hogy mikor a magyar nyelv igyekszik minden fogalmat, minden tárgyat magyar néven nevezni s az idegenből átvett szavakat is módosítja és átformálja a nyelv génusza szerint, akkor éppen a nemzetet alkotó személyek nagy része viseljen idegen hangzású neveket. Ott, ahol az idegen név tényleg túlnyomóan idegen származást takar, de az illető már magát nyelvileg és fajilag is teljesen magyarnak érzi, a teljes beolvadás végső követelménye a magyar név felvétele. Ha pedig valakinél az idegen név ellenmondást jelent még származásával szemben is, ott meg éppen nincs értelme ez ellenmondás fenntartásának.

Az alábbi adatok, amelyeket felsorakoztatunk, talán sokakat gondolkodóba fognak ejteni és maguk is belátják azt, hogy ezt a

mostani állapotot fenntartani a nemzet érdeke ellen van. A hivatalos Tiszti Cím- és Névtárból próbáltuk meg összeállítani az egyes minisztériumok, törvényhatóságok, nagyobb hivatalok és intézmények tisztviselőinek megoszlását nevük hangzása szerint. A nevek megállapításánál igyekeztünk liberálisan eljárni és a magyar nevek közé számítani azokat is, amelyeknél kétség merülhet fel, de amelyek formája vagy hangzása nem üt el a magyar nyelv szellemétől. A szláv neveket majdnem lehetetlen különválasztani az egyes szláv nyelvek szerint, mert azok meglehetősen összefolynak, délszláv neveket sűrűn lehet találni a Felvidéken s viszont északi formájú szláv neveket délszlávok között, azért a szláv neveket egy rovatban mutatjuk ki. A német és szláv neveken kívül egyéb idegen név (oláh, olasz, görög, örmény stb.) aránylag kevés van s így azokat szintén egy rovatba foglaltuk össze.

Először a minisztériumok tisztikarát mutatjuk be. Itt természetesen csak az illető minisztériumok központjában lévő tisztviselőkről van szó.

1. A magyar és idegen hangzású nevek aránya a minisztériumok tisztviselői között.

Minisztérium	A tisztviselők száma	E b b ő l			
		magyar	német	szláv	egyéb
nevű %-ban					
Miniszterelnökség	36	69.4	16.7	8.3	5.6
Külügyminisztérium	135	48.2	28.1	18.5	5.2
Belügyminisztérium	316	62.7	20.6	13.3	3.4
Pénzügyminisztérium	427	56.9	26.2	12.2	4.7
Kereskedelemügyi minisztérium	234	55.1	27.8	12.4	4.7
Földművelésügyi minisztérium	398	57.0	24.4	13.3	5.3
Népjóléti és munkaügyi minisztérium	239	69.1	18.8	7.1	5.0
Vallás- és közoktatásügyi minisztérium	342	52.9	27.8	16.4	2.9
Igazságügyi minisztérium	266	62.8	21.4	12.8	3.0
Honvédelmi minisztérium	49	65.3	24.5	4.1	6.1

Látjuk, hogy a magyar nevek tekintetében a miniszterelnökség és a népjóléti minisztérium vezet, de még itt sem éri el a magyar nevek aránya a 70%-ot. Négy minisztériumban a magyar nevek aránya csak 50 és 60% között áll, a külügyminisztériumban pedig leszáll 48.2%-ra. Úgy látszik, még sok itten a közös diplomáciától átvett tisztviselők száma, amit az is mutat, hogy a német nevek aránya 28.1%-ra rúg

fel. Feltűnő sok azonban a német név a kereskedelemügyi minisztériumban és a kultuszminisztériumban is, ahol egyaránt 27.8 %-ra emelkedik. *E két minisztériumban magyar nevű tisztviselő kétszer annyi sem található, mint német nevű.*

A minisztériumok központjaiban mindenütt jóval több a német, mint a szláv név. Aránylag a legtöbb szláv nevet ismét a külügyminisztériumban (18.5%) és a vallás- és közoktatásügyi minisztériumban találjuk (16.4%). Az egyéb idegen nevek tekintetében ugyancsak a külügyminisztérium vezet 7.4%-kal.

A vármegyei törvényhatóságok tisztviselőinek (ideszámítva a jegyzőket is) megoszlása nevek szerint a következő:

2. A magyar és idegen hangzású nevek aránya a vármegyei törvényhatóságok tisztviselői (ideszámítva a jegyzőket is) között.

Vármegyei törvényhatóságok	A tisztviselők száma	E b b ő l			
		magyar	német	szláv	egyéb
nevű %-ban					
Abaúj-Torna vm.	212	58.0	23.6	15.6	2.8
Bács-Bodrog vm.	78	51.3	29.5	16.7	2.5
Baranya vm.	235	58.3	31.5	8.1	2.1
Békés vm.	288	54.9	20.5	20.1	4.5
Bihar vm.	167	76.0	9.0	7.2	7.8
Borsod, Gömör, Kishont vm.	275	71.6	10.2	12.0	6.2
Csanád, Arad, Torontál vm.	190	73.7	13.7	11.0	1.6
Csongrád vm.	162	69.1	14.8	13.6	2.5
Fejér vm.	216	59.7	25.0	12.1	3.2
Győr, Moson, Pozsony vm. . .	138	55.1	31.9	8.7	4.3
Hajdu vm.	199	75.4	5.0	15.1	4.5
Heves vm.	344	52.9	20.1	21.5	5.5
Jász-Nagykun-Szolnok vm. . .	398	71.9	9.3	17.8	1.0
Komárom, Esztergom vm. . . .	209	61.2	18.7	16.3	3.8
Nógrád, Hont vm.	195	47.2	17.9	30.3	4.6
Pest-Pilis-Solt-Kiskun vm. . .	1236	57.4	20.4	19.6	2.6
Somogy vm.	372	65.9	17.2	11.8	5.1
Sopron vm.	132	75.0	9.1	9.1	6.8
Szabolcs, Ung vm.	331	72.5	10.6	12.4	4.5
Szatmár, Ugocsa, Bereg vm.	162	71.0	19.1	5.6	4.3
Tolna vm.	263	58.9	29.7	7.6	3.8
Vas vm.	305	68.2	18.7	10.5	2.6
Veszprém vm.	290	72.4	18.6	6.2	2.8
Zala vm.	397	66.5	20.4	10.1	3.0
Zemplén vm.	176	67.0	14.2	14.2	4.6

Míg a minisztériumok tisztikarának nevek szerint való megoszlásában az egész ország képe tükröződik, addig a megyei tisztviselők hasonló megoszlása már magán viseli az illető vidék fajtörténetének hatását s népességi viszonyainak fejlődési fázisait. Látjuk pl., hogy az alföldi keleti vármegyék, ahol legkeveretlenebb a magyarság, mutatják a nevek szempontjából is a

legtisztább képet. Biharban pl. 76·0% a magyar név, Hajduban 75·4%, Szabolcsban, Szatmárban, Jász-Nagykun-Szolnokban, Csanádban, de még Borsodban is meghaladja a magyar nevek aránya a 70%-ot. De már az ugyancsak alföldi Békés vármegye, amelynek területére a török kiűzése után a legnagyobb bevándorlás folyt, csak 54·9% magyar nevet mutat fel. Feltűnő a színmagyar Heves és Abaúj-Torna megyében a magyar nevek aránylag kis száma. Hevesben ez utóbbi arány csupán 52·9%, alig több, mint a vegyes lakosságú és csak a török kiűzése után benépesített Bács-Bodrogon (51·3%). A dunántúli vármegyék közül Sopron és Veszprém vármegye tűnik ki 70%-on felüli aránnyal. Sopron megyénél ez annál inkább feltűnő, mert hiszen ez a megye Trianon előtt majdnem felében német nyelvű volt s így azt lehetett volna hinni, hogy a megye német feléről jóval többen származtak át a megye megmaradt nyugati magyar felére. A Duna mentén fekvő és németekkel erősen kevert Baranya, Tolna és Fejér megyékben csak 50—60% között találunk magyar neveket. Az ország legnagyobb megyéjében, Pest megyében hasonló a helyzet, a megye tisztviselőinek itt is csak 57·4%-a visel magyar nevet. Valamennyi megye között legrosszabbul áll az egyesített Nógrád, Hont megye, ahol mindössze 47·2% magyar név akad.

Ami a vármegyékben a német és szláv nevek megoszlását illeti, a 25 vármegye közül 17-ben a német név több, mint a szláv név, kettőben (Sopron és Zemplén) teljesen egyforma arányú, hét megyében pedig a szláv nevek száma haladja meg a német nevekét. Ez a hét megye Borsod, Gömör egyesített megyék, azután Hajdu, Heves, Jász-Nagykun-Szolnok, végül Nógrád, Hont és Szabolcs, Ung egyesített megyék. Egy összefüggő terület tehát a csonkaország északi és északkeleti vidékén. Itt tehát látszik, hogy a szláv hatás nagyobb volt a magyarságra a német hatásnál.

A minisztériumok és törvényhatóságok tisztviselői után lássuk egyes nagyobb hatóságok, hivatalok és közületeknek képét a nevek szempontjából. Ami a törvényhozást illeti, a *felsőház* ebben a tekintetben aránylag elég jól áll, amennyiben a 228 felsőházi tag közül 175, vagyis 76·8% bír magyar névvel, a német nevek aránya 13·2%, a szláv neveké pedig 9·6%. A képviselőház azonban már kedvezőtlenebb képet

mutat, mert a magyar nevek aránya a képviselők között már csak 72·2%, ellenben a német nevek 18·0%-ot képviselnek, viszont csak 6·5% szláv nevet találunk és 3·3% egyéb nevet.

Nagyon rosszul áll a helyzet a *diplomáciai képviselet* neveinek tekintetében, pedig éppen itten volna legfontosabb és legszükségesebb, hogy azok, akik Magyarországot külföldön reprezentálják, nevükben is kizárólag magyarok legyenek. Ha megnézzük a Budapesten lakó külföldi diplomáciai képviseleteket, egészen természetesnek találjuk, hogy a francia követség személyzete francia, az olasz olasz, az angol angol stb. nevet visel, ezzel szemben azt látjuk, hogy a 149 külföldi magyar diplomáciai tisztviselő és alkalmazott között mindössze 84, vagyis 56·4% magyar nevű, ezzel szemben német neve van 27·5, szláv neve 10·1 és egyéb idegen neve 6·0%-nak. Itt különösen feltűnő a német nevek magas aránya, amely majdnem eléri a magyar nevek számának felét. Amint már fentebb is említettük, ez valószínűleg onnan ered, hogy a magyar külügyminisztérium sok tisztviselőt vett át az osztrák-magyar közös diplomáciai testületből.

Egyes nagyobb hivatalok és hatóságok tisztviselőinek megoszlását a nevek hangzása szerint a következő összeállítás mutatja:

3. A magyar és idegen hangzású nevek aránya az egyes nagyobb hivatalok és hatóságok tisztviselői között.

Hivatalok, hatóságok	A tisztviselők száma	E b b ő l			
		magyar	német	szláv	egyéb
nevű %-ban					
Államrendőrség	1.323	70·4	17·6	10·7	1·3
Postatakarékpénztár	594	61·8	28·4	7·6	2·2
Pénzügyigazgatóságok	3.171	73·5	18·0	7·7	0·8
Közp. Vámigazgatóság	568	67·4	25·0	5·8	1·8
Dohányjövédéki hivatalok . .	273	62·3	24·5	11·0	2·2
Állami földmérés	312	70·9	20·8	6·4	1·9
Közp. Stat. Hivatal	128	68·0	10·0	20·1	1·9
A kereskedelemügyi miniszter fennhatósága alá tartozó iparoktatás	196	65·3	27·0	5·1	2·6

A felsorolt hivatalok közül legjobb a helyzet a pénzügyigazgatóságoknál, amelyeknek személyzetéből 73·5%, tehát közel $\frac{3}{4}$ rész visel magyar nevet. Aránylag elég jó még a helyzet az államrendőrségnél és az állami földmérésnél, ahol a magyar név még több mint 70%-kal szerepel. Ellenben a 60%-ot csak kevéssel haladja meg az

arány a postatakarékpénztárnál és a dohányjövédéki hivataloknál. Természetesen ugyanitt legtöbb az idegen, különösen a német név, az utóbbi a postatakarékpénztár tisztviselői között 28·4%-ra növekszik. Legkevesebb német név található a felsorolt hivatalok és intézmények tisztviselőit véve a központi statisztikai hivatalnál, csupán 10%, ellenben feltűnő itt a szláv nevéek aránylag nagy száma, 20·1%. Ennek az a magyarázata, hogy a millenium után majdnem valamennyi német nevű tisztviselő megmagyarosította a nevét az akkori igazgató, Jekelfalussy József ösztönzésére és azóta is gyakori a névmagyarosítás a statisztikai hivatal német nevű tisztviselői között, míg a szláv nevéek, akik többnyire régi felvidéki nemesi neveket viselnek, inkább megmaradtak nevük mellett. A statisztikai hivatal 87 magyar nevű tisztviselője közül nem kevesebb, mint 22-nek van magyarosított neve.

Az állami üzemek és a M. F. T. R. idevonatkozó adatai a következők:

4. A magyar és idegen hangzású nevek aránya az állami üzemek és a M. F. T. R. tisztviselői között.

Üzemek	A tisztviselők száma	E b b ő l			
		magyar	német	szláv	egyéb
nevű %-ban					
Állami vas-, acél- és gépgyárak	388	55·4	34·8	8·3	1·5
Posta és távirtda	5.231	70·2	23·6	5·9	0·3
Államvasutak	3.939	64·1	25·7	9·0	1·2
Folyam- és tengerhajózási r.-t.	594	48·0	38·7	12·0	1·3

A felsorolt üzemek közül a magyarságra a legkedvezőbb a helyzet a postánál, amelynek személyzetéből 70·2% a magyar nevű. Az államvasutak tisztviselőinek már $\frac{2}{3}$ -ad része sem (64·1%) visel magyar nevet, még rosszabb a helyzet az állami vasgyáraknál, ahol csak 55·4% a magyar nevű tisztviselő, de legrosszabb a Folyam- és Tengerhajózási r.-t.-nél, ahol a tisztviselőknek még fele sem, csupán 48·0%-a visel magyar nevet. Ugyanitt a német nevek aránya 38·7%-ra szökik fel. Az állami vasgyáraknál is több mint $\frac{1}{3}$ -ad rész: 34·8% a német nevű tisztviselő. A szláv nevek tekintetében is a M. F. T. R. vezet 12·0%-kal, ellenben a postások között csak 5·9% a szláv nevű.

Szomorú eredményre jutunk, ha a székesfőváros törvényhatósági bizottságának és a székesfőváros tisztviselőinek neveit vizsgáljuk. E két nagy közületnél előforduló nevekre a következő összeállítás vet világot:

5. A magyar és idegen hangzású nevek aránya Budapest törvényhatósági bizottságában és tisztviselői között.

Magnevezés	Összes szám	E b b ő l			
		magyar	német	szláv	egyéb
nevű %-ban					
Törvényhatósági bizottság	483	60·7	30·4	6·6	2·3
Tisztviselők	1.846	59·9	28·6	9·1	2·4

A törvényhatósági bizottság tagjai között csak 60·7%-nak van magyar neve, ellenben 30·4% német, 6·6% szláv nevű. A fővárosi tisztviselők között valamivel még rosszabb a helyzet, ott a magyar név még 60·0%-ot sem ér el, a német nevek aránya pedig 28·6, a szláv neveké 9·1%-ra rúg. Ezek az arányok még nem is képviselik a főváros lakosságának nevek szerinti megoszlását; valószínű, hogyha a fővárosi Cím- és Lakjegyzék alapján próbálnók megállapítani a lakosok neveinek megoszlását, a magyarságra sokkal kedvezőtlenebb arányszámokat kapnánk. A főváros lakói között a magyar nevéek aligha teszik a lakosság felét sem, holott a magyar anyanyelvűek aránya 90%-on felül van.

A névmagyarosításnak legjobb talaja a tanulóifjúságban van. A tanulóifjúság kellő vezetés és irányítás mellett leginkább fogékony a névmagyarosítás iránt s a serdülőkor legalkalmasabb is a névmagyarosítás végrehajtására, mert az az ifjú, aki még nem került ki az iskolából, még nem szerkezhetett magának az életben olyan nevet, hogy könnyen meg ne válhatna tőle. A tanároknak tehát, különösen a középiskolai tanároknak, jó példával kellene előljárniok, hogy a nem magyar nevű középiskolai tanulók között propagálják a névmagyarosítás eszméjét. Ehhez azonban elsősorban az kellene, hogy maguk a tanárok is magyar névvel bírjanak. Ezzel szemben mi a helyzet? A középfokú iskolák tanárai a következőkép oszlanak meg nevük hangzása szerint:

6. A magyar és idegen hangzású nevek aránya a középiskolai tanárok között.

Megnevezés	A tanárok száma	E b b ő l			
		magyar	német	szláv	egyéb
		nevű %-ban			
Középiskolák gimnáziumok	3.521	67·2	22·1	8·4	2·3
Polgári és elemi tanítóképzőintézetek	765	62·8	24·7	10·3	2·2
Kereskedelmi iskolák	832	64·2	25·3	8·8	1·7

Látjuk eszerint, hogy maguk a magyar középiskolai tanárok is csak 63—67% -ban magyar nevűek, ellenben 22—25% -uk még mindig német nevű s 8—10% -uk szláv nevű. A középiskolai tanulókra aligha lehet felemelő és buzdító hatással, ha azt látják, hogy minden harmadik tanárnak idegen neve van.

Lássuk most már, mi a helyzet a bíróságoknál és az ügyvédekénél, tehát az igazságügyi személyzetnél. Ezt mutatja a következő tábla:

7. A magyar és idegen hangzású nevek aránya az igazságügyi személyzetnél.

Megnevezés	A tisztviselők, bírák, ügyvédek száma	E b b ő l			
		magyar	német	szláv	egyéb
		nevű %-ban			
Kir. ítélőtáblák, törvényszékek és járásbíróóságok	3.653	68·5	20·7	10·2	0·6
Ügyvédek	5.972	67·4	26·6	4·9	1·1

A magyarságra itten valamivel jobb az arányok, mint a középiskolai tanároknál. Feltűnő azonban az ügyvédek között a német nevűek nagy száma (26·6%) és ugyanott a szláv nevek aránylag kis képviselése (4·9%). Ennek az a magyarázata, hogy az ügyvédek között sok a még meg nem magyarosított német nevű zsidó ügyvéd.

A magyar köztisztviselői kar és értelmiség legnépesebb és legfontosabb csoportjait emeltük ki a fentebbiekben és arra a szomorú tapasztalatra kellett jutni, hogy a magyar értelmiségnek kb. csak kétharmad része bír magyar névvel. Ezek a csoportok ugyanis mondhatni már az egész magyar értelmiséget képviselik s nagyon szomorú az a kép, amit elénk tárnak. Egyes csoportokban a tisztviselőknek még fele sem magyar nevű. Itt a legtöbb esetben még a zsi-

dóknak annak idején rájuk oktrojált német névvel sem lehet kimagyarázni különösen a német neveknek nagy számát, mert hiszen ezekben a felsorolt csoportokban az ügyvédek kivételével mindenütt elenyésző csekély számmal van a zsidóság képviselve. A fentebb ismertett adatok tehát majdnem teljes egészükben a keresztény magyar értelmiség neveinek megoszlását tárják elénk.

Arra nézve, hogy az immár 7 évtized óta folyó névmagyarosítás volt-e jelentékenyebb hatással a magyar nevek elterjedésére, csak akkor lehetne bizonyító adatokat összeállítani, ha valaki fáradságot nem kímélve — mondjuk — egy 50—60 év előtti Címtárból próbálna hasonló adatokat összeállítani és azokat a megfelelő mai adatokkal összehasonlítani. Mindenesetre érdekes eredményekre jutnánk, valószínűnek tartom azonban, hogy magában a keresztény értelmiségben jelentékenyebb változás nem lenne észlelhető. Az összehasonlítás azért is nehéz lenne, mert az 50—60 év előtti Címtárak még a régi Magyarország tisztviselőinek karát sorolták fel, amely tisztviselőkar az intéger Magyarország területéről tevődött össze. Ennek a tisztviselőkarnak a névösszetétele tehát már ebből az okból is más lehetett, mint a mai Magyarorszáé, mert a mai területen már a tisztviselőkar ifjabb generációja túlnyomólag csak a csonka területről egészül ki. Mint-hogy pedig e terület lakosságának 90% -a magyar, feltehető, hogy a tisztviselőkar és az értelmiség szukreszcenciája jóval több magyar nevű egyénből áll, mint a régi nagy Magyarországnak az egész területről, tehát a határszélekről is származó értelmisége. Az alábbiakban mégis kísérletet teszünk

8. A magyar és idegen nevű tanulók aránya egyes budapesti középiskolákban régebben és jelenleg.

A középiskola megnevezése	Iskolai év	A tanulók száma	E b b ő l			
			magyar	német	szláv	egyéb
			nevű %-ban			
1. Budai kir. kat. főgimnázium	1877/78	345	33·0	39·4	18·6	9·0
	1928/29	411	53·8	25·8	16·3	4·1
2. Pesti ág. h. ev. gimnázium	1866/67	294	27·6	55·4	12·2	4·8
	1928/29	534	55·3	33·7	8·2	2·8
3. V. ker. áll. főgimnázium	1876/77	488	13·2	71·2	8·6	7·0
	1928/29	377	56·0	34·5	7·9	1·6

arra, hogy összehasonlítsuk néhány középiskola tanulóinak névanyagát az utolsó és valamelyik régebbi évről. Ezek az adatok érdekes folyamatot világítanak meg (l. a 8. táblát).

Három olyan budapesti gimnáziumot választottunk ki, amelyek már 50—60 évvel ezelőtt is megvoltak és amelyeknek ifjúságában más-más vallásúak vannak többségben. Látjuk, hogy az 1860—70-es években mind a három gimnáziumban a német nevek domináltak abszolút vagy relatív többségben. Ma már mindenütt a magyar név a túlnyomó, bár még mindig nem sokkal haladja meg az 50%-ot. Legkisebb mértékben változott a helyzet a budai főgimnázium tanulóifjúságánál, ahol már 50 évvel ezelőtt is legmagasabb volt a magyar nevek aránya. Viszont rendkívüli nagy változás van az V. kerületi állami főgimnáziumnál, ahol 50 évvel ezelőtt csak 13·1%-a az ifjúságnak volt magyar nevű, ma pedig már 56·0%-a. Itt nyilvánul meg legjobban a zsidóság tömeges névmagyarosításának a hatása, tudvalevő u. i., hogy ennek az intézetnek tanulói között régebben túlnyomó többségben s most is abszolút többségben vannak az izraeliták, akik egyébként az ág. h. ev. gimnázium tanulóifjúságának is elég jelentékeny részét teszik, míg a budai kir. kat. gimnáziumban újabban már egyáltalán nem találhatók.

Az V. kerületi állami gimnáziumnál az 50 év előtti feltűnő sok „egyéb“ névnek az a magyarázata, hogy ide soroltuk azokat a régebben közkeletű zsidó neveket (Kohn, Löwi, Ábelesz, Jajtelesz), melyeket nem lehetett német neveknek minősíteni. Ezek ma már kivétel nélkül megszűntek a szóbanforgó intézetben.

A felsorolt középiskolák mind budapestiek s itt abban a változásban, amely a neveknél megnyilvánul, része van nemcsak annak a kétségtelen ténynek, hogy sokan megmagyarosították nevüket és fiaik már az iskolák tanulói között magyar névvel szerepelnek, hanem minden bizonnyal Budapest magyarosodásának is. Budapest magyarosodása ugyanis nemcsak azon a réven állt elő, hogy az előbbi német lakosság nyelvén magyarrá lett, hanem jóval nagyobb részben a vidéki magyar lakosság beözönlése révén. Ez a nagyfokú bevándorlás természetesen a magyar nevek áradatát is hozta Budapestre. Nagyrészen tehát ez a folyamat nyilvánul meg a fent közölt számadatokban. Ha azonban olyan vidéknek a

névanyagát figyeljük meg, amelyet a vándormozgalom kevésbé érint, akkor a nevek megoszlásában már jóval kisebb változást találunk.

Alább három vidéki középiskola tanulóinak névmegoszlását közöljük körülbelül 50 évi időközzel:

9. A magyar és idegen nevű tanulók aránya egyes vidéki középiskolákban régebben és jelenleg.

A középiskola megnevezése	Iskolai év	A tanulók száma	E b b ő l			
			magyar	német	szláv	egyéb
			nevű %-ban			
A kegyes tanítórendiek veszprémi gimnáziuma	1876/77	252	47·6	41·7	8·3	2·4
"	1928/29	467	64·5	23·5	9·6	2·4
A hódmezővásárhelyi ref. főgimnázium	1877/78	215	57·2	31·2	7·9	3·7
"	1928/29	307	79·8	11·4	4·2	4·6
A karcagi ref. gimnázium	1877/78	68	60·3	32·4	2·9	4·4
"	1928/29	263	79·5	16·3	3·4	0·8

A magyar nevek aránya ezekben az intézetekben is feljebb ment 50 év alatt, de nem olyan nagy mértékben, mint a budapesti középiskolákban. Az emelkedés 17—22%. Következetes csökkenés csak a német nevek arányánál mutatkozik, a szláv és egyéb neveknél nincs határozott irányzat. Meg kell jegyezni, hogy a zsidó tanulók aránya, sőt az első két intézetnél még abszolút száma is erősen megfogyatkozott (65—14, illetőleg 65—38) s a két ref. gimnáziumban a német nevek úgyszólván csak a zsidók közül kerülnek ki. Ha tehát csak a keresztény ifjúság neveit vizsgáljuk, alig lehetne változást látni a magyar nevek javára.

Hogy csak a tisztán keresztény magyarság névanyagának változását lássuk, elővetjük az egri róm. kat. egyházmegye 1849.,

10. A magyar és idegen nevű papok száma és aránya az egri és pécsi róm. kat. egyházmegyékben.

Egyházmegye	É v	A papok száma	E b b ő l			
			magyar	német	szláv	egyéb
			n e v ű % - b a n			
Eger . .	1849	324	63·6	14·5	21·0	0·9
	1910	355	63·7	11·0	22·8	2·5
	1929	357	68·9	10·6	18·5	2·0
Pécs . .	1842	281	48·8	26·0	22·4	2·8
	1925	406	53·0	28·8	16·5	1·7

1910. és 1929. évi schematizmusát, a pécsi róm. kat. egyházmegyének pedig az 1842. és 1925. évi schematizmusát, amelyek az egyházmegyei papok névsorát tartalmazzák, s megvizsgáltuk a neveket a hangzás szempontjából. (Lásd a 10. táblát.)

Látjuk, hogy az egri egyházmegyében 1849-től 1910-ig alig van változás a nevek megoszlása tekintetében; itt a papok között 1849-ben 63·6% volt magyar nevű és 1910-ben, tehát 61 év múlva sincs több magyar név, mint 63·7%. Közben a német neveknek a száma csökkent, a szlávoké pedig emelkedett. A magyar nevek tekintetében csak újabban mutatkozik javulás, amennyiben 1929-ben már 68·9% a magyar név, a német nevek aránya szinte változatlan, ellenben újból csökkent a szláv nevek aránya. Ezt a folyamatot azzal lehet magyarázni, hogy a háború előtt az egri egyházmegyébe sűrűn jöttek a Felvidékről diákok, akik itt papokká lettek. Ez a folytonos beáramlás emelte a szláv nevű papok számát, úgyhogy a névmagyarosítási mozgalom sem tudta e folyamatot ellensúlyozni. A trianoni békekötésben a Felvidék elszakítván, most már sokkal ritkább eset, hogy a Felvidékről származó papok kerüljenek az egri egyházmegyébe. Valószínűleg ezért növekedett meg újabban a magyar nevűek száma és csökkent a szláv nevűeké.

A pécsi egyházmegyében csak igen kissé mértékben javult a magyar nevek aránya, pedig itt 83 évi időközről van szó s emellett az egyházmegyének délkeleti sarka és drávántúli része, tehát éppen azok a részek, ahol legkevesebb magyar van, leszakított. Itt a német nevek megsaporodtak, a szláv nevek aránylag megkevesbedtek.

Azt tartják, hogy „művész hazája széles e világ“. Mégis, ha egy művész világhírnévre tesz szert, mindenki tudja róla, hogy milyen nemzetből származott s végeredményben mégis csak a saját nemzetére hoz dicsőséget. Azt pedig, hogy milyen nemzetbeli, rendszeren a neve árulja el. Csak a magyar művészeket nem lehet sok esetben felismerni a nevükről, mert még kétharmadrészüknél sincs magyar neve. Találomra elővettük a Képzőművészeti Társulat kiállításának két katalógusát és a következő képet kaptuk a kiállító művészek neveiről: (Lásd a 11. táblát).

Az arányok itt már a magyar nevek hátrányára tolódtak el, tizenegy év előtt még több volt a kiállító művészek között a magyar nevű. Végeredményben a művészeknek

11. A magyar és idegen nevű művészek aránya a kiállítási katalógusok szerint.

Kiállítás ideje	A kiállító művészek száma	E b b ő l			
		magyar	német	szláv	egyéb
		nevű %-ban			
Téli kiállítás 1917/18.. ..	244	66·0	21·3	10·2	2·5
Tavaszi kiállítás 1929 ..	243	63·8	23·9	9·9	2·4

csak 63·8% -a visel magyar nevet; több mint harmadrészüknél, ha műveivel kikerül a külföldre, nem a magyar névnek szerez dicsőséget. A művészek között szórványosan megvan az a jó szokás, hogy idegen (rendszerint német) nevük *mellé* magyar nevet is vesznek fel s ezzel a kettős névvel szerepelnek (Kisfaludi Strobl, Miklósi Mutschenbacher, Magyar Mannheimer, Fényes Beck, Iványi Grünwald, Körmendi Frimm, Rippl Rónai stb.). Ezeket a félig magyar nevű művészeket a fenti táblán a magyar nevűek közé számítottuk (ilyen volt 1917/18-ban a 161 magyar nevű közt 10, 1929-ben a 155 magyar nevű közt 8); ha ezeket se fogadjuk el magyar nevűek gyanánt, az arányok természetesen 3—4 százalékkal ismét eltolódnak a magyar nevek hátrányára. A művészektől meg lehetne kívánni, hogy bizonyos idő múlva a kettős névből az idegen nevet elhagyják; a kettős név még nem jelent magyar nevet.

Még sok ilyen összehasonlítást lehetne tenni régi és újabb kori névtárak alapján, amik igazolnák azt, hogy a többeszerre rúgó névmagyarosítások dacára a magyarság névanyagának megoszlásában alig állott elő kedvező változás. Az intelligenciánál ezt azzal is lehet magyarázni, hogy az idegen ajkúaknak a beolvadása az értelmiségi osztályokban volt a legerősebb, másrészt éppen az értelmiségi osztály elsősorban az idegen eredetű városok polgárságából merítette szukreszcenciáját, azonkívül szaporátlanabb is lévén a többi társadalmi osztályoknál, már ez okból is megnövekedhetett benne a más társadalmi osztályokból fel-törekvő idegen származású elem.

A névanyag áttekintése után figyeljük meg, hogy a névváltoztatások, amelyek hivatalosan volnának ezeken az állapotokon javítani, milyen mértékben történnek, vidékenként hogyan oszlanak meg s milyen társadalmi rétegekre terjednek ki.

A névváltoztatások ügye Magyarországon hosszú multra tekinthet vissza, éppen annak következtében, hogy a nem magyarokkal való keveredés folytán, rendkívül sok a magyarok között a nem magyar hangzású családnév. Azok közül, akik szívvel-lélekkel magyarokká váltak, vagy anyjuk, vagy anyai őseik révén túlnyomólag magyar vérűek is, sokan igyekeznek megszabadulni idegen hangzású nevüktől, amely legalább is apjuknak vagy apai felmenőiknek nem magyar származását bizonyítja. A hivatalos lapban nap-nap után olvashatjuk a névmagyarosításokat, illetőleg a névváltoztatásokat. Számszerű összeállítást azonban ezekről a névváltoztatási esetekről újabban sem hivatalosan, sem magánúton nem tettek közzé. A Központi Statisztikai Hivatal 1927. év óta rendszeresen feldolgozza a névváltoztatási eseteket, felhasználva azokat az adatokat, amelyek a hivatalos lapban feltalálhatók. Így mód van annak a megállapítására, hogy a névváltoztatást kérők hogyan oszlanak meg családi állapot, vallás, foglalkozás és lakóhely szerint, továbbá, hogy hányan változtatták meg eddigi magyar, német, szláv, vagy egyéb hangzású nevüket.

Mielőtt az utolsó három év adatainak ismertetésére rátérnénk, néhány szóval ismertetjük a névváltoztatások történetét és a névváltoztatók számáról a háború előtti időből rendelkezésre álló adatokat. Telkes Simon 1906-ban megjelent kis munkájában¹⁾ megemlíti, hogy már Mátyás király korában nagyszámú szász magyarosította meg nevét. A vezetéknév használata azonban csak a XVI. században vált kötelezővé. Tudjuk, hogy ekkor sokan a nem magyar jobbágyok közül is magyar vezetéknévet kaptak földesuraiktól, ami azután később arra a téves vélelemre adott okot, hogy ezek a magyar nevű jobbágyok tulajdonképpen eltótosodott, eloláhosodott stb. magyarok utódai. A névváltoztatások történetében korszakalkotó volt II. József kényszerintézkedése, amellyel meghagyta, hogy minden zsidónak német vezetéknévet kell felvennie. A zsidóság későbbi nagy elszaporodása folytán ez az intézkedés is egyik előidézője annak a visszatetsző jelenségnek, hogy közéletünkben a német vezetéknévek olyan túlnagy szerepet játszanak. A névváltoztatások

dolgában az első rendeletet 1814-ben Ferenc király adta ki, melyben szigorúan meghagyta, hogy nevét mindenki csak helyhatósági engedéllyel és csak fontos okokból változtathatja meg. Ez a rendelet a mind gyakoribbá váló önkényes névmagyarosítások ellen szólt.

Az első tömeges névmagyarosítás belügyminiszteri engedéllyel a szabadságharc idején volt, amikor kb. 700 névmagyarosítás történt. Ezeket a névváltoztatásokat azonban az abszolutizmus hatályon kívül helyezte s csak a legkivételesebb esetekben engedte meg a névváltoztatást, úgyhogy 1853-tól 1860-ig csupán 15 eset fordult elő. 1861-től kezdve az abszolutizmus engedett merevségéből s az ekkor keletkezett hazafias áramlat újra megindította a névmagyarosítási mozgalmat, úgyhogy 1861-ben 213, 1862-ben már 332 névváltoztatás történt. Ettől kezdve újabb visszaesés állott be, mert a névváltoztatást kérő kérvényre 5 forint bélyegilletéket róttak ki, minek folytán 1866-ig a névmagyarosítások száma 72-re apadt. A felelős magyar minisztériumnak 1867-ben történt kinevezésével a névmagyarosítás ügye újabb lendületet kapott, úgyhogy 1867 márciustól 1868 végéig 522 névmagyarosítási eset fordult elő; ettől kezdve 1879-ig az évenkénti névváltoztatások száma 100 és 200 között mozgott s 1880-ban, amikor a Központi Névmagyarosító Társaság már alakulóban volt, 293-ra emelkedett. 1881-től kezdve ez a társaság vette kezébe a névmagyarosítás ügyét s kivitte azt, hogy a bélyegilletéket 5 forintról 50 krajcárra szállították le, ami a névmagyarosításnak ismét nagy lökést adott, úgyhogy 1881-ben a névváltoztatók száma már 1261-re emelkedett. Ettől kezdve 1895-ig 600 és 1000 között mozgott évenként a névmagyarosítók száma, amikor a millenáris esztendő ünnepei és az akkori nemzeti felbuzdulás újra nagy lökést adtak a névmagyarosítás ügyének, úgyhogy 1896-ban 1589-re, 1897-ben 1841-re és 1898-ban egyszerre 6722-re növekedett a névmagyarosítási esetek száma. Ettől kezdve 1905-ig, ameddig statisztikai adatok vannak, 2400 és 3200 között ingadozott évenként a névmagyarosítások száma, s feltehető, hogy a későbbi években is, egészen a világháborúig kb. ennyi eset fordult elő évenként. Ezekről az évekről pontos statisztikai adatokat nem tudunk szolgáltatni, mert Telkes Simon említett kis munkájában csak 1905-ig közli az adatokat, bár a következő évekről is jelentek meg az ő tollá-

¹⁾ Hogy magyarosítjuk a vezetéknéveket. Írta Telkes Simon, a Központi Névmagyarosító Társaság elnöke, Budapest, 1906.

ból cikkek, tudomásom szerint a Budapesti Hírlapban, amelyekben félévenként beszámolt a névváltoztatásokról. Ezeket az adatokat összeszedni azonban csak a Budapesti Hírlap összes évfolyamainak átböngészése útján lehetne.

A világháború után újabb lökést adott a névmagyarosításnak a vitézi szék megala-

pítása, amely megkívánja azoktól, akik vitézzé kívánnak lenni, hogy idegen hangzású nevüket magyar névvel cseréljék fel. Ezzel kapcsolatban gyakorivá vált a magyar hangzású neveknek is régies írásmóddal (különösen y-nal) való megváltoztatása, úgyhogy most már a névváltoztatások nem azonosak a névmagyarosításokkal, mert

12. A névváltoztatások száma az 1927—1929. években a névváltoztatók lakóhelye szerint.

L a k ó h e l y	A névváltoztatók száma				L a k ó h e l y	A névváltoztatók száma			
	1927	1928	1929	1927-1929. években összesen		1927	1928	1929	1927-1929. években összesen
	évben					évben			
1. Törvényhatósági jogú városok.					Szekszárd	7	5	7	19
Baja	32	15	30	77	Szentendre	7	—	1	8
Budapest..	238	231	497	966	Szentes	—	—	10	10
Debrecen	13	14	34	61	Szolnok	3	6	13	22
Győr	20	18	24	62	Szombathely	9	14	22	45
Hódmezővásárhely	13	4	5	22	Túrkeve	—	—	—	—
Kecskemét	12	6	6	24	Újpest	3	21	31	55
Miskolc	13	11	11	35	Vác	1	5	7	13
Pécs..	38	32	57	127	Veszprém	3	5	14	22
Sopron	9	14	30	53	Zalaegerszeg	7	2	7	16
Szeged	20	20	36	76	Összesen :	151	180	427	758
Székesfehérvár	21	15	11	47	3. Vármegyék (a megyei városok nélkül):				
Összesen :	429	380	741	1.550	Abaúj-Torna	16	20	13	49
2. Megyei városok :					Arad	2	4	1	7
Balassagyarmat	6	2	11	19	Baranya	33	17	50	100
Békéscsaba	19	7	13	39	Bács-Bodrog	13	15	49	77
Budafok	—	6	—	6	Bereg	—	—	—	—
Cegléd	—	3	3	6	Békés	20	15	15	50
Csongrád	—	—	3	3	Bihar	17	13	22	52
Eger	1	8	11	20	Borsod	19	20	41	80
Esztergom	11	7	15	33	Csanád	16	1	28	45
Gyöngyös	—	—	4	4	Csongrád	3	4	4	11
Gyula	3	1	12	16	Esztergom	9	5	5	19
Hajduböszörmény	—	1	3	4	Fejér	39	45	45	129
Hajduhadház	—	—	2	2	Gömör	7	6	2	15
Hajdunánás	—	—	—	—	Győr	11	20	15	46
Hajduszoboszló..	—	—	—	—	Hajdu	5	13	16	34
Jászberény	3	—	3	6	Heves	10	20	24	54
Kalocsa	5	—	4	9	Hont	9	6	4	19
Kaposvár	7	7	14	28	Jász-Nagykun-Szolnok.. . . .	11	9	19	39
Karcag	1	—	—	1	Komárom	8	51	40	99
Kiskunfélegyháza	2	1	15	18	Moson	11	3	24	38
Kiskunhalas	2	1	—	3	Nógrád	24	25	30	79
Kispest	10	9	26	45	Pest-Pilis-Solt-Kiskun	114	100	257	471
Kisújszállás	—	—	—	—	Somogy	31	28	44	103
Komáromújváros	1	1	—	2	Sopron	23	8	12	43
Kőszeg	1	23	55	79	Szabolcs	30	19	68	117
Magyaróvár	5	4	11	20	Szatmár	8	27	20	55
Makó	3	2	10	15	Tolna	22	41	41	104
Mezőtúr	—	—	—	—	Torontál	—	4	4	8
Mohács	—	2	8	10	Ung	—	—	—	—
Nagykanizsa..	—	11	26	37	Vas	22	19	58	99
Nagykőrös	6	1	1	8	Veszprém	29	29	23	81
Nyíregyháza..	8	2	22	32	Zala	40	33	44	117
Pápa	—	—	—	—	Zemplén	15	2	16	33
Pesterzsébet..	14	9	26	49	Összesen :	617	622	1.034	2.273
Rákospalota..	—	9	10	19	Egyéb és ismeretlen	20	8	49	77
Salgótarján	3	1	2	6	Mindössze :	1.217	1.190	2.251	4.658
Sátoraljaújhely	—	4	5	9					

mindig több és több esetben fordul elő, hogy a megváltoztatott név is magyar volt. Az utolsó három évről készített feldolgozás erre is tekintettel volt és kimutatta az eddigi vezetékneveket hangzás szerint.

Mielőtt az adatok ismertetését megkezdendők, megemlítjük, hogy a közlendő számok nem a névváltoztatási esetekre, hanem a névváltoztatást kérő összes egyénekre vonatkoznak. E számokba tehát a családfővel együtt névváltoztatást kérők is bele vannak számítva. Egyébként ez a magyarázat a fentebb közölt adatokra is vonatkozik.

Az 1927—1929. évek folyamán a belügyminiszter 1917, 1190, illetőleg 2251 folyamodónak engedte meg a névváltoztatást. Lássuk először, hogyan oszlottak meg ezek lakóhelyük szerint (l. a 12. táblát).

Első pillantásra feltűnik, hogy a városokban aránylag jóval több a névváltoztatók száma. Az összes névváltoztatóknak kb. fele esik a városokra és fele a megyékre, holott a városok lakossága a megyékhez úgy aránylik, mint kettő az öthöz. Ezt azzal lehet magyarázni, hogy a városok lakosságában jóval több a német, tót, stb. beolvadt elem, mint a vidéken s azonkívül a városok magyarsága inkább áll olyan elemekből (értelmiség, iparosok, kereskedők), amelyeknek több érzékük van a névmagyarosítás iránt. A városok közül természetesen kiválik Budapest, ahol e három év alatt közel 1000 névváltoztatás történt. Különösen az utolsó, 1929. évben emelkedett nagy mértékben a névváltoztatások száma, bár éppen Budapesten feltűnő sok (1929-ben 497-ből 92) a nem tulajdonképeni névmagyarosítás, hanem csak magyar hangzású névnek módosítása vagy magyar hangzású névnek ugyancsak magyar névre való változtatása.

Ami az egyes városokat illeti, a névváltoztatások számát nem lehet egyenes viszonyba állítani a lélekszámmal, mert hiszen egészen természetes, hogy pl. Kisújszálláson vagy Túrkevéen, ahol úgyszólván alig akad nem magyar név, természetesen a névváltoztatásnak sincs olyan tere, mint egy vegyes lakosságú, vagy nyelvhatáron fekvő, vagy idegennyelvűből magyarrá vált városban. A törvényhatósági jogú városokból is ezért válik ki elsősorban Pécs, ahol a három év alatt 127 névváltoztatás történt s ebből csak 11 esetben volt a név előzőleg is magyar hangzású, viszont a jóval népesebb Hódmezővásárhelyen és Kecskeméten együttesen is csak kb. harmadrész annyi

névváltoztatás történt. A megyei városok közül kiválik a kis Kőszeg 79 névváltoztatási esettel, amelyből 76 eset egyúttal névmagyarosítás is. Látjuk, hogy az alföldi nagy földműves városok, mint a hajdu városok, a jász és kun városok, alig szerepelnek ebben a sorozatban. A pestkörnyéki városok, minthogy lakosságuk hasonló összetételű, mint a fővárosé, szintén elég nagy számokkal szerepelnek a kimutatásban. A vármegyék közül természetesen Pest megye áll első helyen 471 esettel. Azok a megyék, amelyek a legkeveretlenebb magyar lakosságúak, mint Hajdu, Heves, Jász-Nagykun-Szolnok, Csongrád, aránylag legkevesebb névváltoztatást mutatnak fel, a dunántúli vármegyék pedig, ahol nagy a keveredés, különösen a németekkel, aránylag jóval nagyobb számokkal szerepelnek.

Érdekes annak a vizsgálata is, hogy azok a nevek, amelyek megváltoztatását kérték, hogyan oszlanak meg hangzás szerint. A három év alatt történt 4658 névváltoztatási esetből 569 esetben, vagyis 12,2% -ban az eddigi név is magyar hangzású volt, a tulajdonképeni névmagyarosítási esetek száma tehát 4089. Az utóbbi számból 2144 esetben, tehát az esetek több mint felében az eddigi név német hangzású volt, 1610 esetben szláv hangzású és 335 esetben egyéb (olasz, oláh, örmény, görög, francia stb.). Városok és vármegyék szerint érdekes különbségeket lehet látni a megváltoztatott nevek hangzása tekintetében. Legtöbb városban és megyében a német nevek dominálnak a megváltoztatott nevek közt, de érdekes pl., hogy a Felvidék felé eső vármegyékben inkább a szláv nevek magyarosítják nevüket. Az alföldi vármegyék közül Békésben, Csanádban és Szabolcsban is jóval több az eddigi nevek között a szláv hangzású, mint a német hangzású. E megyékbe ugyanis német bevándorlás alig történt, ellenben a Felvidékről tótok, ruthének annál nagyobb számmal szivárogtak be. Különösen Szabolcs vármegyében sok a szláv nevtől megszabadulni óhajtók száma.

A feldolgozás a névváltoztatóknak családi állapotára is kiterjedt, ezek az adatok azonban nem teljesen megbízhatók, mert a hivatalos lap nem közli minden esetben a családi állapotot, így tehát csak azokat vettük nőseknek, akiknél ez fel van tüntetve, vagy akiknek gyermekük van. Ily módon számítva, mindössze 1252 egyén volt nő a névváltoztatók között, ellenben 3398

nőtlen, illetőleg hajadon. Ez érthető is, mert a névváltoztatók többnyire fiatalabb korúak, akik még nősülés előtt változtatják meg nevüket, vagy amennyiben nősek, gyermekeik száma szaporítja a nem házasok számát.

Ami a névváltoztatóknak vallásfelekezetei szerint való megoszlását illeti, az a mondott három évben következőképp alakult:

13. Az 1927—1929. években nevüket változtatók vallásfelekezetei szerint.

Vallásfelekezet	A névváltoztatók		Az egyes vallásfelekezetei aránya a népességben (1920)
	szám szerint	%-ban	
Római katolikus ..	3.565	76.6	63.9
Görög katolikus ..	169	3.6	2.2
Református ..	248	5.3	21.0
Ág. h. evangélikus ..	436	9.4	6.2
Görög keleti ..	62	1.3	0.6
Unitárius ..	1	0.0	0.1
Izraelita ..	66	1.4	5.9
Egyéb és ismeretlen..	111	2.4	0.1
Összesen:	4.658	100.0	100.0

Az ország lakosságának 63.9%-át tevő római katolikusok a névváltoztatók között 76.5%-kal szerepelnek. Számszerint a 4658 névváltoztató között 3565 a római katolikus, így az összes többi felekezetre csupán 1093 esik. A római katolikusok után a legnagyobb számban (436) vannak az ágostai hitvallású evangélikusok, míg a több mint háromszor nagyobb létszámú reformátusság csupán 248 lélekkel szerepel a három év névváltoztatói között. Ennek természetes magyarázata az, hogy a reformátusok majdnem kizárólag magyarok s azok voltak a multban is, így közöttük aránylag kevés az idegen nevű, míg a luteránusok a mai Magyarországon is jelentékeny számban németek és tótok; a keveredés folytán tehát a magyar ágostaiak közé is sok idegen nevű került. Azt is figyelembe kell venni, hogy az ágostaiak között aránylag sok az értelmiséghez tartozó, már pedig az értelmiség, mint alább látni fogjuk, a legtöbb érzékkel bír a névmagyarosítás iránt. A reformátusok tulajdonképpen még aránylag nagy számmal fordulnak elő a névváltoztatók között; sokan ugyanis, amint láttuk, magyar nevüket változtatták meg, ezeknek jó része a református felekezethez tartozik. A reformátusoknál e szerint inkább csak névváltoztatásról van szó s csak kisebb részben névmagyarosításról. A kisszámú görög katoli-

kusok aránylag elég jól vannak képviselve a névmagyarosítók között, sőt a görög keletiek aránya is jóval nagyobb a névváltoztatók között, mint a népességben elfoglalt arányuk. A zsidóság részesevé az utolsó évek névmagyarosításában aránylag igen csekély, mindössze 66 lélek, ami csupán 1.5%-nak felel meg. A háború előtti években a névmagyarosítóknak nagyobb fele mindig a zsidóságból került ki, ami érthető is, tekintettel arra, hogy a legrohamosabb nyelvi magyarosodás a zsidóság körében folyt le s viszont a zsidóság vezetéknevei József császár ismertett rendelete folytán majdnem kizárólag németek voltak. A zsidóság felismerve azt az ellenmondást, amely nyelve és neve között fennállott, akkor, amikor a névmagyarosításnak nagyobb nehézségei nem voltak, tömegesen igyekezett a ráerőszakolt idegen névtől megszabadulni. A kommunizmus tapasztalatai után bizonyos bizalmatlanság keletkezett a zsidósággal szemben s ennek tulajdonítható, hogy a háború óta a zsidóság maga sem igyekszik nevét magyarral felcserélni, bár az újabb években mindkét irányban bizonyos enyhülés, javulás tapasztalható. Az utolsó évben ugyanis már 38 volt az izraelita vallású névváltoztatók száma.

Már fentebb említettük, hogy régebben a névváltoztatók igen túlnyomó számban az értelmiség köréből (ide számítva a tanuló-

14. Az 1927—1929. években nevüket változtatók foglalkozási főcsoportok szerint.

Foglalkozási főcsoport	A névváltoztatók		Az egyes foglalkozásokhoz tartozók a népesség %-ában (1920)
	szám szerint	%-ban	
Östermelés ..	1.058	22.7	55.7
Bányászat és kohászat	50	1.1	1.5
Ipar ..	735	15.8	19.1
Kereskedelem és hitel..	196	4.2	5.1
Közlekedés ..	143	3.0	4.4
Bányászat, ipar és forgalom összesen ..	1.124	24.1	30.1
Közszolgálat és szabad foglalkozások ..	1.322	28.4	4.7
Véderő ..	326	7.0	1.6
Különböző ágbeli és k. m. n. napszámosok ..	73	1.6	1.2
Tőkések és nyugdíjasok ..	193	4.1	2.5
Egyéb foglalkozásúak..	53	1.1	1.1
Házi cselédek ..	8	0.2	2.2
Foglalkozás nélküliek és ismeretlen foglalkozásúak ..	501	10.8	0.9
Mindössze ..	4.658	100	100

kat is) kerültek ki. Az értelmiségiek relatíve most is legtöbben vannak a névváltoztatók között, de még sem annyira túlnyomó számban, mint azelőtt. A 14. sz. táblán bemutatjuk a névváltoztatóknak és azok családtagjainak megoszlását a foglalkozások főcsoportjai szerint.

A három évet összefoglalva, a 4658 egyén közül, kik nevüket megváltoztatták, nem kevesebb mint 1322-en tartoztak a tulajdonképeni értelmiséghez, nem számítva ide a gazdasági ágakban s a véderőnél működő és a nyugdíjasok közt lévő értelmiségi egyéneket (tisztviselőket), továbbá a foglalkozás nélküliek tekintélyes számában is rejtőzködő, az értelmiségi osztályhoz számítható tanulókat. Ezekkel együtt a tágabb értelemben vett értelmiséghez tartozók bizonyára megközelítenék a szám 50%-át. Hogy újabban a más foglalkozásúak is aránylag nagyobb számokkal szerepelnek, az ismét a névmagyarosításban előjáró vitézi szervezetnek az érdeme, amely legkülönbözőbb polgári foglalkozású egyénekre terjed ki. Újabban — úgy látszik — a katonaságnál is dicséretes mozgalom van a névmagyarosítás irányában, mert a véderő köréből is évenként száznál többen kérik nevük megmagyarosítását.

Kétségtelen, hogy a névmagyarosításnak mostani mértéke mellett aligha fogjuk elérni azt, hogy a nyelvileg és fajilag is magyar lakosság minden tagja magyar névvel bírjon. Ha feltételezzük azt, hogy a mai Magyarország magyarságának csak 70%-ban van magyar neve, és 30%-ban idegen nevű, akkor az idegen nevű magyarok száma több mint 2,000.000-ra rüg. Ahhoz, hogy a magyarság arculatáról ez a szépségfolt eltűnjön, vagyis, hogy egy nemzedék alatt minden idegen nevű magyar ember magyar nevet kapjon, évenként legalább 60.000—70.000 névmagyarosításnak kellene történnie a mostani 2000 helyett. Az államnak és a társadalomnak kell összefognia tehát, hogy a

névmagyarosítás minél jobban elterjedjen; az államnak azzal, hogy minden módon megkönnyíti a magyar név felvételét, a társadalomnak pedig azzal, hogy erélyes mozgalmat indít a névmagyarosítás érdekében, eloszlatja azokat az indokolatlan rossz véleményeket és idegenkedést, amely eddig sok esetben megnyilvánult a névmagyarosítással szemben. A magyar névnek most sokkal nagyobb jelentősége van, mint a múltban. A magyarság a tudomány, a művészet, a sport terén ma sokkal többet szerepel a külföldön, mint azelőtt, annál fontosabb tehát, hogy tudósaink, művészeink, sportolóink, akik a külföldön tiszteletet és megbecsülést szereznek „a magyar névnek“, azok tényleg a magyar névnek szerezzék is meg a dicsőséget, ne pedig valami német vagy szláv névnek, mert ez a dicsőség sohse olyan teljes, ha az a magyarságtól idegen névhez kapcsolódik. A külföldiek szemében ez feltétlenül kisebbíti a magyar dicsőséget, a magyar ember pedig bizonyos ünneprontó érzéssel olvassa, ha teljesen idegen nevű magyarok érdemelnek ki valami díjat, vagy megtiszteltetést külföldön.

A háború után láttuk óriási nagy hátrányát a magyarok tömeges idegen nevének az ú. n. utódállamokban. Ezekben az országokban a nem magyar nevű magyarokat mind úgy tekintették, mintha azok valamennyien asszimilált tótok, németek, románok stb. lennének és mintha azok fajilag is odatartoznának ahhoz a néphez, amelyhez nevük utalja őket. Ezen az alapon azután a tót nevű gyermekeket tót, a román nevűeket román stb. nyelvű iskolákba kényszerítik s így azt a magyar gyermeket, akiben talán egy porcika sincsen idegen, nevén kívül, kész prédául dobják oda az elnemzetietlenítésnek. Ha egyéb ok nem lenne, ez az egy is elég volna ahhoz, hogy a névmagyarosítást minden erővel sürgessük és előmozdítsuk.

Kovács Alajos dr.

Magyar Statisztikai Társaság.

Société Hongroise de Statistique.

Előadóülések. — Séances d'étude.

Charles Schneller: L'appréciation de l'accroissement naturel.

Dans la séance d'étude du 25 février 1930, présidée par M. Gustave Thirring, M. Charles Schneller, membre ordinaire, a lu une communication ayant pour titre „L'appréciation de l'accroissement naturel.“

Puis M. Alojs Kovács, membre ordinaire, a présenté ses observations.

Etienne Sajóhelyi: Les propriétaires fonciers hongrois au point de vue de la nationalité et de la confession.

A l'ordre du jour de la séance d'étude du 4 mars 1930, présidée par M. Gustave Thirring, figuraient deux communications.

Nous publions dans un prochain numéro la communication de M. Etienne Sajóhelyi, membre ordinaire: „Les propriétaires fonciers hongrois au point de vue de la nationalité et de la confession“.

Charles Jordan: Ma nouvelle méthode relative à la détermination des tendances séculaires des séries de nombres statistiques.

Dans sa communication intitulée „Ma nouvelle méthode relative à la détermination des tendances séculaires des séries de nombres statistiques“, M. Charles Jordan a exposé sa méthode simplifiant essentiellement le calcul des tendances séculaires compliquées de la recherche de conjonctures.

M. Charles Goldziher, membre ordinaire, et M. Alexandre Sipos, ont présenté leurs observations relatives à l'étude de M. Jordan.

Norbert Kovács: Les salaires agricoles et industriels.

Dans la séance d'étude du 18 mars 1930, présidée par M. Gustave Thirring, M. Norbert Kovács, membre ordinaire, a prononcé son discours de réception portant pour titre „Les salaires agricoles et industriels“, que nous publierons prochainement.

M. Alexandre Sipos a présenté ses observations sur le sujet développé par M. Norbert Kovács.

Schneller Károly: A természetes szaporodás értékelése.

A Magyar Statisztikai Társaság 1930 február 25-én Thirring Gusztáv elnöklete alatt lefolyt előadóülésén Schneller Károly r. tag tartott előadást „A természetes szaporodás értékelése“ címen.

Előadó megemlítette a természetes szaporodás kívánatos mértékéről vallott különböző felfogásokat. Szigorú statisztikai értékelés szerint a születési többlet nagy foka kívánatos. Ez aztán annál előnyösebb, minél kevesebb áldozattal (közepes születési aránnyal és kevés halálozással) jön létre. Ezen áldozatoknak a természetes szaporulathoz való arányításával nyert viszonyszám nem kifogástalan eszköz a szaporodás voltának az elbírálására, mert igen alacsony születési hányados mellett esetleg a valóságnál kedvezőbb színben tünteti fel az illető társadalom propagatív erejét. E viszonyszámot el kell osztani a tényleges születési többlet ezrelékszámával s az így nyert indexek adnák meg azt a sort, amely — tagjainak csökkenő rendje szerint — jelezne a fokozatosan kedvezőbb (a gazdaságosan sokat produkáló) társadalmak természetes szaporodásának rangsorát. E szempontból jelenleg Hollandia, Új-Zéland, Ukrajna és Japán vezetnek. Magyarország helyzete sem éppen kedvezőtlen. A 100 főnyi szaporulat létrehozására szükséges áldozatok mennyiségét tekintve az effektíve kisebb természetes szaporulatot (1928) felmutató Cseh-Szlovákia, Dánia, Norvégia és Németország kedvezőbb helyzetben vannak Magyarországnál, ellenben, ha az áldozati arányt a tényleges szaporulat nagyságával kombináltan feltüntető indexet vesszük alapul, akkor Magyarországot ezen államok közül csak Dánia szárnyalja túl és Norvégia áll vele körülbelül egy szinten, egyébként a gazdaságos optimumponthoz Magyarország természetes szaporulata valamivel közelebb állott, mint Cseh-Szlovákiáé, vagy Németországé. A természetes szaporulatot, mint a születési valószínűség és elhalálozási esély okozatát mérlegelve, fontosnak tartja előadó annak a megállapítását, hogy az összehasonlítandó társadalmak a bizonyos halandóságszínvonalra hajlamosító korösszetételükénél fogva, nemkülönben a szülésre képes női népesség tömegénél és kor szerint való részletes tagozódásánál fogva milyen természetes szaporulatra volnának predesztinálva. Így lehet eljutni — a standardizálás kiterjesztésével — a tényleges és a standardizált természetes szaporulatok között mutatkozó különbségekhez. Az ezirányú számításait előadó még nem tekinti véglegeseknek.

Az előadáshoz Kovács Alajos r. tag szólott hozzá. Rámutatott arra, hogy a természetes szaporodás értékelésére vonatkozó számítások inkább önmegnyugtató szoktak történni, főleg kis szaporodású államok részéről. Végeredményben azonban a lényeg az, hogy tényleg mennyivel szaporodik valamely állam (közület) népessége s kevés vigasztalásul szolgál, hogy más kormegoszlás, illetve feltételek esetén a szaporodás kedvezőbb volna. Franciaország népességének évi szaporodása mintegy hatszor kisebb Németországnál s ezen a tényen nem segít, hogy a francia statisztikusok számításai szerint a francia szaporodási arányszám sokkal kedvezőbb volna, ha a szülőképes korosztály olyan erős volna, mint Németországban. A születési arány — mely a csak bizonyos fokig lezöríthető halálzási aránnyal szemben 0-ig mehet le — lehetőleg magasan tartandó. Mert bár a születési arány csökkenésével egyúttal a halálzási arány is csökken, az öregebb korosztályoknak az alacsony halálzási aránnyal kapcsolatos túlsúlyra jutása a születési arány további csökkenésére s ezzel a szaporodási arány kedvezőtlen alakulására vezet.

A Társaság 1930. évi március hó 4-én tartott előadóülésén Thirring Gusztáv elnökölt. Az ülésen két előadás hangzott el.

Sajóhelyi István: Földbirtokosaink nemzetiségi és felekezeti viszonyai.

Sajóhelyi István r. tag „Földbirtokosaink nemzetiségi és felekezeti viszonyai” címen tartott előadást, amelyet folyóiratunk jövő számában közlünk.

Jordan Károly: Új módszerem a statisztikai számsorok irányvonalának meghatározására.

Jordan Károly r. tag „Új módszerem a statisztikai számsorok irányvonalának meghatározására” című előadásában mutatta be felfedezését, mely a konjunktúrakutatás bonyolult irányvonalszámításait lényegesen leegyszerűsíti. Előadásában kifejtette, hogy ha a gazdasági értékek időbeli változásának irányvonalát az eddigi, hatványsorokon alapuló módszerekkel kívánjuk meghatározni, a számítás rendkívül hosszadalmas. Ugyanez áll az irányvonallal kapcsolatos többi problémára is, pl. a korrelációs problémákra. Előadó 1921-ben a „Proceeding of the London Mathematical Society” c. folyóiratban egy módszert közölt, amely az orthogonális polynomok alkalmazásán alapszik. Módszerével, amely eredetileg meteorológiai s egyéb hasonló számításokra készült, a fentjelzett valamennyi probléma könnyen megoldható. A módszert sikerült azóta még lényegesen egyszerűsíteni, úgy hogy az sokkal egyszerűbb a Lorenz által 1928-ban Berlinben közölt, ugyancsak orthogonális kifejtésen alapuló módszernél.

Goldziher Károly r. tag az előadáshoz hozzászólva, utalt arra, hogy a konjunktúrakutatás terén kezdet óta az irányvonalak (trend) kiszámítása volt a főprobléma. Kezdetben trendegyenesekkel dolgoztak, de komplikált problémáknál az egyenesvonalú trend nem mutatkozott elegendőnek, magasabb fokú trendek kellettek. Ezek kiszámítása a matematikusnak egyszerű feladat, de hosszadalmas számvetéseket igényel. Tchetverikofnak sikerült táblázatok készítésével a matematikai munkálatoikat meggyorsítania, de táblázatainak tömege a gyakorlat embereit szinte elriasztja. Wagemann tanítványának, Lorenznek újabb módszere, melyet, mint legjobbat, most sokfelé alkalmaznak, a korrelációs számvetéseknél nagy haladást jelent, de nem nyújt tökéletes megoldást, számvetési ügyetlenségek is maradtak benne. Felszólaló figyelmeztetésére Jordan az eredetileg más területen sarjadt módszert alkalmazza most a konjunktúraszámítás terén. Biztosra vehető, hogy a módszer világszerte nagy feltűnést fog kelteni s ki fogja szorítani a többi konjunktúraindítések által eddig alkalmazott módszereket. A számítások leegyszerűsítésében e módszernél többet elérni már nem is lehet. Jordan módszerét rövid elméleti bevezetéssel, de bő gyakorlati utalásokkal publikálni kellene.

Sipos Sándor, az Országos Gazdaságstatisztikai és Konjunktúrakutató Bizottság gazdaságkutató irodájának vezetője kifejtette, hogy hosszabb idő óta foglalkozván Jordan módszerének alkalmazásával, meggyőződött, hogy a módszer a gyakorlatban teljesen bevált. Az időszámsorok fejlődési irányzatának, a szekulár-trendnek számítása eddig a főátlagból s annak helyéről indult ki. Az irányvonal értékeit jobb- és balfelé haladva kellett meghatározni. Minthogy páros számok észlelése esetén a főátlag két jelentés közé esik, a trendszámításnál különbséget kellett tenni páros és páratlan észleléseket tartalmazó sorok között. A jelenleg alkalmazásban levő trendszámítások egyseges voltát a főátlagból való kiindulás megbontotta. Ezekkel az eljárásokkal a páros számú jelentéssel bíró sorok számítása jóval körülményesebb volt, mint a páratlan tagúaké, különösen magasabb fokú parabolák esetén. Jordan továbbra is a legkisebb négyzetek alapján dolgozik, de az irányvonal értékeinek meghatározására egészen új eljárást vezetett be. Nem a főátlagból indul ki és nem osztja a sort a főátlag helyétől jobbra és balra eső két egyenlő részre s így nincs is tekintettel az észlelések páros vagy páratlan voltára, hanem a különböző fokú parabolikus irányvonalak értékeit a sor elejéről kiindulva határozza meg. A módszer tökéletesen megoldja a trendszámítás kérdését. Jordan tanulmányát az Országos Gazdaságstatisztikai és Konjunktúrakutató Bizottság különkiadványként publikálja.

Thirring Gusztáv elnök köszönetet mond az értekes előadásokért. *Jordan* alapvető, sőt úttörő munkájával a gazdasági statisztikának és a konjunktúrakutatásnak nagy szolgálatot tett. Örömeire szolgál, hogy az új módszer egy magyar statisztikus nevéhez fűződik s így világszerte a magyar tudomány sikerét fogja hirdetni.

Kovács Norbert: A mezőgazdasági és ipari munkabérek.

A *Társaság* 1930 március 18-án *Thirring* Gusztáv elnöklete alatt lefolyt előadóülésén *Kovács* Norbert r. tag tartotta meg székfoglaló előadását „A mezőgazdasági és ipari munkabérek“ címen. Az előadáshoz *Sipos* Sándor szólt hozzá. Az előadást folyóiratunkban más alkalommal közöljük.

Belgium gazdasági adatai.

Données économiques de la Belgique.

A 8 millió lakosú ország népessége több, mint félmillió szaporulatot ért el az utolsó másfél évtized alatt. A házasságkötések arányszáma a háború utáni nagy lendület után (1920 : 14·4) állandóan esett, de újabban is meghaladja ezer lélekre a 9-et, ami igen kedvező arányszám. Az élveszületések száma a háború előtti 22·4-ről 18·3-ra esett; ez az arány nemzetközi viszonylatban egyike a legrosszabbaknak. Emiatt a jó és egyre kedvezőbbé váló halálzási arányszám (1928 : 12·8) dacára a természetes szaporodás adata nem kielégítő. Az országnak normális években bevándorlási többlete van, amit erős iparosultsága magyaráz.

A munkanélküliség 1922 óta erősen javult, az utolsó években kissé fokozódott, de 1928-ban (12 ezer munkanélküli) az előző évi munkanélküli létszámnak csak felét találjuk.

Még jobban csökkent a munkanélküliség 1929-ben, amidőn egy november hóról rendelkezésre álló adat szerint a munkanélküliek száma csupán 6.877 volt.

A mezőgazdasági termelés adatai nagyjában a háború előtti színvonalon mozognak. A mezőgazdaságilag megművelt terület 66%-át teszi az ország egész területének. A főleg kis- és középbirtokokon igen intenzív a föld megművelése, úgyhogy az ország termésátlagai rekordszerűek. Előtérben a rozs- és zabtermelés áll. A nagy népsűrűség következtében, az erős belterjes gazdálkodás és az állattenyésztés fejlettsége ellenére, az ország élelmiszerekből behozatalra szorul.

Az ipar teljesítőképessége az ország újjáépítése után még nagyobb, mint a háború előtt volt. Belgium hatalmas iparának alapja az országnak szénben való gazdagsága. A szénbányászat az egész ipari népességnek mintegy 12%-át foglalkoztatja. A kőszéntermelés emelkedést mutat, különösen az utóbbi években. Még nagyobb mértékben emelkedik a vas- és acéltermelés.

Az ország, bár területe aránylag kicsiny, a világforgalomban jelentős helyet foglal el. Főleg élelmiszereket importál s iparcikkeket exportál, de földrajzi fekvésénél fogva fontos szerepet tölt be az átmeneti kereskedelemben is. A külforgalom egyre élénkül; a külkereskedelmi mérleg passzivitása is, mely különösen a háború után volt nagymérvű, javult. A tengerhajózási forgalomban 1921 óta a tonnatartalom megkétszereződött.

1926 őszén az ország stabilizálta valutáját s ezzel kapcsolatban az államháztartás egyensúlya is biztosított. Mindez a pénzügyi adatok alakulását kedvezően befolyásolta. Az országban a tőkeképződés egyre erőteljesebb. Az árak világviszonylatban alacsonyak, ami elsősorban a kivitel élénkülésében mutatja hatását.

Általában megállapítható, hogy az 1928. év gazdasági téren olyan lendületet hozott, aminőre a háború előtti konjunkturális időszak óta egyik esztendőben sem volt példa és hogy 1929-ben egyes vonatkozásokban még további fejlődés észlelhető.

Belgium gazdasági jelzőtáblája.
Tableau économique de la Belgique.

Megnevezés — Désignation	Egység Unité	1913	1921	1922	1923	1924	1925	1926	1927	1928	1929
Terület — Superficie	Km ²	29.451					30.444				
Néesség — Population											
Lélekszám — Nombre des habitants	1000	7.639	7.482	7.540	7.607	7.684	7.812	7.875	7.932	7.996	.
Házasságkötés — Mariages	o/oo	8·0	11·8	11·0	10·5	10·4	9·6	9·2	9·1	.	.
Élvezületés — Naissances vivantes	"	22·4	21·8	20·4	20·4	19·9	19·8	19·0	18·3	18·3	.
Halálozás — Décès	"	14·6	13·8	14·1	13·2	13·0	13·1	13·3	13·5	12·8	.
Természetes szaporodás — Accroissement naturel	"	7·8	8·0	6·3	7·2	6·9	6·7	5·7	4·8	5·5	.
Munkanélküliek ¹⁾ — Chômeurs ¹⁾	"		49.851	11.743	11.017	9.344	16.897	15.804	22.526	11.968	⁵⁾ 6.877
Mezőgazdaság — Agriculture											
Bevetett terület Superficie ensemencée											
Búza — Froment	1000 ha	159	139	122	140	138	148	143	158	172	175
Rozs — Seigle	"	259	226	215	232	227	231	226	232	232	229
Árpa — Orge	"	34	38	32	34	31	32	35	32	31	39
Zab — Avoine	"	272	244	290	265	265	265	270	266	270	295
Burgonya — Pommes de terre	"	160	169	180	152	159	160	161	168	166	170
Termés — Production											
Búza — Froment	1000 q	4.020	3.945	2.889	3.640	3.539	3.940	3.484	4.430	4.895	4.353
Rozs — Seigle	"	5.706	5.404	4.670	5.280	5.251	5.513	5.108	5.551	5.881	5.046
Árpa — Orge	"	918	1.114	749	910	813	907	915	908	950	1.348
Zab — Avoine	"	6.961	5.113	5.194	6.830	6.417	6.169	7.363	6.692	7.043	7.079
Burgonya — Pommes de terre	"	32.009	19.469	39.314	28.222	28.660	31.009	30.013	32.092	36.341	30.675
Ipari és bányatermelés Production industrielle et minière											
Kőszén — Houille	1000 t	22.842	21.750	21.209	22.922	28.362	23.097	25.260	27.574	27.543	26.928
Vasérc — Minerais de fer	"	151	59	71	117	156	166	145	.	.	.
Nyersvas — Fer brut	1000 t	2.485	872	1.613	2.148	2.844	2.543	3.399	3.751	3.905	4.092
Acél — Acier	"	2.467	764	1.565	2.297	2.875	2.549	3.339	3.705	3.934	4.128
Réz — Cuivre	"	1·3	5·2	8·3	15·5	8·9	11·1	10·0	10·0	.	.
Ólom — Plomb	"	50·8	25·0	30·0	45·0	53·7	66·3	60·8	61·0	.	.
Horgany — Zinc	"	204·2	66·5	112·4	147·0	163·0	171·9	190·2	201·6	209·3	201·6
Kereskedelem és közlekedés Commerce et communications											
Behozatal — Importations	1000.000 fr.	4.637	10.195	6.483	13.205	17.712	17.881	22.999	29.075	31.445	35.418
Kivitel — Exportations	"	3.635	7.265	4.401	9.725	13.865	14.807	19.942	26.628	30.071	32.169
Tengerhajózási forgalom Mouvement maritime											
Belépés — Entrées	1000 t	16.907	14.585	17.166	20.462	22.316	23.575	26.939	27.826	28.194	29.712
Kilépés — Sorties	"	16.897	14.321	17.260	20.300	22.338	23.597	26.935	27.829	28.045	29.592
Vasútvonalhossz — Longueur des voies ferrées											
Gépjárműállomány — Effectif des véhicules à moteur	Km	8.857	9.342	9.380	9.444	9.536	9.611	9.667	9.667	.	.
					85.250		121.177	127.270	139.000	148.385	.
Árstatistika és pénzügy Statistique des prix et finances											
A pénzegység árfolyama ²⁾ — Cours de l'unité de monnaie ²⁾	1 b. fr. = P	1.103	.	.	.	.	3·272	0·187	⁴⁾ 0·796	⁴⁾ 0·799	0·795
A pénzegység árfolyama dollár alapon ³⁾ — Cours de l'unité de monnaie sur la base du dollar ³⁾	"	100	259	251	370	416	405	589	⁴⁾ 100	⁴⁾ 100	100
Nagykereskedelmi index ²⁾ — Indice des prix de gros ²⁾	"	100	366	367	497	573	558	744	847	843	851
Megélhetési index ³⁾ — Indice du coût de la vie ³⁾	"	.	100	90	109	125	133	174	204	205	216
Bankkamatláb ³⁾ — Taux en banque ³⁾	%	5·88	5·17	4·71	5·50	5·50	5·70	7·06	5·41	4·25	4·35
Aranytartalmak ¹⁾ — Réserve d'or ¹⁾	1000000 fr.	1.728	1.850	1.866	1.877	1.889	1.900	3.101	3.593	4.517	5.876
Jegyforgalom ¹⁾ — Billets de banque en circulation ¹⁾	"	1.067	6.415	6.876	7.537	7.873	7.814	9.646	10.951	12.358	13.933
Takarékbetétek ¹⁾ — Dépôts d'épargne ¹⁾	"	1.085	1.700	1.834	1.960	2.217	2.552	2.693	3.424	4.171	5.234

¹⁾ Évvégi adatok — Fin d'année. — ²⁾ Évi átlagok — Moyennes annuelles. — ³⁾ Évközepi adatok — Milieu de l'année. — ⁴⁾ 1927 óta a pénzegység „belga”. 5 belga frank = 1 belga. Táblázatunk értékadatai azonban az előző évek adataival való könnyebb összehasonlíthatóság kedvéért az 1927—1929. évekről is belga frankban közöltettek — Quoique l'unité monétaire soit depuis 1927 le belga (1 belga = 5 francs belges), les données sont, pour faciliter la comparaison avec les années précédentes, indiquées en francs belges. — ⁵⁾ 1929 XI.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

Népmozgalom. — Munkanélküliség. — Gépjárműállomány. — Áralakulás. — Pénzüntézet betétek. — A részvények értéke. — Fizetési képtelenségek. — Váltóóvások.
 Gazdasági jelzótábla.
 Rajzok az évi gazdasági jelzótáblához.
 *Mouvement de la population. — Chômage. — Effectif des véhicules à moteur. — Formation des prix. — Dépôts en banque. — Indice des actions. — Insolvabilités. — Lettres de change protestées.
 Tableau économique.
 Graphiques au tableau économique annuel.

Mouvement de la population. En février 1930, on a contracté 8.830 mariages, soit 13·2 pour 1000 habitants. Le nombre des nés-vivants (16.130) accuse une diminution de 1.254 sur le mois correspondant de l'année précédente. La proportion des naissances a été de 24·2 pour 1000 habitants. Le nombre des décès (10.062) présentait une diminution de 4.645 par rapport à février 1929. La mortalité a été de 15·1 pour 1000 habitants.

On a enregistré 2.097 décès au-dessous d'un an (13·0 sur 100 nés-vivants), soit 1.082 de moins qu'au mois correspondant de l'année précédente.

Le nombre des décès par tuberculose (1.412) a été inférieur de 275 au chiffre correspondant de février 1929. Sur 1000 habitants, il y avait 2·1 décès par tuberculose.

L'accroissement naturel a été de 6.068 (9·1 pour 1000 habitants). Le nombre des émigrés a été de 515; celui des rémigrés, 50.

Chômage. En février 1930, les Syndicats socialistes chrétiens et social-démocrates ont inscrit 22.429 chômeurs (dont 87·9% d'hommes et 12·1% de femmes), soit 18·1% de plus qu'au mois correspondant de l'année précédente et 1·2% de moins qu'en janvier 1930. Le nombre des hommes présente une diminution de 1·9%; celui des femmes, une augmentation de 3·8%. La plupart (52·6%) des sans-travail habitaient Budapest et 47·4% en province; comparativement au mois précédent, le nombre de ceux de Budapest s'est élevé de 3·4% et le nombre des chômeurs de province a diminué de 5·8%. Au point de vue de la profession, le chômage a diminué dans l'industrie du bois (— 31·9%), dans l'industrie hôtelière (— 13·9%) et dans celle du cuir (— 4·8%); il a augmenté dans l'alimentation (+ 15·3%), dans l'industrie de la reproduction (+ 6·8%) et dans l'industrie de l'habillement (+ 6·0%).

D'après les Offices publics et privés (gratuits) de placement, on a placé 17·3% des chômeurs, dont 14·4% à Budapest et 25·4% en province. Sur 100 offres d'emploi, il y a eu 592 demandes à Budapest et 337 dans le reste du pays.

L'effectif des véhicules à moteur montait à 29406 à la fin de février 1930, dépassant de 43 unités (0·15%) celui du mois précédent. C'est le nombre des autos de louage qui s'accrut le plus, pré-

sentant une augmentation de 2·8% sur janvier. le nombre des camions a aussi augmenté. On constate une diminution aux automobiles de ville et de tourisme, aux autobus et aux motocyclettes.

A Budapest circulaient 15.320 véhicules à moteur (52·1%); l'effectif y a augmenté de 81 unités (0·53%) par rapport au mois précédent.

Formation des prix. A la fin de février, l'indice moyen des prix de gros était à 104, baissant de 2 points par rapport au mois précédent. La cause de la diminution a été la baisse des produits de l'élevage, de l'agriculture et de l'industrie. Entre les indices des principaux groupes agricoles et industriels, la différence s'est élevée de 39%.

Comparativement au mois de janvier, l'indice du coût de la vie, en y comprenant le loyer, a baissé de 112·4 à 111·2, et sans le loyer de 120·6 à 119·0. A l'exception de l'habillement et des loyers, le prix des choses de première nécessité a baissé.

Dépôts en banque. En février dernier, aux 13 principaux établissements de crédit budapestois et à la Caisse d'épargne postale, les dépôts d'épargne se sont élevés de 614·3 millions de pengős à 626·2 millions.

Les dépôts en comptes courants y ont diminué de 823·6 millions de pengős à 816·3 millions. A la fin de février, les dépôts d'épargne représentaient 62·5% de l'effectif de 1913 et les dépôts en comptes courants, 95·4%.

Aux monts de piété (centre et intermédiaires) de la Caisse d'épargne postale, les prêts sur gages ayant représenté 4·8 millions de pengős, et les dégagements (y compris le produit des enchères) 4·2 millions de pengős, l'effectif des prêts montait à la fin du mois à 26·4 millions.

L'indice des actions, qui montre la formation des cours des actions cotées à la Bourse de Budapest, a baissé de 16·8 à 16·3. En raison de la légère baisse de février, les cours de toutes les catégories d'actions se sont de nouveau émiétés, excepté les compagnies d'assurances.

Insolvabilités. Le nombre des nouvelles insolvabilités a été de 224 en février 1930, soit 141 de moins qu'au mois précédent. Les actifs montaient à 6,518.696 pengős; les passifs à 10,651.252 p. Tant les actifs que les passifs présentaient une diminution considérable — d'environ 50% — par

rapport au mois précédent. Le nombre des insolvabilités terminées (232) a été supérieur de 41 à celui du mois précédent. Les actifs et les passifs en présentaient une forte augmentation.

Des nouvelles insolvabilités, 56 (25·0%) ont eu lieu à Budapest, avec (en chiffres ronds) 3,147.000 pengős d'actifs et 5,443.000 p. de passifs; des insolvabilités terminées, 77 (33·2%), avec 6,969.000 p. d'actifs et 10,408.000 p. de passifs.

Les lettres de change protestées en février 1930 accusent tant pour le nombre que pour la valeur, une diminution (—2.528 unités, — 3,281.252 pengős) sur le mois précédent.

A Budapest, on en a protesté 4.620 (37·1%), d'une valeur totale de 2,914,813 pengős. Par rapport à janvier, la diminution y était quant au nombre de 566 et quant à la valeur de 841.625 p.

★

Népmozgalom. Magyarországon az 1930. év február hónapjában 8.830 házasságot kötöttek, ami ezer lélekre számítva, 13·2-es házassági arányt jelent.

Az elveszültek száma 16.130 volt, 1.254-el kevesebb, mint a múlt év ugyanezen hónapjában. A születési arány 24·2 ezer lélekre számítva.

Meghaltak 10.062-en, 4.645-el kevesebben, mint az előző év február hónapjában. A halálozás arány e hónapban — ezer lélekre számítva — 15·1. A halottak között 2.097 csecsemőhalott volt, mely szám 1.082-vel alacsonyabb, mint a tavalyi év februárjában elhalt csecsemőké. A száz elveszülöttre eső csecsemőhalálozási arány e hónapban 13·0.

A gümőkórban meghaltak száma 1.412, 275-el kevesebb, mint 1929 februárjában gümőkórban meghaltaké. Ezer lélekre esett gümőkóros halott 2·1.

A természetes szaporodás a most tárgyalt hónapban 6.068, ami 9·1-es aránynak felel meg ezer lélekre számítva.

Kivándoroltak e hónapban 515-en, visszavándoroltak 50-en.

Munkanélküliség. Magyarországon az 1930. év február havában a keresztényszociálista és szociáldemokrata szervezetek által kimutatott munkanélküliek száma 22.429 volt, 18·1%-kal több, mint az előző év február havában és 1·2%-kal kevesebb, mint 1930 január havában. A munkanélküliek közül 87·9% volt férfi és 12·1% nő. A férfimunkanélküliek száma 1·9%-kal esett, a nőké 3·8%-kal emelkedett. A munkanélküliek közül Budapesten lakott 52·6%, vidéken 47·4%. A budapesti munkanélküliek száma az előző hónappal szemben 3·4 százalékos emelkedést, a vidékieké 5·8%-os csökkenést mutat. Foglalkozás szerinti megoszlás szerint csökkent a munkanélküliség a faiparban

(31·9%), a szállodai iparban (13·9%), a bőriparban (4·8%) és a vasiparban (1·2%). Emelkedett a munkanélküliség az élelmezési iparban (15·3%), a sokszorosító iparban (6·8%) és a ruházati iparban (6·0%).

A hatósági és magán (ingyenes munkaközvetítők adatai szerint a munkakeresők 17·3%-a volt elhelyezhető. Budapesten 14·4%, vidéken 25·4%. Budapesten száz munkahelyre 592, vidéken 337 munkakereső esett.

A hatósági munkaközvetítők forgalma.

Mouvement des Offices et Bureaux de placement.

Megnevezés Désignation	A hatósági Offices		Az ingyenes magán Bureaux privés gra- tuits		Az összes Total	
	munkaközvetítők forgalma — de pla- cement, 1930					
	I.	II.	I.	II.	I.	II.
Munkahelyek — Offres d'emploi ..	7.197	5.251	4.235	4.362	11.432	9.613
Munkakeresők — Demandes d'em- ploi	19.903	17.838	27.947	29.485	47.850	47.323
100 munkahelyre esett munkakereső — Proportion des demandes d'emploi pour 100 offres d'emploi	277	340	660	676	419	492
Munkaközvetítés — Placements ..	6.053	4.081	3.979	4.113	10.032	8.194
100 munkahelyre esett közvetítés — Proportion des placements pour 100 offres d'emploi	84·1	77·7	94·0	94·3	87·8	85·2

Gépjárműállomány. Magyarország gépjárműállománya 1930 február végén 29.406 volt, 43 darabbal, 0·15%-kal több, mint az előző hónapban.

Gépjárműállomány a hónap végén.

Effectif des véhicules à moteur en Hongrie, à la fin du mois.

Megnevezés Désignation	1930		Ebtől Dont à Buda- pest
	I.	II.	
Személykocsik — Aut. de tourisme et autres aut. à personnes	11.507	11.502	5.954
Bérajutók — Aut. de louage	1.736	1.784	1.342
Autóbuszok — Autobus ..	686	679	305
Teherkocsik — Autocamions	4.400	4.408	2.292
Egyéb gépkocsik — Autres automob.	671	675	478
Gépkocsik összesen — Auto- mobiles au total	19.000	19.048	10.371
Motorkerékpárok — Moto- cyclettes	10.363	10.358	4.949
Géperejű járművek össz. Automob. et motocycl. au total	29.363	29.406	15.320

Legjobban emelkedett a bérautók száma 2·8%-kal több volt, mint január havában. Emelkedett még a teherkocsik és egyéb kocsik száma. Csökkent a személykocsik, autbuszok és motorkerékpárok száma.

Az összes magyarországi gépjárműállományból 15.320 darab, 52·1% Budapestre esett. A budapesti gépjárműállomány száma az előző hónaphoz képest 81-gyel 0·53%-kal emelkedett.

Áralakulás. A nagykereskedelmi árak átlagos indexszáma február végén 104 volt, vagyis az előző hónaphoz képest két ponttal csökkent. A csökkenésben egyaránt része volt úgy a mezőgazdaság és állattenyésztés körébe tartozó termények, mint az ipari termékek olcsóbbodásának. Az agrár- és ipari főcsoportok indexei közti eltérés 39%-ra emelkedett.

A nagykereskedelmi árak indexszámai.

Indices des prix de gros en Hongrie.

(1913 = 100)

Megnevezés Désignation	1929						1930	
	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.
	hó végén — fin du mois							
Mezőgazdaság és állattenyésztés — Agriculture et élevage	114	106	100	103	97	97	95	93
Gyarmatarúk — Denrées coloniales	144	144	144	138	138	138	138	138
Malomipar és cukoripar — Minoterie et industrie du sucre	111	106	103	101	104	103	105	101
Egyéb ipar — Autres industries	133	133	133	132	132	132	131	130
Átlag — Moyenne	119	114	109	111	107	107	106	104

A létfenntartási költségek indexszáma február folyamán — lakbérrel együtt számítva — 112·4-ről

Egy négytagú munkáscsalád heti kiadásainak alakulása indexszámokban.

Formation des dépenses hebdomadaires d'une famille ouvrière de 4 membres, en nombres-indices.

(1913 = 100.)

Megnevezés Désignation	1924	1925	1926	1927	1928	1929		1930	
	XII.					XI.	XII.	I.	II.
	hó végén — fin du mois								
Élelmezés — Alimentation	145	115	115	123·2	125·5	113·7	114·5	114·7	113·1
Ruházat — Habillement	166	131	124	129·2	134·3	130·9	130·9	130·9	130·9
Fűtés és világítás — Chauffage, éclair.	123	125	134	128·0	129·4	133·1	133·1	136·0	133·1
Lakás — Logement	25	46	60	75·0	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3
Összes hetiköltség — Frais hebdomadaires totaux ..	116	102	105	113·0	117·6	112·1	112·5	112·4	111·2
Összes hetiköltség a lakásbér nélkül — Frais hebdomadaires totaux, sans le loyer ..	149	119	119	124·9	127·5	120·2	120·7	120·6	119·0

111·2-re csökkent, a lakbér nélküli index pedig 119·0% volt az előző havi 120·6-tal szemben. A ruházat és lakás kivételével az összes egyéb szükségleti költségek kisebbedtek.

Pénzintézeti betétek. A budapesti 13 legnagyobb pénzintézetnél és a postatakarékpénztárnál elhelyezett *takarékbetétek* összege február hó folyamán 614·3 millió pengőről 626·2 millió pengőre emelkedett.

A *folyószámlabetétek* álladéka ugyanezeknél az intézeteknél 823·6 millió pengőről 816·3 millió pengőre esett. Február végén a *takarékbetétek* 62·5%-át, a *folyószámlabetétek* pedig 95·4%-át tették az 1913. évi álladéknak.

A postatakarékpénztár központja és közvetítői februárban 4·8 millió pengő *zálogkölcst* folyósítottak. A kiváltások összege (az elárverezéssel együtt) 4·2 millió pengő volt, minek folytán a *zálogkölcst* álladék a hó végén elérte a 26·4 millió pengőt.

A betétek alakulása.¹⁾

Formation des dépôts.¹⁾

Betétek Dépôts	1924	1925	1926	1927	1928	1929		1930	
	XII.					XI.	XII.	I.	II.
	1,000.000 P — pengős								
Takarékbetétek — Dépôts d'épargne ..	30·6	143·0	231·9	364·8	495·9	584·8	601·6	614·3	626·2
Folyószámlabetétek — Dépôts en comptes courants .. .	237·5	378·2	502·3	682·2	892·4	838·8	811·6	823·6	816·3

¹⁾ A budapesti 13 legnagyobb pénzintézetnél és a postatakarékpénztárnál. — Aux 13 principaux établissements de crédit de Budapest et à la Caisse d'épargne postale.

A részvények értéke. A budapesti tőzsdén jegyzett *részvények* árfolyamalakulását jelző tőzsdeindex 16·8-ról 16·3-ra esett vissza. A február hó folyamán jelentkező lanyhulás a biztosítótársaságok kivételével minden részvénycsoportnál további lemorzsolódást idézett elő.

Részvényindex.

Indice d'actions.

(1913 = 100)

Megnevezés Désignation	1924	1925	1926	1927	1928	1929			1930	
	XII.					X.	XI.	XII.	I.	II.
	hó végén — fin du mois									
Részvényes-index — Indice d'actionnaires ..	13·3	10·2	15·6	20·8	19·3	15·6	15·5	15·6	16·8	16·3
Vállalat-index — Indice d'entreprises ..	18·0	14·0	22·4	30·5	29·8	25·0	25·0	25·0	27·2	26·6

Fizetésektelenségek. Magyarországon az új *fizetésektelenségek* száma 1930 február havában 224 volt, 141-gyel kevesebb, mint az előző hónapban.

Az aktívák összege 6,518.696, a passzíváké 10,651.252 pengő. Úgy az aktívák, mint a passzívák összege az előző hónappal szemben jelentékeny, kb. 50%-os csökkenést mutatnak. A *befejezett fizetésektelenségek* száma 232, 41-gyel több, mint előző hónapban. Az aktívák és passzívák összege erős emelkedést mutatnak.

Az új fizetésektelenségeknél 56, (25.0%) esik *Budapestre*, 3.147 ezer pengő aktívával és 5.443 ezer pengő passzívával. A befejezett fizetésektelenségek

Fizetésektelenségek.

Insolvabilitás.

Év, hó <i>Année, mois</i>	Az új fizetésektelenségek <i>Nouv. insolvab.</i>			A bef. fizetésektelenségek — <i>Insolv. termin.</i>		
	száma <i>nombre</i>	aktívák- nak <i>actifs</i>	passzí- vák- nak <i>passifs</i>	száma <i>nombre</i>	aktívák- nak <i>actifs</i>	passzí- vák- nak <i>passifs</i>
		összege P-ben <i>en pengős</i>			összege P-ben <i>en pengős</i>	
1928. XII.	120	4,061.180	7,066.628	159	4,312.613	7,695.158
1929. I.	164	4,499.221	7,431.819	116	5,720.098	9,494.265
II.	160	4,922.272	7,792.880	96	3,354.937	6,560.526
III.	164	5,483.868	8,381.813	174	4,438.359	7,644.244
IV.	175	6,760.107	10,453.079	122	4,592.932	6,968.668
V.	191	7,464.991	11,153.244	134	3,488.198	5,907.034
VI.	204	6,501.087	10,135.807	163	6,283.165	10,238.735
VII.	149	8,905.114	13,121.860	153	5,701.321	9,310.441
VIII.	143	5,575.703	8,979.582	136	3,723.082	6,801.311
IX.	158	4,337.436	6,805.531	105	7,336.588	11,072.894
X.	204	6,718.902	10,948.078	129	4,826.697	8,754.999
XI.	218	6,717.991	11,073.545	146	3,495.565	6,622.199
XII.	296	13,197.277	21,290.721	177	4,234.567	7,733.200
1930. I.	365	12,645.717	21,323.024	191	6,312.694	10,992.150
II.	224	6,518.696	10,651.252	232	11,093.045	17,294.538

közül 77 (33.2%) esik *Budapestre* 6.969 ezer pengő aktívával és 10.408 ezer pengő passzívával.

Váltóóvások. Magyarországon az 1930. február havában bemutatott váltók úgy a darabszámot, mint az értéket tekintve csökkentek az előző hónappal szemben. A bemutatásra került váltók darabszáma 2.528-cal, értéke 2,281.252 pengővel kevesebb, mint az előző hónapban.

Az összes magyarországi váltók közül 4.620 darab (37.1%) *Budapestre* esett 2,914.813 pengő értékkel. A *Budapest*en bemutatott váltók darabszáma a múlt hónappal szemben 566 darabbal esett és a bemutatott váltók értéke 841.625 pengővel csökkent.

Óvatolt váltók.

Lettres de change protestées.

Év, hó — <i>Année, mois</i>	Száma <i>Nombre</i>	Értéke P <i>Valeur, pengős</i>
1929. I.	10.312	7,863.123
II.	9.911	7,556.525
III.	10.990	7,237.645
IV.	11.788	7,857.584
V.	12.909	8,542.890
VI.	12.995	9,588.691
VII.	14.686	11,673.348
VIII.	15.728	11,328.279
IX.	17.196	12,108.815
X.	18.667	14,485.840
XI.	16.471	11,926.269
XII.	16.849	12,067.442
1930. I.	14.994	10,253.187
II.	12.466	7,971.935

Gazdasági jelzőtábla.

Tableau économique.

Megnevezés <i>Désignation</i>	Egység <i>Unité</i>	1929. év havi átlaga <i>Moyen. mens. de 1929</i>	1 9 2 9												1930	
			II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	
1. Népmozgalom — Mouvem. de la population.																
Házasságkötés — <i>Mariages</i> .. 1000 lélekre — <i>Pour 1000</i> <i>âmes</i>	szám <i>nombre</i>	6.414	7.237	3.631	6.047	8.389	5.031	3.236	4.357	5.216	7.909	12.708	5.276	5.823	8.830	
Élveszülött — <i>Nés-vivants</i> .. 1000 lélekre — <i>Pour 1000</i> <i>âmes</i>	"	17.410	17.384	18.890	16.811	18.087	16.250	18.284	19.882	19.505	17.594	14.318	14.060	16.012	16.130	
Halálozás — <i>Décès</i> .. .. . 1000 lélekre — <i>Pour 1000</i> <i>âmes</i>	"	12.588	14.707	15.258	14.015	13.207	11.065	11.445	12.153	12.082	12.107	10.525	10.926	11.250	10.062	
Egy éven aluli elhalt — <i>Décès au-dessous d'un an</i> .. .. . 100 élveszülöttre — <i>Pour 100</i> <i>nés-vivants</i>	"	3.168	3.179	3.343	2.953	3.269	2.629	3.137	4.266	3.960	3.186	2.384	2.278	2.359	2.097	
Gümőkórban elhalt — <i>Décès par tuberculose</i> .. .. . 1000 lélekre — <i>Pour 1000</i> <i>âmes</i>	"	1.521	1.687	1.961	2.146	2.142	1.722	1.466	1.282	1.106	1.108	1.028	1.153	1.402	1.412	
Természetes szaporodás — <i>Accroissement naturel</i> .. .. . 1000 lélekre — <i>Pour 1000</i> <i>âmes</i>	"	4.822	2.677	3.632	2.796	4.880	5.185	6.839	7.729	7.423	5.487	3.793	3.134	4.762	6.068	
Kivándorolt — <i>Émigrés</i> .. .. . Visszavándorolt — <i>Emigrés revenus dans le pays</i>	"	753	267	1.187	1.015	985	1.294	800	589	869	663	690	517	540	515	
	"	52	28	36	26	29	65	50	78	49	52	69	113	37	50	
2. Munkapiac. — Marché du travail.																
<i>Hatósági munkaközvetítők. — Offices publics de placement¹⁾</i>																
Munkahelyek — <i>Offres d'emploi</i> Munkakeresők — <i>Demandes d'emploi</i>	"	6.143	5.923	6.857	7.011	8.163	8.213	8.157	8.238	9.196	7.718	4.926	5.274	11.432	9.613	
100 munkahelyre esett munka- kereső — <i>Proportion des de- mandes d'emploi pour 100 offres d'emploi</i>	"	165	221	202	217	192	180	184	176	172	217	332	323	419	492	
Munkaközvetítés — <i>Placements</i> 100 munkahelyre esett közve- títés — <i>Proportion des place- ments pour 100 offres d'emploi</i>	"	4.775	3.886	4.735	4.570	5.324	5.447	5.251	5.300	5.927	5.348	3.619	4.113	10.032	8.194	
	"	77.7	65.6	69.0	65.2	65.2	66.3	64.4	64.3	64.4	69.3	73.5	77.9	87.8	85.2	
<i>Munkanélküliek — Chômeurs²⁾</i>																
Keresztényszocialista szakszer- vezetek — <i>Syndicats soci- alistes chrétiens</i>	"	852	825	838	768	787	787	801	833	783	967	1.033	1.107	1.161	1.120	
Szociáldemokrata szakszer- vezetek — <i>Syndicats social- démocrates</i>	"	15.322	18.165	16.330	14.565	13.266	13.921	13.964	14.007	13.922	14.215	15.910	19.181	21.533	21.309	
<i>Munkabérek — Salaires³⁾</i>																
Bádogos — <i>Ferblantiers</i>	órabér P <i>salairé à l'heure, p.</i>	0.81	0.89	0.75	0.86	0.83	0.80	0.75	0.81	0.77	0.80	0.80	0.79	0.77	0.66	
Asztalos — <i>Menuisiers</i>	"	0.66	0.79	0.61	0.73	0.66	0.64	0.64	0.66	0.64	0.62	0.60	0.64	0.67	0.62	
Szabó — <i>Tailleurs</i>	"	0.55	0.51	0.55	0.55	0.61	0.59	0.50	0.56	0.56	0.54	0.55	0.54	0.51	0.58	
Kőműves — <i>Maçons</i>	"	0.85	—	0.92	0.91	0.90	0.83	0.80	0.83	0.82	0.85	0.83	0.75	—	0.86	
Napszámos — <i>Journaliers</i>	"	0.50	0.51	0.47	0.48	0.55	0.49	0.44	0.52	0.46	0.54	0.51	0.45	0.46	0.43	
Gyári munkásnő — <i>Ouvrières de fabr.</i>	"	0.32	0.33	0.29	0.28	0.28	0.28	0.25	0.34	0.25	0.25	0.27	0.27	0.25	0.26	
Napszámosnő — <i>Journalières</i>	"	0.43	0.45	0.40	0.43	0.50	0.38	0.37	0.43	0.49	0.46	0.38	0.39	0.40	0.36	
<i>Társadalmi biztosítás — As- surances sociales</i>																
Kötelezőleg biztosított tagok száma — <i>Nombre des mem- bres assurés obligatoirement</i>	havi átl. <i>moy. mens. 1000</i>	.	996.0	1003.6	1033.7	1080.8	1077.3	1067.0	1052.9	1070.3	.	.	.	.	.	

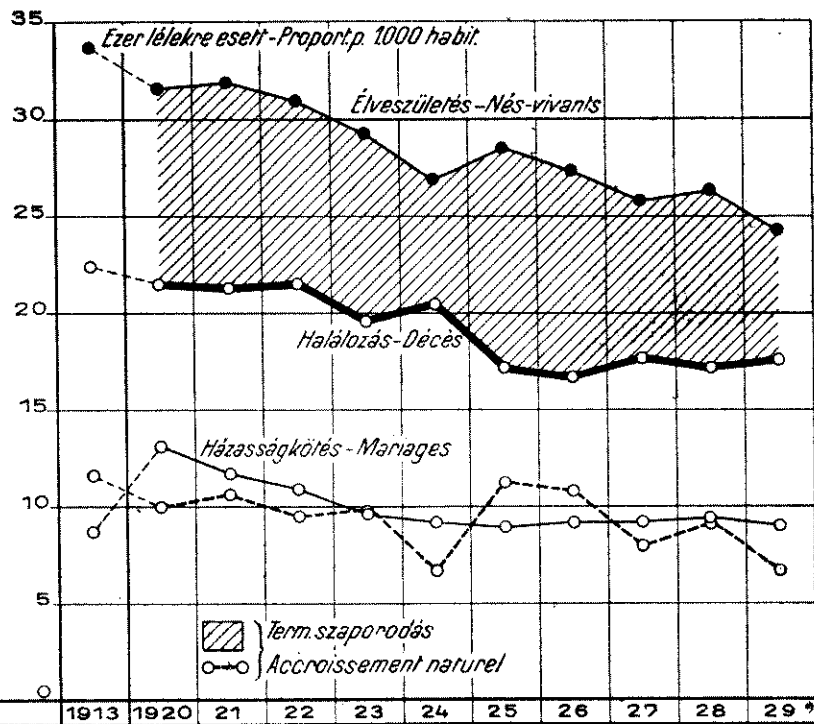
1) 1930 I.-től kezdve az ingyenes magánközvetítésekkel együtt. — *A partir de janvier 1930, y compris les placements privés gratuits.* — 2) A hó végén. — *A la fin du mois.* — 3) A munkaközvetítés alkalmával felajánlott munkabérek mérlegelt átlaga. Csak budapesti adatok. — *Moyenne pondérée des salaires offerts aux Offices de placement. Données pour Budapest.*

Megnevezés Désignation	Egység Unité	1929. év havi átlaga Moyen. mens. de 1929	1 9 2 9												1930	
			II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	
3. Termelés — Production																
Kőszén — Houille ¹⁾ .. .	1000 q	688	687	717	710	705	652	725	663	677	559	730	657	696	765	
Barnaszén — Lignite ¹⁾ .. .	1000 hl	5.870	6.071	6.240	5.275	4.768	4.788	5.208	5.157	5.915	7.017	6.619	6.667	6.724	5.445	
Szesz — Alcool .. .	1000 hl	31·5	31·5	39·2	21·2	15·5	6·2	4·1	8·7	34·7	66·0	87·3	78·6	—	—	
Cukor — Sucre .. .	1000 q	183·4	1·0	0·0	5·5	0·0	0·0	5·8	2·4	136·3	11·2	858·0	641·5	17·9	0·0	
4. Kereskedelem és közlekedés — Commerce et communic.																
Behozatal — Importations .. .	1,000,000 P	pengős	88·6	70·4	93·7	106·5	99·2	91·0	85·6	86·9	89·6	89·8	82·3	84·6	67·7	61·2
Kivitel — Exportations .. .	"	"	86·7	52·7	77·3	74·5	69·4	70·4	82·2	87·3	111·3	118·2	122·9	120·6	79·9	60·8
Gépjárműállomány — Véhicules à moteur .. .	szám	nombre	29.417	24.643	25.055	25.658	26.532	27.352	28.104	28.678	29.010	29.360	29.514	29.417	29.363	29.406
Rádióengedélyesek — Abonnés au Radio .. .	1000	266·6	205·7	219·7	229·2	234·7	237·8	240·4	242·8	245·6	250·5	257·5	266·6	276·8	284·9	
5. Pénz és hitel — Monnaie et crédit²⁾																
A pengő zürichi árfolyama — Cours du pengő à Zurich	100 P = s.fr.-fr.s.	90·52	90·66	90·60	90·52	90·57	90·68	90·68	90·68	90·47	90·28	90·22	90·20	90·54	90·60	
	100 s.fr. fr.s.=P	110·47	110·30	110·38	110·47	110·41	110·28	110·28	110·28	110·53	110·77	110·84	110·86	110·45	110·38	
Részvényindex — Indice d'actions .. .	1913 = 100	17·1	19·1	18·6	17·3	17·1	16·6	16·9	17·0	16·0	15·6	15·5	15·6	16·8	16·3	
Nagyker. index — Indice de prix de gros ³⁾ .. .	"	120·9	136	136	135	123	122	119	114	109	111	107	107	106	104	
Megélhetési index — Indice du coût de la vie .. .	"	117·4	120·6	121·4	120·8	122·4	119·7	118·7	116·9	113·2	112·5	112·1	112·5	112·4	111·2	
Postatakarékpénztári betétek — Dépôts à la Caisse d'épargne post. .. .	1,000,000 P	152·0	161·6	161·4	141·4	160·4	137·4	157·8	137·7	140·4	162·1	144·8	148·4	148·1	141·2	
13 legnagyobb pénzügyi betétáll. — Dépôts des 13 établiss. de crédit les plus importants	"	1292·2	1.281·3	1.279·4	1.302·9	1.293·9	1.315·1	1.305·7	1.321·1	1.301·4	1.285·2	1.278·8	1.264·9	1.289·8	1301·2	
Az új fizetéseképtelenségek — Nouvelles insolvabilités .. .	szám	nombre	186	160	164	175	191	204	149	143	158	204	218	296	365	224
Óvatolt váltók értéke — Valeur des lettres de change protestées .. .	1000 P	10.186	7.557	7.238	7.858	8.543	9.589	11.673	11.328	12.109	14.486	11.926	12.067	10.253	7.972	
Állami bevételek bruttó eredménye — Recettes de l'État, résultat brut ⁴⁾ .. .	1,000,000 P	76·10	82·6	64·1	62·4	89·0	70·6	56·7	89·1	75·1	71·4	92·0	84·5	71·6	—	
Állami kiadások bruttó előirányzata — Dépenses brutes prévues par l'État .. .	"	81·8	85·9	73·6	69·0	93·1	84·2	72·6	95·4	79·0	77·9	92·0	84·6	76·8	83·9	
Magyar Nemzeti Bank Banque Nationale de Hongrie																
Érckészlet — Encaisse métall. (devizák és valuták) — devises et monnaies .. .	"	220·5	257·7	236·2	219·8	205·1	203·6	208·6	210·6	213·5	208·8	212·2	209·8	190·9	198·4	
Leszámított váltók és előlegek — Traités escomptés et avances .. .	"	340·1	313·8	345·4	370·3	380·8	381·5	326·3	293·4	315·5	345·0	321·8	329·5	293·5	226·9	
Jegyforgalom — BILLETS de banque en circ. .. .	"	478·0	450·6	458·3	485·5	446·4	463·0	490·6	479·8	478·0	525·5	472·7	500·6	476·2	441·4	
Kamatláb — Taux en banque	%	7.6	7	7	8	8	8	8	8	8	7½	7½	7½	7	6½	

¹⁾ Bruttó termelés. — Production brute. ²⁾ Az állami bevételekre és kiadásokra vonatkozó adatok kivételével hó-, illetve évvégi adatok. — Ces chiffres se rapportent à la fin du mois, respectivement de l'année, à l'exception de ceux relatifs aux recettes et aux dépenses de l'État. ³⁾ 1929 jan. 1-től új sorozat. — A partir du 1er janv. 1929, nouvelle série. ⁴⁾ A sójövédéknek és a külügyi tárcának közvetlenül kiadásokra felhasznált bevételei nélkül. — A l'exception des recettes du monopole du sel et du ministère des Affaires étrangères, employées directement par eux. ⁵⁾ 1929. XII.

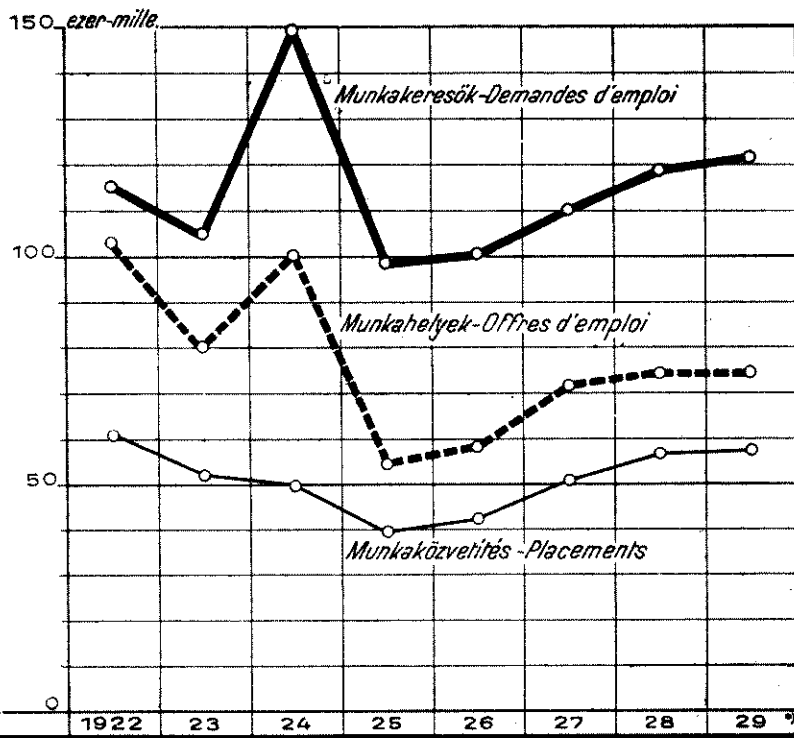
NÉPMOZGALOM.

Mouvement de la population.

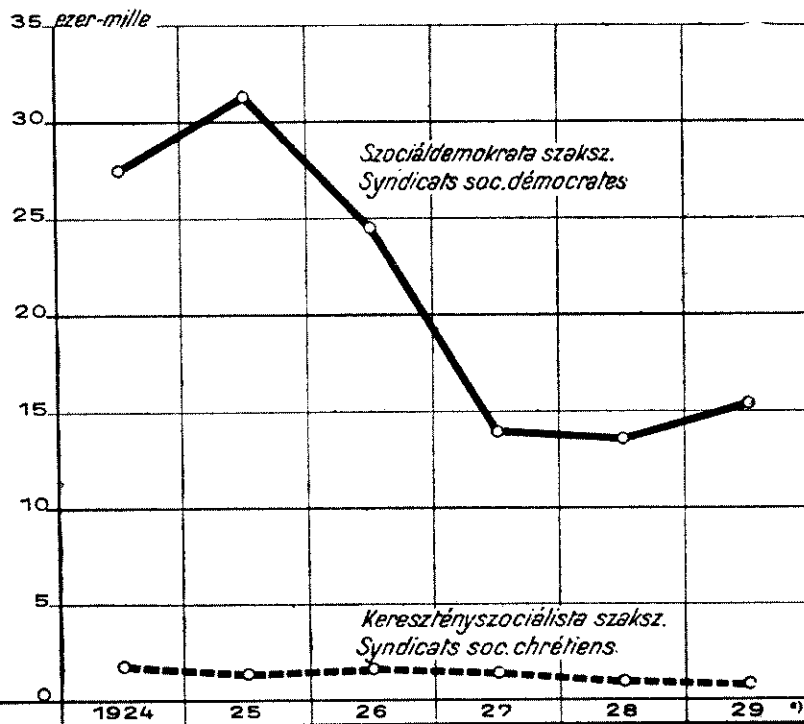
MUNKAPIAC.

Marché du travail.

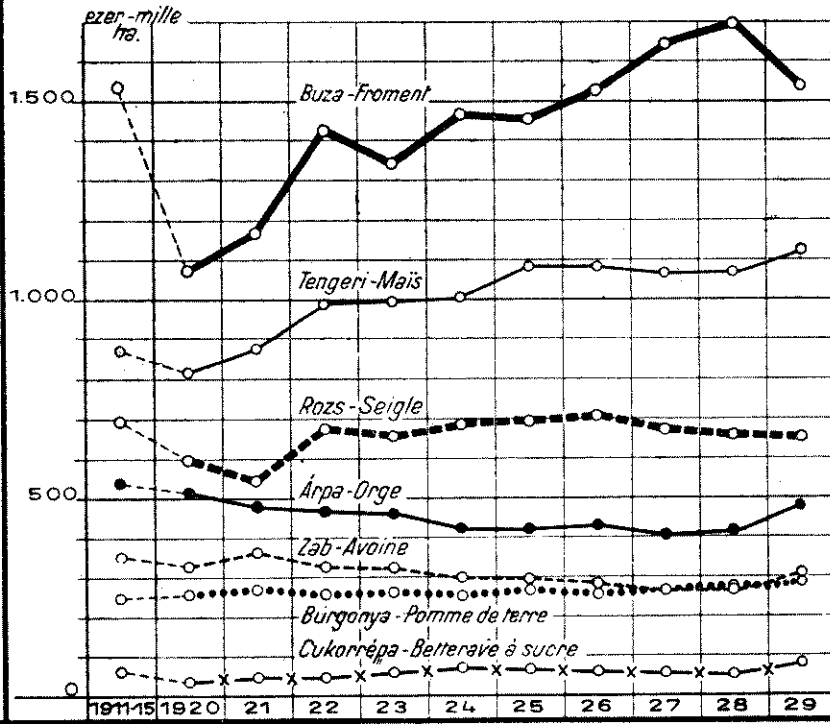
MUNKANÉLKÜLISÉG.

Chômage

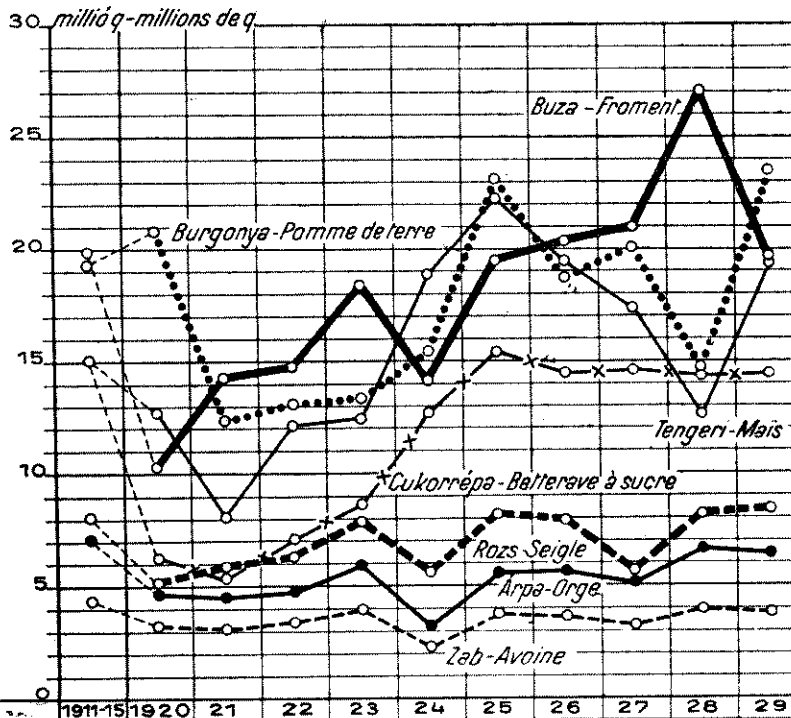
VETÉSTERÜLET.

Superficie ensemencée.

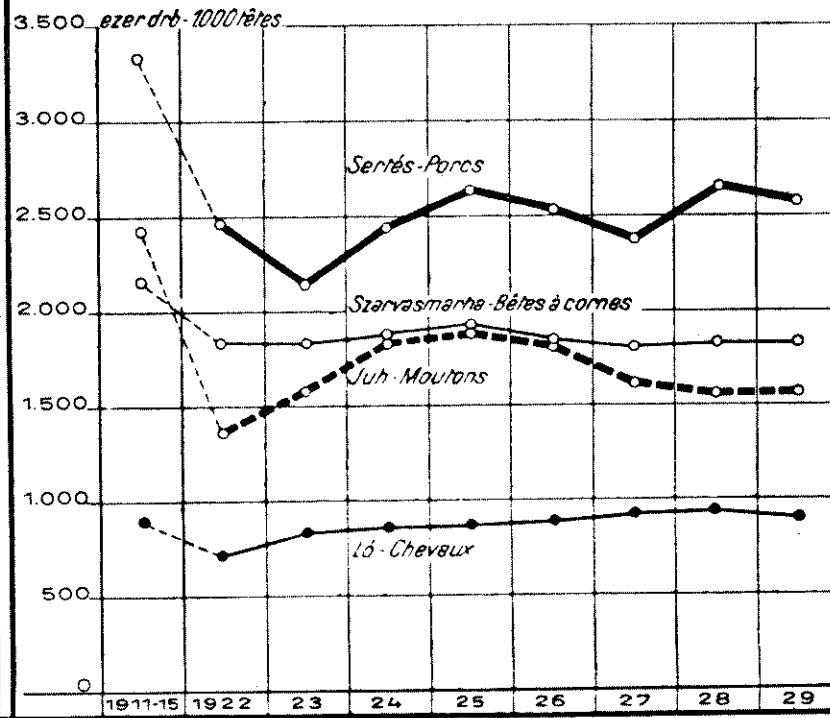
TERMÉS.

Production.

ÁLLATÁLLOMÁNY.

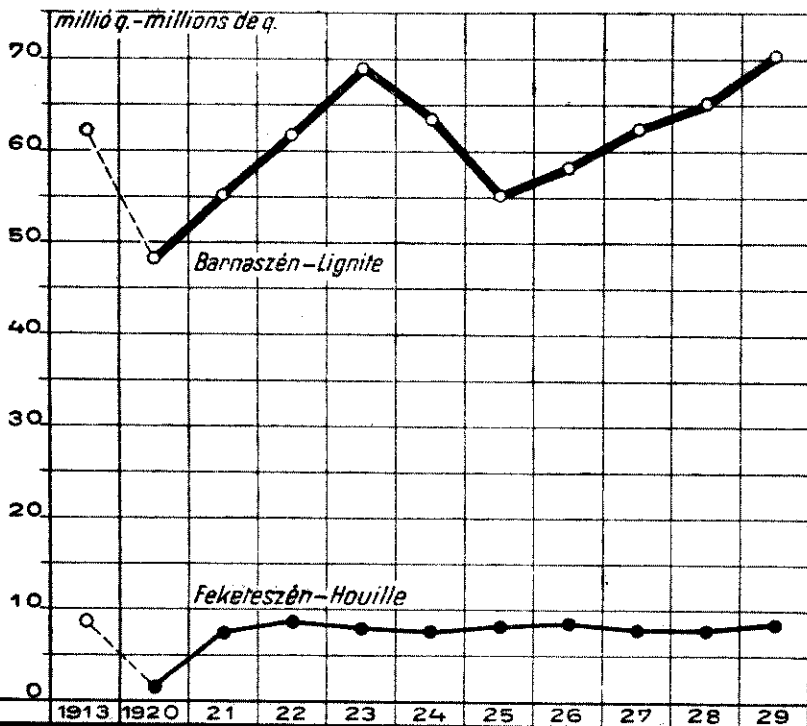
Effectif du bétail.

*) Előzetes adatok - Résultats préliminaires.

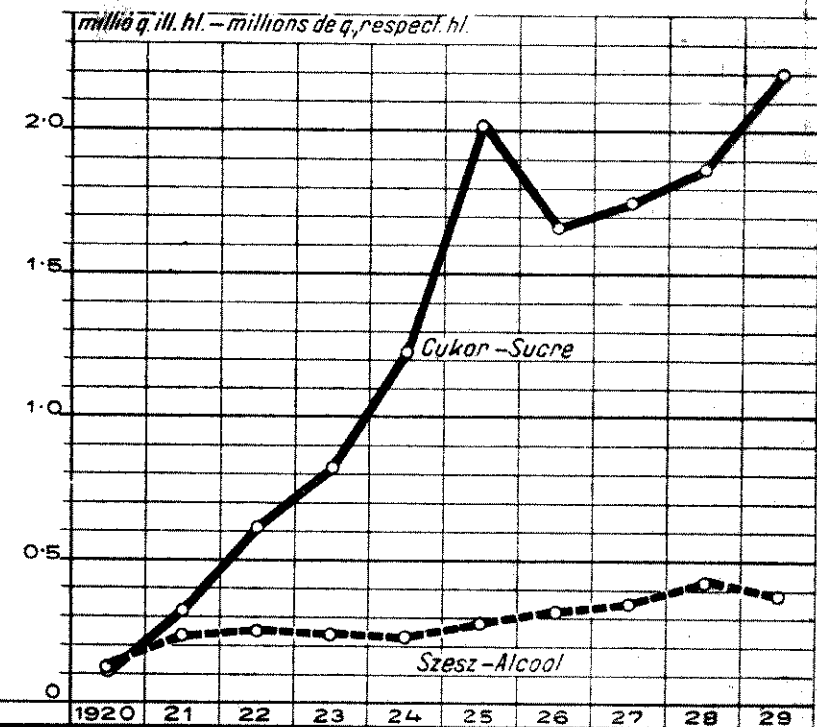
SZÉNTERMEELÉS.

Production de charbon.

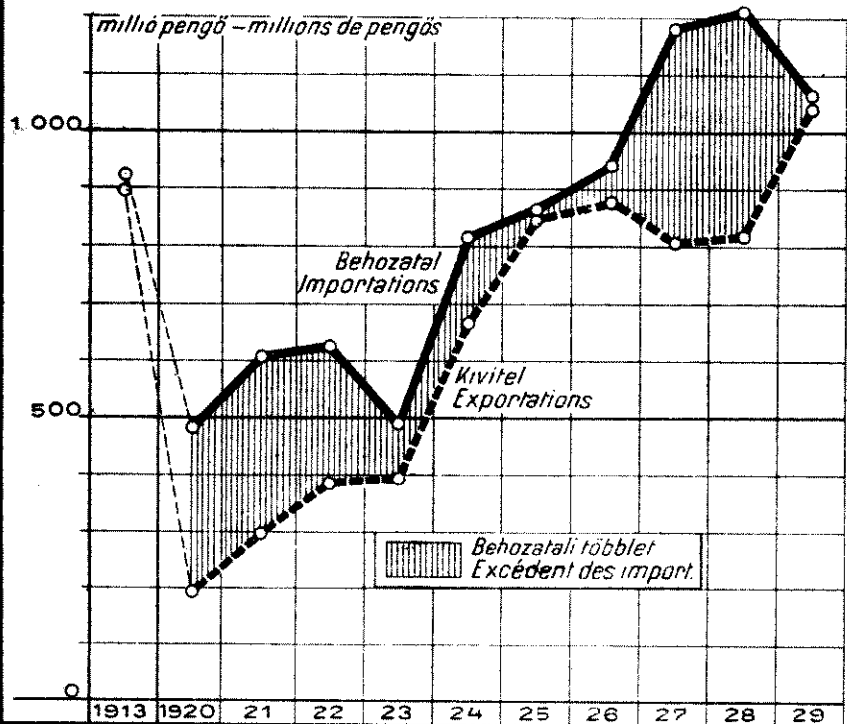
CUKOR-ÉS SZESZTERMEELÉS.

Production de sucre et d'alcool.

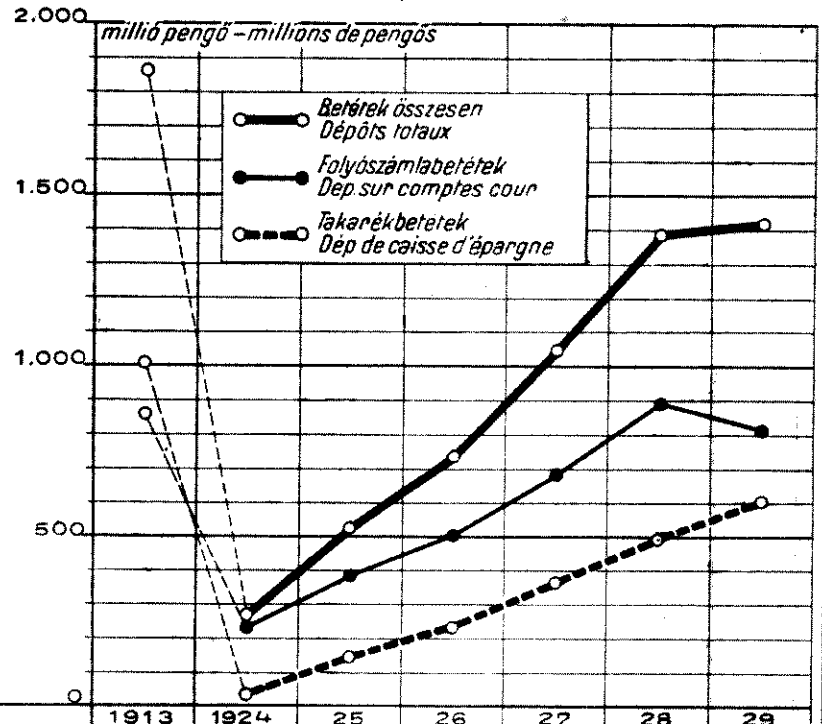
KÜLKERESKEDELMI FORGALOM.

Commerce extérieur.

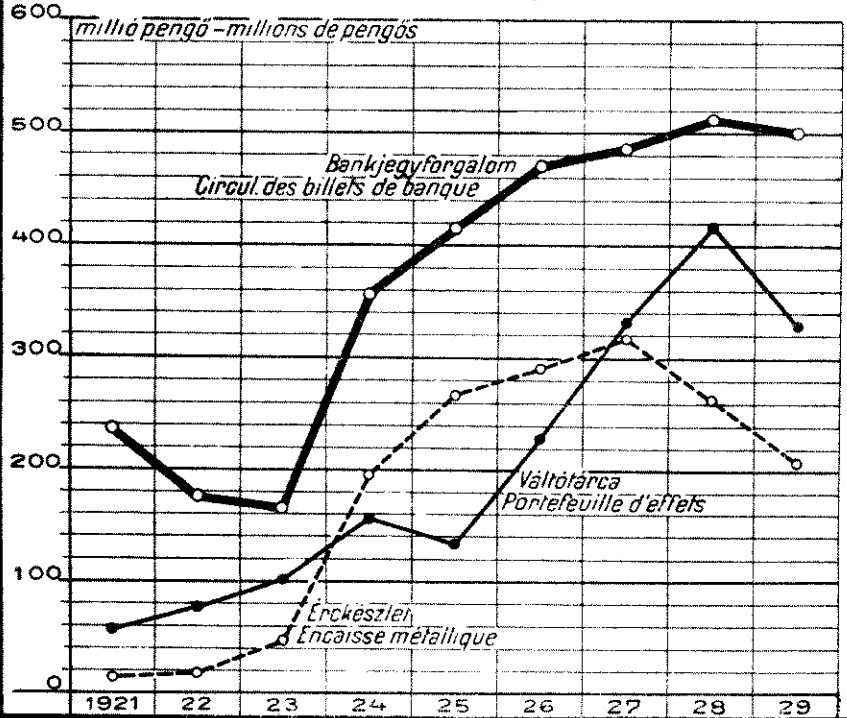
BETÉTEK.

Dépôts

MAGYAR NEMZETI BANK.

Banque Nationale de Hongrie

ÁRINDEXEK.

Indices de prix

